శతకంఠరామాయణము

మర్ధనకవి

శతకంఠరామాయణము

మర్దనకవి

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

అను నామాంతరముగల

సీతావిజయము

మట్టనకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

All Rights Reserved.] [*Price. Rs. 0—12—0*

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

అను నామాంతరముగల

సీతావిజయము

మర్దనకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారిచే
బ్రకటితము.
1940

All Rights Reserved.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. Ramaswamy Sastrulu & Sons
at the ‘Vavilla’ Press,
Madras.—1940

పీఠిక

సీతావిజయము, శతముఖరామాయణము, శతకంధరరామాయణమునను మాఁఋపేరులుగల యీ రామాయణము మూఁడుప్రతులనుబట్టి సిద్ధము చేయఁబడినది. అందు మొదటిది ఆంధ్రపరిషత్పుస్తకభాండాగారములోని కాగితపుప్రతి. రెండవది తాళపత్రప్రతి. మూఁడవది విశాఖపట్టణపు ముద్రితప్రతి. పరిషత్ప్రతి, గోదావరి మండలములోని, అమలాపురముతాలూకాలోని అల్లవరములో గుబ్బల సుబ్బారాయఁడుగారు 1908 సంవత్సరమున వ్రాసినది. రెండవ తాళపత్రప్రతి హేమలంబి సం|| ఫాల్గున బ 14 లగాయతు విలంబి సం|| చైత్ర శు 12 వఱకు పత్యే పిచ్చెయ్యగారు వ్రాసినది. మూఁడవది 1904 సం|| నచ్చుపడినది. ఈ గ్రంథము యొక్క కర్తలనామములను గుఱించి కొంతవివాదమున్నది. తాళపత్ర ప్రతిలో, ముద్రితప్రతిలో, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని S/5-2-19 లోను మర్దయకవియనియు, పరిషత్ప్రతిలోను, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని K.1.44లో లింగకవియనియు నున్నది. మఱియు నందే కల 12.1.37 లింగయ్య రంగయ్య కవులచే రచియింపబడినదని ముద్రితపట్టికలో నున్నది. కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కవులచరిత్రములో లింగకవి గంగకవి యను నిరువురుకవులు రచించినట్లుగలదు. కవులచరిత్రములోని వాక్యము లీక్రింద నిచ్చుచున్నారము.

“ఈయిరువురు కవులునుంజేరి సీతావిజయమను నామాంతరము గల శతముఖరామాయణమును రచించిరి. ఈయిరువురు కవులు వేదాద్రిపురనివాసులు. వీరిలో నీలకంఠోపాసకుడైన లింగకవి తాను రచించిన మొదటి మూఁడాశ్వాసములను చిన్నారెడ్డి పుత్రుడగు పోచనృపాలున కంకితము చేసెను. నృసింహోపాసకుఁడగు గంగకవి తానురచించిన నాల్గవయాశ్వాసమును భోగనృపాలుని కంకితము చేసెను. ఈయిరువుర కవిత్వమును మొత్తముమీఁద రసవంతమై నిర్దుష్టమై హృదయంగమముగా నున్నది. ఈకవు లిన్నూఱుసంవత్సరములకు ముందున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.” అని.

మూఁడువ్రాతప్రతులలో మర్దనకవి యని యుండుటచే నెక్కుడుప్రతులలో నున్నదని యాపేరే యుంచినారము. ఈచిక్కున కంతకును గారణము పీఠిక కృత్యాదిపద్యము లొక్కప్రతిలోను లేకుండుటయే కావున, వాస్తవము తేలదు. ఎంతవఱకు లింగనకవిత్వమో యెంతవఱకు గంగనదో, రంగనదో విడఁదీయుటకు వలనుగా లేదు. అట్లే పోచనృపాలునికిఁ గృతి యెంతవఱకో భోగనృపాలున కెంతవఱకో బొత్తిగాఁ దెలియవచ్చుటలేదు. ద్విపదకావ్య మొక్కటి లింగకవిది పరిషత్పుస్తకభాండాగారములోనున్నది. విషయనిర్ధారణము పీఠిక పద్యములు చదివినవేత్తలు చేయవలయును. మనయాంధ్రకవులు గృత్యాది నిష్టదేవతావందనములు కృతిపతికృతికర్తల వంశావళులు వర్ణించుటలో నెంతపట్టుదలగలవారో, యట్లే మన వ్రాయసకాండ్రును బీఠికపద్యములను దొలఁగించి ప్రతులు వ్రాయుటలో నంతపట్టుదలగలవారు. చారిత్రకవిషయమునందు బొత్తిగా విముఖులగుటకు జింతిల్లుచున్నారము.

ఈగ్రంథమునందలి కవనధోరణినిబట్టి మాత్రము పలువురు రచించిన ట్లూహింపఁదగును. కవులచరిత్రము వాడుకప్రకారము “మొత్తముమీఁద రసవంతమైనదని” చెప్పినను గద్యములోఁ గవి తాను స్వయముగ బ్రతిభాశాలినని వ్రాసికొన్నను అంతమంచిధోరణి గలదిగా నగపడదు. ఔచిత్యము, సందర్భము తక్కువగా నున్నభాగములు కొన్ని గలవు. అపప్రయోగములు “అల్కతో, కొన్నబ్దములకు, వెక్కసై సొక్కు, ముఖతీక్షణాస్త్రవివిధాశుగము, క్షీరాబ్ధి దాటవ్వాలన్, నీకు గొబ్బున నిత్తుమ్, చిత్రగం ధి ట్లనియెన్, భూమంతటన్, బలస్ఫూర్తిం జనుఁదేర, రక్షోరమణున్ రథంబు, నిల్చికురించె మహాస్త్రవర్షమున్, దనుజుఁ డొనర్చు బాణములు” మొదలైనవి గలవు. పురపురంధ్రీజనులు సీతను స్తుతించుట షారిజాతాపహరణములోని స్వర్గస్త్రీల వర్ణనమువలెఁ గనఁబడుచున్నది. కొన్ని పద్యములు సంస్కృతజటిలములై యున్నవి. నిరర్థపదభూయిష్ఠములుగాఁ గొన్ని గలవు. పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

ఇందు సేనలకు వెల్వలను ప్రయోగము గలదు. వెల్లువలని కావచ్చును. ద్వితీయాశ్వాసములో —సీ. శతకోటిలక్షలు శైలచరావళుల్ గదిసిన మొన యనఁగాను బరఁగు - అనుపద్యములో వెల్వ యనుసంఖ్య యింత యని చెప్పబడినది. శ్రీరామునిసేన డెబ్బది రెండు వెల్వలని వాడుక గలదు. ఈవిషయమై పెద్దలు చదువు రెండుపద్యము లున్నవి. ఈవెల్వ యక్షోహిణివంటిది. .

మ. "మది నూహింవంగ స్వామికన్న నిఁక సామంతుండు లేం డెందు డె
బ్బదిరెం డ్వెల్వలసేన చుట్టుఁ గొలువన్ బాహాబలుండయ్యుల దాఁ
దుదిమై రావణుచేతఁ జిక్కువడె..."

సీ. "కోఁతు లెనుబదికోట్లు కొమరొప్ప నొకగంతు
గంతులు వేయి నిక్కంపుగమియు
గమికోటి కోటియుఁ గలయంగ మొత్తంబు
మొత్త మర్వదికోట్లు మొనసి వీడు
వీడు లక్షక్షోణి వెలయంగ నొకసాదు
సాదు డెబ్బదిరెండు సకలమూఁక
మూఁకలు శతకోటి ముదముతో సంగడ
సంగడమే వేయి సరగఘట్ట
ఘట్ట మర్వదికోట్లు తగిలింప నొకమొన
మొనలు మున్నూటికి మొనయుఁ దోయ
ఇట్టి తోయలు నార్రైన గట్టి యూధ
ఇట్టి యూధలు నార్రైన నెసఁగు వెల్వ
ఇట్టి వెల్వలు డెబ్బదిరెంటితోను
రామచంద్రుండు వేంచేసె లంకమీఁద."

అని.

ఈపద్యములం దీయఁబడిన లెక్కకును మనగ్రంథములోఁ జెప్పఁబడిన లెక్కకును సరిపడుట లేదు. పరిషత్ప్రతిని బట్టి యిందు విశేషపద్యములు చేర్పఁబడినవి. అందుఁ గొన్ని వచనములకుఁ బద్యములు గలవు. ఒకపద్యమునకు వేఱొకపద్యములో నాయర్థమే చెప్పఁబడియున్నది. పలువురు పాఠకులకోరికపై నన్నియు నొక్కగ్రంథములోఁ గనఁబడునట్లు శ్రమపడి యీప్రస్తుతప్రతిని సిద్ధము చేసినారము. కాని పాఠకులనిమిత్తమై యతిశీఘ్రముగా ముద్రించుటచే నక్కడక్కడఁ గొన్నిలోపము లుండవచ్చును. పాఠకులు మాశ్రమకుఁ దగినఫలము గలుగునట్లు బ్రోత్సహింతురు గాక యని కోరుచున్నారము.

తండయార్పేట — ఇట్లు,
చెన్నపట్నము — వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

ప్రథమాశ్వాసము

ఉ. భాసురలీల శంభుఁడు కృపారస ముప్పతిలంగఁ జారుకై
లాసమునందుఁ బార్వతికి రామకథల్ వివరింప నందుచే
వాసిగ సంతసిల్లి నిజవల్లభుపైఁ దనచూడ్కి నిల్పి యో
దాసజనావనాత్మక! సదాశివ! యింకొక టాన తియ్యవే. ॥ 1 ॥

మ. శతకంఠుం డనుఘోరదైత్యుఁడు రఘుస్వామిన్ రణంబందు నే
గతిమైఁ దల్లడిలంగఁజేసె? నటఁ దత్కాంతాలలామంబె య
ల్కతో వీక్షించి పెనంగె నెట్లు? మఱి తత్కాండప్రచండక్రియన్
మృతుఁడై యేవిధిఁ గూలె? నాతఁ డది పేర్మిం దెల్పుమా వేఁడెదన్. ॥ 2 ॥

గీ. ఎవ్వఁ డా[1]రామచంద్రుని నిచ్చఁదలఁచు
నెవ్వఁ డాసీతమహిమంబు లెఱుఁగఁగోరు
నాయురారోగ్యములు వాని కతిశయిల్లుఁ
దాండవంబాడులక్ష్మి యాతనిగృహమున. ॥ 3 ॥

క. ఈచరిత రాఘవునిదఁట
యీచేతను బుట్టి నారి యీమహిమ మొగిన్
నీచేతఁ బలుకఁబడెనట
చూచిన వ్రాసినను విన్న శుభ మింపొందున్. ॥ 4 ॥

వ. అనిన విని సర్వజ్ఞుండగు మహాదేవుండు సమ్మతించి పులస్త్య
ప్రకారంబును [2]తత్సుతులవిశ్రవసాశ్రములవిధంబును రావణ
కుంభకర్ణవిభీషణాదులజననంబును అన్నకొడుకులం జూచి
యశ్రముండు వగచుటయు, తపంబు సేయుటయు, తత్ప్రభా
వంబున నూఱుశిరంబులు నిన్నూఱుకరంబులుంగల మహా
దానవుం గనుటయు, నతండు రామునిచేఁ దెగిన రావణా
ద్యఖిలదనుజప్రళయంబును వినుటయు, నప్పగ యీఁగఁ
గోరుటయు, తపంబు సేయుటయు, నజుండు పొడచూపు
టయు, నతనివలన దుర్లభంబు లగు వరంబులు గొనుటయు,
మునుల బాధించుటయు, నమ్మునులు రామచంద్రునిపాలికిం
జని శరణు చొచ్చుటయు, వారికి నభయహస్తంబు లిచ్చు
టయు, శతకంఠునిం జంపఁ బ్రతిజ్ఞ సేయుటయు, మునులఁ
బంపుటయు, వెనుక నమ్మహాదనుజుని విక్రమంబు [3]దలఁచి
బలసామగ్రి చాలదని వగచుటయు, లక్ష్మణుండు తమతమ
పరాక్రమంబులు దెలుపుటయు, విభీషణుని రాఁదలఁచు
టయు, నతనివలనఁ గొన్నివివరంబు లెఱుంగుటయు, [4]హను

మంతుని@ దలంచుటయు, నతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు సెప్పు
టయు, నక్కపికులోత్తముండు తన మహారూపంబు సూపు
టయు, సకలమనుజదనుజవనచరబలంబుల రప్పించుటయు,
తన్నుం గొని చనుమని సీత వేఁడుటయు, రాఘవుం డనుమ
తించుటయు, దండు వెడలుటయు, నందఱ నొక్కపెట్టున
హనుమంతుండు తనశరీరంబునం దాల్చుటయు, దేవతలు
సన్నుతించి పుష్పవర్షంబు గురియించుటయు, నందులకు
మిగుల నుత్సహించి పవనజుండు తనవాలంబున నఖిలదళంబుల
సముద్రంబులు దాఁటించుటయు, లగ్గపట్టుటయు, హనుమ
ద్రాయభారంబును, చిత్రగంధినీతియు, ద్వంద్వయుద్ధప్రకా
రంబును, సకలబలప్రళయంబును, రాముండును శతముఖుం
డునుం దలపడి ఘోరయుద్ధంబు సలుపుటయు, నందులకు
రాఘవుండు కళవళించుటయు, సీత విల్లందుటయు, దనుజ
బలసంహరణంబును, శతకంధరుపరాభవంబును, మఱునాఁ
డరుదెంచుటయు, నారదాగమనంబును, హితోపదేశంబును,
బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబును, శతముఖుమరణంబును, చిత్రగంధి
విలాపంబును, నీలకేతనుపట్టాభిషేకంబును, హనుమంతుండు
మరల జలధులు బలంబులు దాఁటించుటయు, పురంబు చేరు
టయు, రాజ్యంబు పాలించుటయు మొదలుగా నంతయుఁ
దలపోసి మందస్మితముఖారవిందుండై యిందుశేఖరుండు
పార్వతీదేవి కిట్లనియె. ‖ 5 ‖

క. రావణుఁ డురుసంగరవి
ద్రావణుఁ డాభీలబాహుదండజితోగ్రై
రావణుఁడు సేయునురుదు
ర్భావపరాభవము లాత్మ భావించి సురల్. ‖ 6 ‖

గీ. క్షీరవారాశికడ కేగి శ్రీరమాధి
నాథుఁ [5]బొడగని కదిసి వందనము లొసఁగి
తమపరాభవ మెఱిఁగింపఁ గమలనాభుఁ
డభయకర మిడి పనిచెఁ గొన్నబ్దములకు. ‖ 7 ‖

గీ. దేవతలఁ బ్రోవ నాత్మఁ జింతించి పంక్తి
రథ మహాగర్భదుగ్ధాంబురాశియందు
నొనర సత్సంతతికి మోద మొదవ రామ
చంద్రుఁ డుదయించెఁ బూర్ణిమాచంద్రుపగిది. ‖ 8 ‖

వ. ఇ ట్లుదయించి. ‖ 9 ‖

సీ. ధరణీ[6]ధరాటకఁ దాటకఁ బడనేసి
జన్నంబు బన్నంబు చక్కఁజేసి
ఖ్యాతిగా రాతిని నాతిగాఁ గావించి
భవునిచాపంబు రూపంబు మాపి
సీతను భాగ్యసమేతను బెండ్లాడి
కైకవాక్యమున కైక్యంబునొంది
గుహుని సద్ధర్మహృద్గుహుని సంభావించి
రాష్ట్రాపరాధు విరాధుఁ [7]గొట్టి
గీ. ఘనుల మునులను మన్నించి కడుఖరాఖ్యు
దూషణుని భీషణాంబకాదులను గూల్చి

యొక్కరక్కసి వెక్కసై సొక్కుదాని
ముక్కు సెవులకుఁ గలనిక్కు చక్కు చేసి. ‖ 10 ‖

శా. మారీచుం బడనేసి వాయుజుని [8]సన్మానించి కిష్కింధకుక్
నీరేజాప్తజు రాజుఁ జేసి [9]యలకంధింబూని బంధించి బల్
నారాచంబులఁ బంక్తికంఠఘటకర్ణశ్రేణి [10]హింసించి లం
కారాజ్యంబున నవ్విభీషణుని భాగ్యప్రాప్తుగా నిల్పుచున్. ‖ 11 ‖

ఉ. వారిధి వానరాళి గొలువంగను గ్రమ్మఱ దాఁటి సీతయుం
దానును లక్ష్మణుండు నవధానవిమానము నెక్కి వేల్పులుక్
బోరునఁ బుష్పముల్ గురియఁ బొంగుచు వైరివిదారధీరగం
భీరమనస్కులై చనిరి పెల్లుగఁ దల్లులఁ జూచు వేడుకన్. ‖ 12 ‖

క. పురజనులు సంతసిల్లఁగ
నిరుపమసత్కీర్తిలక్ష్మి నెగడగ సద్భూ
సురులు నుతింప నయోధ్యా
పురమున కేతెంచి రధికపురుషవరేణ్యుల్. ‖ 13 ‖

వ. ఇట్లు చనిచని నిరంతరకుసుమఫలభరితతరునిచయారామం
బులును, విమలకమలకల్హారషండమండితజలాశయంబులును,
అభేద్యపరిఖాప్రాకారద్వారకవాటమణితోరణవిరాజిత
సౌధాగ్రబంధబంధురశాతకుంభసముదయంబులును, హాట
కవిరచితనూత్నరత్నదీప్తిధగద్ధగాయమానరాజప్రాసాద
ప్రాంగణరంగసంగతకనకమంటపావరణవిచిత్రకుడ్యగవాక్ష
సంశోభితంబులును, వీరకుమారసుందరమందిరపశ్చిమభాగ
సంస్థితకేళికాకుధరనిత్యనివాసకీరమయూరశారికాపికప్రకట
కోలాహలంబులును, అనవరతమదజలపంకసంకలితగండ
మండలశుండా[11]జాలంబులును, జనవిజితపవనమనోవేగ
రంగత్తుంగతురంగంబులును, అవక్రమణిచక్రాగణిత
ఘంటికాఘణఘణారవాభ్రంకషధ్వజసకలసాధనాయుతరథ
నిచయంబులును, సంగరాభంగవీరాలాపప్రతాపభటకదం
బంబులును, రంభాసంభోగారంభవిజృంభమాణవిభవగంభీర
వారవనితాసంఘంబులును, సమస్తరాగోపరాగతానమానా
వధానమంగళపాఠకమహిమంబులును అభ్రంకషగోపుర
ప్రాకారచతుర్ద్వారపవనతకళితవృషభకేతననానాభూప
ధూమఘుమఘుమాయమానవాసనావాసితదేవాలయంబు
లును, భేరీమృదంగశంఖకాహళపణవఢక్కాముఖానేకవాద్య
ఘోషంబులును, ప్రజ్ఞావిశేషనిర్ణీతశేషభాషాధీశులగు విప్ర
వర్గంబులును, సమరపరిచ్ఛేదితోరస్స్థలనిమ్నక్షతభూషణ
భూషితక్షత్రియకుమారవారంబులును, ధనకనకవస్తువాహన
ప్రవర్ధమానవ్యవహరహరితధనదాదులగు వర్తకులును,
అక్షుద్రభద్రతరశాశ్వతైశ్వర్యతిరస్కృతసముద్రులగు
శూద్రులును గలుగు సాకేతనగరంబు ప్రవేశించి, అనర్గళసం
భ్రమాయత్తచిత్తుండై రఘువరుండు మక్కువ నొక్కనాఁడు
శుభముహూర్తంబున ననుజపరివృతుండై మునిజనపురో
హితామాత్యజననిత్రయానుమతంబున జానకీసమేతుండై. ‖ 14 ‖

క. పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యెను
నెట్టన భువనములఁ గలుగు నృపతులు మెచ్చక్

భాట్టిప్రాభాకరశా
స్త్రోట్టంకుతు లైనసుకవు లొనర నుతింపన్. ॥ 15 ॥

గీ. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుఁడై యేపు మెఱసి
దనుజవిదళనబిరుదపద్యములు వినుచు
నెల్లజనములు ముద మొంద నేలుచుండెఁ
[12]దల్లి దండ్రియు దైవంబుఁ దానె యనఁగ. ॥ 16 ॥

సీ. ధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల వర్తిల్లు
వాంఛించినప్పుడే వానగురియుఁ
దరువు లేవేళ నుద్ధతి మీఱ ఫలియించుఁ
బైరులు దున్నక పండుచుండుఁ
దిరిపంబువికస మేదిక్కున నొదవదు
మొదవులు పిదుకకమున్నె పిదుకు
వ్యాధులు నఘములు వలసలై దూరించుఁ
జింతింపఁ గోర్కులు సిద్ధినొందు
గీ. రాజపరమేశ్వరుఁడు దైత్యరాజహరుఁడు
రాజసింహుండు దశరథరాజసుతుఁడు
[13]రాజసదృశకళాంగుఁడు రాఘవుండు
ఘనతతోడుతఁ బాలించు కాలముననను. ॥ 17 ॥

గీ. గట్టిధాన్యంబు పోఁకకుఁ బుట్టెఁడేసి
యట్టిపోఁకలు రూకకు ననికెఁడేసి
యట్టిరూకలు మాడకు నఱువదేసి
యట్టిమాడలు నింటింట నగణితములు. ॥ 18 ॥

గీ. సకలజనములు సేవించి సన్నుతింపఁ
బ్రకటముగ రాజ్యసౌఖ్యంబుఁ బాలనంబు
సల్పుచుండెను రఘురామచంద్రుఁ డవని
గీర్తి వర్ధిల్ల సద్గుణస్ఫూర్తి దనర. ॥ 19 ॥

క. మేఘశ్యామలదేహుఁడు
రాఘవుఁ డీరీతి భూసురస్ఫుటభాషా
మోఘాశీర్వాదమహా
శ్లాఘామతి నేలుచుండు సమయమునందున్. ॥ 20 ॥

చ. శతముఖనామధేయుఁ డొకచండనిశాచరలోకనాథుఁ డు
గ్రత నలపంక్తికంఠఘటకర్ణపురందరజిత్ప్రహస్తు లీ
క్షితిఁ బడుటంతయుఋ హితులచే విని రామునిమీఁద నాదటఋ
ఘృతయుతపానకావృతిని గెంటకమండుచు హుంకరించుచున్. ॥ 21 ॥

గీ. మెఱసి బ్రహ్మాండమెల్లను మ్రింగ నట్ట
హాస మొనరించి వక్త్రగహ్వరముఁ దెఱచెఁ
దెఱవ నురవడి నర్కుండు తెరువుదప్పి
యురవుగాదని మేఘునిమఱువు చొచ్చె. ॥ 22 ॥

ఉ. అగ్గలమయ్యె మ్రోఁత [14]జగదంతరమందునఁ దద్భయంబుచే
దిగ్గజపంక్తి ద్రెళ్లె [15]మఱి తేఁకువ లేక సమస్తజీవముల్
మ్రగ్గెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె మ్రాన్పడె నబ్జభవుండు నాసుధా
భుగ్గణమెల్ల భీతిలెను బోరున రామజయంబు గోరుచున్. ॥ 23 ॥

వ. మఱియు నయోధ్యాదిపట్టణంబుల మహోత్పాతంబు లుద్భ
వించె; [16]శతముఖుండును డెందంబున నందంద విచారించి
రాముండను నొక్కనరునిమాత్రంబునకు సకలలోకంబులు
పరిమార్పనేల? వానికి గోబ్రాహ్మణదేవతాదులు ప్రియం
బులని విందు నటుగానఁ దత్ప్రహరణంబులు గావించెద;
రాముం డనువాఁ డందుకు నడ్డపడవచ్చెనేని పగదీర్చుకొనెదఁ
గాక యని. ॥ 24 ॥

గీ. మదినిఁ బొదలుచు ఋష్యాశ్రమములు సొచ్చి
డాసి మఱియును హోమగుండములు పూడ్చి
యాగధేనువులను ద్రుంచి పూగముఖ్య
భూజములు ద్రోసి కాసారములు గలంచి. ॥ 25 ॥

క. మునిసతులఁ జెఱలుగొని యా
మునివరులను దునుమఁ జిత్తమున రోసి తుదిఁ
వనలతల మునులకరములు
ఘనముగ బంధించు వికృతకఠినముఖుండై. ॥ 26 ॥

క. నెపమేమియు లేకయె తన
[17]రపమై తము బాధపఱుప రాక్షసుమీఁదం
గుపితాత్ములయ్యు దపసులు
శపియింపఁగఁ జాల రైరి జలజజుమహిమన్. ॥ 27 ॥

సీ. ఒకమునివరుఁ బట్టి యూర్ధ్వపుండ్రము నాకు
నొకవిప్రుజందెంబు లొడికి త్రెంచు
నొకమౌనిపైఁ జల్లు నుర్వీపరాగంబు
నొక్కతాపసునోరు [18]నొక్కి మూయు
నొకఋషీశ్వరుపిల్లసిక పెల్లగిలఁదీయు
నొక్కయోగీంద్రుని యక్కుఁ జదుము
[19]నొకమహీసురుమీఁద నుమియును మత్తుచే
నొక్కదిగంబరు నొలయఁ దన్ను
గీ. [20]నొకతపోధనుఁ డేతెంచి వికలమతిని
పెక్కుమాఱులు శతముఖుపేరు నొడివి
పాహి పాహి [21]యనుచు సాగఁబడిన నతని
కాలు [22]గొనియాడ్చుఁ దుదఁ దానెకాలుపగిది. ॥ 28 ॥

ఉ. భూసురు లిండ్ల కేగి పటుభూరిభయంకరరూపు దాల్చి తా
బాస యొనర్చి వేదములు బాగ వచించెడు విప్రవత్సలం
గాసరకూసు చేసి పరకాంతలమర్మములెల్ల నంటుచుఁ
మోసము పుచ్చి పండితులమోరలు దన్నుచు ధిక్కరించుచున్. ॥ 29 ॥

సీ. దిక్కుంభికుంభముల్ వ్రక్కలు గావించు
నుక్కునఁ జెలరేఁగి యొక్కనాఁడు
తనబాహుకండూతి దప్పఁ గులాద్రుల
నుంకించి పెకలించు నొక్కనాఁడు
తపియింపఁజేసె నాతపమున నని భాను
నొడయుఁగా నూహించు నొక్కనాఁడు
పొలయరాదని పూని మలయమారుతమును
నుప్పున నెగనూఁదు నొక్కనాఁడు

తే. ఉరగులను బట్టి దండించు నొక్కనాఁడు
ఉగ్రుడై నిర్జరులఁ ద్రోలు నొక్కనాఁడు
ఉదరి మానవులను మ్రింగు నొక్కనాఁడు
ఉబ్బి లోకంబు గాలించు నొక్కనాఁడు. ‖ 30 ‖

క. ఈవిధిని లోకభయదము
గావించినఁ జిత్తములను గళవళపడి యా
దేవతలు మునులు ధరణీ
దేవతలును గూడి జాలిఁ దేలుచు [23]లోనన్. ‖ 31 ‖

క. ఎవ్వండు మనకు దిక్కిఁక
నెవ్వం డీబాధ మాన్పు నిల యెవ్వనిచే
[24]నివ్విక్రుతుఁ డీల్గు నెవ్వని
మవ్వపుఁగరుణారసమున మను లోకంబుల్. ‖ 32 ‖

వ. అనుచు దుశ్చింతాసముద్రంబున మునింగి యపరిమిత[25]డోలాం
దోళితమానసులై క్రమ్మఱ ధైర్యంబులు పురికొల్పుకొని
సురలు మునివరుల కిట్లనిరి. ‖ 33 ‖

క. కోసలదేశమునందున
భాసురముగ నొప్పు నొక్కపట్టణమందుర్
వాసిగనుండు నయోధ్యా
వాసుఁడు శ్రీరాముఁ డుండె వాసవునీడై. ‖ 34 ‖

క. మును మనకొఱకై దానవ
హననమునకు విష్ణుఁ డవని నలరి దశస్యం
దనునకుఁ బుట్టి రఘూద్వహుఁ
డన నిపు డున్నాఁడుగాదె యధికు లెఱుంగన్. ‖ 35 ‖

గీ. అట్టిరాఘవుఁ డఖిలరాజాధిరాజ
చారుకోటీరమాణిక్యచాకచక్య
సారమండితసత్పదాంభోరుహద్వ
యుండె మన కిఁక దిక్కుగా కొండు గలఁడె? ‖ 36 ‖

ఉ. శ్రీరఘురామమూర్తి సరసీరుహనేత్రుఁ డమేయుఁ డాద్యుఁడుం
జారుయశోవిశాలఘనసారమరాళతుషారహీరక
ర్పూరపటీరహారహిమభూధరశారదచంద్రచంద్రికా
తారనిభస్ఫుటస్ఫురవితానశుభాంగుఁడు దిక్కు గావుతన్. ‖ 37 ‖

మ. దశదిగ్భాగములం బ్రతాపమహిమల్ దట్టంబుగా నిండ న
ద్దశకంఠస్ఫుటకంఠపంక్తి సమరోద్దండాగ్రహోభీలక
ర్కశభల్లంబుల సంహరించి మనలం గాపాడఁడే? యట్టి [26]వీ
రశిరోత్తంసమె దిక్కు దీనికి విచారంబేల యూహింపఁగన్. ‖ 38 ‖

సీ. తనభక్తుఁ డొంటిఁబోఁ దలఁపఁ దమ్ముఁడుఁ దాను
దోడయ్యె రామచంద్రుండు గాఁడె
కులహీనుఁ డనక మక్కువ మీఱ నొకకిరా
తుని బ్రోచె రామచంద్రుండు గాఁడె
మర్కటుం డనక నయ్యర్కజుఁ బట్టభ
ద్రునిఁ జేసె రామచంద్రుండు గాఁడె
[27]తనశత్రుఁ డనక నాదైత్యుతమ్మునిఁ గాచె

రూఢిగా రామచంద్రుండు గాఁడె
గీ. యట్టికరుణాపయోనిధి కట్టిసుకృతి
[28]కెలమి మీఱంగ మనలను నేలు టెంత?
తడయ కచ్చోటి కేగుఁడీ తపసులార
జాగుసేయంగ నేటికి? సభ్యులార. ‖ 39 ‖

వ. [29]ఏమును దివినుండి పొడచూపెద మని చెప్పి సురలు నాకం
బున కరిగి రంత. ‖ 40 ‖

శా. [30]శాండిల్యుండును జహ్నుమౌనివరుఁడుర్ జాబాలియుం గౌత్సుఁడుం
గౌండిన్యుండును గాలవుండును మహాకణ్వుండు మైత్రేయుఁడుర్
మాండవ్యుండును మందపాలుఁడును సన్మార్గప్రభావుండు మా
ర్కండేయుండును గూడి వచ్చి రతిశీఘ్రం బొప్ప రాముం గనన్. ‖ 41 ‖

వ. ఇట్లు రయంబున వచ్చివచ్చి. ‖ 42 ‖

క. ఆతతముగఁ గాంచిరి సా
కేతము వరనృపతిజననికేతన మతివి
ఖ్యాతము నీప్సితవస్తు
వ్రాతము నసమానవైభవసమేతంబున్. ‖ 43 ‖

ఉ. కాంచి తదీయదివ్యపరిఖావిశదత్వముఁ గోటవాటముం
గాంచనగేహపంక్తియును గంధగజాశ్వరథోష్ట్రవారముర్
మించిన వేడ్కఁ జూచుచును మెల్లన వీడ్కొని తత్పురీంద్రమ
ధ్యాంచితసీమ నొక్కకనకాయతసౌధము గాంచి మెచ్చుచున్. ‖ 44 ‖

క. ఆమందిరమధ్యంబునఁ
గోమలచకచకలఁ దనరు గురుమణిగణశో
భామయ మగుసింహాసన
మామునిపుంగవులు గనిరి యతిహర్షమునన్. ‖ 45 ‖

సీ. కలితపుణ్యచరిత్రుఁ గంజాతనిభనేత్రు
జలధరదేహు నాజానుబాహుఁ
గరుణాకటాక్షు శృంగారసుందరవక్షు
సత్యసంశీలు విశాలఫాలు
స్మితముఖాంభోజు నాశ్రితజనసురభూజు
హారకేయూరు [31]వికారదూరు
రవికోటిసంకాశు రాక్షసేంద్రవినాశు
భువనప్రశస్తు నద్భుతగృహస్థు
గీ. సమరతలభీము బుధజనకుముదసోము
వినుతసుత్రాముఁ ద్రైలోక్యవిమలనాము
జానకీరాము నృపకులసార్వభౌముఁ
గనిరి మౌనులు కన్నులకఱవు దీఱ. ‖ 46 ‖

సీ. వీఁడఁటే కృప మీఱ వేల్పులకొఱకునై
మహిమీఁదఁ బుట్టినమాయలాఁడు
వీఁడఁటే దశరథోర్వీ[32]భర్తకు మిగుల
సుద్దుల నుబ్బించుముద్దులాఁడు
వీఁడఁటే పిన్నవాఁ డేడాసివెక్కసి
రక్కసిఁ జెక్కినరట్టుకాఁడు
వీఁడఁటే గాధేయు విమలతరాటోప

యజ్ఞంబు రక్షించుయజ్ఞభోక్త
గే. వీఁడఁటే శౌర్యముల కెల్ల వీడుపట్టు
వీఁడఁటే ధర్మముల కెల్లఁ దోడఁబుట్టు
వీఁడె సాక్షాత్కరించిన విష్ణుమూర్తి
వీనిఁ గనుకంటె శుభములు వేఱకలవె. ‖ 47 ‖

వ. అని మునీంద్రులు సాంద్రకరుణారసపరిపూర్ణహృదయులై
వివిధాశీర్వాదమంత్రాక్షతవివ్యస్తప్రశస్తహస్తంబు లెత్తి
భక్తితోఁ గదిసి యిట్లనిరి. ‖ 48 ‖

సీ. శ్రీరస్తు ధరణిజాశ్లిష్టభుజాదండ
భండనోద్దండ కృపాప్రచండ
విజయోస్తు త్రిభువనవిఖ్యాతచారిత్ర
వికచాబ్జనేత్ర పవిత్రగాత్ర
దీర్ఘాయురస్తు భూదేవతామందార
కలుషసంహార భాగ్యప్రచార
ఆరోగ్యమస్తు శతార్కతేజోరూప
గురుజయాటోప సద్గుణకలాప
గీ. అనుచు నాశీర్వదించి [33]మంత్రాక్షతప్ర
సూనశుభలాజముఖ్యవస్తువు లొసంగి
భయముఁ బ్రియమును జయమును రయము నయముఁ
బెనఁగొనఁగనిల్చి రారాముఁ [34]బ్రేమఁ గనుచు. ‖ 49 ‖

వ. రాఘవేశ్వరుండును బ్రత్యుత్థానాభివందనము లందఱకును
వేఱువేఱ నాచరించి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులు బూజించి
ఉచితపీఠంబున నుండ నియమించి మందస్మితముఖారవిం
దుండై యానంద మందంద సందడింప నందంబుగా మెల్లన
మునివరుల కిట్లనియె. ‖ 50 ‖

శా. అయ్యా మావిభవంబులెల్ల భవదుద్యత్పూతపాదాంబుజా
క్షయ్యాలోకనచింతనంబునఁ గదా జానొప్ప నీడేఱు మీ
రెయ్యేతావుల కేగుదెంతు రెట మీ రీక్షింతు రింపొందఁగా
నయ్యా తావులు వృద్ధి బొందు మను టేమాశ్చర్య మూహింపగన్. ‖ 51 ‖

శా. క్షేమంబేకద మీకు మీపరిజనుల్ శిష్యుల్ విడంబింతురే
నేమం బొప్పఁగ ధేనువుల్ పితుకునే నిత్యోత్సవక్రీడలన్
వేమాఱున్ ఫలియించునే తరువు లుర్విన్ సత్తపో[35]ధర్ముల్
ప్రేమ వర్ధిలునే నిరంతరమఖాభీష్టంబు లీడేఱునే. ‖ 52 ‖

శా. దైన్యం బేమియు లేక మీకరుణ నిద్ధాత్రీతలంబెల్ల హృ
ద్విన్యాసంబున నేలఁగంటి మఱి కాదే యింపుమైఁ గార్యముల్
సన్యాసత్వముఁ బూని నన్ను మది నిచ్చల్ నమ్మియున్నట్టిచో
నన్యాయం బెట నుద్భవింపదుగదా యాభీలవైరంబులన్. ‖ 53 ‖

క. ఏపని పనిచినఁ జేసెద
మీపాదములాన తెలియ మెల్లనఁ జెపుఁడా
దాపరము సేయ నేటికిఁ
దాపసవరులార మీకు దాసునియెడలన్. ‖ 54 ‖

క. నావిని మునివరు లెల్లన్
భావంబుల సంతసిల్లి బహువైఖరులన్

దవించి రాఘవేంద్రుని
తో వినుమని యిట్టులనిరి తొడిఁబడుకరుణన్. ‖ 55 ‖

ఉ. శ్రీరఘురామ శత్రుముఖజీవనజస్ఫుటసోమ భూరిర
క్షోరణభీమ చారుతనుసుందర నిర్జితకామ విస్ఫుర
త్స్సారసహస్రధామ భవదుఃఖవిరామ పవిత్రనామ వి
స్తారయశోభిరామ శుభదామరఘూద్వహహృద్వహోద్ధవా. ‖ 56 ‖

గీ. అలిగి రావణకుంభకర్ణాదిఘోర
రాక్షసావలినెల్లను రణములోన
బాణములపాలు చేసి మాబాధ మాన్పి
తింతకంటెను శుభము మా కేది చెపుమ. ‖ 57 ‖

చ. తతభుజదండనిర్జితకృతాంతనిలింపవరేణ్యు యక్షరా
డతులితసిద్ధసాధ్యగరుడాహిసమస్తచరాచరుఁ మహో
ద్ధతభువనైకకంటకుని దానవనాయకుఁ బంక్తికంఠునిఁ
క్షితిఁ బడనేయ నెవ్వరికిఁ జెల్లు దలంపఁగ రాఘవేశ్వరా. ‖ 58 ‖

శా. నిద్రాసక్తి యొకింతమానిన బొమల్ నిక్కించి చేచాచి య
క్షుద్రాకాశధరాపరీతములు దా శోధించి యే మబ్బినన్
రౌద్రాకారత వక్త్రగహ్వరముఁ జేరందెచ్చి భక్షించుకో
పోద్రేకాత్ముని గుంభకర్ణు నురుదేహుం గూల్పఁగా శక్యమే. ‖ 59 ‖

శా. జంభారాతిని నూఱుమాఱు లనిలో సాధించి లంకాపురిఁ
శుంభద్విక్రముఁడై తదీయసతులఁ స్రుక్కం జెఱల్ వెట్టి దో
స్తంభానర్గళుఁడై [36]మహోగ్రరణకాంక్షన్ సంచరించుం దదు
ద్దంభప్రోద్ధతుఁ డింద్రజిత్తు ఘనయుద్ధక్రీడకుఁ సాధ్యుఁడే. ‖ 60 ‖

ఉ. దోయిటఁ బట్టనేర్చు నలతోయధులన్నియు నొక్కపెట్టునన్
[37]వాయువు నిల్పనేర్చు శిఖివాతను బడ్డను వెళ్ల నేర్చు మా
యాయుతవిక్రముం డతని [38]నన్యనృపాళికి శక్యమే మృతుం
జేయఁగ మేటిరక్కడి వజీకుని నయ్యతికాయు నుర్వరన్. ‖ 61 ‖

గీ. [39]పిన్న యప్పుడె యముఁ బట్టి పీచమణఁచె
నెడ యెఱిఁగి వేలుపులనెల్ల నేపు మాపెఁ
[40]ద్రిభువనాజేయు నని చాల ధిక్కరించె
నమ్మహాకాయు నెదిరింప నలవి యగునె. ‖ 62 ‖

గీ. వినకయుండురె మీరును వెస మహేంద్రు
నొక్కవ్రేల్మిడి నెగమోటు నుక్కు గలిగి
యప్రతిద్వంద్వసాహసు లైనయట్టి
కంపనాకంపనులతోడఁ గడఁగఁదరమె. ‖ 63 ‖

ఉ. అంత మొనర్ప నేర్తురు కృతాంతునినైనఁ గడంగిరేని మె
ప్పింతురు రావణాసురుని భీమగదారణకౌశలంబులన్
వింతగ వారిఁ గన్న నలవిశ్వపుఁడైనను భీతి నొందు దే
వాంతకు నన్నరాంతకుని నాహవము దెదిరింపవచ్చునే. ‖ 64 ‖

వ. మఱియు నదియునుంగాక దేవదానవసంగ్రామరంగనిరోధుం
డగుమహోదరుండును, సకలదిగంతదంతావళదంతాగ్ర
సంఘాతక్షతనిమ్నోన్నతవక్షస్థలప్రశస్తుండగు ప్రహ
స్తుండును, క్రోధావలోకనమాత్రచంచలాయమానవిశ్వుం

డగు మహాపార్శ్వుండును, నిఖిలశత్రుభీముండగు ఖడ్గరో
ముండును, ప్రళయసమయకనదనలసదృశధాముండగు
సర్పరోముండును, హాలహలప్రతిమానవిషరోమస్తోముం
డగువృశ్చికరోముండును, శమనసమవిక్రమక్రమనివిమతోదగ్ర
మహోగ్రాహిసుపర్ణుండగు నగ్నివర్ణుండును మొదలుగాఁ
గల దానవు లపారబలపరాక్రమవంతులు గారె వారినెల్ల
నల్లన సంహరింపవే? అదియునుంగాక దుష్టనిగ్రహశిష్టపరి
పాలకుండును, జగదేకవిక్రముండు నను బిరుదులు నీకుఁ జెల్లు
నని వెండియు నమ్మునీంద్రులు [41]రామచంద్రున కిట్లనిరి. ‖ 65 ‖

గీ. అనఘ నీశౌర్యమునఁ జేసి యఖిలజనులు
పరిణమించియు నిప్పటిబాధవలనఁ
బరిణమింపకయున్నారు పార్థివేంద్ర
యెట్లు చెప్పుదు మవ్వార్త లేము కడఁగి. ‖ 66 ‖

గీ. శతముఖుండను ఘోరరాక్షసవరేణ్యుఁ
డప్రతిద్వంద్వదోర్బలుఁడై సరోజ
గర్భువరములఁ జేసి లోకములు గలఁచెఁ
గావరుండు ప్రతాపలంకావరుండు. ‖ 67 ‖

క. మును దశకంఠునిబాధకె
మనఁజాలక యొక్కభంగి మంటిమి యిపుడో
జనవల్లభ శతకంఠుం
డొనరించెడి ఘోరబాధ కోర్వంగలమే. ‖ 68 ‖

గీ. వారె దివిఁ జూడు దేవతావర్గమెల్ల
నద్దురాత్ముఁడు గావించునాపదలకు
వరుస నిల్చినవారు నీశరణు చొరగ
ననుడు రాముడు వీక్షించె నభ్రతలము. ‖ 69 ‖

వ. ఇట్లు వీక్షించిన దేవతలును బొడచూపి పారిజాతప్రసూ
నంబు లానృపశూరునిపైఁ గురియించి యంతర్ధానంబు నొందిరి;
రామచంద్రుఁడును విషణ్ణహృదయుండై చింతించి పదితలల
రక్కసు నుక్కణంగింపనోపక సీతావియోగుండనై యక్కా
రణంబునక వాలిం ద్రుంచి క్రోతులమఱవు చొచ్చి, యనేక
ప్రయాసంబుల వైరంబు చక్కబెట్టి లోకంబు లుద్ధరించితి
నది యట్లుండె; నూఱుతలలును, గరశతద్వయంబునుం
గల శతకంఠు నెట్లు సంహరింప నేర్తునని యుల్లంబున మెల్లన
వగచి వెండియు నమ్మునీంద్రులతో నిట్లనియె. ‖ 70 ‖

క. ఎవ్వనికిఁ బుట్టె నాబలుఁ
డెవ్వరికొఱ కింత సేసె నిట్టిదురాత్మం
డెవ్విధిఁ గోరె కరంబులు
మవ్వంబునఁ బద్మభవుఁడు మఱి యెట్లొసఁగెన్. ‖ 71 ‖

క. ఎఱిగింపుఁ డిపుడు సన్ముని
వరులార భయంబునొంది వనరఁగ నేలా
దురితాత్ముని మీపంపునఁ
దెఱవొప్పఁగ సంహరింతు దివిజులు పొగడన్. ‖ 72 ‖

క. అన విని మునివరు లెల్లన్
మనముల హర్షించి మృదులమధురతరోక్తుల్

పెనఁగొనఁగ రామభద్రునిఁ
గనుగొని యిట్లనిరి భయవికారము దోఁపన్. ॥ 73 ॥

క. విశ్రాంతి దనరు సుగృహ
స్థాశ్రమముని యగుపులస్త్యుఁ డనుసుకృతునకున్
విశ్రవసుం డనువాఁడును
నశ్రముఁ డనువాఁడు నిరువు ర ట్లుదయింపన్. ॥ 74 ॥

వ. అందు విశ్రవసుం డనువాఁడు కైకేశి యనుదానిం బాణి
గ్రహణంబు గావించి దానివలనం గ్రమంబున రావణకుంభ
కర్ణాదు లగుజగదేకప్రతాపులఁ గాంచె; అశ్రముండును
చిత్రగంధి యనుగంధర్వవధూటిం దగులుకొని సంతానంబు
గానక కతిపయదినంబులు చింతించి, దశకంధర ఘటకర్ణ విభీ
షణప్రముఖులను విశ్రవసునికొడుకులు సమరప్రచండులని
లజ్జించి తనమనంబున నిట్లనియె. ॥ 75 ॥

చ. తనయులు లేనిధామమును దైవనివాసము లేని గ్రామమున్
వినయము లేనివిద్యయు వివేకము మాలినయట్టివైద్యమున్
జనపతి లేనిరాజ్యమును సౌఖ్యవిరోధక మైనభోజ్యముం
గనకము లేనిభాగ్యమును గన్గొన నిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్. ॥ 76 ॥

ఉ. కావునఁ బూని యేను దశకంఠునికంటెఁ బ్రతాపశాలిగా
వావిరి నాత్మఁగోరి యొకవంకతపం బొనరించి యందుచే
నావల నూఱుమోములను హస్తశతద్వయముం గలట్టి స
ద్భావుని ఘోరశాత్రవ[42]విఫాలునిఁ బుత్రునిఁ గందు వేడుకన్. ॥ 77 ॥

[43]చ. అని చని యశ్రముం డొకవనాంతరమందున మూఁడుమూర్తులున్
మనమున నిల్పి చండరవిమధ్యమునం దనచూడ్కి నిల్పి యి
మ్మునఁ దప మాచరింపఁగఁ ద్రిమూర్తులు దా నగుటం జెలంగి యా
యినుఁడు ప్రసన్నుఁడై తనయు నిచ్చె జగద్భయదప్రతాపునిన్. ॥ 78 ॥

వ. ఇట్లు భండనోద్దండశతద్వయభుజాదండుం డగుపుత్రునిం
బడసి మఱియును లంకకంటె సహస్రగుణాతిశయం బగు
ప్రతాపలంక యనునొక్కపట్టణంబు సముద్రమధ్యంబున
విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁజేసి యందు శతకంఠునికిం బట్టంబు గట్టి
వెండియుఁ దపంబున కరిగె నంత. ॥ 79 ॥

క. మీరును రావణముఖ్యు
క్రూరాసురవరులఁ జంపి కువలయ మెల్లన్
గౌరవమున రక్షించితి
రారూఢిగ వేల్పులును నహో యని పొగడన్. ॥ 80 ॥

గీ. శతముఖుండును రావణక్షయముఁ గుంభ
కర్ణమరణంబు నింద్రజిత్కాయభగ్న
మంతయును విన్బ విలయకాలాగ్నిపగిది
మండి దండిగ నూహించె మనసులోన. ॥ 81 ॥

గీ. నరులు వానరులన నెంత నాకుఁ దృణము
జగతిఁ దక్కినవారిచేఁ జావకుండ
నిమ్ము వరమని యలభారతీశుఁ గోరెఁ
గాని రావణుఁ డేష్యంబు గానఁడయ్యె. ॥ 82 ॥

వ. కావునఁ బరపురుషులచే నెవ్వరివలనం జావు లేకుండ విరించిని
వరంబు గోరి యటమీఁద రాముని సంహరించి తనయగ్రజుల
పగ యీఁగెదనని ప్రతాపలంకాపురిపాలనంబునకు నాప్తులగు
మంత్రులం బ్రతిష్ఠించి, మాణిక్యకనకరజతతామ్రలోహాది
నవప్రాకారరక్షకు లగురాక్షసుల నాదరించి, యొకమహా
రణ్యంబునకుం జని యందుఁ గృతస్నానుండై భారతీరమణు
నుద్దేశించి, జగదద్భుతంబుగాఁ బంచాగ్నిమధ్యంబున నచ్చోట
[44]బొటనవ్రే లూఁతగొని నిక్కి హస్తంబు లెత్తి మహోష్ణ
చండమధ్యాహ్నమార్తాండమండలంబుఁ జూచుచు నిరా
హారుండై వెయ్యేండ్లు తపంబు గావించె నంత. ॥ 83 ॥

చ. జగములు తల్లడిల్లె రవిచంద్రులు గన్పడరైరి పెల్లుగా
దిగిభము లెల్ల మ్రొగ్గె జలధివ్రజ మింకె సమస్తజీవముల్
వగచె సురేంద్రుఁడుఁ బెదరె వాయు వణంగె హిరణ్యగర్భుఁడుఁ
మొగి నరుదెంచి నిల్చె నతిమోహముతో శతకంఠుముందటన్. ॥ 84 ॥

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విరించి సుప్రసన్నుండై కరుణారసంబు
పెల్లుబ్బ నబ్బురంబుగా నిట్లనియె. ॥ 85 ॥

శా. అన్నా యోయిశతాస్య యశ్రమతనూజా యుష్మదుద్యత్తపో
త్సౌన్నత్యంబున కిచ్చమెచ్చితి వరం బూహింపుమా యిచ్చెదం
గన్ను ల్విప్పుము నన్నుఁ జూడు మనుచుం గారుణ్యపాథోధియై
చెన్నారం దను నాదరింపఁ బరమేష్ఠిం జూచి హర్షాత్ముఁడై. ॥ 86 ॥

మ. కరముల్ మోడ్చి విరించికిన్ శతనమస్కారంబు [45]లందంద యు
త్కరమౌ భక్తి నొనర్చి లేచి తనవక్త్రంబుల్ విడంబించి యో
హరినాభీకమలోద్భవా నిగమవిన్యాసప్రశస్తాననా
కరుణాసాగర నీకు మ్రొక్కెదను మత్కామ్యంబు లీడేర్పవే. ॥ 87 ॥

వ. అని మఱియు బహువిధంబులఁ గైవారంబుఁ జేసిన విని వనజ
సంభవుండు పరమప్రీతుండై యొక్కవరంబు వేఁడు మోసం
గెద ననుడు శతముఖుండును సంతసిల్లి, అయ్యా నెయ్యం
బున వరంబులు గరంబు నొసంగుతలంపు మీకుండెనేని
యక్షరాక్షసగరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నరకింపురుష
సురనరవానరాదు లగుపురుషులవలనను, మృగాండజభుజం
గమలోకంబులవలనను, మీనకర్కటమకరకచ్ఛపాదిజల
చరసముదయంబువలనను మరణంబు లేకుండ నిమ్మనిన నప్పర
మేష్ఠియుఁ దప్పక దయచేసి మఱియు నొక్కవరంబు వేఁడు
మనిన దనుజేంద్రుండు హర్షించి, రణంబు సేయునెడఁ దనశరీ
రంబునం గలశోణితకణం బేచటం దొఱంగు నచట నూఱ్గురు
శతముఖులు జనించునట్లుగా [46]ననుగ్రహింపుమనుడు జలజాస
నుండును నత్తెఱఁగునకు సమ్మతించి, నీతపోమహిమంబునకు
మూఁడులోకంబులందు సరియెుఱుంగము గావున నింకొక్క
వరం బడుగుమని సుప్రసన్నుండైనం గని జరయును, శ్రమ
యును, పరితాపంబును, భయంబును, దైన్యంబును నెన్నం
డును దన్నుం బొరయకుండ వరం బొసంగు మనవుడు విరించి
యట్లగుంగాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు నొందె శత
ముఖుండును ప్రతాపలంకాభిముఖుండై చనునెడ. ॥ 88 ॥

క. మెండుకొన భయము ధరణి
మండలమది తల్లడిల్లె మాఁగుడుదిశలన్
నిండుకొనె నిర్జరేంద్రుఁడు
గుండియ జల్లనఁగఁ జేతికులిశము వైచెన్. ॥ 89 ॥

వ. శతముఖుండును గమలసంభవదయాసంప్రాప్తవరప్రభావ
ధురంధరుండై తనపురంబు ప్రవేశించి, తనజ్ఞాతులగు
రావణకుంభకర్ణుల పగ యీఁగి శ్రీరాముని దునిమెద
నతం డగుపడుదనుకను దత్ప్రియంబులగు గోబ్రాహ్మణముని
దేవతాసంఘంబులహననంబు గావించెదనని ప్రధానులును
దండనాయకులును దన్నుంగొలువ సకలదిక్కులును వ్రక్కలు
గావించి, దేవతలపురంబునకు దాడి వెట్టి, దివిజులం బాఱఁ
దోలి మఱలి మాయాశ్రమంబులు చూఱలాడి, కొందఱు
మునులం జంపి, పతివ్రత లగుతరుణులఁ జెఱలు గొని, హోమ
ధేనువులం దునిమి, యివి మొదలుగాఁగల యనేకహింసలు
గావింపఁ దొడంగె నని వెండియు రామచంద్రున కిట్లనిరి. ॥ 90 ॥

ఆ. ఈవు దప్ప మాకు నెవ్వారు దిక్కు లే
రట్లుగాన భీతి నమరవరులు
వెలయ మిమ్ముఁ జేరి వేఁడుకొండని పంప
వచ్చినార మభయ మిచ్చి ప్రోవు. ॥ 91 ॥

ఆ. అనుచు బాష్పధార లక్షుల దొరలఁగా
నతిభయాత్ము లగుచు నమ్మునీంద్రు
లున్నవారి నుడుప నూహించి రామభూ
వరుఁడు పలికె మధురవాక్యములను. ॥ 92 ॥

ఆ. తెగువ నింతసేయు దేవతాద్రోహిని
సంహరించి మిమ్ము సకలసురలఁ
గాతుఁ గరుణమీఱఁ గానఁగా లేకున్నఁ
బ్రాణమేల [47]యీకృపాణమేల. ॥ 93 ॥

ఆ. అనుచు వారి కభయహస్తంబు లిడి పంచె
నఘవిదూరుఁ డైన రఘువరుండు
చనిరి మునివరులును సంతోషభరితులై
మగిడి తత్తదాశ్రమంబులకును. ॥ 94 ॥

గీ. చనినఁబిమ్మట నేకాంతసౌధమందు
రాఘవుఁడు భూరితరశరలాఘవుండు
మహిమతోడుత సౌమిత్రిమైత్రి మెఱయఁ
జేరి కొలువంగఁ గూర్చుండి చిత్తమునను. ॥ 95 ॥

క. శతముఖుని [48]జన్మమహిమయు
జతనంబుగ నతఁడు తపము సలిపిన ధైర్య
స్థితియును వరములు గొనుటయు
మతిలోఁ దలపోసి దీనమానసుఁ డయ్యెన్. ॥ 96 ॥

క. తా నసురాంతకుఁడయ్యును
మానవుఁడై యుంటఁజేసి మహిమలు తెలియం
గానోపక పలుమాఱును
వానిపరాక్రమముఁ దలఁచి వనరఁగఁ దొడఁగెన్. ॥ 97 ॥

వ. ఇట్లు తలంకుచుఁ దదనంతరం బాసుమంత్రాదిమంత్రుల నటకు
రావించి, వారు వినంగ లక్ష్మణుమొగంబై యిట్లనియె. ‖ 98 ‖

సీ. కెరలెడి దధిఘృతక్షీరసురాసము
ద్రంబు లేవిధమున దాఁటవచ్చు
దాఁటెఁబో పూని విధాత్రుఁ డిచ్చినవర
గర్వ మెత్తెఱఁగునఁ గడవవచ్చుఁ
గడచెఁబో నపవరిఖాయుతప్రాకార
పట్టణం బెటు లగ్గపట్టవచ్చుఁ
బట్టెఁబో కలనిలోఁ బరపురుషాభేద్య
దనుజవల్లభు నెట్లు దునుమవచ్చు

గీ. నేల వచ్చిరి సకలమునీంద్రు లిటకు
నేలప్రతినలు గావించి తేను దనుజ
వంశవిభుఁ డెట్టికైవడి వసుధఁ గూలు
నకట తమకించి పలుకుట హానిగాదె. ‖ 99 ‖

వ. అని తానును లక్ష్మణుండునుం దక్కఁ దక్కినబలసామగ్రి
చాలకుండుటకును, చతుస్సముద్రలంఘనంబు గావింపఁజాల
కుండుటకును నిర్విణ్ణహృదయుండై యూరకుండె మంత్రులు
నిట్టిట్టని యూహింపనేరరైరి తత్ప్రకారంబు లీక్షించి కోపా
రుణితలోచనుండై సౌమిత్రి రామచంద్రున కిట్లనియె. ‖ 100 ‖

గీ. శతముఖునియంత రాక్షసచక్రవర్తి
నెట్లు సాధింతునని విచారింపనేల
తూలికాపర్వతంబును ధూళిచేయ
మిణుఁగు ఱింతైనఁ జాలదే మేదినీశ. ‖ 101 ‖

వ. అట్లుగా విచారింపు మదియునుంగాక. ‖ 102 ‖

చ. వడిఁ గబళింతునే శశిదివా[49]కరబింబములం గణంకమైఁ
బుడిసిటిలోన నిల్పుదునె భూరిపయోనిధు లెల్లఁ బెల్లుగాఁ
బిడుగునుబోలు ముష్టిహతిఁ బృథ్వియు నింగియు ధూళిచేతునే
యెడపక నాదుముందఱ సహించి శతాస్యునిఁ జెప్ప నేటికిన్. ‖ 103 ‖

శా. చిత్రం బొప్పఁ దపంబు చేసి శివు [50]నక్షీణత్రిశూలం బొగిన్
సుత్రామాదులు మెచ్చఁ గైకొని నృపక్షోభప్రశస్తున్ బుధా
మిత్రాత్మున్ లవణాసురుం దునుమఁడే మీ రెల్ల హర్షింప నా
శత్రుఘ్నుం డణుమాత్రుఁడే తలఁపఁగా సంగ్రామరంగంబునన్. ‖ 104 ‖

చ. నిరుపమవిక్రమస్థితిని నీసరివచ్చు నపారఘోరసం
గర మగువేళ దుర్విమతఖండనమంత్ర మెఱుంగుఁ గ్రమ్మఱం
బరబల మెత్తివచ్చిన శుభం బొనఁగూర్చుకొనంగ నేర్చు నా
భరతుఁడు కేవలుండె యురుభండనభూమిని రాఘవేశ్వరా. ‖ 105 ‖

శా. దండిన్ మున్ను మహాధ్వరాశ్వమునకై దర్పించి మ మ్మందఱన్
గుండెల్ వ్రీలఁగ నేయరే దివిజు లాఘోషింప యుద్ధంబునన్
వెండి న్మిమ్ములనుం జెనంకి మనరే వేగంబునన్ భండనో
ద్దండుం డాకుశుఁడున్ లవుండు ధర నేతన్మాత్రులే భూవరా. ‖ 106 ‖

చ. రసికుఁడు విద్యలందుఁ బరరాజభయంకరుఁ డెంచి చూడఁగా
నసిముఖతీక్షణాస్త్రవివిధాశుగసంచితశౌర్యశాలి దై

[51]త్యశమనమూర్తి శుంభదఘదారుణగోత్రపవిత్రధార మీ
కుశునికుమారుఁ డుగ్రరణకోవిదుఁ డావిజయుండు బేలయే. ॥ 107 ॥

మ. అది యట్లుండగనిమ్ము వేల్పులు రణోద్యత్ప్రాభవుల్ దన్ను డె
బ్బదిరెండ్వేల్వలు గొల్వ రౌద్రముఖుఁడై భానుప్రభల్ మీఱఁగా
నదనం దన్ను నెదిర్చినన్ భయదవాలాభీలుఁడై మృత్యువున్
గెదుమంగాఁ గల బాహువిక్రముఁడు సుగ్రీవుండు సామాన్యుఁడే. ॥ 108 ॥

శా. ఓష్ఠద్వంద్వము పెల్లుగా నదర రాహుంబోలి మందోదరిన్
నిష్ఠూరంబుగఁ బట్టి తెచ్చుచుఁ గపుల్ నిక్కన్ దశాస్యోగ్రహృ
న్నిష్ఠాభంగముఁ జేసి పెంపుగనఁడే నీముందటన్ వానర
శ్రేష్ఠుం డంగదుఁ డంతవాఁడు గలుగం జింతింపఁగా నేటికిన్. ॥ 109 ॥

శా. తల్లిం దండ్రివి నీవె యంచును మదిం దాత్పర్య మొప్పంగ మీ
కెల్లం దానె విచారము ల్దెలుపు చెంతే దానవాధీశహృ
ద్భల్లంబై చరియించుభండనమునం బ్రత్యర్థిసంహారుఁ డా
భల్లూకేంద్రుఁడు జాంబవంతుఁడు తలంపం [52]గొంచెమే యెంచఁగన్. ॥ 110 ॥

శా. కేల న్సాలమహీజయుగ్మము రణాంగీకార మొప్ప న్మహా
భీలుండై ధరియించి యెల్లదిశలు న్బెదిల్లఁగా నార్చుచున్
వాలం బభ్రము సోకఁ జాఁచి రిపుల న్వారించుధీరాత్ముఁ డా
నీలున్ శౌర్యగుణాలవాలు నెదుర న్నెట్టించువారే రిలన్. ॥ 111 ॥

ఉ. కార్ముక మందెనేని పటుకాండపరంపరచే నరాతులన్
మర్మము లుచ్చిపోవ నసమానచమత్కృతి సేయ నేర్చు దు
ష్కర్ములఁ గూడఁ దెన్నఁ డురుశౌర్యసుధైర్యుఁడు కార్యవేది జ్యో
తిర్ముఖునంతవాఁడు మనదిక్కునఁ గల్గఁగఁ జింత యేటికిన్. ॥ 112 ॥

చ. క్షితిధరవృక్షవర్గ మఱచేతుల నిల్పి కడంగిరేని యా
శితిగళుఁడైన భీతిలు నశేషపరాక్రము లాహవంబునన్
దితిసుతలోకశుష్కవనతీవ్రదవానలకీల లుగ్రు లా
శతబలియు న్గవాక్షుఁడును జాలరె దైత్యుని సంహరింపఁగన్. ॥ 113 ॥

వ. మఱియు నదియునుంగాక వానరకులోద్ధారకుం డగుతార
కుండును, మహాభుజుం డగుగజుండును, వజ్రధారాప్రతి
మానకరభుం డగుశరభుండును, సమరజయోపమానస్తేము
లగు గోముఖ, గంధమాదన, ఋషభ, మైంద, ద్వివిద, వేగ
దర్శి, గవయ ప్రముఖ నిఖిలమహావనచరచమూ[53]నాయకులును
గడంగిరేని చతుర్దశభువనంబులుం బరిమార్పనోపరే అది
యునుంగాక మీరు వెట్టినచెట్టు విభీషణుం డిట్టిసమయంబునఁ
దోడురాకుండునే అతం డలిగిన సకలబ్రహ్మాండంబులుం
[54]జూఱలాడఁడే ఇంతబలసామగ్రి గలుగ నసురవరునికొఱకు
నీ వింత వంత నొందఁదగునే యని మహాబలవంతుం డగు
హనుమంతునిం దలంచి చిఱునవ్వు నవ్వుచు లక్ష్మణుండు
వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. ॥ 114 ॥

సీ. పుట్టినప్పుడె పట్టి బెట్టిదంబుగ [55]నట్టె
మ్రింగఁడే భానుని నింగి కెగిసి
అసమానజవముచే నలరి కాల్వయుఁబోలె
దాఁటఁడే యలసముద్రంబుఁ గదిసి

లంకాపురము సొచ్చి శంక యించుక లేక
హతునిఁ గావింపఁడే యక్షుఁ గణఁగి
దీపితాటోపకోపాపారశిఖిశిఖా
తతులచేఁ గాల్పఁడే తత్పురంబు
తే. [56]అట్టి జగజెట్టి యగు గాడ్పుపట్టి మనకు
నిట్టివేళలఁ గలుగంగ నేల వగవ
నతఁడు గడఁగిన శతకంతుఁ డనఁగ నెంత
యొక్కవ్రేల్మిడి నెగమీటు నుర్వియెల్ల. ॥ 115 ॥

[57]వ. మఱచితిరే నాఁడు మనల నిరువురం గొనిపోయి మహి రావణుండు పాతాళంబున భద్రకాళికిఁ బ్రియంబుగా నిచ్చి త్రుంపం బూనుసమయంబున నొకశతపత్రనాళంబున సూక్ష్మ రూపంబునం జొచ్చి అచ్చుటఁ గావున్న మత్స్యవల్లభునితోఁ బెనంగి అతిరయంబున నిశాసమయంబున నప్పాతాళలంకా నివాసు లగురాక్షసులనందఱ నిర్మూలంబు గావించి పిదప మహిరావణుతోఁ బోరాడి సప్తభ్రమరంబులతోడ వాని ప్రాణంబులుం గొని మనలను బ్రతికించెఁ గాదె అట్టి ప్రాణ బంధుండును శౌర్యధురంధరుండునగు మరున్నందనుండు మనకాప్తుండై యున్నవాఁ డదియునుంగాక సకలదేశంబుల వారును సుఖదుఃఖములకు మనలోవారుగాని వెలిగాఁ బ్రవర్తింపనేర రింతయు విచారించి సంగరంబున కరిగి శత ముఖుని సంహరించి లోకంబులఁ గావుమని వెండియు నిట్లనియె. ॥ 116 ॥

గీ. డంబుగలభద్రదంతావళంబువోలె
నిన్ను నీ వెఱుఁగవుగాక నీవు రణము
నందు నలిగితివేని బ్రహ్మాండమెల్ల
నిలిచి భస్మీకరించవే నిమిషముననుc. ॥ 117 ॥

గీ. అనుచుఁ దమ్ముఁడు బోధింప నలరి రామ
భద్రుఁ డెంతయు సత్యంబు పరుల గెలువ
వచ్చు నీచెప్పినట్టి భావముల ననుచు
జనవరేణ్యుండు పిదప లక్ష్మణున కనియె. ॥ 118 ॥

గీ. కార్యఖడ్గము లననందుఁ గలవు రెండు
గార్యముత్తమ మది చక్కఁగాకయున్నఁ
బలువిధంబుల నవ్వలిబల మెఱింగి
ఖడ్గ మొనరింప నటమీఁది కర్జమండ్రు. ॥ 119 ॥

వ. అది గావున మొదట సామదానమాయోపాయభేదంబుల శతకంతుం బరిమార్పనూహించెద. అ ట్లొనఁగూడకున్న దండం బున దండధరునిలోకంబున కనిచెద. వాఁడన నెంత? యింతలో విభీషణుని రావించి యతనివలన శతాస్యునివర్తనంబు లన్ని యుం దెలిసికొని యటమీఁద నమ్మహాత్ముండు చెప్పినత్రోవం జనుదమని విభీషణుం దలంచిన నతండును దనమనంబున హర్షించి యెవ్వరికి నెఱింగింపక యతిశీఘ్రగమనంబున. ॥ 120 ॥

చ. అనిలుఁడు నన్నలుండు హరుఁ డాదిగఁ గల్గినమంత్రులందఱుం
దనుఁ గొలువ న్సముద్రము ముదంబున దాఁటి బలంబు నెక్కొనన్

వెనుకొని యభ్రవిథిని నవీనజవంబున వచ్చె వచ్చి స
జ్జనమణియైన రాఘవుని సన్నుతి సేయుచుఁ దత్పురంబునన్. ‖ 121 ‖

క. రాముని గోమలమేఘ
శ్యాముని మునిలోకపరితసంతతవిలస
న్నాముని శాత్రవభీమునిఁ
బ్రేమను వీక్షించి నవ్విభీషణుఁ డెలమిన్. ‖ 122 ‖

క. వీక్షించి యతనిచరణము
లక్షీణదయామనస్కుఁడై తననిటలం
బాక్షితిని సోఁక మ్రొక్కుచు
రాక్షసనాయకుఁడు లేచి [58]ప్రవిమలభక్తిన్. ‖ 123 ‖

చ. జయజయ మౌనిహృజ్జలజ[59]చారణ పాపవినాశకారణా
జయజయ దైత్యసంహరణసాయక కామ్యఫలప్రదాయకా
జయజయ పుణ్యగాత్ర యతిసత్యచరిత్ర విచిత్రవిక్రమా
జయజయ రామచంద్ర గుణసాంద్ర సురేంద్రమునీంద్రసన్నుతా. ‖ 124 ‖

వ. అని యిట్లు పలుతెఱంగుల వినుతింప నమ్మధురమృదుల
భాషణుండగు విభీషణుఁ గ్రుచ్చి గాఢాలింగనంబు గావించి,
ఆనందాశ్రుజలపరంపరలు దొరుఁగ సరసఁ దనదండ నొక్క
యుచితపీఠంబునం గూర్చుండంబెట్టి భక్తపరాయణుండగు
రామభద్రుం డతనిసేమంబు దెలిసి మన్నించి మెల్లన
నిట్లనియె. ‖ 125 ‖

శా. ఆవేళం బవరంబునం దలదశాస్యాభీలబాణాగ్నిదా
నావిర్భూతము నొంద స్రుక్కి మఱి చేయాడింపఁగా లేనిచో
నీవేచేయగ మర్మకర్మతతుల న్వేర్పంగ హింసించితిఁ
నీవం టాప్తుఁడు భూమిలోనఁ గలఁడే నిక్కంబు దైత్యోత్తమా. ‖ 126 ‖

గీ. ఓవిభీషణ నీవంటినావఁ జేసి
సంగరాం[60]బుధి నరసి యీఁదంగఁ గంటి
నట్టికలనను గడచితి, నంతకంటె
నొక్కప్రళయంబువార్త నేఁ డుద్భవించె. ‖ 127 ‖

గీ. అట్టి వృత్తాంత మెఱిఁగింతు నసఘ వినుము
నూఱుతలలును నిన్నూఱు ఘోరబాహు
లుండు దైత్యేంద్రుడొక్కఁ డుద్దండుఁ డగుచుఁ
దాపసుల దేవతలఁ గ్రొవ్వి యేపుమాపె. ‖ 128 ‖

వ. మఱియు ననేకవిధంబుల గోబ్రాహ్మణదేవతాహననంబును
సకలదిశారమణతాడనంబును, అఖిలజీవసంక్షోభంబును
గావింప నద్దురాత్ముండు చేయుబాధలకుం జాలక మునిదేవతా
నివహంబు లరుదెంచి, తమతమబాధలతెఱం గంతయు నెఱిం
గించి శరణుచొచ్చినం గరుణించి యభయహస్తంబు లిచ్చి
పంచితి; ఇటఁమీఁద నేదియుం దెలియక యద్దానవుని వర్త
నంబులన్ని నీచే నెఱుఁగుటకు నిన్ను రావించితిననిన విని
విభీషణుండు నజ్జనవరేణ్యుని కరుణావలోకనమహిమంబునకు
నిచ్చ నచ్చెరుపడి మచ్చిక నిట్లనియె. ‖ 129 ‖

సీ. జంభారిగంభీరదంభోళిధారతోఁ
బర్వతం బొకటి తీర్పంగఁ గలదె

కఠిననఖాభీలకంఠీరవంబుతో
భద్రేభ మొకటి దీర్పంగఁ గలదె
సంవర్తసమయప్రచండానలముతోడ
నెఱిశుష్కగహనంబు నిలువఁగలదె
ఝుంఝూహ్వయప్రభంజనమహాధాటితోఁ
గొలఁదిగా మబ్బు మార్కొనఁగఁగలదె
తే. ఎంతవాఁడైన వరముల నెన్ని గొనినఁ
గనలి నీతోడ నెదిరించి మనఁగఁ గలఁడె
పుడమిఁ బటుచూర్ణమై తానె పోనుగాక
[61]రఘుకులాంభోధిచంద్ర శ్రీరామచంద్ర. ‖ 130 ‖

క. పగవారిని మీయెదుటను
బొగడగ రాదైనఁగాని భూమీశ్వర న
న్నొగినడిగినందునకు దై
త్యగణాధిపుమర్మ మెల్లఁ దగ నెఱుఁగింతున్. ‖ 131 ‖

క. పంకజగర్భుండైనను
శంకామతి నుండుఁ [62]బొగడఁజాలక నే ను
ట్టంకింపఁ గలనె సకలా
లంకారము తత్ప్రతాపలంక మహీశా. ‖ 132 ‖

క. ప్రాకారంబులు తొమ్మిది
భీకరమైయుండు జంభభి న్ముఖ్యసురా
నీకంబులకును దక్కిన
లోకుల నిఁకఁ జెప్పనేల లోకాధీశా. ‖ 133 ‖

వ. మఱియుఁ బ్రతాపలంకామార్గంబు విన్నవింతు నవధరింపుఁ
డని యవ్విభీషణుడు చెప్పదొడంగెం బరిఖాజలప్రమా
ణంబు రసాతలంబు నతిక్రమించి, బ్రహ్మరుద్రాదులకు నభేద్యంబై
ప్రవర్తిల్లు; దీర్ఘజిహ్వ, శిఖిముఖ, స్థూలకంఠ, యోజనహస్త,
దుర్ముఖ, శూర్పకర్ణ, రక్తాక్ష, పింగళాక్ష, గజోదక, ప్రము
ఖులను మంత్రులు పదునెన మండ్రు వర్తింతురు; అందు
నొక్కొక్కమంత్రిని నేనూఱుకోట్లరాక్షసులు సేవింతురు;
అందు నొక్కొక్కమంత్రి మృత్యువునైనఁ బొరిగొనఁజాలు;
అందఱుంగూడినం జతుర్దశభువనంబులనుం జప్పరింతురు;
వారికి నాథుండు శతముఖుండు. పరమేష్ఠిచే సకలపురుషా
భేద్యత్వము మొదలుగాఁ గలుగు ననేకదుర్లభవరంబులు గొని
విష్ణుశంకరాదులఁ దృణీకరించుచు నతండు మనంబున నేను
మిమ్ము సేవించి మీచేత రావణాదులం దునిమించితి నని నన్నుం
జంపఁ దలంచుచుండు; నాకు నతనికి వైరం బెప్పుడును గలదు;
వాఁడు మీచేతనే కాని మఱియెవ్వరికి నజేయుం డనియె. ‖ 134 ‖

గీ. శతముఖునికింకరులు తన్ను హతునిఁ జేయ
నకట యెప్పుడు వత్తురో యనుచు దిశలు
చూచుచుండఁగఁ జాలవీచూపు లనుచు
నమరభర్త సహస్రాక్షుఁ డయ్యెఁగాదె. ‖ 135 ‖

గీ. ఉరుబలాధికుఁడగు శతాస్యుఁడు మదించి
దాడి మనమీఁద నెక్కడఁ దరలి వచ్చు

నొక్కొ యని భీతిమై నేను నుక్కుదక్కి
తారకాచలగహ్వరాంతమున నుందు. ॥ 136 ॥

వ. అనిన విని పార్వతీదేవి మహాశ్చర్యంబు నొంది చిఱునవ్వు
నవ్వుచు శంకరుమొగంబుపైఁ దనచూడ్కి నిల్పి మహాత్మా!
యిట్టి విచిత్రంబగు చరిత్రంబు నెన్నండును వినియును గని
యును నే నెఱుంగ; నీదివ్యకథావిధానం బేపుణ్యుఁ డాక్టర్ణింపఁ
బూను నతనికి నాయురారోగ్యంబులును మహదైశ్వర్యం
బును పుత్రపౌత్రలాభంబును సకలబంధునివహానుకూలం
బును నై యాచంద్రతారకంబుగా వర్ధిల్లు నటుగాన నేను
గృతార్థురాల నైతి నటమీఁదివృత్తాంతం బానతిమ్మనిన నమ్మహా
దేవుం డిట్లనియె అట్లు విభీషణుండు శతకంఠుని మహిమంబు
కొంత వినిపించి రామచంద్రునకు వెండియు నిట్లనియె. ॥ 137 ॥

క. అతులితదోర్బలమునకును
వితతపరాక్రమమునకును వివరింపఁగ నీ
శతముఖునకు రావణునకు
మతిలోఁ దలపోయ హస్తిమశకాంతరముల్. ॥ 138 ॥

క. కావున శతముఖుఁ దునుమఁగ
నీవే కా కొండు గలఁడె నృపవర! వేగ౯
రావింపుము యుద్ధమునకుఁ
బావనులగు హనుమదాదిబలములనెల్లన్. ॥ 139 ॥

సీ. నావుడు విని నరనాథుఁడు చింతించి
యేవిధమున దాఁటు దేను వార్ధు
లెవ్వరిబలమున నేగు దాహవమున
కేవిధమునఁ ద్రుంతు నేను రిపుల
నేలాగు పోషింతు నెల్లయోగీంద్రుల
నె ట్లుద్ధరించు నే నేమి సేతు
దేవతాభయము లేతెఱఁగున వారింతు
వడి సైన్యముల మఱెవ్వాఁడు నడుపు
గీ. ననుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మయందు
నంతయును జూచి యాహనుమంతునుండి
కొంతకార్యంబు మఱి సమకూరు ననుచుఁ
గోరి ధైర్యంబు మదిఁ బురికొల్పి యపుడు. ॥ 140 ॥

క. హనుమంతునిఁ బటుదోర్బల
ధనవంతుని సకలధరణిదైవతనుత స
ద్ఘనశాంతునిఁ గపికాంతునిఁ
జనుదెమ్మని రాఘవుండు చయ్యనఁ దలచెన్. ॥ 141 ॥

ఉ. అగ్గతి నానృపాలమణి యాత్మఁ దలంచిన మారుతాత్మజుం
డగ్గలమైనమోదము భయంబును భక్తియునుం బెనంగఁగా
నగ్గురుగంధమాదనమహాచలశృంగముమీఁదినుండి తా
దిగ్గున నేగుఁదెంచె నతితీవ్రరయంబునఁ దత్క్షణంబునన్. ॥ 142 ॥

వ. ఇట్లు సంభ్రమంబున మనోవేగుండై వచ్చి సాకేతనగరంబు
సొచ్చి యొక్కచక్కనిముహూర్తంబున. ॥ 143 ॥

ఉ. [63]శీలుని దివ్యనూత్నమణిచేలునిఁ బావనవిస్ఫుటానల
జ్వాలుని ధర్మసద్గుణవిశాలుని ఖండకళానిధిస్ఫుర

త్ఫాలుని ఘోరశాత్రవవిఘాలుని ధీరుని రామభద్రభూ
పాలునిఁ గాంచి తచ్చరణపద్మములంబడి లేచి నిల్చుచున్. ‖ 144 ‖

చ. కరములు మోడ్చి యోదనుజఖండన యోకరుణాసముద్ర యో
పరమవివేక యోకలుషభంజన యోరఘురామచంద్ర మీ
చరణపయోజముల్ భజన సల్పఁగ నేర్చుట మూఁడులోకముల్
తరలక వేడ్క నేలుటగదా తలపోయఁగ మానవేశ్వరా. ‖ 145 ‖

చ. ధరణిసుతాధిపాయ భుజదండవినిర్జితదానవాయ భా
స్కరకులసంభవాయ జలజాత[64]దళాయతలోచనాయ సం
గరవిజయాయ తాపసనికాయనుతాయ నతాయ తే నమో
పరమకృపాత్మనే వరనృపాయ రఘూత్తమ రాజసోత్తమా. ‖ 146 ‖

ఉ. ఏపనికైన నన్ను జగదీశ్వర పంపుము సప్తవార్ధులుం
దాపులు పన్ని సైన్యములు దాఁటగఁ జేతునొ మృత్యువక్త్రము
ల్దాపలిచేత మూయుదునొ డాసి కృతాంతునిఁ బట్టి తెత్తునో
భూపకులావతంస వెసఁబూని కులాద్రులు పెల్లగింతునో. ‖ 147 ‖

వ. అని పెక్కుభంగుల సన్నుతింప దశస్యందననందనుండు మరు
న్నందనుం గరుణామృతలహరులు చెదర నవలోకించి రమ్ము
రమ్మని ఱొమ్ముఱొమ్మునఁ గదియ నాలింగనంబు గావించి,
కుశలం బడిగి పథిశ్రమంబు దీఱ నొక్కహర్మ్యంబున విడియ
నియమించి పనిచిన నతండు చనినపిదప విభాషణుం గనుంగొని
యిమ్మహామహునిచేతఁ గాని కార్యంబు లొనఁగూడదని యిష్టా
లాపంబుల నారేయి గడపి మఱునాడు సంధ్యాదిక్రియలు
నిర్వర్తించి, గురుపితృపూజనంబులు గావించి అగ్నిహో
త్రంబులు దర్శించి విప్రసహస్రంబులకుఁ గర్పూరతాంబూల
పరంపర లొసంగి వారిచే నాయురారోగ్యాశీర్వాదంబులు
గైకొని భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణవిభీషణాదులతోఁగూడ నలం
కృతుండై సుమంత్రాదిమంత్రులుం గొలువ నేకాంతసౌధంబునం
గూర్చుండి అచ్చటికి హనుమంతుని రప్పించి అతండును దానును
విభీషణుండును రావణకుంభకర్ణదేవాంతకనరాంతకకంప
నాకంపనాతికాయమహాకాయేంద్రజిత్ప్రహస్తమహోదర
మహాపార్శ్వఖడ్గరోమసర్పరోమవృశ్చికరోమాగ్నివర్ణ
ప్రముఖనిఖిలదానవమహోద్దండదండనప్రకారంబు లుగ్గ
డించుచు నెడనెడ మారుతి గొనియాడుచుఁ గొంతప్రొద్దు
పుచ్చి హనుమంతునికి శతకంఠుని ప్రకారం బెఱింగింపుమని
విభీషణునకుఁ గన్నుసన్న గావింప నమ్మహాత్ముండును సమ్మదం
బున నమ్మరుత్సుతునకుఁ దెలివిపడ శతకంఠునిజన్మంబును తపో
మహిమంబును జలజజువలన వరంబులు గొనినతెఱంగును
మునిదేవతాప్రహరణంబులును చతుస్సముద్రలంఘనప్ర
యాసంబును పరిఖావిశేషంబును ప్రాకారప్రకారంబును
ద్వారరక్షకమహాదానవనివహవిక్రమంబులును మంత్రి
ప్రచండత్వంబును గరతలామలకంబుగా నెఱింగించిన విని
వనచరవర్యుండు గగనంబు ముట్ట గుప్పించి గంతులిడుచు
రామభద్రునిం గొనియాడుచుఁ దనచే నింతయు సాధ్యం
బగుట మనంబున నిశ్చయించి రఘువల్లభున కిట్లనియె. ‖ 148 ‖

గీ. అన్న రాఘవ నీబంటనున్నవాఁడ
నెంతవాఁడైన వాఁడన నెంత మనకు

మీరు బంపిన నేగి యాక్రూరుఁడైన
శతముఖునిఁ జంపి యేతెంతు జతనముగను. ‖ 149 ‖

సీ. అది యెటువలెనన్న నద్రిజాధీశుని
శక్తి నాయందున సంఘటిల్లు
నరయ జగత్ప్రాణుఁడైన మాతండ్రిచే
జవసత్త్వములు నాకుఁ జాలఁగలుగు
[65]నశ్రమశౌర్యంబు నజరత్వ మమృతియు
నమరులవలన నాయందునుండు
నదిగాక మీదివ్యహస్తసంస్పర్శచే
మెండుగా వజ్రదేహుండ నైతిఁ
గీ. గాన మీయజ్ఞఁ దలమోచి కదిసికడఁగి
యనికిఁ దొడఁగిన శతకంఠుఁ డనగ నెంత
యట్టహాసంబు చేసి కాలాగ్ని నైనఁ
బట్టి మ్రింగుదుఁ జలపట్టి పంతములను. ‖ 150 ‖

గీ. దాఁటరాదని జలధులు దడయనేల
మెఱసి దాఁటింతు వాలంబుమీఁద సేనఁ
దవిలి యాత్మస్తవంబుగాఁ దలఁపవలదు
తథ్య మింతయు నీదుపాదంబు లాన. ‖ 151 ‖

వ. అని మరుత్సుతుండు వెండియు నిట్లనియె దేవా మీరు
నమ్మించిన నమ్మక సుగ్రీవుండు మీచే దుందుభికళేబరంబు
మీటించి సప్తతాళంబుల నొకకోలఁ దునియనేయించి యట
మీఁద నాశ్రయించెఁ గాదె; కావున మీరును నామహా
రూపంబు చూపిన వీక్షించినంగాని సమ్మతింప రెల్లీ మీపేరఁ
జంద్రతారాబలంబులు గలిగియున్నవి. నేనును నాయందుఁ
గల బలంబు తేటతెల్లంబు తేసెద నని నృపవరునిచే ననుజ్ఞ
వడసి యారేయి తనమనంబున నన్నుంగూర్చి ఘటికాదశ
కంబు ధ్యానంబు చేసిన నతండు మదంశసంభవుండు గావున
నేనును బ్రీతుండనై ప్రసన్నుండనైతి నప్పవనజుండు నన్ను
వీక్షించి యిట్లని స్తుతించె. ‖ 152 ‖

దండకము. శ్రీమన్మహాదేవ దేవాది దేవస్ఫురచ్చారుకోటీర
దేదీప్యమానోల్లసద్రత్నకాంతిచ్ఛటామండితాంఘ్రిద్వయా
యద్వితీయా క్రమా విక్రమా చారుహస్తప్రశస్తా బుధ
స్తుత్య సత్యాంగకా సత్యభాషా విశేషాహిభూషా సురా
ధ్యక్ష దక్షాధ్వరధ్వంత కంసారిమిత్రా త్రినేత్రా సుగంగా
కళత్రా మహాగాత్ర యీశా మహేశా సురేశా ప్రకాశా
నిశాటోర్ధ్వజూటా వృషాధీశఘోటా శివా పాపకల్లోలినీ
సత్పదాఘోరసంసారదూరా హరా నిర్వికారా మహాకార
కారుణ్యపాథోనిధీ ధీనిధీ మారభూతిప్రియా భూతనాథా
జగన్నేత మృత్యుంజయా కృత్తివాసా మహోల్లాస పంచా
ననా పంచబాణాంతకా బాణపక్షా విపక్షక్షయా యక్షయా
యక్షగంధర్వవిద్యాధరానీకసంసేవ్య భవ్యా మహానీలభద్రే
భచర్మాంబరా! తాండవాడంబరా పాండురాటోపశుంభద్య
శోభూషణా శంకరా శంభు సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా సర్వసర్వం
సహాదేవతా పారిజాతా యతీతా మృడాఖ్యాత శ్రీకంఠ లోకే
శ్వరా శాశ్వతైశ్వర్యసంపన్న యాపన్నలోకావనా పావనా

పాపవారాశిభుగ్బాడబా వేడబా లన్నియు న్మాని నిబంటుగాఁ
బూని రక్షింపవే భర్గ సత్పుణ్యమార్గా నమస్తే నమస్తే నమః. || 153 ||

ఉ. మారుతి యిట్టిరీతిఁ బలుమాఱును సన్నుతి చేయ నే నొగిన్
ధీరత నుత్సహించి యతితీవ్రత డాసి కపీంద్ర మెచ్చితిం
గోరుము దేనినైన నది గొబ్బున నిచ్చెద నిర్వహించెదన్
వాకక నిన్నుఁ బోలు గుణవర్ధనుఁ డెచ్చటనైనఁ గల్గునే. || 154 ||

వ. అని యనేకప్రకారంబుల మన్నించితి నతండు హర్షించి నాతో
నిట్లనియె అయ్యా నెయ్యంబు నామీఁద గలదేని పూని
ప్రళయకాలంబున మీరు విశ్వరూపంబు దాల్చునెడ మీ
యందు నెట్టిమహిమంబు ప్రవర్తిల్లు నట్టిదుర్నిరీక్షం బగు
తేజంబును విమతశిలీముఖాప్రతిహృత్వంబును దయ నొసంగు
మనుడు నేనును సమ్మతించి యట్లకాక యని దీవించి కైలాసం
బునకు వచ్చితి తదనంతరం బాహనుమంతుండు తనతండ్రిని
వాయుదేవుని దలంచె నతఁడును బుత్రునియెడం బ్రస
న్నుండై యసదృశజవంబును అభేద్యసత్వంబును నొసంగి
చనియె నంత. || 155 ||

ఉ. సమ్మదమంది రాముఁ డొకసౌధము[66]నం దనరూపు చూడఁ జి
త్తమ్మునఁ గోరి మీఱి తనతమ్ములు రావణుతమ్ముఁడుం బ్రమో
దమ్మునఁ గొల్వమంత్రు లుచితంబుగఁ జేరి భజింప నున్నచో
నమ్మరుతాత్మజుం డటకు నల్లనవచ్చె విశేష మేర్పడన్. || 156 ||

క. ఈరీతి వచ్చి రాఘవు
భూరిపదంబులను వ్రాలి భువి తనమూర్తిన్
వారకచూప ననుజ్ఞలు
భోరునఁ గొని చెలఁగి వాయుపుత్రుం డచటన్. || 157 ||

సీ. తనదువాలంబు మార్తాండప్రచండ
రథమ్మున కుగ్రకేతనము గాఁగఁ
దనమోము సత్యలోకనివాసజలజాత
భవచతురాస్యచుంబనము సేయఁ
దనపటుదీర్ఘదోర్దండప్రభావంబు
డిగ్గజంబుల నెల్ల మ్రొగ్గఁజేయఁ
దనబర్బరస్థూలతను మహామహిమంబు
నీరజజాండంబు నిండుకొనఁగఁ
గీ. దనదుభారంబునకు మహీతలము వణఁక
భూరినక్షత్రములు మొలపూసలుగను
బెరగి లోకంబులకునెల్ల భీతి గదుర
విలయభైరవమూర్తియై వెలయుచుండె. || 158 ||

చ. మఱియును వక్షమందునను
మాధవుఁడున్ ముఖమందు నగ్నియున్
శిరమున నిర్జరేంద్రుఁడును జెక్కుల నశ్వినులున్ మహోజ్వల
చ్ఛరణతలోరుమధ్యముల సర్వనిలింపులు సిద్ధసాధ్యకి
న్నరగరుడోరగాదులు ఘనంబుగఁ గన్పడి రొక్కపెట్టునన్. || 159 ||

వ. ఇ ట్లపారపారావారగంభీరధీరవిస్తారశరీరుండును అప్రతి
ద్వంద్వశౌర్యుండును వాలప్రచండభుజదండసత్త్వతృణీ
కృతాఖిలదిశారమణుండును దుర్నిరీక్షతేజస్సంఛాదిత

బ్రహ్మాండకోటరుండును, చరణపరాక్రమితభుజంగమవల్లభుం
డును, తీక్ష్ణరోమాగ్రచుంబితసమస్తనక్షత్రనిచయుండును
నిశ్వాసప్రభవఝంఝాప్రభంజనోద్ధూతవిపక్షరక్షోమేఘ
పటలుండును నగుమహామహుని నిరీక్షింపజాలక సుమంత్ర
ప్రముఖమంత్రులును దక్కినదొరలునుం దలలెత్త వెఱచి
భయకంపితదేహు లై యుండిరి లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులును
దదీయమహిమాతిశయంబు గాంచి యిట్టిట్టని వర్ణింపనేరక
నిర్విణ్ణమనస్కులై ప్రవర్తిల్లిరి. రామభద్రుండును దదక్షుద్ర
రౌద్రరేఖావిశేషంబునకుఁ బరమాశ్చర్యహృదయుండై
యితని సహాయంబున శతముఖుం దునుమవచ్చు సందియంబు
లేదని నిశ్చయించి అభంగకృపాపాంగంబుల నమృతంబు చిలుక
నవలోకనంబు చేసి మెల్లన నిట్లనియె. ‖ 160 ‖

ఉ. శాంతవిచారవాయుసుతశత్రుగణాంతక మాయురే హనూ
మంత మహానుభావ యఘమర్దన నీదగురూపు చూడఁగా
నెంతటివారు రాజులు కపీశ్వర నాకును శంక పుట్టె నేఁ
[67]డింతియె చాలు నీ విపుడ యెప్పటిరూపము మాకుఁ జూపవే. ‖ 161 ‖

ఉ. నావిని వాయుజుండు నరనాథున కెప్పటిరూపుతోడుతన్
వావిరివందనంబు లిడి వచ్చి విభీషణు దండ నుండె న
ద్దేవుఁడు రామచంద్రుఁడు నతిప్రియభాషల మాటిమాటికిం
చేవ దలిర్ప సన్నుతులు సేయుచునుండె ననేకభంగులన్. ‖ 162 ‖

వ. అంత. ‖ 163 ‖

గీ. పవననందను ఘోరరూపంబుఁ జూచి
మునుపు దను మ్రింగి యందుచేఁ దనివి లేక
యప్పటికిఁ దన్ను మ్రింగునో యనుచు భీతి
నేగుకైవడి నపరాబ్ధి నినుఁడు గ్రుంకె. ‖ 164 ‖

గీ. రాఘవుఁడు తొల్లి లవణవారాశి గట్టె
నిప్పు డిది యేడఁ గట్టునో యిందు నిలువ
బాగుగాదని చని మిన్ను ప్రాకునట్టి
చటులబడబాగ్నిశిఖలన సంజ వొడమె. ‖ 165 ‖

గీ. [68]ప్రాగ్వధూమణి దననఖప్రకరములను
విప్పుకొప్పనఁ జీఁకటి వెల్లి విరిసె
నబల వెండియు సవరించునట్టి సొబగు
చూచుదర్పణ మన శశి దోఁచె నపుడు. ‖ 166 ‖

గీ. అంతకంటెను మున్ను భటాళి గొలువఁ
గొలువు చాలించి యానృపకుంజరుండు
వెలయ సంధ్యాద్యనుష్ఠానవిధులు దీర్చి
యనిలజవిభీషణులఁ బిల్చి యాక్షణంబ. ‖ 167 ‖

వ. వారునుం దానును సహోదరత్రయంబును బంక్తింగలసి
మరకతపలాశపత్రంబుల షడ్రసోపేతరుచిరాన్నంబులును
మృగపక్షిమాంసంబులును విచిత్రశాకంబులును ఘృతదధి
ప్లుతంబుగా నానావిధంబు లగునూరుఁగాయలతో నరుచిపరి
హారంబుగా నారగించి కర్పూరతాంబూలంబులు గైకొని
తదనంతరం బావిభీషణు నవలోకించి మహాత్మా యిట్టిసమ
యంబునఁ జతురంగబలంబులతో మత్సహాయుండవై యే

తదుష్కరకార్యం బెట్టెనను దొలగించి నిర్వహింపుమని
యనర్ఘమణిమయభూషణంబులు నపారదివ్యాంబరంబులు
నసదృశపరిమళంబులును దోరహత్తుగా నిచ్చి పనిచె అతండు
సమ్మతించి రామచంద్రునకు నమస్కరించి లంకాపురంబున
కరిగె పిదప రఘువరుండు హనుమంతు నవలోకించి యనేక
ప్రకారంబుల నాదరించి తనకంఠంబున నొరయు దివ్యరత్న
హారంబు కపివరునిగళంబునం దగిలించి నీవును లక్ష్మణుండును
గిష్కింధానగరంబున కరిగి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు
సుగ్రీవున కెఱింగించి సకలవానరసహితంబుగాఁ దోడితెమ్మ
నుడు హర్షించి లక్ష్మణుండును వాయుజసహితుండై తత్పు
రంబున కరిగె మఱియును భరతశత్రుఘ్నుల వీక్షించి
మీకును కాంభోజమలయాళద్రవిళకర్ణాటలాటకిరాత
కోసలపాంచాలసౌరాష్ట్రాదిదేశంబులకుం జని యాయా
రాజులఁ దోడి తెండని పనిచె తానును సీతాసమేతుండై
హంసతూలికాతల్పంబునఁ దత్ప్రకారంబులు వినిపించుచు
విశ్రమించె నంత. ‖ 168 ‖

గీ. కాల మనుసింహ మాకాశగంధగజముఁ
జేరి తత్కుంభమధ్యంబుఁ జింప నందుఁ
దెలివిఁ గన్పడు గొప్పముత్తియ మనంగఁ
జొక్కమగునట్టి వేగురుఁజుక్క వొడిచె. ‖ 169 ‖

గీ. తారకలు దాఁటెఁ గుక్కుటధ్వనులు మీఱెఁ
గలువ గమి జాఱె మదనుని ఘనత దీఱెఁ
గంజములు గేరెఁ జల్లగా గాడ్పు సేరె
దీపతతు లాఱె బలబల తెల్లవాఱె. ‖ 170 ‖

గీ. నెమ్మి నంబర మనియెడుకమ్మరీఁడు
గరిమఁ బ్రాగ్భాగ[69]సాంధ్యరాగంబుకొలిమి
యందుఁ గ్రాఁగినయట్టిలోహంపుముద్ద
వెడలఁజేసెనో యన రవి వొడిచె నపుడు. ‖ 171 ‖

సీ. ఆవేళ రఘురాముఁ డల్లన వల్లకీ
మృదులస్వరంబున మేలుకాంచి
కాలోచితక్రియల్ గ్రక్కునఁ గావించి
మఱియు గుర్వునకు నమస్కరించి
విప్రవర్గములకుఁ వెస నర్ఘ్యతాంబూల
తతు లిచ్చి మఱి ప్రమోదంబు గదుర
మణిభూషణంబులు మహితాంబరంబులు
గైకొన సన్మంత్రిగణము గొలువ
గీ. సకలవానరరాక్షససైన్యచయము
లెప్పు డరుదెంచు శతముఖు నెపుడు ద్రుంతు
ననుచు సింహాసనంబున నలరి రాముఁ
డుండెఁ బేరోలగము నయనోత్సవముగ. ‖ 172 ‖

మాలిని. సరసిజదళనేత్రా చారునీలాభ్రగాత్రా
గిరిసుతపతిమిత్రా గీష్పతిస్తోత్రపాత్రా
... ... సౌజన్యపాత్రా
నిరుపమగుణసూత్రా నిర్మలారూఢవేత్రా. ‖ 173 ‖

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయ కూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహకరుణా
కటాక్ష సంప్రాప్త మహాకవిత్వ విద్యాపారీణసుమహితాంధ్ర
గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనాచార్య ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల
మహీసురాశీర్వాదప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ
వినయవిధేయ మర్దననామధేయ ప్రణీతంబైన సీతావిజయం
బను మహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

---

1. రాఘవేంద్రుని
2. తత్సాధుచక్రపరాక్రమవిభవంబును
3. విని
4. వాయుజుని రప్పించి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు
5. బొడగాంచి వినయదండనతు లొసఁగి
6. ధరాధిక
7. గిట్టి
8. సంభావించి
9. జలధి నిక్కంబుగా దాఁటి
10. దూలించి
11. తండంబులును
12. దల్లియును దండ్రియును దాత
13. రాజసద్యుతికాంగుండు; రాజసదృశకరాంగుఁడు
14. హరిదంతయయంబుల నద్భుతంబుగా
15. మది తెప్పిక లేక
16. చ. శతముఖుఁడు న్మనంబున విచారము చేసెను రామభద్రుపై
మతిచెడి లోక మెల్లఁ బరిమార్పఁగ నేటికి రాముకోసమై
హితవుగ నున్నవేల్పుల మహీసురులన్ వధియింప నప్పు డే
కతమున వచ్చి యడ్డపడఁ గైకొని రాముని సంహరించెదన్.
17. దపమై దముబాధపఱుప ధార్ష్ట్యము మీఱన్
18. ముక్కు మూయు
19. నొకదిగంబరుఁ బట్టి సిక లాగు మిన్నంద నొక్కయతీంద్రుని నొడిసి తన్ను
20. ఒకతపోధనుపైఁ బడి యుఱిమిగొట్టి

21. యటన్న౯ దా౯ బాపమనక

22. పట్టీడ్చు

23. నొకటన్

24. నివ్విపరీతపుదైత్యుం, డెవ్వనిచే నీల్గు మనల కెవ్వరు గలరో

25. డోలాయమానమానసులై

26. సద్రసికోత్తంసమె

27. తనశత్రు౯ డనక దైత్యతనయు౯ గాచెను; దానవుం డిత౯ డంచు దయతప్పకను దొడ్డదొర౯ జేసె రామచంద్రుండు గా౯డె.

28. శరణు సొచ్చిన రక్షణ సల్పు టెంత

29. గీ. ఏము దివినుండి పొడసూపినాము మీరు
సర్వఋషులును శ్రీరామచంద్రుకడకు౯
బోయి యీబాధ యతనితో౯ బొసగ౯జెప్ప
నెమ్మి మీఱంగ నుండ్రు మునీంద్రులార.
వ. అనిచెప్పి దివిజులు నాకంబున కేగిరంత.

30. సీ. శాండిల్యకౌండిన్యజహ్నులు జాబాలి కణ్వుండు౯ గశ్యపకౌశికులును
గౌతమగాంగేయకపిలమార్కండేయులాత్రేయతుల్యులు నత్రిమౌని
వాలఖిల్యవసిష్ఠవామనఋషభులు భరతుండు సాంఖ్యవిభాండకులును
మైత్రేయ యజ్ఞులు మందపాలు౯డు యాజ్ఞవల్కి భరద్వాజ వామదేవ
గీ. రోమహర్షులు వృశ్చికరోమమౌని
మొదలుగా౯గల మునిపంక్తి మోద మలర
రమ్యచారిత్రు దశరథరాజపుత్రు
కడకు వచ్చిరి భీతిసాకలితు లగుచు.

31. రమ్యప్రచారు

32. భర్తకును దన

33. మంత్రాక్షతాది సూనసుభగరాజిత

34. గనుచు వేడ్క

35. ముఖ్యముల్

36. మహారణముకాంక్షన్ సల్పుచో౯ గెల్వ౯గా

37. వాయువు౯ బట్టికట్టు శిఖివాతను౯ డైనను

38. నన్యనృపావళి యోర్వలేదు

39. కలచినప్పుడె యము౯ బట్టి తఱిమికొట్టు

40. త్రిభువనంబెల్ల సాధించి

41. రాజేంద్రున

42. విదారుని

43. వ. అని యశ్రముం డొకనా౯డు వనాంతరంబున కేగి యశ్వత్థతరుమూలం
బున వేదిక నియమించి యందు౯ గుశాసనం బుంచి యందుపై బిల్వ
పత్రంబులు పఱచి తిలాక్షతోదకంబులు చల్లి భూశుద్ధి గావించి యందు౯
గూర్చుండి భూతశుద్ధిం జేసి యంకర్మాతృకల బహిర్మాతృకలుగా౯ జేసి యమ
నియమప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధ్యష్టాంగయోగంబు౯ బూని భ్రూమ
ధ్యంబున౯ బున్నమచంద్రుని దనచూడ్కిని నిలి నిరీక్షణంబులు నంత
ర్లక్ష్యంబులుగా జేసి త్రిమూర్త్యాత్మకుండైనభానుం దలంచి తపం
బఱువదివేలేండ్లు గావించిన భానుండు ప్రసన్నుండై జగద్భయదప్రతాప
శాలియగు నొక్కపుత్రుని దయచేసి యినుం దంతర్ధానుండయ్యె నంత
భండనోద్దండశతద్వయభుజార్గళుం డగుతనయునీ౯ బడసి మఱియు లంక
కంటె సహస్రగుణాతిశయంబగు ప్రతాపలంకాపట్టణంబును సురసముద్రం
బున విశ్వకర్మచే నిర్మితంబు చేసి యందు౯ దొమ్మిదికోట్లవీథులును బదునెని
మిదికోట్ల శివాలయంబులును సహస్రయోజనవిస్తీర్ణంబును దశసహస్రయో
జనోన్నతంబును గలపట్టణంబున శతకంఠుని బట్టంబు గట్టి వెండియు౯ దపం
బున కరిగె నంత.

44. మొనవ్రేలు

45. లందంద నిద్ధరపై
46. ప్రసాదింపు
47. యింక బాణమేల
48. సంభవంబును
49. కరులం బటుభీమశక్తిచే
50. మెచ్చించి
51. విశదయశోవివర్ధనుఁడు వీరపరాక్రమచక్రవర్తిని, కుశుఁడు కొమారుఁడుండ మఱికుందఁ బనేమి నృపాలశేఖరా
52. గొంచుడే
53. సముదయంబులు గడంగిరేని
54. పరిమార్పనోపఁడే
55. భాను నొడిసి మ్రింగఁడె మింటికడకు నేగి
56. అట్టి బలుదిట్ట
57. ఈవచనములో మొదటినుండియు ... మన కాప్తుఁడై యున్నవాఁడు. అనువఱకు నొక్కప్రతిలో నీసీసపద్య మున్నది.
సీ. మఱిచితిరే నాఁడు మైరావణుఁడు గొంచుఁబోయి పాతాళంబు పొసఁగ మనల
భద్రకాళికిఁ బ్రియంపడఁజెల్ల భేదించుసమయంబునందున సారసంపు
నాళంబునను సూక్ష్మనాళుఁడై తగవచ్చి యచ్చటఁ గాపున్న మత్స్యపతితోఁ
బోరాడి పాతాళనీరాటవులఁ గొట్టి మైరావణుని రూపుమాపి మనల
తే. బ్రదుకఁజేయఁడె మనప్రాణబంధుఁ డగుచు
నితఁడు సామాన్యుఁడే చూడ నితఁడు మనకుఁ
గలుగ సంగరవిజయంబు గలరు వగవ
రామ సుస్థిరగణసాంద్ర రామచంద్ర.
వ. అదియునుంగాక.
58. రసికోత్తముఁడై
59. షట్పదహారిమునీంద్రపోషకా
60. బోధి నే నీఁది జయము గంటి
61. రామణీయకగుణసాంద్ర రాఘవేంద్ర
62. బొగడఁజాలం డేనుం బొంకింపఁగలను
63. మేలుగ దివ్యనూత్నమణిమేఖలభూషణధారు బావకజ్వాలుని
దైత్యఖండను గవాన్నిధివిస్ఫుటతేజపాలు భూపాలుని
64. పలాశవిలోచనాయ
65. శ్రమయును దైన్యంబు జననంబు మరణంబు నమరులరీతి నాయందు లేవు.
66. మీఁదను నుండి ప్రేమ చి
67. డంతయఁ జాలుఁజాలుఁ గరుణాత్మక యెప్పటిరూపుఁ జూపవే.
68. ప్రాగ్వధూమణి తనరఁగఁ బ్రాభవమున విప్పి కొప్పును వీఁపున విడిచె ననగ
69. సాంధ్యంబు కలిమికొలిమి.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీకరసద్గుణగణర
త్నాకర కమనీయతకకృపాకరపూర్వా
భీకరతనురుచివిజితసు
ధాకర [1]పోచమనృపాల ధర్మవిశాలా. ‖1‖

వ. అవధరింపు మత్తెఱంగున శాంకరీదేవికి వెండియు మహాదేవుం డిట్లనియె అట్లు సకలబాంధవామాత్యపురోహితసామంత సద్భటవిద్వత్కవిగాయకనాయకసంఘంబులు గొలువ నఖిల నృపసార్వభౌముఁ డగు రాముండు వసిష్ఠుండు నీతివచనంబులు నితిహాసంబులు దెలుపఁ బేరోలగం బుండి శతముఖశతద్వయ దోర్దండఖండనాభిలాషుండై విభీషణసుగ్రీవముఖ్యసకలసేనా గమనకాంక్ష నుండె నంత. ‖2‖

సీ. ఆవిభీషణుఁడు [2]లంకావరపురి కేగి
తనబంధుమిత్రులఁ దవిలి పిలిచి
యిచటివృత్తాంతంబులెల్ల నెఱింగించి
యిట్టివేళల మన మినకులేంద్రు
నకుఁ దోడుగావలె నిఁక జాగు సేయక
యఖిలసాధనములు నమరఁజేసి
రథములు సవరించి ప్రథనభీకరగంధ
సింధురంబులు నేర్చి చిత్తములకు
గీ. మించువేగంబు గలిగెడు మేటిహరులఁ
బోటుగత్తులఁ దూఱెడు నీటుభటుల
నాయితంబులు సేయించి యతిరయమున
వరుసఁ దెమ్మని తగఁబడవాళ్లఁ బనిచె. ‖3‖

సీ. పనిచి తోడ్తోడ సంపాతిని నలనీల
సత్ప్రధానుల నెల్ల సరగఁ బిలిచి
వేర్వేర మన్నించి దుర్వారబలులార
మీరు నాకోర్కు లింపార సలిపి
యొక్కొక్కరుని వెంట నొక్కొకక్షౌహిణి
కొలిచి రా నరుదెండు బలిమి మెఱసి
దారపుత్రభ్రాంతిఁ దనరినదుర్మతుల్
రాకుఁ డిచ్చటనె పరాకు గాకుఁ
గీ. డనుచు నెఱిగింప నమ్మంత్రు లాహవమున
కుత్సవంబులు గైకొని మత్సరించి

[3]పరఁగ నాయుధములు తమప్రాణములుగఁ
జేసి యుద్ధపుయత్నముల్ చేసి రపుడు. ॥4॥

సీ. ఒనర నిత్తెఱఁగున యుద్ధసన్నద్ధులై
కరిరథభటతురంగములు గొలువ
నప్పు డేకైకమహాక్షౌహిణులతోడ
మలయుచుఁ బదుగురుమంత్రివరులు
భేరీమృదంగగంభీరభాంకారముల్
జగతీతలము నాకసంబు నిండ
నాహవజయనిష్ఠురాలాపములు మీఱఁ
జనుదెంచి యవ్విభీషణునియెదుట
గీ. గదలు వెసఁజాఁచి ముసలముల్ ఘనత నూఁచి
ప్రాసములు ద్రిప్పి పట్టిసప్రతతి రొప్పి
సాయకము లేర్చి సంగరసరణి నార్చి
నేర్పు సూపిరి దోర్బలనిష్ఠ మెఱసి. ॥5॥

వ. ఇ ట్లనేకప్రకారంబుల హరుండును నీలుండును సంపా
తియు నవక్రుండును వక్రజిహ్వుండును శూలముఖుండును
రక్తవదనుండును ఏకపదుండును కుటిలకేశుండును ఉలూ
కుండును మహాగర్భుండును వికృతపార్శ్వుండును నాదిగాఁ
గలమంత్రులందఱు పొడచూపిన నుత్సహించి అవ్విభీష
ణుండు వారల నాదరించి తానును నిజాభ్యంతరమందిరంబు
నకుం జని సకలబ్రహ్మరాక్షసభాషితానేకశ్రుతితిహాసంబులు
వినుచున్న తల్లికి నమస్కరించి రణప్రయాణవృత్తాంతం
బంతయు వినిపింప నక్కైకేశియు విజయుండవై మఱలి
రమ్మని దీవించి యక్షత లిచ్చినం గైకొని అచట వీడ్కొని
మహాపతివ్రతాశిరోమణియగు సరమాదేవికిం జెప్పిన సప్పరమ
సుందరియు మందహాసంబు గావించి దూర్వాక్షతతాంబూల
నిచయంబులు దోయిటం గొనివచ్చి యిచ్చి యిట్లనియె. ॥6॥

చ. రమణ దయాత్మ నీతిగుణరత్నమ భండనభూమిలోన మీ
రమణునకుర్ జయంబుగొని రమ్మని పంప విభీషణుం డొగిర్
సుమహితరత్నవిస్ఫురితషోడశచక్రసహస్రఘోటకో
త్తమశతఘంటికాయుతరథంబు ముదంబున నెక్కి సారెకున్! ॥7॥

శా. శంఖారావము దంతిబృంహితములుర్ సర్వస్ఫుటోష్ట్రచ్ఛటా
రింఖాఘట్టనఘోషణంబులును మౌర్వీనాదముల్ వేగవ
త్కంఖాణోగ్రవిహేషలుం బణవఢక్కాధ్వానముల్ ఘోరతం
బుంఖీభూతములై చెలంగె నరయ భూభాగమధ్యంబునన్. ॥8॥

వ. ఈక్రమంబున విక్రమశీలుం డైనవిభీషణుండు సకలసేనాసమ
న్వితుండై లంకానగరంబు వెలువడి దినదినక్రమంబున సము
ద్రంబులును తటాకంబులును మహావనంబులును పర్వతంబు
లును ప్రవాహంబులును దేశంబులును ఘనతరగ్రామంబు
లును గడచి సాకేతపురప్రాంతమునకుం జని తనరాక రామ
చంద్రున కెఱింగింపఁ బనిచె నంత. ॥9॥

మ. దనుజుండుం జని రాముఁ గాంచి కరుణాదండంబు లర్పించి యో
జననాథాగ్రణి రామచంద్ర భవదాజ్ఞామార్గ మెల్లం దలర్

ఘనత నోమ్చి విభీషణుండు [4]చతురంగద్వాదశాక్షౌహిణుల్
దను సేవింపఁగ వచ్చి నన్నుఁ బనిచెం దద్వార్త విన్పింపఁగన్. ‖10‖

ఉ. నావిని రామభద్రుఁడు రణప్రియ మేర్పడ మిన్ను ముట్టి సం
భావన లిచ్చి మంత్రులును బాంధవులుం దనుఁ గొల్చి రాఁగ [5]భూ
దైవతకోటి సారెకు ముదంబున దీవన లియ్య జయ్యనన్
రావణవైరియొక్క గజరాజము నెక్కి పురంబు వెల్వడెన్. ‖11‖

ఉ. ఆరథకోటి భీషణము లామదదంతి [6]మహోన్నతక్రమం
బారయ నిర్జితానిలమహాశ్వసమూహజవప్రభావిధం
బారణధుర్యసద్భటమహాద్భటవృత్తియు నెల్ల నొయ్యనన్
వారక చూచి మెచ్చి జయవర్ధనుఁడై ముదమందుచుండగన్. ‖12‖

ఉ. తోషణుఁడున్ మనోవిగతదూషణుఁ డుజ్జ్వలసూనృతోల్లస
ద్భాషణుఁ డాశ్రితావనవి[7]ధానవిభూషణుఁ డుగ్రశత్రుహృ
ద్భీషణుఁ డార్యచర్యుఁడు విభీషణుఁ డల్లన వచ్చి మ్రొక్కె దు
ర్దోషవనీకుఠారునకు దుష్టవిదారునకున్ నయంబునన్. ‖13‖

వ. ఇట్లు పరమభక్తుం డగువిభీషణుండు ప్రణమిల్లిన నల్లనఁ దన
భద్రదంతావళకుంభమధ్యంబునకు రాఁదిగిచి మణిభూషణాం
బరపరంపర లొసంగి గాఢాలింగనంబు గావించి బలంబులు
విడియ నొక్కబాహ్యారణ్యప్రదేశంబు చూపించి అచ్చట
నుండ నియమించి విభీషణు నొక్కభర్మహర్మ్యప్రాసాదంబున
నునిచి రాఘవుం దారాత్రి వాసవప్రముఖత్రిదశులం బ్రా
ర్థింప బృందారకులందఱు ప్రసన్నులై మహాత్మా వరం బేమైన
నడుగు మనిన ముదంబంది వినయంబున సురలం గనుంగొని
నేఁడాదిగ శతముఖుండు మడియదనుక సకలమనుజదనుజవన
చరబలంబులకుఁ దృష్ణాహారవాంఛలు వొడమకుండ దయ
చేయుం డనిన నట్ల కాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు
నొందిరి రఘూద్వహుండును సుగ్రీవప్రముఖనిఖిలశాఖా
మృగంబుల రాక కెదురుచూచుచుండె నాసమయంబున. ‖14‖

శా. దుష్కర్మక్షితిభృత్కఠోరపవిసంతుష్టాత్ముఁ డెల్లప్పుడున్
నిష్కాటిల్యవిచారుఁ డుత్తమగుణానీకుండు శత్రుచ్ఛటా
శుష్కారణ్యదవానలుండును కృతస్తోముండు సౌమిత్రి యా
కిష్కింధానగరంబుచేరువను సుక్షేమంబు మై నిల్చెచున్. ‖15‖

సీ. అనిలజ నీ వేగి యర్కనందనుఁ గాంచి
యటఁ బుట్టినట్టివృత్తాంత మెల్లఁ
జెప్పి నే వచ్చుట చెప్పి రామునియాజ్ఞ
చెప్పి యీాడకు నతిశీఘ్రవృత్తి
సకలశాఖామృగసహితంబుగా యుద్ధ
సాధనములతోడ సరవిఁదోడి
తెమ్ము రాకుండిన దిగ్గున నరుగుదె
మ్మటమీఁద నాచేత నౌనుగాని
గీ. యనినఁ బని పూని హనుమంతుఁ డతిరయమున
నచట వీడ్కొని కిష్కింధ కరిగి యఖిల
వానరులు ద న్నెదుర్కొని వందనములు
సేయఁ బట్టణమధ్యంబుఁ జేరి యచట. ‖16‖

శా. ఉగ్రారాతిపయోధిబాడబుని విద్యుత్సన్నిభాక్షుఁ రణో
దగ్రుఁ బాహుబలప్రతాపఘను మార్తాండాత్మజుఁ భూరిహే
మగ్రావప్రతిమానధైర్యు రఘురామ శ్రీపదధ్యాను నా
సుగ్రీవుం బొడఁగాంచె నంత నతఁడుం జూచె న్మరున్నందనున్. ॥17॥

క. కనుఁగొని యెదురుగఁ జని యా
హనుమంతునిఁ గౌఁగిలించి యలరుచు నర్ధా
సనమున నిడి [8]తత్కుశలం
బనుపమకృప నడుగ నిట్టులంతయుఁ జెప్పెన్. ॥18॥

చ. విజయము రామచంద్రునకు వీరపరాక్రమలక్ష్మణాఖ్యుకున్
విజయము ముగ్గురమ్మలకు వీరపతివ్రత భూమిజాతకున్
విజయము కైకసూనునకు వేడుక శత్రువినాశమూర్తికిన్
విజయము భానునందనప్రవీణధురీణ నిరంతరంబుగన్. ॥19॥

వ. అని. ॥20॥

సీ. పలుక ఫాలమున నంజలివేడ్కఁ గీలించి
వెండియు నిట్లనె విమలగతిని
నాతండ్రి దశరథనందనుం డారామ
భద్రుఁ డున్నాఁడె సంభ్రమ మెలర్ప
భండనోదగ్రప్రభావుఁ డాలక్ష్మణుం
డతని సేవించునే యనుదినంబు
భరతశత్రుఘ్నులు ప్రమదులే మాతల్లి
జానకి కుశలియై సరవి గనునె
గీ. విధవలై యున్న దశరథవిభునిసతులు
కొమరులను జూచియైనను గొంతవగపు
మానియుందురె రాజసన్మాన్యుఁ డగుచు
నావసిష్ఠుండు మెలఁగునే యచట ననఘ. ॥21॥

గీ. చూచినాఁడవె యీలోన సొంపు గదుర
రఘుకులేంద్రునిఁ దద్ధరారమణుసభల
సరవిఁబుట్టునె యవ్విభీషణునివార్త
వేడ్కఁ దలఁతురె యొక్కొకవేళ మమ్ము. ॥22॥

సీ. నావిని చిఱునవ్వు నవ్వి సుగ్రీవుని
మన్నించి యాహనుమంతుఁ డనియె
రామాదిదశరథరాజనందనచతు
ష్టయమును నున్నారు సంభ్రమముల
సీతామహాదేవి చెన్నొంది పతిసేవ
సేయుచు నున్నది సేమమునను
గరిమఁ గౌసల్యాదికాంతలు కొడుకులు
మన్నింప నున్నారు మానవతులు
తే. నవ్వసిష్ఠుఁడు నున్నవాఁ డతిముదమునఁ
గడువిభీషణుఁడును రాముకడనె యున్న
వాఁడు నేనును నటనుండి వచ్చినాఁడ
నిన్ను నెప్పుడు రఘురాముఁ డెన్నుచుండు. ॥23॥

వ. అనిన విని యినసుతుం డనిలజు నవలోకించి యిట్లనియె
మహాత్మా విభీషణుండు రామునికడ నుండుటకు నాశ్చర్యం

బును భయంబునుం బుట్టి ఎట్టిచందంబున నరుదెంచె ఏమి
కార్యం బెఱింగింపుమన హనుమంతుం డిట్లనియె. ॥24॥

సీ. రావణుకంటెఁ బరాక్రమవంతుండు
శతముఖుఁ డనెడు రాక్షసవరుండు
గోవిప్రదేవతాక్షోభంబు గావింప
నందుకు రాఘవుం డలిగి మునుల
కభయహస్తము లిచ్చి యాహవంబునకు స
హాయంబు రమ్మని యడుగ నవ్వి
భీషణుం డొడఁబడి భీషణశౌర్యుఁడై
చనియె లంకకు రిపుల్ జలదరింప
గీ. నిన్ను రమ్మని నృపు డంప నేను లక్ష్మ
ణుండు వచ్చితి మిటకు నుద్దండగతుల
వాఁడె సౌమిత్రి మనపురద్వారశుంభ
దుపవనంబున నున్నాఁడు తపనతనయ. ॥25॥

ఉ. నా విని తల్లడిల్లి దిననాయకనందనుఁ డుల్కిపాటునం
బావనినుంచి లేచి నిజభర్మగృహంబున కేగి తారతో
నావిధమెల్లఁ జెప్పి కనకాంబకభూషణరత్నవస్తువుల్
వావిరికానుకల్ గొనుచు వచ్చెఁ బురోవనంబు సేరఁగన్. ॥26॥

చ. ఇటువలె వాయుజప్రముఖు లేకముగాఁ దనుఁగొల్చి రాగ మి
క్కుటమగు భక్తితో నినుని కూరిమిపట్టి రఘూద్వహానుజుం
దటుకునఁ గాంచి వందనశతం బొనరించి యనేకభంగులన్
స్ఫుటమృదుభాషణంబులను [9]భూషణ చేసి ముదం బెలర్పఁగన్. ॥27॥

ఉ. కానుక లిచ్చి యోదనుజఖండన యోనరనాథచంద్ర యో
దీనశరణ్య యోవిమలతేజ భవన్నిజభృత్యుఁడం గడున్
సేనలతోడ నెద్దియటఁ జెప్పుము వేగ నొనర్తు నన్నఁ ద
ద్భానుతనూజుఁ బిల్చి బహుభంగుల నావరణంబు సేయుచున్. ॥28॥

చ. [10]వినుము కపీంద్ర యొక్కయవివేకపురాక్షసుఁ డిప్పుడుట్టి స
న్మునులను గోకదంబముల మూర్ఖతఁ ద్రుంచుచు దేవకోటులన్
ఘనముగ బాధ పెట్టుచును గర్వముచే నెదురెందు లేక యే
చిన నదియెల్లఁ దాపసులు చెప్పినవారలఁ గాచె వేడుకన్. ॥29॥

వ. ఇవ్విధంబునం గాచి యమ్మహాదానవుం బరిమార్చుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ
సేయువాఁడై పరపురుషాసాధ్యంబులగు వరంబులు పరమేష్ఠి
యొసంగె నందులకు నాలుగుసముద్రంబులు దాఁటవలయు
నని చింతింపనందుల కే నొయ్యన డాసి మీపంపున నే నొక్క
రుండనే చతుర్దశభువనంబులు భస్మీకరింతు ఒక్కరక్కసి
ఱేనికై యింతవంత నొందనేల యని పలికిన నలరి యిందుకు
సందియంబు లేదయినను బెక్కురక్కసులలో నొక్కరము
మెలంగుట తగదని విభీషణుం దలంప నతండు వచ్చి తనసేన
లతోఁ జనుదెంచెద నని చనియె ఇంతకు వచ్చినో రాఁగ
లడో యెఱుంగము నేనును హనుమంతుఁడును నీతోడఁ
దద్వృత్తాంతంబు చెప్పి నీసహాయంబు గొనివచ్చితి మిటమీఁద
నీది భారం బని యూరకుండె. సుగ్రీవుండును ముదంబున
నందుకు సమ్మతించి యిట్లనియె. ॥30॥

శా. దేవా వాఁడన నెంత వానరచమూదీప్యత్ప్రతాపాగ్నికి
లావర్గం బెసఁగించి దానవసముల్లాసాటవిం గాల్చి భూ
దేవాళిం గరుణించెదర్ మదినిఁ జింతింపంగ మీకేల యీ
నావంటింబ్రియభృత్యుఁ డుండఁగ ధరానాథాగ్రచూడామణీ. ||31||

సీ. మలయాచలంబున మాల్యవంతంబున
హిమవంతమునకు మహేంద్రమునను
గనకాచలంబున గంధమాదనమున
నీలాద్రినలమలయాళగిరిని
శేషాచలంబున సింధుపర్వతమున
మునుమిడి యల ఋశ్యమూకముగను
వనచరవర్గముల్ ఘనతతో నున్నారు
వారి రాఁ బనిచెద వచ్చుదనుకఁ
గీ. బంచరాత్రము లిచట సంభ్రమత నుండుఁ
డనుచుఁ బ్రార్థింప లక్ష్మణుఁ డనుమతించి
పంపకడ నుండెఁ బవనజప్రముఖు లలర
భానుజుండును రాఁబంచె బలము నెల్ల. ||32||

వ. ఇట్లు సుగ్రీవుండు సకలకుధరగహనతటాకంబులకడకుఁ దన
భృత్యులం బనిచె పనిచిన వారును దత్తత్ప్రదేశంబులకుం
జని రామునిపదంబులమీఁద నానవెట్టి యఖిలభల్లూకవానర
నివహంబులం బిలిచి మరలం జనుదెంచి రంత. ||33||

చ. [11]మలయనగంబునుండి పలుమాఱును రామునిఁ బేరుకొంచు వె
ల్వాలు దశసంఖ్య దన్నుఁ గొలువంగ రణోచితఘోరవాక్యముల్
సలుపుచు నార్భటంబుల దిశావలయంబులు తల్లడిల్లఁగాఁ
జెలఁగుచు వచ్చె నప్పుడు సుషేణుఁడు భానుసుతుండు మెచ్చఁగన్. ||34||

ఉ. వాలముల న్మహాకుధరవర్గములం బెకలించి మింటికా
ఢీలత వైచి మళ్ల నవి బెట్టుగఁ బట్టుచు హుంకరించుచున్
హేలిఁ బదాఱువెల్వ లపు డెమ్మినిఁ గొల్వఁగ గోముఖుండు న
న్నీలుఁడుఁ గూడివచ్చి రల నీలనగంబుననుండి చెచ్చెరన్. ||35||

ఉ. భర్మనగంబునుండి చలపాదికపుల్ నవలక్ష గొల్వఁగా
నర్మిలి వెల్వలై చనుచు నప్రతిమానభుజాబలంబులన్
దుర్మదవృత్తి నార్చుచును దోయధులెల్లఁ గలంగిపొంగ జ్యో
తిర్ముఖుఁ డేగుదెంచె నతితీవ్రరయంబున రాముఁ దల్చుచున్. ||36||

చ. వివిధపరాక్రమస్థితుల వెల్వాలు తొమ్మిది గొల్వ నభ్రమున్
భువియును నిండ నార్చుచును బొంగుచు గంతులు వేయుచు న్మహా
జవమున నిర్జరావళులు సన్నుతి సేయ విరోధిభీము లై
గవయుఁడు గంధమాదనుడు గ్రక్కునఁ జేరిరి యుక్కు మీఱఁగన్. ||37||

చ. శతబలియున్ గవాక్షుఁడును శౌర్యధురంధరుఁ డైన మైందుఁడున్
జతనముతోడఁ గూడి దిశసంఖ్యను వెల్వలు దమ్ముఁ గొల్వ నీ
క్షితిజము లొక్కటం బెఱికి చేకొని త్రిప్పుచు గంతు వేయుచున్
మతములఁ జేరి రయ్యెడకు మాద్రిగిరీంద్రమునుండి యత్తఱిన్. ||38||

వ. మఱియును నదియునుంగాక మూఁడుకోట్లతో ద్వివిదుండును
రెండర్బుదంబులతోఁ బనసుండును ఎనుబదిసహస్రంబులతో
భల్లూకనాయకుండును ఏడక్షౌహిణులతో ఋషభుండును
పదునొకండుపద్మంబులతో వేగదర్శి తారక కుముదులును

గూడి నానాపర్వతంబులనుండి చనుదెంచి రవియెల్లను బండ్రెం
డువెల్వ లయ్యె కిష్కింధను ఋశ్యమూకంబునంగల వానర
బలం బెనిమిదివెల్వ లయ్యె నానాముఖంబులం గల కపిసేన
యొక్కవెల్వ యయ్యె అన్నియును డెబ్బదిరెండువెల్వలై
ప్రవర్తిల్లె నంత. ॥39॥

[12]సీ. శతకోటిలక్షలు శైలచరావళుల్
గదిసిన మొన యనఁగాను బరఁగు
మొన లఱువదిలక్ష లనువుగాఁ గూడిన
నది లోకమున బారు వనఁగ నొప్పు
నట్టిబారువులు సహస్రంబుమూఁగిన
నది మహాదళ మన నవనిఁ జెల్లు
దళము లర్బుదమైన దానిపేరంబర
సంఖ్య యందురు మంత్రిజనము లెల్ల
గీ. నట్టి యంబరములు కోటియైన నొక్క
వెల్వ యనఁదగు నటువంటి వెల్వ లేడు
వదులు రెండును సేవించు భానుసుతుని
నట్టివెల్లను జేకూఱె నద్భుతముగ. ॥40॥

సీ. ఎచ్చోటఁ జూచిన నచ్చోట నేల యీ
నినభంగిఁ గనుపట్టి నిలుచువారుఁ
దతఘోరసింహనాదములనక్షత్రముల్
దొరఁగ మిన్నులుముట్టఁ బెరుఁగువారుఁ
గాలునిబోలిన వాలంబు లంకించి
యాలంబునకు నసియాడువారుఁ
బర్వతంబుల నిమ్మపండ్లచందంబున
నఱచేతులను బంతులాడువారు
గీ. నుఱికి సాలమహీజముల్ పెఱికితెచ్చి
తివిరి పలుమాఱు బిఱబిఱఁ ద్రిప్పువారు
నగుచు భూభాగభూరినభోంతరాళ
మందుఁ గపిమయమై యుండె నట్టియెడను. ॥41॥

సీ. సౌమిత్రి యపుడు తచ్ఛాఖామృగాభీల
సైన్యంబు గని మహాశ్చర్య మొంది
పావనిఁ జూచి యోపరమపుణ్యాత్మక
ధరణిలో నీ కసాధ్యంబు గలదె
యిన్నియు నొకయెత్తు [13]నింతటికంటె నె
క్కుడు నీవు గావునఁ దొడరవలసె
నెల్లి పుష్యమి యాత్ర కిది లెస్స సుగ్రీవుఁ
బయనంబు సేయింపు రయము మీఱ
గీ. ననుడు సుగ్రీవుఁ డేతెంచె ననిలజుండు
నతఁడు మఱునాఁటియాత్రకు ననుమతించె
రాఘవానుజుఁడును మదిఁ బ్రమదమందెఁ
గపులు నాడాడ విడిసిరి విపులముగను. ॥42॥

సీ, అంత సూర్యుడు గ్రుంకె నపరాచలంబున
నారేయి లక్ష్మణుం డరసి జాంబ
వంతుని రప్పించి వింతగా నాతని
వలన నదీప్రభావములు గిరుల

మహిమంబులును నినిర్మలతరుఘనలతల్
దేవదైత్యమహానుభావములును
గపులపుట్టువులును గతినసంగరవర్త
నములును గడుసముద్రములతెఱఁగు
గీ. ముష్టియుద్ధప్రకారంబు మొనసి పెనఁగు
లాడువిధమును బిదప శతాస్యుగతులు
వానిమంత్రుల తెఱఁగును బూనికలును
దెలిసికొనుచుండె నంతటఁ దెల్లవాఱె. ॥43॥

క. భానూదయకాలంబున
భానుజుఁ డుప్పొంగి రామభద్రానుజునిం
గానంగ వచ్చి యిచ్చెను
దానగజశ్రేష్ఠ మొకటి తగఁ గపు లలరన్. ॥44॥

వ. ఇచ్చి తానును దారాప్రముఖనిఖిలసతీనిచయంబున కెఱిం
గించి వారిచే ననుజ్ఞలు గొని అంగదముఖానేకపుత్రపౌత్ర
మిత్రామాత్యవర్గంబులు గొలువ వనచరపురంబు వెడలి
వచ్చె లక్ష్మణుండును భానుజదత్తమత్తకరటిఘంటాస్ఫాలన
కరుండై జాంబవత్సుషేణకుముదనీలగోముఖజ్యోతిర్ముఖ
శరభఋషభమైందద్వివిదపనసశతబలిగజగవయ
గవాక్షగంధమాదనహనుమత్ప్రభృతులు గొలువ నరుగు
దెంచె సకలదళంబులును భూచరఖేచరులై రాఁదొణంగి
రంత. ॥45॥

గీ. ధరణి దిర్దిరఁ దిరిగె భూధరము లదరెఁ
గలఁగె సప్తాంబురాసులు తలఁకె బ్రహ్మ
యగణితాభీలసకలశాఖమృగప్ర
చండదోర్దండభండనోద్దండగతుల. ॥46॥

గీ. ఆమహోత్సవ మరసి రామానుజుండు
కలిగె విభవంబు మాకు నీకతనఁ గాదె
యనినఁ బ్రణమిల్లి నీబంట నంతపలుక
నేల యని రవితనయుండు నేగుచుండె. ॥47॥

ఉ. ఏపున నట్లు భానుసుతుఁ డేగి దళంబులతోడఁ దా నయో
ధ్యాపురవేష్టితక్షితిధరౌఘవనంబులఁ జేర రామధా
త్రీపతి తత్తదాగమనరీతులు చారులచే నెఱింగి యు
ద్దీపితచిత్తుఁడై పనిచెఁ దీవ్రత మంత్రులఁ దా నెదుర్కొనన్. ॥48॥

ఉ. ఈగతి రామచంద్రుఁడు దినేశ్వరపుత్రు నెదుర్కొనంగఁ దా
వేగన మంత్రులన్ హితుల వృద్ధుల రాజులఁ బంప నుబ్బి తా
రాగురుభోగవైభవధురంధరుఁ డారవిపుత్రుఁ డందఱన్
బాగుగ నాదరించి పతిపజ్జకు లక్ష్మణుఁ గొల్చి వచ్చుచున్. ॥49॥

ఉ. రామునిఁ బంక్తికంధరవిరాముని నీలపయోదకోమల
శ్యాముని మౌనిహృత్కుముదసంచయసోముని సత్యభాషణ
స్తోముని సార్వభౌముని విశుద్ధసుకీర్తిగుణాభిరామునిన్
ధీమణియైన భానుజుఁడు దిగ్గనఁ గాంచి ముదంబు నెక్కొనన్. ॥50॥

ఉ. కాంచి తదీయదివ్యపదకంజయుగంబులమీఁద వ్రాలి తా
నంచితభక్తి లేచి దనుజానుజుఁడైన విభీషణున్ దయా

సంచితవృత్తిఁ గౌఁగిటను జక్కఁగఁ బట్టి సుమంత్రముఖ్యులన్
మించుగ నాదరించి మఱి మెల్లన రామునిఁ జేరి యిట్లనెన్. ||51||

సీ. ఇనకులోద్ధరణాయ దనుజసంహరణాయ
రామాయ తేనమో రాఘవాయ
ప్రవిమలసుగుణాయ ప్రణుతమౌనిగణాయ
రామాయ తేనమో రాఘవాయ
భువనప్రశస్తాయ భవభయహరణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
భండనోద్దండాయ దండితవృజినాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
గీ. రసికజనసార్వభౌమాయ రాఘవాయ
రావణాటవీదహనాయ రాఘవాయ
[14]రామణీయకృపాత్మనే రాఘవాయ
రామచంద్రాయ తే నమో రాఘవాయ. ||52||

వ. అని మఱియు బహుభంగుల వినుతింప సుగ్రీవునిఁ గ్రుచ్చి
యాలింగనంబు గావించి యతండును దానును విభీషణుం
డును లక్ష్మణుండును సుమంత్రుండును వసిష్ఠుండును వానర
బలావలోకనాభిలాషులై భేరీమృదంగవైణికకాహళపణవ
ఢక్కానేకశంఖవేణువీణావతారంబులు చెలంగ రథంబు
లెక్కి వచ్చి దక్షిణగోపురం బెక్కి రప్పుడు. ||53||

సీ. ఒకకపి నింగికి నుంకించి గిరిపైవ
నెగసి యొక్కఁడు దానిఁ బగులఁదన్ను
నొకవానరుఁడు రవి నొడియ లంఘించిన
నొక్కఁడు వానిపై నుమిసి నవ్వు
నొకవనచరుఁ డంత నుర్వీజమునుఁ బీక
నది పుచ్చుకొనఁ బీఁకులాడు నొకఁడు
ఒకకోతి యిగిలించి యొగిఁబండ్లు చూపినఁ
గఱచు నొక్కఁడు వానిఁ బఱచు దనుక
తే. నొకఁడు రాఘవ ననుఁ జూడు మొక్కరుండ
శతముఖునిఁ [15]ద్రుంతు నని వచ్చుఁ జౌకళించు
దండిగా నేనె యిక్కడనుండి వాని
వాలమునఁ దెత్తునని కూయవచ్చు నొకఁడు. ||54||

సీ. అక్కపిచుబుకదీర్ఘాభీలరోమముల్
నలిమీఱఁ గనుపట్టు నాచు గాఁగ
వనచరవారదుర్వారశౌర్యంబులు
భాతిగాఁ గనరాని లోఁతు గాఁగ
నొగివానరోద్దండహుంకృతిధ్వానముల్
క్రూరాంబుచరమహాఘోష గాఁగఁ
బద్ధాప్తనందనప్రాకటాజ్ఞావిలం
ఘన మది చెలియలికట్ట గాఁగఁ
తే. నగచరులకోపములు బడబాగ్ని గాఁగ
నవ్వు తెలుపది విపులఫేనంబు గాఁగ
భాసురంబగు సకలసేనాసముద్ర
మప్పు డీక్షించె రఘురాముఁ డద్భుతముగ. ||55||

గీ. తనమనంబున హర్షించి యినజుఁ జూచి
కరుణ మీఱంగ వెండియుఁ గౌగిలించి
మెచ్చి యతనికిఁ దెప్పించి యిచ్చె నొక య
[16]మూల్యమాణిక్యహారంబు మోదమునను. ||56||

గీ. ఇట్లు మన్నించి వెండియు నినజుఁ గనుచు
[17]నేఁడి జ్యోతిర్ముఖుఁడు నీలుఁ డేడి యేఁడి
కుముదుఁ డాగవయుఁడు నేఁడి కమలమిత్ర
పుత్ర వేర్వేర నెఱుఁగింపు చిత్రముగను. ||57||

వ. అనిన నొయ్యనఁ దన కేల నమ్మహీపాలతనయునకుఁ గపులం
జూపి సుగ్రీవుం డిట్లనియె. ||58||

క. బహుకపిబలములు చుట్టును
రహి మీఱఁగఁ దన్నుఁ గొలువ రాఘవ మిమ్మే
విహితముగఁ జూచుచుండెడు
మహనీయబలుండు గంధమాదనుఁ డధిపా. ||59||

క. తరుచరులు గంతులిడఁగా
మురియుచు వాలంబు పీఠముగఁ జేసి మహా
గిరిబోలి చలన మొందెడు
గురుతరదోర్బలుఁడు వాఁడె గోముఖుఁడు నృపా. ||60||

క. ఆర్చుచుఁ గపు లాహవములఁ
బేర్చుచు నభ్రములు ముట్టఁ బెరుఁగుచుఁ గొలువం
గార్చిచ్చువోలె నడుమనఁ
గూర్చుండినవాఁడు దేవ కుముదుఁడు సుమ్మీ. ||61||

క. భీమారిశుష్కతరువన
ధూమధ్వజుల ద్రిచరపతులు దనుఁ గొలువం
బ్రేమను నున్నాఁ డురుసం
గ్రామధురంధరుఁడు వాఁడు గవయుఁడు నాథా. ||62||

క. భూతలము వణక తన యఱ
చేత గిరిత్రయము నేర్పుచే నునిచి రణ
ఖ్యాతి వహించెను గణఁకక్
జ్యోతిర్ముఖుఁ డల్లవాఁడె చూడుము రమణా. ||63||

క. [18]వాలము రవిఁ గదియఁగ నా
భీలంబుగఁ జూఁచి కవుల భేద్యులు గొలువన్
ఆలంబున కట్టాడెడు
నీలునిఁ గనుగొంటె సకలనృపలోకమణీ. ||64||

క. తనసాహసంబు గనఁబడ
ఘనసాలయుగంబుచేతఁ గదియించి శతా
స్యునిఁ జంపఁ బూని నిలిచెం
బనసుం డదె చూడు ధరణిపాలవరేణ్యా. ||65||

గీ. విపులదోర్బలశౌర్యులు కపులు గదిసి
నేల యీనినవిధమున నిండికొలువ
[19]నాలమునకుఁ జివాలున వ్రాలఁ దొడఁగె
నాగవాక్షునిఁ జూచితే యసురదమన. ||66||

గీ. ఎపుడు సంగరమబ్బు నా కెపుడు బాహు
దండకండూతిమాను నుద్దండ[20]భండ
నమున నెప్పుడు రిపుదళనం బొనర్తు
ననుచుఁ బలికెడువాఁడు గజాఖ్యుఁ డధిప. ॥67॥

గీ. మును పెఱుంగవె పింగళాక్షుని నిమేష
మాత్రమునఁ గూల్చె నప్రతిమానబలుఁడు
కడఁక మిముఁ జూచి దండంబు లిడఁగఁ జొచ్చె
శరభుఁ డదె చూడు రఘురామ సార్వభౌమ. ॥68॥

గీ. వితతముగఁ గపు లేనూరు వేలు బలిసి
జతనమునఁ గొల్వ హేమాద్రిచందమునను
మదినిఁ బొదలుచు నున్నాఁడు మానవేంద్ర
శతబలినిఁ జూడు మద్దివృక్షంబుక్రింద. ॥69॥

గీ. ఒక్కరుండనె శతముఖు నుక్కణంచి
రామభద్రుని మెప్పింతు రణములోన
ననుచు నాభీలవాల మల్లార్పఁ దొడఁగె
వాఁడె వృషభుండు చూచితె వరగుణాఢ్య. ॥70॥

గీ. సకలసేనాసమేతుఁడై సమరవిజయ
శాలి యగువాఁడు శతకంఠుఁ జంప నేనె
చాలు దనుచును నుత్సాహశక్తి దనరఁ
గాంచు నాపింగళాక్షమర్కటుని గనవె. ॥71॥

వ. అని మఱియును సుగ్రీవుం డందఱ వేర్వేర నెఱిగింపుచు
నుండ రామచంద్రుని చరణారవిందసందర్శనకుతూహలా
యత్తచిత్తులై తమతమబలంబులతో నిలిచి రాసమయంబున. ॥72॥

శా. అభ్రశ్యామసమానదేహుఁడు సముద్యత్కుందమందారవ
చ్ఛుభ్రాస్యోగ్రుఁడు విక్రమప్రకటరక్షోగర్వవిచ్ఛేదనో
గ్రభ్రూమండలుఁ డాహవాహితభుజాగర్వప్రహారాతిశౌ
ర్యభ్రాజిష్ణుఁడు జాంబవంతుఁ డట మోదాత్ముండు వచ్చె న్వెసన్. ॥73॥

శా. భూష్యాలంకరణస్ఫుటాంగుఁడు దయాంభోరాశి షట్ఛాస్త్రవై
శేష్యార్థజ్ఞుఁడు శత్రుదానవమహాజీమూతవాతూలుఁ డా
యుష్యశ్రీహసితాబ్జసంభవుఁడు శౌర్యోగ్రుండు రామాయణ
ప్రేష్యాత్ముండు మరుత్సుతుండు తగనర్థి న్వచ్చె నచ్చోటికిన్. ॥74॥

శా. చండార్కప్రతిమానతేజుఁడు మహోత్సాహుండు యుద్ధక్రియా
పాండిత్యుం డసమానవిక్రముఁడు శుంభద్వాలగండూషితా
ఖండాకాశవిధుంతుదుండు ప్రతిపక్షప్రాకటోద్యద్భుజా
దండచ్ఛేదనసత్త్వుఁ డాగవయుఁ డంత న్వచ్చె మోదాత్ముఁడై. ॥75॥

శా. ధూర్తారాతివిశాలశుష్కవనవాతూలప్రయుక్తోగ్రసం
వర్తాభీలదవానలుండు గిరిరాడ్వక్షుండు [21]రక్షోనిశా
మార్తాండుండు ఘనుండు నీలుఁ డటఁ బ్రేమ న్వచ్చె నందందనో
యార్తత్రాణపరాయణా రఘుపతీ యంచు న్మహోత్సాహుఁడై. ॥76॥

శా. ఉద్యత్సత్వత్పృణీ[22]కృతాభిసమరస్థోగ్రాసురుం డుజ్జ్వల
ద్విద్యుత్సన్నిభలోచనుండు త్రిజగద్విఖ్యాతశీలుండు దో

స్పర్ధ్యస్సంజనితప్రతాపుఁడు శతాస్యచ్ఛేదనాభిలయు
ద్ధోద్యోగంబున వచ్చె మైందుఁడు ముదం బొప్పన్ దొరల్ మెచ్చఁగన్. ॥77॥

శా. గంధర్వామరకిన్నరాదు లితఁ డుద్గాఢాహవోద్యద్గదా
సంధానప్రబలప్రవీణుఁ డని యిచ్చుర్ మెచ్చ నుప్పొంగి గ
ర్వాంధుండౌ శతకంఠుఁ జంపుటకు రౌద్రావేశుఁడై వచ్చె స
ద్గంధాంగుం డగుగంధమాదనుఁడు వేగర్ రాఘవుం జూడఁగన్. ॥78॥

శా. వత్సా రమ్మని నన్నుఁ బిల్చి త్రిజగద్వైకల్యు నారాక్షసుర్
మాత్సర్యంబునఁ గూల్చి రమ్మను నొకో మానాథుఁ డట్లైన నే
నుత్సాహంబునఁ బోయి మెల్లన శతాస్యం జంపి నొప్పింతుఁగా
హృత్సాకల్యత నంచు వచ్చెనటకున్ హేలిన్ సుషేణుం డొగిన్. ॥79॥

వ. మఱియు నదియునుంగాక పేరెన్నికైన మహావానరు లచటికి
నరుదెంచినం గాంచి హర్షించి రాఘవుండును వారివారికిం
దగుతెఱంగుల భూషణంబులును గట్నంబులును దోర
హత్తుగా నిచ్చి హనుమజ్జాంబవదాదులఁ గరుణాసముద్రంబుల
నోలలాడించి బహువిధంబుల మన్నించి బలంబుల నొక్కరమ్య
స్థలంబున విడియ నియమించి సుగ్రీవాంగదుల సాకేతనగరం
బున నుంచె రాక్షసవానరబలంబులును రామునకు దేవత
లొసంగిన వరంబునం జేసి తృష్ణాశనంబులవలన నిరపేక్షులై
యుండిరి అంత భరతశత్రుఘ్నులం గొలిచి కాంభోజదేశా
ధీశుం డగునీలుండును యవనపతి యగుపృషధుండును సౌరా
ష్ట్రనాయకుఁ డగుసంవరణుండును బర్బరనాథుం డగుప్రదీ
పుండును కాశ్మీరరమణుం డగుభరతుండును మలయాళ
భర్త యగుత్రిభంగుండును నిషధాధీశ్వరుం డగుభీముం
డును పాంచాలవరుం డగునీలకేశుండును విదర్భపాలుఁ
డగుస్మితాస్యుండును ద్రవిడభర్త యగుసుధేష్ణుండును
గౌళకర్ణాటపుళిందలాటమరాటకొంకణడేంకణమత్స్య
గాంధారరాజులును జతురంగబలంబులు గొలువ ద్వాదశా
క్షౌహిణులతోడ నయోధ్యానగరంబు డాసినవారిని
వేర్వేఱ నాదరించి తగినవిడుదల నుండఁ బంచి తానును
మఱునాడు విద్వత్కవివసిష్ఠసకలపురోహితభూసురానే
కాశీర్వాదంబు లెసంగ నుత్సవం బంది సూర్యసిద్ధాంతులచే
శుభముహూర్తంబు దెలిసి భేరీమృదంగఢక్కాపణవ
శంఖాదినినాదంబులు భోరునఁ గలంగ భరతాదిసోదరులును
కుశలవాదిపుత్రులును విజయాదిపౌత్రులును సుమంత్రాది
మంత్రులును విభీషణాదిరాక్షసులును హనుమత్సుగ్రీవ
జాంబవదాదివానరభల్లూకప్రభువులును గొలువ సకలమనుజ
దనుజవనచరసేనామధ్యంబున కరుగుదెంచి, అఖిలశాఖామృ
గంబుల రావించి అయిదేసివెల్వలకు నొక్కొక్కరాజు
నేర్పరించి నిలువవలెనని కుముదగవాక్షనీలగవయగంధ
మాధనగోముఖజ్యోతిర్ముఖమైందద్వివిదపనసఋషభ
శరభనలగజకేసరులను ముఖ్యవానరులకుఁ బదునేగురికిఁ
బట్టంబులు గట్టి వారికెల్ల యుద్ధసమయంబు దెలుప జాంబ
వంతుని నియోగించి యిందఱిఁ గాపాడుమని హనుమంతునిం
బ్రతిష్ఠించి అమ్మహాసేనకు దండనాయకునిగా సుగ్రీవు నభి
షిక్తుం జేసి పట్టంబు గట్టి యువరాజపట్టంబున కంగదుం
బాటించి అందఱు నొక్కపౌజుగాఁ జేసి అమ్మహావ్యూహం

బునకుఁ జుట్టును రాక్షసద్వాదశాక్షౌహిణుల నుండ నాజ్ఞా
పించి సకలదేశాధిపచమూసముదయంబు నవలోకించి తద్బ
లంబు మూఁడుమొనలుగా నేర్పరించి యమ్మొమ్మొనలకు
భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణుల నధిపతులుగా సమకట్టి వారికి బాస
టగాఁ బుత్రపౌత్రాదుల నిలిపి వారికిఁ దోడుగా నుత్తమ
తురంగసహస్రంబుల నేర్చి వానికిం బ్రాపుగా గంధదంతా
వళంబులం గోటగాఁ బూన్చి వానికి సహాయంబుగా రథసముద
యంబును నిలిపి వానికిం గావలిగా భటసముదయంబుల
నియమించి వారలు వ్యథాధీనంబు గాకుండ దేవతల
ప్రార్థించి మఱియును. ॥80॥

క. మానవవానరదానవ
[23]సేనల నడిపింప నాసుషేణునిఁ దేజో
భానుని ధైర్యస్థైర్యని
ధానుని రావించి యతనిఁ దగ మన్నించెన్. ॥81॥

క. మన్నించి రాఘవేశ్వరుఁ
డన్నిదళంబులకుఁ దత్తదధినాథులకున్
ఎన్నఁ బతిత్వము మీఱఁగఁ
బన్నుగ సుర లలరఁ బట్టభద్రుం డయ్యెన్. ॥82॥

క. అప్పుడు సంతోషంబునఁ
గుప్పలు గొనఁ గుసుమవృష్టి గురిసిరి సురలుం
జప్పుడుగ మొఱసె భేరులు
తప్పక కాహళులు శంఖతతు లవి మ్రోసెన్. ॥83॥

[24]సీ. అమ్మహారవముచే నాకాశ మల్లాడె
బ్రహ్మాండ మటు పటపటనఁ బగిలె
నమ్మహాభరమున కహిరాజు నోర్వక
తలవంచుకొనె రసాతలమునందు
నమ్మహాభీషణం బరసి మై సగముగా
శివుఁడును జాలిఁ గృశింపఁ దొడఁగె
నమ్మహాధాటికి నఖిలదిగ్గజములు
మొనదప్పి యొక్కొక్కమూల దాఁగెఁ
గీ. గాల మరయుచు నుండెఁ బంకజభవుండు
తలఁకి యప్పుడు మృత్యువు తల్లడిల్లె
వారినిధులెల్లఁ బిండలివండులయ్యె
నస్తగిరిశృంగమున వ్రాలె నంత నినుఁడు. ॥84॥

సీ. శ్రీజానకీనాథ శిష్టప్రతీపాల
కరుణాకటాక్షవీక్షణ పరాకు
సకలలోకారాధ్య శాశ్వత సర్వజ్ఞ
కలుషఘ్న వీరరాఘవ పరాకు
దైత్యసంహార సుందరదేహ భక్తమం
దార తాటకవిధూనన పరాకు
గాధేయనందనక్రతురక్షణాహల్యా
శాపవిమోచనజయ పరాకు
గీ. అనుచు బలములు చెలరేఁగి యెనసి గంతు
లిడుచు శతకంతుపురమున కెపుడు నడతు

మనుచు నుత్సాహమును బొంది యాత్మలోనఁ
జెలఁగియున్నట్టి యాబలసేనఁ జూచి. ||85||

సీ. ఉర్వీశ్వరుఁడును గాలోచితకృత్యముల్
సలిపి సంగరమహోత్సాహమునను
బంతంబుతో జాంబవంతుని రప్పించి
యాపెద్దవలనఁ బ్రతాకలంక
కరిగెడుమార్గంబు నమ్మార్గమునఁగల
మహిమంబులును హనుమంతుతెఱఁగు
నతనిలావునఁ జతురబ్ధిలంఘన మొన
రింపవచ్చుటయును సొంపు మీఱఁ
గీ. వెలిసి యమ్మహామహువిడిదికిని బనిచి
దమరు నంతట సీతాగృహమున కేగి
యచటఁ దమ్ములు దానును నారగించ
విడియములు చేసి యసదృశవిభవములను. ||86||

వ. తదనంతరంబ తమగురుం డగువసిష్ఠుని రావించి అతండును తానును సహోదరులును బుత్రపౌత్రులును సీతయును గూడి శతకంతునిఁ దృణీకరించు వనచరవ్యూహమహిమంబులును సామగ్రియును రాక్షసబలపరాక్రమంబులును ఛప్పన్న దేశాధీశు లగువారి ప్రతాపంబులును వక్కాణించుచుండ నాసమయంబున సీతామహాదేవి తనజీవితేశ్వరుం డగురఘు నాయకునిఁపలుకులఁ గరుణారసంబు చిలుకఁ గడకంట నవలోకించి మృదుమధురవచనంబులు మెల్లన నిట్లనియె. ||87||

సీ. ప్రాణవల్లభ మున్నుఁ బంక్తికంధరుతోడ
బోరునప్పటి భవద్భూరిబాహు
బలపరాక్రమములు [25]బాణసంధానచా
తురియును దదుపసంహరణములును
రథగతిక్రమము సారథిచమత్కృతియును
నుత్తరప్రత్యుత్తరోన్నతియును
గడుచిత్ర మని చెప్పఁగా విని నేనాఁటఁ
గోలె మీరు యుద్ధంబు సలుపునపుడు
గీ. చూడఁగాఁ గోరి మఱొకరక్షోగణేంద్రుఁ
డెప్పు డుదయించునో యని యెదురుచూతుఁ
గామ్యమెల్లను ఫలియింపఁగలిగె నేఁడు
[26]మీజయముఁ గాంతు ననుఁ గొని యాజి కరుగు. ||88||

ఉ. పూని శతాస్యుఁడన్ యమునిపోలిక మీరును సంగరంబులో
నేనుఁగుతోడ నేనుఁగు మృగేంద్రముతోడ మృగేంద్రమన్ దవో
గ్రానలమన్ దవానలము నద్రియు నద్రియు డాయుకైవడిన్
సేనలతోడఁ బోరెడివిశేషము చూచెదఁ జిత్తగింపవే. ||89||

చ. అనవరతంబు శోభనగృహంబునకున్ మఘు మాచరించుతా
వునకును సద్వ్రతంబులను బొందుగఁ జల్పెడిసీమకున్ శ్రుతుల్
వినఁ జనుచోటికిన్ సకలవిశ్వభయప్రదయుద్ధభూమికిన్
వనితలతోడఁ గూడి చనవచ్చు టెఱుంగవె ప్రాణనాయకా. ||90||

చ. అన విని రాఘవుఁడు హృదయంబున నద్భుతమంది యందియా
వనజదళాక్షి కీకలహవాంఛ జనించుట కేమి హేతువో

వినుమని యెన్నఁ డిట్టి యవివేకపుయాత్రకు సమ్మతింప ది
ట్లనుకొన నేల దైవకృతమంతయు దప్పునె యెన్నిభంగులన్. ||91||

వ. అని యిట్లు డోలాయమానమానసుండై నిజాంగనం గాంచి
తదీయశరీరసంజనితతేజోవిశేషంబు మధ్యాహ్నమార్తాండ
మండలంబును ధిక్కరించి సకలబ్రహ్మాండంబులు పిక్కటిల్లఁ
దనకన్నుఁ గవకు మిఱుమిట్లు గొలుపఁ దలయూఁచి యిట్టి
సహాయంబున శతకంఠునిఁ దృణలీల సాధింపవచ్చునని
వెండియు జానకి నిజాకారంబు వీక్షించి లోకంబులఁ గలుగు
రాజకుమారికాజనంబుల యట్లు భావించుచు మనుజవేషుండు
గావున నమ్మహామహిమావిశేషంబులు తెలియ నలవిగాక
భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణులమొగంబులు చూచి వారును వసి
ష్ఠుండును వినుచుండ సీతామహాదేవి కిట్లనియె. ||92||

సీ. చిలుకపల్కులు విని యులుకు కోమలివి దు
ర్వమతార్భటంబులు వినఁగఁ గలవె
ఎదు రెవ్వరాడిన మదిఁ గుందు సుగుణవు
ప్రత్యర్థిభాషలు పడఁగఁగలవె
వెన్నెలకాకకు వెఱచెడి యబల వ
త్యుగ్రబాణాగ్నికి నోర్వఁగలవె
స్ఫటికంపుసోపానపంక్తుల నొంటిమై
నిలలేవు రథముపై నిలువఁగలవె
గీ. ఏల పలికితి వీబుద్ధి యెట్లు పుట్టె
గలహగతు లేడ నీ వేడ గమన మేడ

శతముఖునిఁ జంపి వానిదేశమునఁ గలుగు
వస్తువులు నీకుఁ గొనితెత్తు వలవ దుడుగు. ||93||

సీ. ఆరూఢమధురవీణారవంబులు గావు
ప్రతిభటాభీలహుంకృతులు గాని
కళ్యాణసమయసత్కాంతావ్రజము గాదు
భయదరాక్షసకదంబములు గాని
కొలఁది వాసించు కుంకుమగంధ మది గాదు
మఱి రక్తజంబాలమయము గాని
పర్యంకమల్లికాప్రసవమార్గము గాదు
[27]చండభల్లప్రపంచంబు గాని
గీ. తలఁప సుఖకేళి గాదు యుద్ధంబు గాని
మురియుటలు గావు ఘనమృత్యుముఖము గాని
నాతి మున్నిట్లు చని మోసపోతిఁగాదె
రాక కూడదు వికచనాళీకనయన. ||94||

సీ. నావిని తనమాట నాథుఁ డనుగ్రహిం
చుటయు లేకున్న నించుక తలంకి
బాష్పారుణితనేత్రపద్మయై మో మఱ
వాంచి యల్లన నేల వ్రాసికొనుచుఁ
బతిమోము చూచుచుఁ బటుకుచోపరిదివ్య
చేలాంచలము గండసీమ నొత్తి
పలుకుదునో యని పలికినఁ దా మల్లి
పలుకునో పలకఁడో యలుక ననుచుఁ

గీ. భయము భక్తియు నుద్దండభండనప్ర
యాణవాంఛయుఁ దనహృదయమునఁ బెనఁగ
నావసిష్ఠుండు మఱిఁదులు నతిముదమున
వినఁగఁ గ్రమ్మఱఁ బలికె నవ్విభునితోడ. ‖95‖

గీ. ధరణినాయక వినవయ్య తావకీయ
మహితభుజపర్వతంబులమఱువునందు
నిలిచి చూచెదఁ బోరు మీనేర్పు నేను
సమరయాత్రకు భంగంబు సలుపఁదగునె. ‖96‖

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల జనవరునిమనసు రంజిల్లం
జేసి పదంబులం బడిన లేవనెత్తి రఘువరుండు నిజగురుము
ఖావలోకనంబు గావించి యిందు కెయ్యది తెఱంగన్నఁ
దత్సకలవిద్యాగరిష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు నిజతపోమహిమంబు
వలన భూతభవిష్యద్వర్తమానప్రవర్తనంబుల తెఱంగు
లెఱుఁగుంగావున జానకీప్రభావంబు దెలసి యమ్మహాశక్తివలన
శతకంఠునిమరణంబును రామునివిజయంబును నిశ్చయంబు
చేసి యేకాంతంబున నిట్లనియె. ‖97‖

గీ. రామ మీరామ గోరెడి రాక కనుమ
తించి చనుమా వధూటి యేతెంచినపుడె
యమ్మహామూర్తివలన శతాస్యుఁ డీల్గు
జయము చేకూఱు మీకును సత్యముగను. ‖98‖

మ. అది యెట్లన్నఁ దదీయదైత్యవరుఁ డాయబ్జాసనుం గూర్చి సొం
పొదవన్ ఘోరతపంబు చేసి మఱిబా గొప్పంగ మెప్పించి సా
వరదా శాంతవిచార నాకుఁ బురుషప్రాయంబుచేఁ జావు లే
నది సత్యంబుగ ని మ్మటంచును వరం బాభీలతం గైకొనెన్. ‖99‖

ఉ. కాననభేద్యుఁడైన శతకంఠుఁడు జానకిచ్చే నణంగునే
గాని మఱొండుశౌర్యులను గైకొనఁ డంగనచేతఁ జచ్చుటల్
మానవనాథ సిద్ధమది మావచనంబులు కల్లగావు సు
మ్మానలినాక్షిఁ దోడుకొని యాహవభూమికిఁ బోవు టొప్పగున్. ‖100‖

సీ. [28]ఏతల్లి దాసదాసీతతుల్ బ్రహ్మస
దాశివవిష్ణులుఁ దత్సుతులును
పరఁగ నేవనిత నివాళిపళ్లెరములు
బంధురకైరవపద్మహితులు
ఏయమ్మ బోనపుటిండ్లనఁ జెలువొందుఁ
దలపోయఁగా సప్తజలనిధులును
ఏమహాశక్తికి నెల్ల బ్రహ్మాండంబు
లనవరతంబును నాటపట్టు
గీ. లొనర నేసతి యూర్పుల నుదయమైరి
మూఁడుమూర్తులు నీజగన్మాల మెద్ది
యప్పరంజ్యోతి సీతగా నాత్మఁ దలఁపు
కేవలాంగనగాఁ జూడ కీవు నృపతి. ‖101‖

వ. ఈపరమరహస్యంబు బాహ్యంబు గాకుండ నీచిత్తమందు
నునిచి సీతాసమేతుండవై యుద్ధంబున కరిగి శతకంఠునిం
బరిమార్చి గొబ్బున మరలి రమ్మని యాశీర్వదించి వెండియు
వసిష్ఠుం డిట్లనియె. ‖102‖

గీ. అంత ఫల్గుని యెల్లి దినాంతమైనఁ
గమలమిత్రుఁడు గగనమధ్యమునఁ గదియ
జైత్రయాత్రకు నప్పుడే చనఁగవలయు
మనసు రంజిల్ల నేగుమీ జనవరేణ్య. ‖103‖

గీ. ఆర్తరక్షక యిట్టిమూహూర్తమందుఁ
గదలి శతకంఠుఁ బరిమార్పుకదనమునను
అస్త్రశస్త్రాధిపతుల నీయాత్మఁ దలఁపు
సేన నెల్లను బురికొల్పు మానవేంద్ర. ‖104‖

వ. అనిన విని రామచంద్రుండును సాంద్రతరాశ్చర్యమాన
సుండై జానకీప్రయాణంబునకు సమ్మతించి సంభ్రమింపుచు
నుండె వసిష్ఠుడును గృహంబున కరిగెఁ దమ్ములును
మిత్రులును దమతమవిడుదులకు జనిరి రఘునాయ
కుండును సుఖనిద్రం జెందెనంత [29]నుషఃకాలంబున మంగళ
పాఠకు లరుదెంచి వీణానాదంబుల నింపుసొంపుగా భూపాల
దేశాక్షి దేవగాంధారి మలహరి నారాయణి వసంతాది
రాగంబుల ననురాగంబు గావించి వానిమిత్రంబులు నయ
నంబులును కాలంబులును లఘుముఖడోలాదివితానంబు
లును లవుర సారవరవంబులును మధురమందరమధ్యమ
తారకంబులును రాయిస్థాయిరవంబులును సరిగమపధనిసాది
కళికోత్కళిక జంపె మట్టిమ అటతాళ ఏకతాళ త్రిపుట
రూపక ముఖానేకతాళంబులును దెలిపి యిట్లనిరి. ‖105‖

సీ. సమరగుణోత్సాహ జయగుణసందోహ
మేఘకోమలదేహ మేలుకొనుము
మునిజనవనచైత్ర వనరుహదళనేత్ర
మిత్రవంశపవిత్ర మేలుకొనుము
దళితశంకరచాప కలితజయాటోప
మృదుభాషణకలాప మేలుకొనుము
వితతశుభాచార విమతరాడ్గజవార
మృగనాయకకిశోర మేలుకొనుము
గీ. [30]అనుచు రావణకుంభకర్ణాదిదైత్య
సంహృతిస్తవగీతముల్ సలుప నలరి
భానువంశుండు తనముఖపద్మ మలర
మేలుదేరంగ నొయ్యన మేలుకొనియె. ‖106‖

శా. ఈరీతిం దగ మేలు కాంచి వసుధాధీశుండు కాలోచితా
చారంబుల్ గడతేర్చి భూసురనమస్కారంబులుం జేసి త
త్కారుణ్యంబున దీవనల్ గొనుచు సంగ్రామప్రయత్నంబునన్
భూరిప్రస్ఫుటసత్కిరీట మచటం బూనె న్ముదం బొప్పఁగన్. ‖107‖

క. అన్నరవరునిశిరంబునఁ
జెన్నలరెఁ గిరీట మపుడు [31]జిగిమించుచుశుం
భన్నీలశైలశిఖరిని
సన్నిహితమహోర్కుఁబోలెఁ జర్చింపంగన్. ‖108‖

వ. [32]అదియునుగాక మఱియు ననేకచిత్రమణిభూషణపరంపరలు
దివ్యాంబరంబులు ధరియించినం గనుంగొని సీతామహాదేవి
తనపతివ్రతాధర్మంబే భూషణంబుగాని కొండొకయలంకా

రంబులు గలవే యని సమరప్రయాణప్రయత్నంబున నుండె
నంత. ||109||

గీ. దేవభూదేవతతులు నుతింప యాత్ర
కావసిష్ఠుండు నిది సమయం బనంగ
బరఁగ రాక్షసలోకగర్వములు వగుల
నపుడు చఱపించె జైత్రప్రయాణభేరి. ||110||

మహాస్రగ్ధర. అదరెన్ బ్రహ్మాండభాండం బరుదుగఁ జలనం బందె సప్తాంబురాసుల్
చెదరె న్నక్షత్రపంక్తుల్ జిగిబిగిఁ బరమేష్ఠి న్భయం బందె నాత్మన్
బెదరెన్ దిగ్గానదంతుల్ బిఱబిఱఁ దిరిగెన్ భీషణంబై కులాద్రుల్
వదలెం గాలుండు జీవవ్రజములఁ గెడపన్ భాండమై భేరి మ్రోవన్. ||111||

క. తదనంతరమున రాఘవుఁ
డొదవినమోదమున శుభముహూర్తముతోడన్
సుదతియుఁ దానును గడు నె
మ్మదిఁ జేసెను దల్లులకు నమస్కరణంబుల్. ||112||

క. చేసినఁ గొడుకును గోడలిఁ
గోసలరాజేంద్రతనయ కుశలత మెఱయన్
భాసిల్లుచు దీవింపఁగ
నాసుదతుల వీడుకొని రయంబున వెడలెన్. ||113||

క. భరతశత్రుఘ్నులక్ష్మణు
లరుదుగ దీవింప వెడలి రగ్రజుతోడం
గర మొప్పఁ బుత్రపౌత్రులు
నరిగిరి రయమునఁ గనత్సురాధిపు లలరన్. ||114||

వ. ఇవ్విధంబునఁ బుత్రపౌత్రనిచయంబును సకలబంధునివహం
బును దనతోడ నడువ నంతఃపురంబుదా నభిజిన్ముహూర్తం
బున వెడలి సుమంత్రాదిమంత్రుల నయోధ్యాపురపరిపాల
నంబునకు నియోగించి పురమధ్యంబునం జనుసమయంబున. ||115||

సీ. శ్రీరస్తు భూపాలశేఖరా! యని సర్వ
గీర్వాణజనము లాశీర్వదింప
శుభమస్తు సౌజన్యచూడామణి యటంచు
విప్రవర్గములు దీవించుచుండ
నెలమి సమస్తగ్రహైకాదశస్థాన
ఫలమ స్తనుచు జ్యోతిషులు చెలంగ
[33]నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగఁ గవీ
శ్వరులు గవిత్వలక్షణముఁ దెలుపఁ
తే. గాంతలభ్రంకషోజ్వలకలితభర్మ
హర్మ్యరమ్యాగ్రముల నెక్కి యలరుకొనుచు
నగుచు దూర్వాక్షతప్రసూనములు చల్లఁ
బూర్ణకుంభద్వయంబును బొడఁగనుచును. ||116||

వ. ఇట్లరిగి. ||117||

ఉ. హాటకకేతనంబును జయప్రదషోడశరత్నచక్రముల్
కోటిమహోగ్రఘంటికలు ఘోరశరాసనబాణతూణముల్
పాటవమైనసారథియుఁ బ్రస్ఫురవర్మభయంకరస్ఫుర
ద్ఘోటసహస్రముం గలయకుంఠితదివ్యరథంబుఁ గన్గొనెన్. ||118||

చ. కనుఁగొని ఘంటికాపణవకాహళభేరిమృదంగవాద్యముల్
వనధిపరీతభూస్థలి నవక్రత నిండుచు బోరుగొల్పఁగాఁ
దనగురుఁ డావసిష్ఠుఁడు ముదంబున మున్నె యనుగ్రహింప న
య్యినకులనాథుఁ డెక్కెఁ దనయింతియుఁ దాను సురాలి మెచ్చఁగన్. ||119||

గీ. రాజపరమేశ్వరుం డైనరాఘవునకు
భూజగన్మాత యైనట్టి భూమిజకును
దగనరుంధతి ముద్రాక్షతప్రసూన
మిచ్చి దీవించి యారతు లిచ్చె నపుడు. ||120||

గీ. రాజదేవేంద్రుఁడైనట్టి రాఘవుండు
రథముమీదను జూపట్టె రమణితోడఁ
ద్రిపురములు గూల్ప నసదృశతేజమునకు
గౌరితోఁ గూడి చనెడి శ్రీకంఠుఁ డనఁగ! ||121||

వ. ఆసమయంబున. ||122||

శా. మేఘాభాంగుఁడుఁ గార్యవేది దళితామిత్రుండు యుద్ధక్రియా
శ్లాఘాయుక్తుఁడు సత్కృపాకరుఁడు సౌజన్యుండు బ్రహ్మాండభాం
డాఘాతప్రతిమానతీక్ష్ణతరోద్యద్బాణుఁ డాఖండితా
ఘౌఘుం డాభరతుండు వేడ్క వెడలెన్ హాళిన్ ముదం బొప్పఁగన్. ||123||

శా. సుత్రామప్రతిమానవైభవసుఖస్తోముండు భాస్వన్మహా
గాత్రుం డాశుగపూర్ణతూణధరుఁ డుగ్రద్వేషిసంహారక
క్షాత్రప్రాభవుఁ డప్రతిద్వయుఁడు సంగ్రామప్రచండుండు త
చ్ఛత్రుఘ్నుండును వేడుక న్వెడలె నిచ్చన్ రాముఁ డుప్పొంగఁగన్. ||124||

మ. పుడ మిట్టట్టు చలింప దిక్కరిచయంబుల్ మ్రొగ్గ నొక్కుమ్మడిన్
జలధివ్రాతము లింక భీషణధనుర్జ్యాఘోష గావించుచుం
బిడుగుల్ వోలినబాణముల్ గలిగి యాభీలప్రతాపంబుతో
వెడలెన్ లక్ష్మణుఁ డల్లనల్లన సురల్ వేడ్కం దనుంజూడగఁన్. ||125||

సీ. తమతండ్రు లట్టుల తమకంబు శౌర్యంబుఁ
గలిగి వర్ధిల్లెడిఘనులు వీరు
వాల్మీకిదత్తదుర్వారబాణాక్షయ
శరధులు గలిగినజయులు వీరు
సీతావధూగర్భసింధుసంభవములై
మహిమీఁదఁ గనుపట్టు మణులు వీరు
శతకంఠవరచమూసముదయంబులఁ జంపఁ
దొడరినయట్టి మృత్యువులు వీరు
తే. చూడుఁడని నిర్జరులు కడుఁజోద్యమందఁ
దల్లిదండ్రులు ముదమందఁ దాము దంతి
యుగముపై నెక్కి వెడలి రత్యుగ్రు లగుచుఁ
గుశుఁడు లవుఁడును రిపుగజాంకుశము లనఁగ. ||126||

గీ. తాత రాముండు ముదమందఁ దండ్రి కుశుఁడు
గారవంబున నెలవులఁ బాఱ నవ్వ
డంబుగా నొక్కయుత్తమాశ్వంబు నెక్కి
వెడలె విజయుండు రౌద్రుఁడై మృడునికరణి. ||127||

వ. ఇవ్విధంబున రాజపరమేశ్వరుండును బరమేశ్వరకాంతా
స్మరణకారణశరీరప్రకాశుండును శరీరప్రకాశనిర్జితకోటి
సూర్యుండును సూరిజనస్తవభుజపరాక్రమవంతుండును శివ

సహస్రనామస్తోత్రపరాయణుండును వేదసారోద్ధారతత్త్వ
జ్ఞుండును నిఖిలవేదాంతతత్త్వరహస్యప్రవర్ధమానుండును
బ్రభుమంత్రోత్సాహశక్తియుక్తుండును మహోరస్కుం
డును నగు రామచంద్రుండు సాంద్రకళామహిమంబునఁ
బూర్ణిమాచంద్రుని ధిక్కరించుచు సకలసన్నాహంబునఁ
బట్టణమధ్యంబునం గదలునప్పుడు కోమలమేఘంబు కుఱంగట
భాస్వత్తటిల్లతయునుం బోలెఁ జెలంగుచున్న జానకీదేవి
నీక్షించి మించిన మోదంబున నప్పురపురంధ్రీజనంబులు గుం
పులు గూడి యొండొరుల మొగంబులు గనుంగొనుచు నిట్లనిరి. ॥128॥

గీ. పొలఁతి కుచయుగళంబుతోఁ బోరుటకును
గాదె చక్కనిసౌవర్ణకలశతతులు
నొక్కులై చిక్కుపడి చాలఁ దుక్కుబట్టి
సుత్తెపెట్లకు లోనయ్యెఁ జోద్యముగను. ॥129॥

గీ. మధ్యమక్కేసరికిఁ దగుమధ్యమంబు
పిఱుఁదు పులినంబునకు గట్టి బిరుదు చూడఁ
బదము లంబుజములకు నాస్పదము లగును
రామ సౌందర్యవిభవాభిరామ గాదె. ॥130॥

గీ. [34]లోచనభ్రూస్తనద్వయలోలమధ్య
కైతవములు వహించుచుఁ గలితసింహ
కుంభమిథునధనుర్మీనకులము లిపుడు
కన్యయం దుండు టాశ్చర్యకరముగాదె. ॥131॥

వ. ఇట్లు పురసతు లభినుతింప రామభద్రుండు నిర్ణిద్రసంభ్రమం
బునఁ బ్రొద్దుగ్రుంకునంతకు సాకేతపట్టణప్రాకారద్వారంబులు
గడచి కరదీపికాసహస్రంబులతో సకలరాక్షసవనచరమనుజ
సేనామధ్యంబున కరిగి యచట విభీషణకల్పితంబైన పటకుటీ
రంబున విడిసె భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణులును కుశలవాదితన
యులును విజయాదిపౌత్రులును దనచుట్టును విడిసిరి. వారి
కిం బ్రాపుగా ద్వాదశాక్షౌహిణులతో దేశాధిపులుండిరి.
వారికి రక్షకుండై సుగ్రీవుండు డెబ్బదిరెండువెల్వ్యలతోఁ బరి
వేష్టించి యుండె తద్బలంబునకు వలయాకారంబుగా విభీష
ణుండు తనసేనలతోఁ గాపయ్యె అన్ని బలంబులకు హను
మంతుఁ డాదరువై తద్బలంబునకు రసాతలంబును నక్షత్ర
మండలంబును ముట్టనాభీలంబుగా వాలంబు వెంచి వాటం
బుగాఁ గోటఁ జేసి ద్వారప్రదేశంబున మృత్యువుం బోలి కడంగి
యుండె అఖిలజీవంబులును తమతమమనుకులఁ జేరె ఆవ్వేళ
భేరీమృదంగాదితూర్యఘోషంబులును బలసింహనాదంబు
లును సమస్తహయహేషాకరంబులును గంధసింధురబృంహి
తధ్వానంబులును రథనేమినిష్ఠురస్వరంబులును భల్లూకఘుర్ఘుర
ధ్వనులును కార్ముకగుణటంకారంబులు బుంఖానుపుంఖంబులై
యొక్కపెట్టున నఖిలబ్రహ్మాండకోటరంబులు ఘుమఘుమాయ
మానంబులుగా నిండి విలయకాలంబున బడబానలముఖంబు
లకు నులికి మొఱపెట్టు సప్తార్ణవంబుల ననుకరించె అది
ప్రళయసమయంబునుంబోలె విభీషణప్రగల్భంబై సంగ్రామ
వర్తనంబునుంబోలె శత్రుఘ్నప్రశస్తంబై నాట్యంబునుం
బోలె భరతకలితంబై పవిత్రస్థలంబునుంబోలెఁ గుణాభిరామం
బై భారతరణంబునుంబోలె విజయప్రసిద్ధకరంబై సరోవరం

బునుంబోలె నీలకుముదసంశోభితంబై శృంగారవనంబునుం
బోలెఁ బాటలపనసరంభాలంకారంబై అలకానగరంబునుఁ
బోలె సకలరాజసంచయంబై యుండె నంత. ||132||

సీ. బలువిడిఁదమ్ముల నలరించురసికుండు
మూఁడుమూర్తులకును మూలదుంప
ఘనులచే నర్ఘ్యముల్ గొనెడి మహాత్ముండు
నెట్టన దీప్తులపుట్టినిల్లు
ఎన్నంగ సమవర్తిఁ గన్న జగత్కర్త
చక్రరక్షణములు సలుపురాజు
సతతప్రసన్నదీక్షాగుణాధ్యక్షుండు
[35]విప్రనమస్కరణప్రియుండు
గీ. శ్రీరఘూద్వహునిజవంశకారణుండు
భూజనంబుల రక్షించుపుణ్యమూర్తి
నిరుపమధ్వాంతశుష్కవనీదవాగ్ని
యర్కుఁ డుదయించె నరుణసంపర్కుఁ డగుచు. ||133||

వ. అంతకుమున్నె రాముండు సంధ్యాదిక్రియలు దీర్చి గంధ
మాల్యాంబరాభరణంబులు ధరించి విభీషణసుగ్రీవాంగద
హనుమత్ప్రభృతులు రావించి వారివారికిం దగినకట్నంబు
లును భూషణంబులును ముదంబున నొసంగి యిగ్గార్దేయ
ముహూర్తంబున సేనల నడువ నియోగింపుండని సుషేణునిం
బిలిచి మన్నించి మార్గంబు సూప నియమించి తనతమ్ముల
నవలోకించి కుశలవవిజయులను మీరును సకలనృపతులం
గదలింపుఁ డనిన నమస్కరించి తమతమబలంబులకుం జాటింప
వారును గరవాలముసలముద్గరపట్టినప్రాసత్రిశూలగదా
పరిఘాభిండివాలకఠారకుఠారకఠోరధనుర్బాణంబులు
గైకొని నీలనలహరసంపాత్యవక్రవక్రజిహ్వాశూలముఖ
రక్తవదనఏకపాదకుటిలకేశోలూఖమహాగర్భవికృత
పార్శ్వాదులగు రాక్షసులును గవయగంధమాదనగోముఖ
జ్యోతిర్ముఖపనసనలనీలాంగదవేగదర్శిగవాక్షమైంద
ద్వివిదజాంబవదాదిమహాకపినాయకులును నీలయవన
పృథుసంవరణప్రదీప్తభరతత్రిభంగభీమనీలకేశసుధేష్ణ
స్మితాస్యప్రముఖనిఖిలదేశాధిపతులును గజహయాందోళన
స్యందనబృందంబుల నెక్కి తమతమవెంట చతురంగబలంబులు
గొలువ ఛత్రచామరాదినానాలాంఛనంబులు మెఱయ భేరీ
మృదంగశంఖపణవాద్యనేకవాద్యంబులు మొరయ నేలయీ
నిన తెఱంగున భూమియందును వియత్తలంబునందును పర్వ
తంబులయందును తటాకంబులయందును దిక్కులయందును
బట్టుచాలక యెనుబదియోజనంబుల పొడవును నంతియ వెడ
ల్పును గలిగి నిరంతరంబుగా నఖిలబలంబులు నడువంజొచ్చె
భరతశత్రుఘ్నులక్ష్మణకుశలవవిజయాదులను విభీషణసుగ్రీ
వాంగదులు నఱువదిసహస్రంబులతో రామచంద్రునిఁ బరి
వేష్టించినంత. ||134||

సీ. ముఖ మూర్ధ్వలోకాంతమునఁగల యజవక్త్ర
మున నున్నచెలియతో ముచ్చటాడ
హస్తముల్ ప్రాక్పశ్చిమాచలంబులతోడ
నెయ్యంబు మీఱంగ వియ్యమంద

నాభిలవాలాగ్ర మాధ్రువమండల
సీమతో నందంద చెలిమి సేయ
శాతరోమావళుల్ సరభసలీల న
క్షత్రపంక్తులకు బెజ్జములు సేయఁ
గీ. బృథుశరీరంబు జగమునఁ బిక్కటిల్లఁ
దనదురవళికి మృత్యువు దల్లడిల్ల
హుంకరించినఁ గులగిరు లులికిపడఁగఁ
మించి హనుమంతుఁ డప్పు డేతెంచి నిలిచె. ||135||

గీ. ఘోరవాలంబు దలపోయ మేరు వయ్యె
భూరితారావళులు మొలపూస లయ్యెఁ
గమలినీనాయకుఁడు బొడ్డుగంట యయ్యె
ననుచు రాఘవునకుఁ దోఁచె నట్టివేళ. ||136||

గీ. తోఁచినను దనచిత్తము తొంగలింప
గాడ్పుపట్టిని నిండారఁ గౌఁగిలించి
చెలఁగి సేనల నొకదరి చేర్ప నీవె
యనుచు నమ్మినవాఁడ ని న్ననిలతనయ. ||137||

గీ. అనుచు సీతయుఁ దాను నొయ్యన రథంబుఁ
గరుణ నెక్కినఁ గని తురంగముల విడిచి
దేవతలు పుష్పవర్షముల్ దివిరి కురియ
దనశిరోమధ్యమునఁ దాల్చెఁ దద్రథంబు. ||138||

గీ. [36]మఱియు శత్రుఘ్నభరతలక్ష్మణులుఁ గుశల
వాదిపుత్రులుఁ బౌత్రులు నర్కసుతుఁడు
నావిభీషణుఁడును మిత్రు లతనిభుజము
లందు వీపందునుండి రందంద నిలిచి. ||139||

ఉ. డంబుగ సేనలందఱు విడంబము మీఱఁగ రోమరోమకూ
పంబుల నద్రిఁ జీమగమి వ్రాకినజాడ్పున నెక్కి నిక్కుచుం
బంబినవేడ్కc నుండిరి శుభస్ఫుటభాషల సన్నుతించుచున్
అంబరచారు లెల్లను జయంబుగ నిచ్చిరి దీవనల్ వెసన్. ||140||

వ. ఇ ట్లాభీలవాలగంభీరదోస్తంభవిజృంభమాణుండై హనుమం
తుండు గొని చనిన భేరీమృదంగకాహళకఠోరభూరి
భాంకారబధిరీకృతబ్రహ్మాండకోటరుండై రాముండును
గ్రహంబులలోనఁ బ్రకాశించు భాస్కరబింబంబునుంబోలె
సకలసేనలలోనం దేజరిల్లుచు రవి గ్రుంకునంతకుఁ దమసానదీ
తీరంబున విడిసి మఱునాఁ డచ్చట వీడ్కొని సుషేణుండు
ముందఱ నడవఁ గ్రమక్రమంబున మహావనంబులును దటా
కంబులును బర్వతంబులును దేశంబులునుం గడచి త్రిజగద్భ
యంకరంబుగా క్షీరసముద్రాభిముఖుండై రాఁ దొడంగె.
అంత నక్కడఁ బ్రతాపలంకారమణుం డగుశతకంఠుండు
సకలపురోహితామాత్యబాంధవరాక్షసలోకంబు బలసి
యుండ నిఖిలామరదిశారమణసముదయంబు గొలువ సభ్రం
కషసింహాసనంబునఁ బేరోలగం బుండుసమయంబున. ||141||

క. చారులు దిగనర్గళసం
చారులు నిజనాథహితవిచారులు స్వకులా

చారులు రయములు మిఱఁగఁ
నారయఁగా నేగుదెంచి రపు డయ్యెడకున్. ||142||

క. అరుదెంచి రాక్షసేంద్రుని
చరణంబులు గాంచి మ్రొక్కి చయ్యన నుచితం
బెఱిఁగి సభయెల్ల వినఁగను
సరగునఁ దా మిట్టు లనిరి శతముఖుతోడన్. ||143||

క. అయ్యా మీ పంపున మే
మయ్యాతావులకు నేగి యచ్చటివార్తల్
నెయ్యమున నరయుచుండఁగఁ
జయ్యన విపరీత మైనచందము వొడమెన్. ||144||

క. రావణునిఁ దునిమినట్టి మ
హావీరుం డగణితంబు లగుబలములతో
దేవతలు సంతసిల్లఁగ
మీవలనర్ దాడివెడలె మేదిని యదరన్. ||145||

క. మున్నింటికపులఁ జెప్పఁగ
విన్నారము వానికన్న విస్తారముగా
నున్నవి బలము లొకండొకఁ
డన్నిజగంబులను మ్రింగు నలిగినఁ గణఁకన్. ||146||

క. పేరుకొని యిసుకనైనను
దారావళినైన వర్షధారలనైనం
దోరముగ నెన్నఁదగుఁగా
కారాముని బలము లెన్న నలవియె మాకున్. ||147||

క. అందునఁ బొదలుచు మారుత
నందనుఁ డగువాఁడు మేరునగమునుబోలెర్
సందడిగఁ బెరిగి సేనల
నందఱ నెత్తుకొని మృత్యువై యిట వచ్చెన్. ||148||

క. చెప్పిన దేవరమనసున
కిప్పలుకులఁ గోప మొదవు నేమెటులైనం
జెప్పకయుండుట తగ దిఁక్
నప్పవనజు నెదురునోప రమరులునైనన్. ||149||

క. అటువంటివారె మీపై
నిటవచ్చెడి శూరులెల్ల నెవ్వరితోడం
గటకటఁ బోరఁగఁ దగు మీ
కెటువలె మదిఁ దోచు నొక్కొ యెఱుఁగము దేవా. ||150||

క. ఎవ్వరికిని గనఁబడకయె
యవ్వీరుల నరయుచుండ నపు డొకకపితాఁ
గ్రొవ్వున నార్చుచు నొకగిరి
జువ్వునఁ గబళించి నిలిచెఁ జూర్ణముగాఁగన్. ||151||

క. వానికి నిక్కోటలు నీ
దానవులును దృణము గాఁగఁ దలఁచితి మెట్లో
కాని యశక్యపుఁగార్యము
కానంబడె నది తరింపఁగా నెత్తెఱఁగో. ||152||

క. ఉగ్రుండై యాసేనకు
సుగ్రీవుం డనెడువాఁడు సొరిదిగ మీతో
విగ్రహము చేయఁ బొదలుచు
నుగ్రునికైవడిఁ బతిత్వ మొప్పుగఁ బూనెన్. ‖153‖

ఉ. ఇట్టిబలంబుతోడఁ బరమేశ్వరునైనను ధిక్కరించుచున్
నెట్టన రాఘవుం డనెడు నిష్ఠురవిక్రముఁ డెన్నిరీతులన్
గట్టుతుదం జెలంగు హరికైవడి నాహనుమంతుమీఁదటన్
గట్టిగ నెక్కి వచ్చె నవకంబుగఁ దమ్ములు దన్నుఁ గొల్వఁగన్. ‖154‖

ఉ. వారల లక్ష్మణుం డనెడివాఁడు ధనుర్గుణటంక్రియల్ మహో
దారత మిన్ను ముట్ట వివిధస్ఫుటభల్లపరంపరంబుతో
ఘోరతరాహవంబునను గూల్తు శతాస్యు నటంచు నన్నతో
సారెకుఁ జెప్పుచున్ యమునిచందమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్. ‖155‖

శా. శౌర్యప్రాభవ మేర్పడ భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ మిములన్
ధైర్యం బొప్ప నదల్చి మండుచు వివాదప్రౌఢి బాణాసనా
చార్యుల్ వీరని దేవతల్ వొగడఁగా సంగ్రామముం జేయఁ దా
మార్యత్వంబులు పూని రాఁ దొడఁగి రత్యంతప్రతాపంబులన్. ‖156‖

ఉ. రామునినందనుల్ పటుపరాక్రమవంతులు దేవదత్తసం
గ్రామజయజ్ఞు లుగ్రరిపుఖండనశీలు రనేకసాయక
స్తోమవిశాలతూణగణశోభితబాహులు తండ్రిఁ గొల్చుచున్
హామిక వచ్చి రక్కుశలవాఖ్యులు దానవవంశవర్ధనా. ‖157‖

ఉ. భీషణశౌర్యుఁడై మనవిభీషణుఁడు న్నృపుఁ గొల్చి మిమ్ములన్
దూషణచేయుచుం గణఁకతో నసురావళి తన్నుఁ గొల్వ దు
ర్భాషలమర్మకర్మములు పాయక తెల్పుచు నంతకంతకున్
రోషము వెంచుచు న్విలయరుద్రునికైవడి వచ్చు నందులన్. ‖158‖

చ. [37]అవి యటనుండని మ్మొకమహాద్భుత మారఘురాముముందటన్
నవజలదంబు చెంగటఁ గనంబడుతీఁగె మెఱుంగురంగునన్
సవినయలీల నెన్నఁదగు జానకిపేరిట నొప్పుకాంత దాఁ
దివిరి నిజేశుతోడ నరుదెంచుచు నున్నది రాక్షసేశ్వరా. ‖159‖

ఉ. ఆనునుఁ గొప్పు నాసుమహితాస్య ధగద్ధగ లాశ్రుతిద్వయం
బానఁగ నావెడందనయనాబ్జదళద్ధళ లాసునాసికం
బానడు మావళిత్రయము నాకుచదేశనిగన్నిగక్రమం
బానడ లామిటారములు నౌర యొయారము దానికే తగున్. ‖160‖

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నెఱింగింప శతముఖుండును
గోపారుణితలోచనుండై తన కనుసన్న యెఱింగి పనులు
సలుపు దిశారమణుల నవలోకించి. ‖161‖

సీ. పనిచెద రంభ మీపాలికి నన విని
బలభేదిఁ బొమ్మని సెలవుచేసెఁ
బచనంబు చేసితిఁ బాకయత్నము లెల్ల
నన నగ్నిఁ గనుసన్న నప్పు డనిచె
రావ దేమిటి యింత కావరమా యని
మొగిఁదిట్టి యమునిపై మొక్కలించె
సొంపారఁ దనమనసున నచ్చి నైరుతి
వరుణులఁ బొండని కరుణఁ బుచ్చెఁ

గి. గొలువుకూటంబు లూడ్చితిఁ గోరిచూడఁ
బంపుఁ డన విని పవనునిఁ బనిచి రత్న
రాసు లంపిన నలకాధిరాజు మెచ్చి
నొనర నీశాను నొకమూల నొదుఁగఁ జేసి. ‖162‖

గీ. కొలువు చాలించి రాక్షసకులవరేణ్యుఁ
డందఱను వారిదిక్కుల కనిచి లేచి
యంతిపురసౌధమధ్యసింహాసనమునఁ
బరఁగఁ గూర్చుండి పడవాళ్లఁ బనిచి యపుడు. ‖163‖

వ. తనప్రధానులం బిలువం బనుప వారలును దగినవాహనంబు లెక్కి వచ్చి ద్వారప్రదేశంబున డిగ్గి దనుజవల్లభునకు వేర్వేరఁ బ్రణమిల్లి యుచితాసనంబులం గూర్చుండినం గని శతకంతుం డిట్లనియె. ‖164‖

సీ. రాఘవుఁ డనుమహీరమణుండు నాతోడ
నాహవం బొనరింతు ననుచు ననుజ
తనుజబాంధవులును దరుచరనిచయంబు
మీఱి యింతింతను మేర లేక
వచ్చుచున్నాఁడట వారి నందఱఁ దానె
హనుమంతుఁ డనుధీరుఁ డచటఁ దాల్చి
యరుదెంచుచున్నవాఁడట విభీషణుఁడును
మనమర్మములు దెల్పుకొనుచు నృపుని
గీ. పజ్జ రాక్షసచతురంగబలముతోడఁ
బూని యరుదెంచెనట యేమిబుద్ధి మనకు
జెపుఁడు మీ చెప్పినట్ల నేఁ జేయువాఁడ
ముట్టివచ్చినకార్యంబు మట్టుపడును. ‖165‖

సీ. నావిని చిఱునవ్వు నవ్వుచు మంత్రులు
పలికిరి దానవభర్తతోడ
యుద్ధ మెవ్వరితోడ నొదవునో యనుచును
మామనసుల నెప్డు మలయుచుండుఁ
గానిమ్ము మీపంపు గైకొని పట్టుక
నరవానరాదుల నలిఁచివైచి
వంశహీను నమిత్రవాదిని నవ్విభీ
షణుఁ జంపి హనుమంతుఁ జక్కఁజేసి
గీ. రాఘవునిదేవి జానకీరమణీ దెచ్చి
కాను కిత్తుము మీకు నక్కజముగాను
మమెఱుంగవె మృత్యువుఁ గ్రమ్మఁగలము
సంగరంబున కింత విచార మేల. ‖166‖

సీ. పెఱికితెత్తుమె శేషభీకరదంష్ట్రలు
పుడిసిలింతుమె మహాంబుధులు నెల్ల
బెడచేతలోఁచేతఁ బుడమియు నాకాశ
మడుతుమే పొడిపొడి యగుచు రాల
మ్రింగివత్తుమె పోయి మృత్యువునైనను
గూలద్రొబ్బుదుమె దిక్కుంభితతుల
బంధించివత్తుమే పవనునిఁ జలమునఁ
బగులవ్రేతుమె కులపర్వతములు
గీ. తృణముమాత్రము రాముని తేజమెంత

వారిసైన్యంబు లన నెంత వారి దెచ్చు
మారుతాత్మజుఁ డన నెంత పోరఁ గూల్పఁ
దమకు నిమిషంబు పట్టదు దానవేంద్ర. ||167||

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ బ్రగల్భవచనంబుల దనుజేంద్రునిమనసు
రంజిల్లంజేసి మఱియును బెక్కుచందంబుల గదలు సాఁచుచుఁ
బరిఘంబులు ద్రిప్పుచు ముసలంబు లూచుచుఁ బరశువు
లెత్తుచుఁ దోమరంబులు సూపుచుఁ జాపంబులం గుణధ్వనులు
గావించుచు శరంబు లేర్చుచు మిన్ను వగుల నార్చుచు ననేక
రాక్షసులు సమంబున కఱ్ఱాడుచు నిల్చిన నచ్చెరువంది
తొమ్మిదియగడ్తలు చక్కం జేయించి రసాతలంబు ముట్ట
జలంబు నింపించి నవప్రాకారంబులు సవరింప నియమించి సకల
ద్వారంబులఁ గార్చిచ్చులఁబోలినదానవులం బదికోట్ల నుంచి
మొగసాల నఱువదిలక్షలతో నుండు మని స్థూలకంతుని
నియోగించి కిన్నరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరగరుడనిర్జరపన్న
గాదుల కభేద్యంబుగాఁ గావించి కొలువు చాలించి ప్రధా
నులం బిలచి దానును తనతల్లి యగుచిత్రగంధిపాలికిం జని
తద్వృత్తాంతం బంతయు నివేదించి యిట్లనియె. ||168||

ఉ. వచ్చెడివాఁడు మర్త్యుఁడట వానికిఁ దోడట కోతిబా రొగిన్
వచ్చి చతుస్సముద్రము లవార్యత వారట దాఁటి యీడకుం
జెచ్చెర నేగుదెంతురట సేనలదాముసు ఘోరమైనకా
ర్చిచ్చుపయింబడన్ శలభసేన గడంగిన యట్లు కాదటే. ||169||

చ. అదియునుగాక పంక్తిగళుఁ డారఘురామునిదేవిఁ దెచ్చి తా
దుది సుఖవృత్తి లేక మఱి ద్రుంగె రఘూద్వహుఁ డిప్పుడుం దగన్
సుదతిని గూడివచ్చెనట చోద్యముగా నటుగాన వానిపె
ల్లదరఁగఁ జంపి సీతఁ గొను దందఱు మెచ్చఁగ శాశ్వతంబుగన్. ||170||

చ. అన విని భీతి నొంది తనయాత్మజుఁ గన్గొని చిత్రగంధి యి
ట్లను నకటా తనూభవ దురాత్ములకైవడి నిట్టివాక్యముల్
కనికర మింత లేక పలుకందగునా రఘురాముభార్య నీ
జననిసుమయ్య యన్యసతిచాడ్పునఁ జూడకు మెన్నిభంగులన్. ||171||

ఉ. రాముఁడు మోక్షకర్త యల రామునిదేవి రమావధూటి యా
రాముఁ జెనంకి గాదె మనరావణముఖ్యనిశాటులెల్ల సం
గ్రామమునందుఁ గూలుట పరామరిసింపుము మర్త్యవేషుఁడై
భూమినిఁ బుట్టెఁగాని రఘుపుంగవుఁ డాదిని విష్ణుఁడే సుమీ. ||172||

ఉ. ఆదిని మత్స్యరూపమున నంబుధి సొచ్చియు సోమకాసురు
న్మోది సుర ల్నుతింపఁగను ముఖ్యముగాఁ దనప్రాభవంబున
న్వేదము లొప్పఁ దెచ్చి నృపవీరవరేణ్యుఁడు బ్రహ్మ కిచ్చెఁ దా
వేదవతీపురంబునఁ బ్రవీణత నుంచె జగత్ప్రసిద్ధిగన్. ||173||

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబుల నతం డవతారంబులు సలుపువిధం
బులును మహిమంబులును దక్కినప్రకారంబులును సీత యాది
పరంజ్యోతి యగుటయును దదీయసామర్థ్యంబును నెఱిఁగించి
వెండియు నిట్లనియె. ||174||

గీ. ఘనుని రాముని మానవుగాఁ దలంప
వలవ దాతఁడు పూనిన వార్ధు లెంత

కొట లన నెంత ని వనుమాట లెంత
అతని కివియెల్ల నడ్డమే యక్కటకట. ॥175॥

గీ. వెలయు నజువరములకు గర్వింపవలవ
దట్టిబ్రహ్మను బుట్టించినతఁడె యితఁడు
అట్లు కావునఁ నాదేవుఁ డలిగెనేని
పద్మజునియీవు లెందుకు పనికిరావు. ॥176॥

వ. అదియునుంగాక వరంబు లనుకూలంబులైనను నీవు విరించిని గోరునపుడు పురుషులచేఁ జావులేకుండ నడిగితివి గాని సతులఁ దలంప నేరవైతివి అది యెప్పుడు నాహృదయంబునఁ దవిలి యుండు రాముఁడు సీతాసమేతుఁడై యరుదెంచుకారణం బేమొకో యెఱుగఁరాదు ఆయమ్మ మహామాయ గాని సామా న్యమానవకామిని గాదు. ఇక్కలహంబు మాని యప్పురాణ పురుషుం డగురామచంద్రుని కెదురుగాఁ జని శరణు చొచ్చి బ్రతుకుట మహాకర్తవ్యం బని పెక్కుదెఱంగులం దెలుప రోగికిఁ పథ్యంబు రుచింపనితెఱంగున నమ్మాటలు చెవిసోఁకక చూత మెట్లయిన నేమిభయం బని దిగ్గున లేచి చని సమర ప్రయత్నంబున నుండె నంత [38]రామచంద్రుండును నక్షత్రనిచ యంబులనడుమఁ జెలు వమరుసంపూర్ణచంద్రుని ధిక్కరించుచు సకలసేనామధ్యంబున రాఁదొడంగె నని వినిపింపఁ బార్వతీ మహాదేవి యటమీఁదివృత్తాంతం బేమయ్యెనని నిజేశుం డగు మహాదేవునిం బ్రార్థించుచుండె నంత. ॥177॥

ఉ. శ్రీకరమూర్తి హారి నృపశేఖర నిర్జనబృందవందితా
ప్రాకటవైభవస్ఫుట శుభాకరరమ్య గుణాభిరామ శో
భాకరుణాంతరంగ భవభంజన కౌశిక యజ్ఞపాల యి
క్ష్వాకుకులప్రవర్ధన శివాధిపమిత్ర పవిత్రభాస్కరా. ॥178॥

మాలిని. కుటిలదనుజజైత్రా గోపతిస్తోత్రపాత్రా
పటుతరవరగాత్రా భానువంశాబ్ధిమిత్రా
ఘటితనిగమసూత్రా గాఢవిద్యావిచిత్రా
భటకవినుతిపాత్రా పద్మినీపత్రనేత్రా. ॥179॥

గద్య. ఇది శ్రీమదేయకుర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహకరుణాకటాక్ష
సంప్రాప్తమహాకవిత్వవిద్యాపారీణ సుమహితాంధ్రగీర్వాణ
భాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రాత్రేయసగో
త్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిలమహీసురాశీర్వాదప్రవర్ధ
మానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ వినయవిధేయ మర్దన
నామధేయప్రణీతంబైన సీతావిజయంబను మహాప్రబంధము
నందు ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

1. పోతము
2. లంకాపురంబున కేఁగి
3. పరఁగఁ దమసాధనంబులు
4. చతురంగంబుల్ దశాక్షౌహిణుల్
5. భూదేవత లెల్ల సారెకును దీవన లిచ్చుచునుండఁ
6. మహాతివిక్రమం
7. భారవిభూష
8. రామ శుభంబును దత్కుశలంబు నడుగఁ బొలుపుగఁ మఱియున్
9. స్తోత్రము చేసి
10. వినుము కపీంద్ర యొక్కని వివేకవిహీనుని రాక్షసాధమున్
    మునులను గోకదంబుల మూర్ఛలఁ బుచ్చుచు దేవతాదులన్
    ఘనముగఁ బాధ పెట్టుచును గర్వము నొంద భయాత్ము లైనయా
    మునులను గాచెఁ బంక్తిరథపుత్త్రుఁడు చేకొని వేడ్క మీఱఁగన్.
11. చ. విలయనగంబునుండి పదివేలబలంబులు దన్నుఁ గొల్వఁగా
    బలువఱుభండనక్రమత పాటలు పాడుచు సంభ్రమంబున
    న్మెలఁగుచు రాముఁ దల్చుచును మేదిని నాకసమంట నార్చుచుం
    జెలఁగుచు వచ్చె నప్పుడు సుషేణుఁడు భానుసుతుండు మెచ్చఁగన్.
    ఉ. నీలనగంబు నుండియును నీలుఁడు గోముఖుడున్
    ....
    బాలదివాకరాత్మజుని ప్రాపును జేరి మనోవికాసులై.
12. మ. శతసాహస్రమహార్బుదక్షితిదశాసాహస్రకోటీయుతిం
    గతివేధాద్రిహిమాంబుబాణఋషిసంఖ్యానీకము న్వడ్చి యీ
    గతినిన్ రెంట గుణింప వచ్చినమహాలబ్ధం బదెంతాయెనో
    క్షితినానద్భుతమై వనేచరు లనేకుల్ వచ్చెఁ గిష్కింధకున్.
13. ఇంతకంటెను నెక్కుడై నీవు మాకును నడరవలయు
14. రాజరాజ (రామరమ్యకృపాత్మనే)
15. జంపి యేతెంతు సత్వరమున
16. మూల్యహారంబు సౌమిత్రి మూలమునకు
17. ఏఁడి జ్యోతిర్ముఖుం డనువాఁడు నీలుఁ, డేఁడి కుముదుఁడు గవయాదులేరి వేగఁ, దమ్మి బాంధవతనయ నేనమ్మఁ జెపుమ. గీ. గంధమాదనశరభులు గజముఖుండు, ఋషభమైందులు ద్వివిదుండు ఝషముఖుండు, నీలుఁడు నలుండు పనసుండు నీలగళుని, పింగళాక్షులఁ జూపు సుప్రీతి మాకు.
18. గాలంబునఁ జక్కాడెడు
19. నాహవమునకు మఱియు నట్టాఁడఁ దొడఁగె
20. గతుల నెపుడు రిపుసంఘవిదళనం బేనొనర్తు
21. భూరిచ్ఛటామార్తాండుండు రణార్థి
22. భూరిచ్ఛటామార్తాండుండు రణార్థి
23. సేనలకు న్నాసుషేణుక్షేమంబున సుస్థానంబున సారథిగాఁ బూనిక మన్నించి నిఖిలపూజ్యునిఁ జేసెన్.
24. సీ. అమ్మహాబలముల కడలె బ్రహ్మాండంబు
    తారలు డుల్లె విధాత వణఁకె
    నమ్మహాభరమున కపిరాజు నోర్వక
    తలవంచుకొనె రసాతలమునందు
    నమ్మహాభీషణం బరసి సాంబశివుండు
    రజతాద్రి ఘనగహ్వరమున డాగె
    నమ్మహాధాటికి నఖిలదిగ్గజములు
    మొదటికి నొక్కొక్కమూల నణఁగె
    గీ. యముఁడును వణంకెఁ బ్రళయకాలాగ్ని యడఁగె
    దూసె మృత్యువు వారిధుల్ ధూళిఁ గలసెఁ

బిడుగులు దొరంగె నచలముల భీతి నొందె
వింతలు చెలంగె నాబలువీటి నంత.

25. బాణసంధానంబుఁ జాతుర్యముఁ దదుపసంహరణము

26. విజయమును గాంతు ననుఁ గొని వెడలు మనికి

27. సమరభల్లప్రచండములు గాని

28. ఏదేవదేవికి నేదేవదేవాదిదేవతల్ దాసులు దివ్యకీర్తి
యేకాంత కేకాంతి కేకాన్త వేదాంతతత్త్వరహస్యంబు దనరఁ గలుగు
నేకొమ్మ కేకాక్షరేక్షరక్షోరూప రూపపంచాక్షరిరూఢి నెసఁగు
నేశక్తి కాసక్తి నీయబ్జభాండంబు నాటపట్టైయుండు నఖిలమునకు

29. సీ. ఉదయకాలంబున ముద మొప్ప మంగళపాఠకు లరుదెంచి భక్తి మీఱ
వేణువీణావాదవిమలస్వరంబులు గాంధారిమళహరిగౌళనాట
భూపాళసురటికాంభోదినారాయణి మొదలైన రాగముల్ ముద మెలర్ప
వానిమిత్రంబులు వరుసను నయనముల్ కాలంబు లఘువులు కడు ముదమున
గీ. ముఖ్యడోలావితానముల్ సఖ్య మలర
యౌర దశరవసంపూర్ణయనముదాత్త
స్వరితప్రత్యయ మందంత సరణి మధ్య
మమును సరిగమపదనిసామగరిగరిస
జంపె మటియయు నటతాళ మింపు మీఱ
ద్రిపుట యొకతాళి రూపవిస్తీర్ణములను.
క. ఈరీతిని సంగీతము, నేరుపుగాఁ బాడి మిగులు నేర్పులు గలుగఁగ
శ్రీరాముని మదిఁ దలఁచుచు, హేరాళముగాను సంహితేంద్రులు వినఁగన్.

30. అనుచు శ్రీరఘురాముపాదాంబుజములు
మదిని తలఁచుచు గీతము ల్మొద మెసంగఁ
బాడి రంతట రఘుముఖపద్మ మలర
మేలుదెఱఁగుల......

31. జిగిమించుచుఁ బూర్వోన్నతగిరిశిఖరంబున

32. చ. అదియునుగాకయున్న తగినట్టి విచిత్రసువర్ణకాంతి యిం
పొదవి విహార యీరమణి భూషణముల్ ధరియించియున్న స
మ్మదమునఁ బూని సీత తనమానసమందుఁ బతివ్రతాగుణా
స్పదమని వేఱె భూషణముఁ బట్టిఁ బనేమి యటంచు నుండఁగన్.
వ. అత్యంతమనోత్సాహంబున రణప్రయాణసమయంబున నుండె నంత.
గీ. సురలు భూసురు లత్యంతజృంభణమున
వినుతి సేయంగ నావసిష్ఠునిమతమున
సమయ మిదియని సకలసంభ్రమము లలర.

33. విజయోస్తు సకలసద్విభవరాజబిడౌజ యనుచు సత్కవులు స్తుత్యములు చేయ

34. లోచనద్వయకుచములు లోలమధుర

35. భూసురస్తోత్రసత్పూజితుండు

36. ఈగీతమునకే వేఱొకప్రతిలో వచనమున్నది.

37. చ. అదియునుగాక నొక్కటి మహాద్భుతమై నరనాథుతోడ స
మ్మదమున దానవాళులమదం బణఁగింప మహోత్సవంబుతో
నదితిసుతు ల్నుతింపఁగ ననంతరకీర్తి జెలంగ జానకి
కదనముఁ జూడవచ్చెఁ దనకాంతుని గూడి నిశాచరేశ్వరా.

38. ఈక్రిందిరీతిని పరిషత్ప్రతిలో నున్నది. ద్వితీయాశ్వాసము ముగియలేదు.
సీ. శ్రీరామచంద్రుండు సీతాసమేతుఁడై కమనీయతరనిశాకరునికరణి
సేనాసమేతుఁడై చెలువొప్పగా వచ్చె ననుచుఁ బార్వతికిని హరుఁడు చెప్ప
నమ్మహాదేవి య ప్లద్భుతంబును బొంది యటమీఁదివృత్తాంత మంత చెప్పు
మనినఁ జెప్పఁదొడంగె నఖిలవృత్తాంతంబు దాక్షాయణిప్రేమ దనరబూని
గీ. సకలకల్యాణగుణమూర్తి సాధువర్తి
వేదవేదాంతతత్త్వార్థవిమలహృదయు
రాఘవస్వామి బలములు రమణఁ గొలువ
వాయుజుని గూడి వచ్చెను వచ్చినపుడు.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము

[1]గీ. శ్రీరణకారరాజ్యలక్ష్మీవిహార
హారగోక్షీరహీరనీహారతార
తారకాధీశతారభూధరతుషార
సారకీర్తివిహార పోచమనృపాల. ||1||

వ. అవధరింపు మంతఁ బార్వతీదేవికి మహాదేవుం డిట్లనియె. అట్లు సకలగుణాభిరాముండును రమణీయఘనశ్యాముండును సామాదిశ్రుతసంపన్నుండును ఆపన్నజనకల్పమహీజాతుండును మహీజాధినాథుండు నగురఘువల్లభుండు హనుమచ్ఛిరోమధ్యంబున సకలసేనాసమేతుండై వచ్చి వచ్చి. ||2||

మహాస్రగ్ధర. కనియెన్ రామక్షితీశాగ్రణి యచట మహోత్కంఠ దీపింపఁ జంచ
ద్ఘనసర్పగ్రాహనక్రోగ్రకమఠవిలుఠద్గాఢపాఠీనకల్లో
లనటచ్ఛైవాలభాస్వల్లసదసితకలాహారరాజీవషండో
త్కనదుద్ధూతాస్యదృక్చక్రబకముఖరుతాక్రాంతభద్రున్ సముద్రున్. ||3||

గీ. అలరి యారీతిఁ గనుఁగొని యనుజతనుజ
దనుజమనుజవనచరసంతతులు గొల్వ
నఖిలవాద్యధ్వనుల్ మిన్ను నదరఁజేయ
రాఘవుఁడు వచ్చె దుగ్ధాంబురాశికడకు. ||4||

వ. ఇట్లు రామభద్రుండు సుధాసముద్రతీరంబుఁ దోరంబుగాఁ జేర మారుతనందనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై తనశిరోభాగంబున వీఁపునఁ జంకల భుజంబుల గరంబుల దేహంబున నుండిన రాఘవసీతాదులను భరతశత్రుఘ్నులను లక్ష్మణ విభీషణులను సుగ్రీవాంగదప్రముఖుల నందఱ డించి రఘువరునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి నమస్కరించి పురోభాగంబునఁ గరంబులు మొగిడ్చి యున్న మరున్నందను నవలోకించి తననయనంబులఁ గరుణారసహర్షంబులు దొరుఁగ సరస మధురవచనంబుల నిట్లనియె. ||5||

గీ. అన్న పవనజ నీమహత్త్వోన్నతంబు
పెంపుసొం పిఁక నెట్లు నుతింపవచ్చు
నే మొసంగినఁ దీఱెడి నీఋణంబు
అనుచు దీవించె శుభదవాక్యముల నపుడు. ||6||

సీ. సీతయుఁ దనవిభుచెవి సోఁక హనుమంతు
నెలమిమై వీక్షించి యిట్టు లనియె

నవ్వేళ రావణుం డట్లు వనంబునఁ
గలినదైత్యస్త్రీలఁ గాపు పెట్టి
బాధ గావింప మత్సృతిఁ బాయునట్టి దుః
ఖంబున వ్రాలి దేహంబు మఱచి
ప్రాణంబు లెల్ల వెల్వడుసమయంబున
నరుదెంచి రాముజయంబుఁ జెప్పి
గీ. జీవములు నిల్పి రక్కసురీవిఁ జెఱిచి
పతినిఁ గూర్చెద నని చాలఁ బ్రతినఁ జేసి
మరలఁ జని నాయకునకు నే మనుటఁ జెప్పి
యబ్ధి బంధించి సకలసైన్యములఁ దెచ్చి. ‖7‖

గీ. శాత్రవులనెల్లఁ జంపించి జనవరేణ్యు
చే విభీషణుఁ గరుణింపఁజేసి పిదప
నన్ను నావిభుఁ గూర్చితి వన్న యెచటఁ
గన్న నీవంటి బంధుండు గలఁడె మాకు. ‖8‖

చ. అన విని మోద మంది మరుదాత్మజుఁ డాన్నృపతిక్ ధరాసుతం
గనుఁగొని యేను మీమహిమఁ గాదె తరించితి నెల్లభారముల్
వినుతికి నెంతవాఁడ నవివేకిని మర్కటుఁడక్ మహాత్మ మీ
యనుమతిఁ జేసి యెట్టిపనులైనను సాధ్యముగాక తక్కునే. ‖9‖

ఉ. ఎల్లనిలింపవర్గములు నెల్లనిశాటులు నెల్లరాజులుక్
ఎల్లవనేచరుల్ పొగడ నెల్లమునీంద్రులు సంతసిల్లఁగా
నల్లన మీరు చూడఁ జతురబ్ధుల వాలము సాఁచి యందుపైఁ
బెల్లుగ సేనలెల్ల నడిపింతుఁ దలంకకు రాఘవేశ్వరా. ‖10‖

చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె నద్భుతసంభ్రమముల్ పెనంగఁగా
ననిలజ నీవు గల్గ నులుకందఁగ నేటికి నెల్లశూరులక్
ఘనముగఁ జేర్పు మొక్కదరి గ్రక్కున నవ్వాలికార్య మెల్ల నే
నొనరఁగఁ జక్కఁబెట్టెద మదుగ్రశరంబుల నాహవంబునన్. ‖11‖

ఉ. ఈవనధుల్ తరింపఁజను నెల్లతెఱంగుల నందుమీఁదటక్
దేవమునీంద్రులక్ ధరణిదేవతలుక్ జయసిద్ధిగా వెసక్
దీవన లీయ దైత్యుని వధించెద మౌనులనెల్లఁ బ్రోచెదక్
దేవబుధప్రియాత్మునకుఁ దీరనికార్యము లెవ్వి చెప్పుమా. ‖12‖

ఉ. ఎవ్వఁడు విప్రవర్గముల కె గ్గొనరించు నతం డిహంబునక్
దవ్వగుఁ జేయుకార్యము వృథాయగు మోక్షఫలంబు దూరమౌ
నెవ్వఁడు విప్రవర్గమున కె గ్గొనరింపఁ డతం డిహంబునక్
మవ్వముగా సుఖించును గ్రమంబున మోక్షఫలంబులుం గనున్. ‖13‖

సీ. పరధనాపేక్షకుఁ బాలుపొందినవాఁడు
బరభామినీక్రీడఁ బరఁగువాఁడు
విప్రుల వధియింప వెఱపునొందనివాఁడు
స్వర్ణాపహరణంబు సలుపువాఁడు
గురుదారగమనంబు కోరి చేసెడివాఁడు
భ్రూణహత్యలనెల్లఁ బొందువాఁడు
దేవతాద్రోహంబు దేరిచేసెడివాఁడు
దగవున లంచంబు దట్టువాఁడు
గీ. వివిధక్రీడలసుఖమున వెలయువాఁడు
మిత్రులను గూడి శత్రుల మేలువాఁడు

సకలవిధముల నశియించి జమునిపాలి
కరిగి నరకాబ్ధిలో మున్గి యార్తి నొందు. ‖14‖

ఉ. కాన మహీసురావలి నకారణ మీశతకంతుఁ డేఁచునుం
గాన జయంబులేదు మృతి గల్గుట సిద్ధమె యెన్నిభంగులన్
మౌనిజనాశిషోక్తి గరిమ న్మన కెప్పుడుఁ గల్గుఁ గావునన్
దానన చేసి యుద్ధమునఁ దప్పదు గెల్పు హనూమదాహ్వయా. ‖15‖

గీ. నీకుఁ దక్కఁగ నీవార్ధి నెగసి గడువ
నెవ్వరికిఁ జెల్లునో యాంజనేయ వినుము
ఘనుఁడ వీవుండ మాపరాక్రమము నెగడె
నమితగుణవంత హనుమంత యక్షయాంత. ‖16‖

గీ. జాగు సేయకు మిఁక సురల్ సన్నుతింపఁ
బనుపు బలములనెల్ల శుభస్య శీఘ్ర
మనెడివాక్యము నిజమని యాత్మ నిలుపు
ప్రతిన చేపట్టి కీర్తులు వడయు మనఘ. ‖17‖

మ. అనినన్ జువ్వున మిన్ను ముట్టి ధృతిమై నందంద లంఘించి చ
య్యన రామాంఘ్రియుగంబునం బడి తదీయాజ్ఞావిశేషంబునం
దనపై నిర్జరు లందఱుం గుసుమముల్ దట్టంబుగాఁ గుర్వ నొ
య్యన నార్చెన్ రవిపుత్రముఖ్యకపు లాహా యంచు దీవింపఁగన్. ‖18‖

శా. దేహం బభ్రము సోఁకఁ బెంచి సితవార్ధిన్ డాసి సైన్యావళుల్
హాహాకారము సేయ రాఘవుఁడు దా నానందముం బొంద ను
త్సాహం బొప్పఁగ భూరివాల మపు డుద్దామప్రతాపంబునన్
బాహుల్ ద్రిప్పుచుఁ జాఁచె దుగ్ధనిధిపైఁ బ్రత్యర్థు లుల్కన్ వెసన్. ‖19‖

వ. ఇవ్విధంబున బలవంతుం డగుహనుమంతుండు దిగంతవిశ్రాంత
యశస్సాంద్రుండై కృతాంతునిపోలిక నంతకంతకుఁ బంతంబున
ధిక్కరించుచుఁ దనవాలంబు యోజనశతద్వయంబు పొడ
వును నేఁబదియోజనంబుల వెడల్పునుం గలుగ నిక్కించి కల
శాబ్ధిపైఁ బఱపి బ్రహ్మామరేంద్రులును గరుడగంధర్వయక్ష
రాక్షసకిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరబృందంబు లందంద
నవలోకించుచు నక్కజంబుగాఁ బెక్కువిధంబుల నుతింప గదా
హస్తుండై మేరునగంబుచందంబునఁ దత్తీరంబునఁ దోరంబుగాఁ
గదలక నిల్చి చెలంగుచు నెల్లదళంబులఁ గదలుం డని పెద్ద
యెలుంగునఁ బలుక రామభద్రుండును మహాశ్చర్యంబున
సీతమొగంబును లక్ష్మణుదిక్కును జూచుచు ననేకవిధంబుల
వినుతించుచుండ సుగ్రీవాంగదజాంబవత్సుషేణాదులు ముం
దఱఁ దోకపై వీఁకనడువఁ బుడమిఱేఁడును జానకీసమేతుండై
పుత్రపౌత్రసహోదరనిచయంబు పరివేష్టించి యరుదేర జయ
జయధ్వనులతోఁ జనుచుండె వెనుకొని సకలదళంబులు రాఁ
దొడఁగె నాసమయంబున. ‖20‖

సీ. వనధిలోపల గుభుల్లనఁ గొంద ఱుఱికి యొ
య్యనఁ జని రటు చల్లులాడుకొనుచు
గగనభాగమున నొక్కటఁ గొంద ఱరిగిరి
మేటివేల్పులచేత మెప్పుఁ గొనుచుఁ
గుప్పించి దాఁటఁగాఁ గోరి కొందఱు పెల్లు
లంఘింపఁదొడఁగిరి లఘువు మెఱసి
పవనజువాలంబుపైఁ గొంద ఱేఁగిరి

పెక్కుచందంబుల నిక్కుకొనుచు
గీ. రథములును గంధకరులుఁ దురంగతతులుఁ
బొంక మొప్పఁగ నేఁగె నిశ్శంకతోడ
నతనిఁ బొగడుచు నందంద నాడుకొనుచు
నడువఁజొచ్చిరి కొంద ఱందముగ నపుడు. ॥21॥

గీ. సీత కవ్వేళ రాముండు చెయ్యి సాఁచి
ఘనఝషగ్రాహకర్కటకచ్ఛపములఁ
జూపుకొనుచును వేడ్కతో సుమహితాండ
జాళి నిష్ఠురకలకలం బచట వినుచు. ॥22॥

శా. ఈరీతిం గపిసైన్యముల్ గొలువఁగా నింపొందు సీతావధూ
టీరత్నంబును దమ్ములుం దనయులుర్ తీవిం ముదం బందఁగా
శ్రీరాముం డసమానవిక్రమమునర్ క్షీరాబ్ధి దాఁ టవ్వలర్
ధీరోదారత నిల్చె నిర్జరతతుల్ దీవింపఁగాఁ జెచ్చెరన్. ॥23॥

ఉ. చేరిరి వానరోత్తములు చేరిరి జాంబవదాదిముఖ్యులుం
జేరె విభీషణుండుఁ దనసేనలతో సకలక్షితీంద్రులుం
జేరిరి ఘోటకంబులును సింధురబృందములుర్ రథంబులుం
జేరె మరుత్సుతుం డొకఁడు చిక్క సమస్తదళంబు లచ్చటన్. ॥24॥

మత్తకోకిల. మారుతాత్మజుఁ డిట్టరీతి సమస్తసేనల నొయ్యనర్
భూరివాలముమీఁదఁ బంపి యపూర్వవిక్రమశీలుఁడై
ధీరతం దనతోఁక మెల్లనఁ దీసి పువ్వులవాన బృం
దారకుల్ గురియింప నిల్చె ముదంబు నెక్కొన నత్తఱిన్. ॥25॥

చ. రఘుపతి తన్నుఁ జూడఁగఁ బరాక్రమ మారయ వించు ధీరసా
రఘనశరీరుఁ డైనకపిరాయఁడు చేరువ నున్నకొండపై
లఘుగతి నెక్కి నిక్కి కుతలంబు వడంకఁగ నార్చి దోర్బల
ప్రకటితకీర్తిశాలి యని భానుజముఖ్యులు సన్నుతింపఁగన్. ॥26॥

చ. నగుమొగ మెత్తి భానునిఁ జెనంకఁగ డొంకఁగదల్చి బాహువుల్
దగజళిపించి యంఘ్రు లుచితస్థితిఁ గూడఁగఁ బెట్టి జువ్వనర్
నగము వణంకఁ దూఁగి వదనంబు బిగించుచు రామచంద్రు భూ
రిగుణుఁ దలంచి దాఁటె బలుఱెక్కల నొప్పు సురాద్రికైవడిన్. ॥27॥

చ. అపుడు సమస్తలోకములు నల్లలనాడె భయంబు పెంపుచే
నపుడు మహానిలంబు జగమంతయు నిండెఁ దలంచి చూడఁగా
నపుడు పయోనిధుల్ గలఁగె నల్లన దేవత లాశతానసుం
డపుడె యణంగె నంచు ముద మందుచు నుండిరి మాటిమాటికిన్. ॥28॥

ఉ. పావనియుర్ వనేచరులు ప్రస్తుతి చేయుచుఁ ద న్నెదుర్కొనర్
వావిరి నేగుదెంచి తనవల్లభుఁ డైనరఘూద్వహుర్ ధృతి
గ్రావకులేంద్రుఁ జూచి పొసఁగం బ్రణమిల్లి కరాబ్జయుగ్మముర్
తీవిగ ఫాలమందున ఘటింపఁగఁ జేయుచు నిల్చె ముందఱన్. ॥29॥

ఉ. అంతట రాముఁడుం బటుదయారస ముబ్బఁగఁ జూచి [2]యాహనూ
మంతుని శాంతునిర్ సుజనమండనచారువనీవసంతునిర్
వింతగఁ గౌగిలించి కడువేడుక దీవన లిచ్చి వాఁటికిం
బంతముతోడ నిల్చెఁ దనపజ్జను సీత చెలంగుచుండఁగన్. ॥30॥

[3]వ. ఇవ్విధంబున రఘుకులేంద్రుండు సకలసేనాసమేతుండై నాఁటి
కచ్చట నిల్చి మఱునాఁడు ఘృతసముద్రంబును మూఁడవ

నాఁడు దధినిధియును నాలుగవనాఁడు సురాంభోనిధియును
గ్రమక్రమంబున హనుమదాభీలవిశాలవాలంబుపైఁ గడచి
జానకియుం దానును బవనసుతునిశిరోమధ్యంబున రథంబుపైఁ
దేజరిల్లుచుఁ బ్రతాపలంకాలంకారప్రాకారద్వారకవాటపరి
ఘాచమత్కారభర్మ్యహర్మ్యప్రాసాదగోపురశాతకుంభకుంభ
గంభీవారణరథతురంగభటబృందంబులం గల విశేషంబులు
నక్కజంబుగాఁ బెక్కుచందంబుల నవలోకించుచుఁ జను
నప్పుడు సకలదిక్కులయందును బిక్కటిల్లుచు భూనభో
మధ్యంబున నిరంతరంబుగా నిండి బలంబు లరుదెంచి శత
కంఠునిపురంబు డాసి కాహళమృదంగఢక్కాముఖబహువిధ
తూర్యనాదంబులు బోరుకలుగ మనుజదనుజశాఖామృగ
వాహినీసమూహంబులతో రఘునాయకుండు విడిసె బలంబు
లునుం దగినయెడల నుండిరి విభీషణసుగ్రీవాంగదముఖ్యులు
రామునిచేరువ నుండిరి భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణకుశలవవిజ
యాదులు సేనాసమేతంబుగా సీతం బరివేష్టించి రామునిం
గొలిచియుండిరి రఘువరుండును బట్టణంబు నెట్టన ముట్టడి
వేయ నూహించి విభీషణసుగ్రీవాంగదజాంబవన్మరున్నంద
నానుజానుమతంబున.[4] ||31||

గీ. దక్షిణద్వారమున నీవు దక్షిణేశు
కరణి వానరబల మసంఖ్యంబు గొలువ
మెండుకొని పట్టువదలకయుండు మనుచు
నంగదునిఁ బంపె నప్పు డత్యద్భుతముగ. ||32||

గీ. వివిధభంగులఁ బడమటిగవనియందుఁ
గ్రూరభల్లూకములు నూఱుకోట్లు గొలువ
నప్రమత్తుఁడవై యుండు మనుచు జాంబ
వంతు నటఁ బంపెఁ బటుబలవంతముగను. ||33||

గీ. అగచరోత్తము లరయ నూఱర్బుదములు
నేర్పుతోడుత మిముఁ గొల్వఁ దూర్పుదెసకుఁ
జనుఁడు మీ రని గోముఖపనసవృషభ
శరభులను బంపె సంగరోత్సాహమునను. ||34||

గీ. అంత మిగిలినసైన్యంబు నల్ల నొక్క
మూఁక గావించి వారి నిమ్ముల కొసంగి
కదలు మనుచును శత్రువుల్ కళవళింప
నుత్తరంబున సుగ్రీవు ననిచె నపుడు. ||35||

చ. వరుస విభీషణుం గొలిచివచ్చినదైత్యులఁ గొమ్మకొమ్మ కొ
క్కరిఁ బురికొల్పి వారలను గావఁ బ్రధానులఁ జూపి యెల్లభూ
వరనివహంబులం బిలిచి వాహిను లల్పములైనచోట మీ
రరయుచు నుండుఁడీ యనుచు నల్లనఁ దా నియమించె నెంచఁగన్. ||36||

ఉ. అందఱు నన్నిదిక్కుల రయంబుగ నేర్పఱపం గణంకతోఁ
గొంద ఱగడ్త లూడ్చుచును గొందఱు కొమ్మలు కూలవ్రేయుచుం
గొందఱుఁ దత్కవాటములఁ గుంజరయూథమురీతిఁ ద్రోయుచుం
గొందఱు గర్భముల్ వగులఁ గ్రొవ్విన నార్చుచు నుండి రత్తఱిన్. ||37||

సీ. ఆసమయంబున నవనీశుఁ డగు రామ
చంద్రుఁ డల్లన విభీషణునిఁ జూచి

యమ్మహాకుశలుని యనుమతిఁ గైకొని
మంతు కెక్కినహనుమంతుఁ బిలిచి
సేనల మమ్మును జేర్చితి విచట నీ
కృప నెల్లపనులు దిగ్విజయమయ్యెఁ
నిటమీఁది కార్య మే నెన్నిభంగులనైన
ఘటియింపఁజేయుచుఁ గాండములను
గీ. గాన నింతట నాశతకంఠుబుద్ధి
యెట్టిరూపున మెలఁగునో యెఱుఁగరాదు
రాయబారంబు తరుచరరాజు నీవు
[5]పోయివచ్చుటఁ గార్యంబు పొసఁగు ననుచు. ‖38‖

గీ. ఎల్లి పుష్యమి యాత్రకు నిది జయంబు
రమణ నీపేరఁ జంద్రతారాబలములు
గలిగియున్నవి చని శతకంఠుఁ జూచి
మమ్ము నెఱిఁగించి చయ్యన రమ్ము పొమ్ము. ‖39‖

గీ. వనజసంభవుఁ డొసఁగినవరములకును
మది మదింపకు మనిపల్కు మఱి మదించి
పోర నాచేత దగ్ధులై పోయినట్టి
దశముఖానేకదైత్యులఁ దలఁపుమనుము. ‖40‖

గీ. లీలఁ బురుషులచేఁ జావు
లేకయుండ
బ్రహ్మఁ గోరితి నని వాఁడు బలికెనేని
మించి యిచటికి నే నరుదెంచినట్టి
రాక తలపోయుమను మయ్య యోకపీంద్ర. ‖41‖

[6]గీ. వెఱచెనేనియు నిప్పుడే శరణుచొచ్చి
మనుట మేలని యెఱిఁగింపు వనచరేశ
శరణు చొచ్చినవెనుక నాధరణిసురలఁ
జేయుదుండగములు మదిఁ జేర్ప ననుము. ‖42‖

క. చనుమని పంచిన నలరుచు
హనుమంతుఁడు రిపుకృతాంతుఁ డనుపమవిద్యా
ధనవంతుఁడు బలవంతుఁడు
జనవల్లభుచరణపంకజములకు నెఱఁగెన్. ‖43‖

వ. ఇవ్విధంబున నమస్కరించిన నమ్మహాత్ముండు దీవింప నచట వీడ్కొని తా నరిగెడిమార్గంబున నున్న సుగ్రీవున కెఱింగించి అనుపవచ్చినవిభీషణు నునిచి సకలవానరదానవమానవనిచ యంబులు జయజయధ్వనులు గావింప నరిగి ద్వారంబులం బలసియున్న మహాదానవులఁ బరికించుచు నదృశ్యశరీరుండై నవప్రాకారంబులు గడచి తనమహాకారంబుఁ గొందఱు గని పఱచెడివిధంబుఁ జూచి నవ్వుచు నరయవచ్చినవారల హుంక రించుచుం జనిచని పట్టణంబు వీక్షించునప్పుడు. ‖44‖

[7]గీ. అలరు నప్పురిరమ్యహర్మ్యాగ్రశాత
కుంభకుంభవ్రజంబులఁ గొమరు మిగులు
ప్రకటజాంబూనదాంభోజముకుళములను
సరసమగునట్టి మానససరసిఁ బోలె. ‖45‖

గీ. ఇట్టిపట్టణంబు నింద్రునికైవడి
నేలుచుండ కీతఁ డేల క్రొవ్వె
[8]ఘనత కలుగుటకును వినయంబు భూషణ
మదియు లేమి జన్మహాని గాదె. ॥46॥

వ. అని యగ్గించుచు మఱియునుం జనిచని మరకతనీలప్రవాళ మౌక్తికవైడూర్యపుష్యరాగాద్యనేకరత్నఖచితాభ్రంకషసిం హాసనంబున నూఱుతలలు నిన్నూఱుకరంబులును మిన్ను ముట్టినపొడువునుం గలిగి గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నర కింపురుషదేవదానవోరగాష్టదిశారమణశిరశ్శోభితం బగు తలాటంబుఁ గాలం ద్రొక్కి నిక్కుచుఁ జెఱలువట్టిన దేవభూ దేవయోషాసముదయంబులు కన్నుల నశ్రువు లొలుక నులుకుచుం దగినపనులు సలుపఁ బ్రధానులుం దానును గొలు వున్న శతముఖు నవలోకించి మహాద్భుతంబు నొంది రావణునకు నితనికి ననేకాంతరాంతరం బని తలపోయుచు నవార్యధైర్య గాంభీర్యధుర్యుండై డాసి తదీయసింహాసనంబునకుఁ బురో భాగంబునఁ దనవాలంబు దివి సోఁకఁ బెంచి పీకం జుట్టి తద గ్రంబున నమ్మహాదానవేంద్రునికంటెఁ బొడువుగాఁ గూర్చుం డిన నతని దారుణాకారంబు శతకంఠుండు గాంచి యాశ్చ ర్యంబును భయంబును నభిమానంబును గోపంబును బురి కొనంగఁ జింతించి యమ్మహావీరున కిట్లనియె. ॥47॥

శా. ఏరా యోరి వనేచరాధమ భయం బింతైనను న్లేక ప్రా
కారంబుల్ వెస దాఁటు టెట్లు మఱి పీకం దాఁటి దుర్భీషణా
కారం బొప్పఁగవచ్చు టెట్లు తగ నల్కన్ వచ్చి నాముందటన్
ధీరత్వంబున నిల్చుటెట్టు లివి చింతింపన్ మహాశ్చర్యముల్. ॥48॥

[9]శా. ఎవ్వాఁ డంపిన నెట్టు వచ్చితివి నీ వెవ్వాఁడ వెవ్వానికిన్
మవ్వంబై యుదయించినాఁడ విట కేమార్గంబున న్వచ్చి తీ
వెవ్వం డింతటిరూ పొసంగె మఱి పే రేమండ్రు విన్పింపరా
యివ్వీటం గలదానవుల్ గడునిన్నున్ హింసింతు రిట్లుండినన్. ॥49॥

ఉ. ఎవ్వనిఁ గొల్తు వాతఁ డన నెవ్వఁడు దోర్బల మొప్ప యుద్ధమం
దెవ్వని గెల్చె నిం కతఁడు నెక్కడ కిక్కడ కేగుదెంచెనో
జువ్వన మత్ప్రతాపములు చూడఁగ నూరకె నిన్నుఁ బంపెనో
యివ్విధమెల్లఁ జెప్పఁగదరా దివిఁ జూచెద వింతగర్వమా. ॥50॥

వ. అనిన విని మహాశూరుం డగుమరుత్కుమారుండు నిశ్శంక నిరాతంకమనఃపంకజుండై ప్రతాపలంకారమణుం డగుశత ముఖునిం జూచియుఁ జూడనివిధంబున నిరాకరించుచు నిట్లనియె. ॥51॥

గీ. ఓరి దనుజాధముఁడ వినరోరి రాము
నప్రతిద్వంద్వశౌర్యు నాహవవినోదుఁ
బరమధార్మికు జానకీప్రాణనాథుఁ
ద్రిభువనాధీశు నధికులు దెలుప వినవె. ॥52॥

సీ. పదిరెండునేఁడులబాలత్వముననుండి
తాటకిఁ గూల్చినధరణివిభుఁడు
కౌశికుయజ్ఞంబు గావించి గౌతమ
సతిశాప మణఁచినశాంతమూర్తి

త్రిపురాంతకునివిల్లు దెంచినబలుమేటి
జానకిం బరిణయం బైనఘనుఁడు
ముదముతోఁ బరశురామునిగర్వ మణఁచిన
దశరథరాజనందనుఁ డితండు
గీ. సత్యశీలుండు సద్గుణశాంతమూర్తి
నీలవర్ణుండు త్రిభువనపాలకుండు
శిష్టజనపాల దుష్టసంశిక్షకర్త
రమ్యతరవర్తి జానకీరామమూర్తి. ‖53‖

సీ. చిత్రకూటాద్రిని సేవించి శరణన్నఁ
గాకాసురునితప్పు గాచినాఁడు
పటువిరాధుని జంపి భద్రాద్రి వసియించి
ఖరదూషణాదులగర్వ మడఁచి
శబరిని రక్షించి చనుదెంచి ఋష్యమూ
కాద్రిని నున్నట్టిభద్రమూర్తి
వనచరేంద్రుం డైనవాలితమ్మునితోడ
సరసంబు గావించె సరస మెసఁగ
గీ. నతనికిం బ్రీతి యగునట్టు లాబలాఢ్యుఁ
డైనవాలిని నొక్కమ్మునందుఁ గూల్చి
కలితసుగ్రీవుఁ బట్టంబు గట్టినాఁడు
విభుఁడు దశరథరాజభూవిభుఁడు నీచ! ‖54‖

సీ. ఎఱుఁగవే రావణుశిరములు పదియును
ధరణిపైఁ గూల్చుప్రతాపమహిమ
[10]యెఱుఁగవే కలనిలో నలఘుబలోదీర్ణు
నక్కుంభకర్ణు గీటణఁచువిధము
తలఁపవే యింద్రజిద్దారుణాద్రినిఁ గూల్చు
భూరిదోర్దండదంభోళిఘనత
తెలియవే లంకకుఁ దివిరి విభీషణుఁ
బట్టంబు గట్టినపటువివేకి
గీ. నట్టిశాత్రవసంహారుఁ డారఘూద్వ
హుండె మాస్వామి యతనికి నూడిగములు
సేయుచుందుము నే మొదల్‌చేసి పెక్కు
వనచరులము మహీసురావనచరులము. ‖55‖

క. నాతండ్రి వాయుదేవుఁడు
నాతల్లి దలంప నంజనాదేవి మదా
ఖ్యాతంబు హనుమఁ డందురు
భూతలపతిఁ గొల్తు జయముఁ బొందెడికొఱకై. ‖56‖

[11]సీ. ఏలిక పనిబూని యేలంక కరుగుచోఁ
గంధి దాఁటితి నొక్కకాల్వకరణి
వనమెల్లఁ బెఱికి రావణుకుమారుని నక్షు
ధాత్రిఁ గూల్చితిఁ దృణమాత్రముగను
దశకంఠుపురమెల్ల దగ్ధంబు చేసితి
దివిజు లోహో యని ధృతి నుతింపఁ
బట్టవచ్చినవారిఁ బట్టపురాజునై
పెలుచ దండించితిఁ బెక్కుగతుల
గీ. మరలివచ్చుచు లంకిణియురము ద్రొక్కి

జలధి లంఘించి జానకిజయముఁ జెప్పి
నట్టిశూరుండ నిప్పుడు నట్ల నిన్నుఁ
జూచి పోవచ్చినాఁడరా నీచహృదయ. ||57||

ఉ. వంచనలేక మోచికొని వచ్చితి సేనల నెల్ల వేగ దాఁ
టించితి నాల్గువార్ధులును టీవిగ వాలముమీఁద వాఁడె యే
తెంచె రఘూద్వహుండు తనదేవియుఁ దానును నిన్నుఁ జంపఁగా
నెంచఁగ నీకు దిక్కు ధర నెవ్వఁడు చూడు మిఁ కోరి దుర్మతీ. ||58||

చ. అన విని యప్పు డిట్లనె శతాస్యుఁ డిదేమిర యోరిదూత నే
మనఁ జనదంచునున్నఁ బలుమాఱును రాముఁడు గీముఁడంచు న
మనుజకులాధముః వినుతి మాఱ్కొని చేసెద విట్లు వాఁడు చే
సినపని నాభటుం డొకఁడు సేయు నిమేషములోనఁ జూచినన్. ||59||

[12]సీ. క్షుద్రమానవుఁ జెప్పి సుకృతాత్ముఁ డనుచును
బెక్కులు వలికెదు వెఱ్ఱికోఁతి
యెట్టి ధార్మికుఁడురా యింతినిఁ దాటక
నణఁచి పిన్నపుడె స్త్రీహత్యఁ జేసె
నొకప్రాఁతవిలు వంచి వికలంబు గావించి
యిల మహాదేవున కెగ్గుచేసె
నాతికై నిష్కారణంబుగా నవ్వాలిఁ
బడనేసె నత్యంతపాప మొదవ
గీ. నట్టికాంతాజనాంతకు నట్టిశైల
జాధిపద్రోహి నట్టిమహాఘచిత్తుఁ
జెప్ప నేమున్న దిఁక నీవు చేరినట్టి
వార్త విన్పింపఁగద రోరి వదరు లేల. ||60||

[13]సీ. అన విని మది నాగ్రహం బంది శతకంఠు
తోడ నిట్లనె మరుత్సుతుఁడు గదిసి
యాదిదేవుని దేవతారాధ్యు ననఘాత్ము
శ్రీరాఘవుని నింద చేసితేని
యాయువు ద్రుంగు నీ కనుమాన మిఁక లేదు
దివిజులు చెలఁగి నిందింతు రిఁకను
అంతంబునకు రావణాసురుఁడును రాము
నిటువలె దూషించి యిలను గూలెఁ
గీ. గాన నీకును నెడలేదు కాల మిఁకను
నరవరునిచేత నీమరణంబు నిజము
దురితవర్తివి దేవతాద్రోహి వరయ
నిన్నుఁ గనుగొన్న దోషంబు నిష్ఠురాత్మ. ||61||

ఉ. నీ వెటు వోయె దింక మఱి నేర్పున నీ కెఱిఁగింపనేల సీ
తావిభుఁ డెల్లసేనల ముదంబున ముట్టడివ్రేయఁ బంచి న
న్నీవిధితోడ నీహృదయమెల్ల నెఱింగియు వేగ రమ్ము నే
నావలికార్యమెల్ల విశిఖావళిఁ జక్కఁగఁ జేతు బొమ్మనెన్. ||62||

గీ. పురుషవర్గంబుచేఁ జావుఁ బొరయకుండ
వరముఁ జేకొంటి ననెడికావరము వలదు
మించి జానకితోడ నేతెంచినట్టి
రాక తలపోయు మని చెప్పె రామవిభుఁడు. ||63||

గీ. ఎన్నివిధముల నిను వధియించికాని
పురికి నరుగము కావునఁ బొసఁగఁ దనకు
నమరభోగంబు లన్నియు ననుభవించు
మనుచు నీతోడ నెఱిఁగింపు మనియె నృపతి. ॥64॥

వ. అదియునుగాక బంధుమిత్రుల నాదరించుచు నాశ్రితులకు
నిల్లు చూఱ లిచ్చుచుఁ బుత్రపౌత్రుల నలవరించుచు నరుచి
పరిహారంబుగా భుజించుచు నిమ్మూఁడుదినంబులు సుఖియింపు
మని యెఱింగింపు మనియె వెనుక నెడగలుగనేర దెన్ని
భంగులఁ దనప్రాణంబు లఱచేత నునిచి సంగరంబున కరుగు
దెమ్మని పలికె పిదపఁ గరుణాసముద్రుండు గావున నేరాఁ
గ్రమ్మఱం బిలిచి శతముఖుండును సంగరంబునకు భయంబు
నొంది శరణు చొచ్చెనేని కాతు నని యెఱింగింపు మనియె.
అత్తెఱంగైన నీవు చేసిన గోబ్రాహ్మణమునులబాధలు క్షమి
యించెదఁ జెప్పుమని పంచిన వచ్చితి. ఇచ్చట నిన్నుం బురి
కొల్పుతుచ్ఛరాక్షసుల నమ్మకుము అతం డాదినారాయణ
మూర్తి గాని నరుండు గాఁడు ఇన్నియు విచారించి వైరంబు
విసర్జించి శరణు జొచ్చి బ్రతుకుము. అది సహింపకయున్న
యుద్ధంబున కరుగుదెమ్ము పురుషులచేఁ జావులేదని తలఁచితి
వేని రామచంద్రునివెంట జానకీదేవి చనుదెంచుటెల్ల భవ
న్నాశనంబునకుఁ గారణంబు. తదీయప్రభావంబు దెలిపెదనని
తలంతువేని మీతల్లిఁ జిత్రగంధి నడుగుము. అమ్మహాదేవి
చేత నీవు త్రుంగుట సిద్ధం బని యనేకప్రకారంబులఁ బలికిన
నులికిపడి ప్రళయకాలాగ్నిచందంబున మండుచు నూఱు
మొగంబులు ముడివెట్టుచు హనుమంతునిఁ జంప నిశ్చయించి
దూతధర్మంబు విచారించి యవ్వేళకు నదరుడిగి యాస్థానం
బునం గల మహాదానవు లద్భుతంబున వినుచుండ నిట్లనియె. ॥65॥

శా. ఓరీ మర్కట మద్భుజాబలము పెంపూనంగ శంకించుచుర్
బీరంబెల్లను వీడి భృత్యులగతిర్ బృందారకుల్ గొల్వ నా
హారార్థం బగుమర్త్యుఁ జెప్పుచు భయం బందందఁ బుట్టించి నీ
వారూఢిర్ బహుభాష లాడెద వహో ప్రాణంబులే యొల్లవో. ॥66॥

సీ. పేర్చి పైఁబడఁ బూని పెరిఁగి నల్దిక్కుల
నడరెడుకార్చిచ్చు నుడుపనేర్తు
సమయంబు వచ్చిన ఝంఝూనిలమునైన
నెఱి మెదలఁగనీక నిలుపనేర్తు
నాహవంబున జయం బనుకూలముగ మంత్ర
సిద్ధిజపంబులు సేయనేర్తుఁ
గడువేడ్క రథములఁ గరితురంగంబుల
నడిపింపనేర్తు నర్ణవముమీఁద
గీ. నిన్నియునుగాక పరమేష్ఠి యిచ్చినట్టి
వరము లున్నవి జమునైన సరకు సేయ
నట్టియసమానబలశాలినైన నన్ను
జానకీరాము లెదిరింపఁ జాలఁగలరె. ॥67॥

వ. అదియునుంగాక. ॥68॥

సీ. మద్భీమతరనామమహనీయమంత్రంబు
సకలభూతగ్రహోచ్చాటనంబు

మద్బాహుదండంబు మత్తారి నృపకుమా
రాచలాభీలవజ్రాయుధంబు
మచ్చండకోపంబు మానితబ్రహ్మాండ
భాండంబులకునెల్లఁ బ్రళయకరము
మన్మందహాసము మనసిజకమలభ
వామరావళి కెల్ల నమృతవృష్టి
గీ. సకలలోకంబులకు నేనె చక్రవర్తి
నట్టి నాయుద్ధతికి నిల్చి యధముఁడైన
జనవరుండును నబ లగుజానకియును
దురము గెల్చెద రనుట యద్భుతముగాదె. ‖69‖

ఉ. ఇన్నియుఁ జెప్పనేల విను మీక్షణమందున నిన్నుఁ జంపి రే
పున్నతవృత్తి నేఁగి నృపు నుక్కణగించి తదీయకోమలిం
బొన్నసుగంధిఁ దెచ్చి బహుభోగపరంపరఁ దేలుచుఁ సుఖం
బెన్నఁగఁ గందు దైత్యులు భళీ యని సన్నుతి చేయ వానరా. ‖70‖

ఉ. చిక్కితి వెందుఁ బోయెదవు చేకొని మ్రింగెద నిన్ను రామునిఁ
దిక్కిఁక నేది నీ కనుచుఁ దీవ్రరయంబున నాగ్రహించుచుం
బెక్కునిశాటకోటులను బిల్చి వనేచరుఁ ద్రుంపుఁ డన్న వా
రుక్కున నేగుదెంచి పటుహుంకృతి సేయుచు రాఁగ నుగ్రుఁడై. ‖71‖

ఉ. ఓరి శతాస్య నే నొకఁడ నూరక చిక్కితి నంచుఁ బట్టగాఁ
గోరితి చూడుచూడుమని గొబ్బున రాముఁ దలంచి వాయుపుఁ
సారెకుఁ జీరి వాలము విశాలముగా రవి సోఁకఁ బెంచి దు
ర్భారశరీరుఁడై పెరిఁగె భగ్గున మంటలు నోరఁ బుట్టఁగన్. ‖72‖

[14]చ. వెఱచిరి కొంద ఱత్తటిని వీనిమహాకృతిఁ జూచి కొందఱుం
బఱచిరి సందుసందులను బల్విడి కొందఱు భీతిఁ బోవలే
కఱచిరి కొంద ఱప్పుడు శతాస్య మముం గరుణింపు మంచుఁ బె
ల్లఱచిరి యిట్టిరీతిఁ గడునాకుల మొందిరి దానవుల్ వెసన్. ‖73‖

క. శతముఖుఁడును హనుమంతుని
మతమంతయుఁ జూచి భయము మల్లడిగొనఁ గా
మతి నడలుచుండెఁ దక్కిన
హితులును నిర్విణులైరి హృదయము లులుకన్. ‖74‖

మ. హనుమంతుం డపు డుగ్రుఁడై దనుజలోకాధీశ్వరు డాసి క్రొ
వ్వున న న్బట్టఁగఁ బూని తిప్పుడు మదం బువ్విళ్లు నీకేల యం
చును ఘోరాశనిఁబోలు ముష్టిహతిచే స్రుక్కంగ నద్దానవేం
ద్రుని నేలంబడఁ గూలఁగాఁ బొడిచె రుద్రుంబోలి లీలాకృతిన్. ‖75‖

గీ. ఇట్లు పొడిచినఁ బడి తల లెల్ల బగిలి
యబ్బురంబుగ నెత్తురు లుబ్బిపాఱ
నపుడు మూర్ఛిల్లె నతనిసింహాసనంబుఁ
జూర్ణముగఁ దన్నె నమరులు చోద్యమంద. ‖76‖

గీ. తన్ని యంతటఁ బోక యద్దనుజవరుని
ద్రొక్కి యున్న తలాటంబు దుస్సి తివిచి
యేపునను గొని యెప్పటిరూపుతోడ
నచట వీడ్కొని రఘుపతి నాత్మఁ దలఁచె. ‖77‖

వ. ఇత్తెఱంగున రఘునందనచరణారవిందమకరందబిందుపరంపరా
స్వాదనానందేందిందిరుండై మరున్నందనుండు తనకు నెదిరిన
దైత్యులం బరిమార్చుచు సింహనాదంబు సేయుచుఁ గపి
సేనాభిముఖుండై వచ్చి పురోభాగంబున సకలదళంబులతో
నున్నసుగ్రీవునిం గాంచి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబుఁ జెప్పి
సంభాషణలు గైకొని అచట వీడ్కొని సకలకపినాయకులు
దన్నెదుర్కొని గాఢాలింగనంబు గావించి పెక్కుదెఱంగుల
నభినందింప రయంబున నరుదెంచి అనుజత్రయపుత్రపౌత్రపరి
వేష్టితుండై జానకియుం దానును దనరాక కెదురుచూచుచున్న
రఘువరుం గాంచి వందనంబులు గావించి అనేకవిధంబుల
సన్నుతించి ప్రతాపలంకాపురికిఁ దా నరుగుట మొదలుగా
శతకంఠునితలలు పగలఁ బొడుచుట తుదయునుంగా
నంతయు నెఱింగించి రేపు లగ్గకు సెలవు దయచేయవలయు
ననిన హర్షించి యక్కునం జేర్చి సీతయుం దానును బహు
భంగుల దీవించుచుండె నంత నక్కడ. ॥78॥

క. దనుజేంద్రుఁ డంతకంటెను
మునుపడఁ దనమూర్ఛ దెలిసి మునుకొని సింహా
సనమును బొడియగుటకు మఱి
తనదుతలాటంబుఁ బోవ దానికి నడలెన్. ॥79॥

క. అడలి తనయిరుగెలంకుల
నడలుచుఁ గనుపట్టుబలునిశాటుల హితులం
గడుమంత్రుల నొగిమొగములు
ముడివడఁగాఁ జూచి భయదముగ నిట్లనియెన్. ॥80॥

క. ఓయి సచివేంద్రులారా
మాయురె యిపు డొక్కకోతిమాత్రమె యిట్టుల్
చేయఁగ నిందఱు నేమియుఁ
జేయఁగ లేరైతి రేమి సేయుదుఁ జెపుఁడా. ॥81॥

క. ఏలాగు నమ్ముదును మీ
రీలాగునఁ బిఱుకు లగుచు నిట్లుండఁగ నే
నేలాగు రాముఁ దునుముదు
నేలాగున బంటులుగను నేలుదు మిమ్మున్. ॥82॥

క. అని మనమునఁ గోపంబును
ఘనతరశోకంబుఁ బెనఁగఁగాఁ జింతాంభో
ధిని మునుఁగుచున్న దనుజేం
ద్రునిఁ గనుఁగొని యిట్టులనిరి తూర్ణస్ఫురణన్. ॥83॥

క. ఏ మప్పుడ యేమఱుచో
నామర్కటుఁ డేగెఁ గాక యటు చూడుము త
ద్రామునిఁ జంపి మఱాతని
కోమలిఁ గొనివచ్చి నీకు గొబ్బున నిత్తున్. ॥84॥

[15]క. మాయట్టిమంత్రు లుండఁగ
నీయదవద యేల నీకు నిప్పుడె మమ్ముం
బాయక పంపుము యుద్ధము
చేయుదు మెడపకను నీదుచిత్తము రాఁగన్. ॥85॥

[16]క. వనజజుఁ డొసఁగినవరముల
ఘనత విచారింపవలదె కదిసిన నీకున్
వనచరులన నరవరులన
విను తృణమాత్రంబుగాదె వివరింపంగన్. ॥86॥

క. సురలెల్ల నీకు వెఱచుచు
సొరిదిగ సేవింతు రనఁగ సురలు పనుపఁగా
నరుదెంచు బేల రాముని
సరకుంగాఁ గొనఁగఁ దగునె సంగరధుర్యా. ॥87॥

క. దనుజేశ నీవు గడఁగినఁ
గనుఁగొనఁగా మృత్యువైనఁ గళవళపడు న
వ్వనచరులును గినచరులును
మనుజుఁడు గినుజుండు నిన్ను మార్కొనఁగలరే. ॥88॥

క. అని మంత్రులు బహుభంగులఁ
దనమదిఁ బురికొల్ప నసురధవుఁడు మహారో
షనయనమనస్కుఁడై య
ద్దనుజుల మన్నించి చనియెఁ దల్లి యెదుటికిన్. ॥89॥

క. చని తల్లికి సాష్టాంగం
బొనరింపఁగఁ జూచి పుత్త్రు నొయ్యన విలస
ధనగాత్రుని నుతమిత్త్రునిఁ
గనుఁగొని దీవించి చిత్రగం ధిట్లనియెన్. ॥90॥

గీ. అన్న నీమొగ మది యేమి విన్న నగుచు
నున్న దిప్పు డీ వెన్నఁడు నుల్లమునను
వంతఁ జెందవు నేఁ డిది వింత వోడమె
నేమి యెఱిఁగింపు నాతోడ నెద్దియైన. ॥91॥

సీ. అలిగెనో యుష్మదహంకారములు చూచి
యుగ్రుడై యిపుడు మృత్యుంజయుండు
మునుల నేఁచితి వని వనజసంభవుఁ డొండె
శపియించెనో కడుసాహసమునఁ
గింకరుల్ దానును శంక లేక కృతాంతుఁ
డుకువడి దండెత్తెనో కడంగి
పరశరణాగతవజ్రపంజరుఁ డగు
రాముఁ డేతెంచెనో భీమముగను
గీ. వీఁక నెఱిఁగింపు విన్న యందాక నాకుఁ
గడుపులోపలఁ జెయి పెట్టి కలఁచినట్లు
లున్న దిప్పుడు నీమోము విన్నదనము
గన్నయప్పటినుండి యక్కజముగాను. ॥92॥

సీ. అనవిని యాశతాననుఁడు దల్లికి హను
మంతుండు వచ్చినమార్గములును
వచ్చి రామునిఁ జెప్పి వాదించు తెఱఁగును
వాదించి కణఁగించువైఖరియును
బట్టంగ దైత్యులఁ బంపువెట్టుటయును
బంపు వెట్టినవారిఁ బదరుటయును
డంబుగాఁ దనదుకూపంబు చూపుటయును
జూపి తన్నొగిఁ బొడుచుటయుఁ బొడిచి

గీ. తనదుసింహాసనము గూలఁ దన్ను టయును
బూని బిరుదుతలాటంబు వోవుటయును
మఱలి వనచరుఁ డేఁగినమహిమములును
జెప్పినను విని తల్లి మూర్ఛిల్లి తెలిసి. ||93||

గీ. అన్న శతముఖ మీతండ్రి యద్భుతంపు
వార్త నారదుచే విని వచ్చి మున్ను
నా కెఱింగింప నెఱుఁగుదు నీకు నట్టి
గోప్యమంతయు నెఱిఁగింతుఁ గోరి వినుము. ||94||

వ. జ్యోతిర్మయ మగునొకమహాశక్తి చతుర్దశభువననాయకయై
ప్రవర్తించుచుండి తనరూపం బగునట్టి [17]యోంకారస్వరూ
పంబున బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల నుదయింపఁజేసి జన్మ
పోషణలయకారులం గమ్మని నియోగించి వారలకు సుఖంబులు
గఱపు మని తనకళలచే ముప్వురు కన్నియలం బుట్టించి అందు
శారద యనుచెలి నజునకు, లక్ష్మి యనుతరుణి నచ్యుతునకు,
గౌరి యనునారి శివునకు దయచేసి ప్రపంచంబు నడుపుచు
నందుఁ దనపూర్ణకళ యగులక్ష్మినిం బిలిచి యతిరహస్యంబుగా
నిట్లనియె. త్రేతాయుగంబున నీదుభర్త యగువిష్ణుండు
రాముండై రావణువధార్థంబునకు నటింపఁగలఁడు తత్కా
లంబున నీవు జనకునకు నుదయించి జానకీనామంబున రాము
నితో మెలంగఁగలవు రావణుమరణానంతరంబున శతముఖుఁ
డనునొక్కరాక్షసవరుండు పుట్టి పురుషులచేఁ జావు లేకుండ
బ్రహ్మచే వరంబులు గొని తరుణులం దృణీకరించు తన్నిమిత్తం
బున రామునివెంట నీవు చని యతనికి శక్యంబు గానిసమ
యంబున శస్త్రాస్త్రంబులు ధరియించి యుద్ధంబు చేయుము అట్టి
యెడ నే వచ్చి నీయందు నావహించి నీచేత శతముఖునిం జం
పించెదఁ జనుమని పంచిన భవన్నాశనంబునకుఁ గారణం బగుచు
సీత యన నుదయించినయది యని మఱియు నిట్లనియె. ||95||

సీ. సృష్టిపై విష్ణుండు దుష్టనిగ్రహమున
కై రాముఁడై పుట్టె నమరు లలర
వలనొప్ప నవ్విష్ణువక్షస్థలంబునఁ
జెన్నొందుశ్రీదేవి సీత యయ్యె
సరవి నాతఁడు పూనుశంఖచక్రంబులు
భరతశత్రుఘ్నులై పరఁగి రిప్పు
డాశౌరిపర్యంకమై యుండు శేషుండు
సౌమిత్రి యన మించె జగమునందుఁ
గీ. గాన రాముండు మనుజుండు గాఁడు చూడ
నతనిఁ గొలిచెడుకపులెల్ల నమరవరులు
గాని శాఖామృగంబులు గావు నీవు
వారితోడుత వైరంబు వలవ దుడుగు. ||96||

గీ. బ్రహ్మదేవునిచేతను బడసినట్టి
వరముమాత్రన గర్వింపవలవ దట్టి
బ్రహ్మ నీతండె పుట్టించెఁ బరఁగఁ గాన
మించి తనతండ్రిపూన్కిఁ దప్పించఁగలఁడె. ||97||

గీ. కాన రాఘవు నెదుర శక్యంబుగాదు
తవిలి వారలపై విరోధంబు మాని

శరణు చొరుము దురాత్ములజాడఁ బోకు
జగతి బెబ్బులిపైఁ గోలఁ జాఁపఁ దగునె. ‖98‖

సీ. అని రామువిక్రమం బతనితమ్ములలాగు
తనయులవిధమునుఁ దరుణిసీత
మహిమంబులును హనుమంతుతెఱంగును
సుగ్రీవుఘనతఁ దత్సుతులగతియు
బలములచలమును గెలువరాకుంటయుఁ
బెలుచ విభీషణుభేదములును
దమనిజశక్తియు ధర్మసంఘటనయుఁ
బాడియుఁ గీర్తిసంపాదనమును
గీ. దెలిపియును బుజ్జగించియుఁ బలువిధముల
మనసుఁ గలఁచియు నీతిగాదనియు భయము
లొదవఁజేసియు బహుగతి నూఱడింప
నాగ్రహించుచు నుడుగక యసుర వలికె. ‖99‖

ఉ. రాముఁడు విష్ణుఁ డంచును బరాక్రముఁ డంచును నెన్నఁ జొచ్చి తా
రాముఁడు విష్ణుఁడైనఁ దనరామను రావణుఁ డుగ్రశూరుఁడై
ప్రేమను గొంచుఁ బోవఁగ నభేద్యశరంబులఁ గూల్పరాదె యా
రామునిచాపనైపుణి పరాక్రమముం గనవచ్చె నిందులన్. ‖100‖

చ. అదియునుగాక నాఁడును నరాధముఁడుం బటువిక్రమంబు లిం
పొదవఁ గనంగఁ జాలఁడె యపూర్వశరావళిఁ జేతఁ బూన నే
పొదవెనె యాశరంబులును బూన సమర్థుఁడు గాఁడు వాని నా
పదమునఁ ద్రొక్కి సేనలను భస్మము సేయుదుఁ జిత్రమాత్రమున్. ‖101‖

చ. చొనుపఁగ విష్ణుఁ డేడ మనుజుం డన నేడ మృషోక్తిచేత నా
మనసు కరంగఁ బల్కినను మర్త్యునకై భయమంద నేర్తునే
యనుపమయుద్ధమందు సుర లౌ నని మెచ్చ నృపాలుఁ జంపి యా
తనితరుణీలలామను సతంబుగఁ గైకొను దెల్లకాలమున్. ‖102‖

[18]చ. అనుచుఁ బ్రధానులర్ దొరల నాప్తుల మంత్రుల నక్కడక్కడర్
ఘనముగ నుంచి మించి పటుకాండపరంపర లేర్చి సాహసం
బునఁ జతురంగముల్ బలసి పొంగుచు నుండఁగ రాముఁ దల్చుచుం
గనలుచు నుండె దండి శతకంఠుఁడు చండతరాగ్నికైవడిన్. ‖103‖

శా. రాముండుం బటుభేరికాహళమహారావంబు మీఱంగ ను
ద్దామస్థైర్యగుణాభిరాముఁ డగుచుం దర్పించి సైన్యంబులర్
వేమాఱుం బురికొల్పి సారెకును మౌర్వీనాదముల్ పెల్లుగా
భూమిం బిక్కటిలంగఁ జేసి దినరాట్పుత్రాదులం బిల్చుచున్. ‖104‖

శా. లగ్గల్ పట్టుఁడు పొండు పొం డని మహోల్లాసంబునం బంప వా
రగ్గాఢధ్వని మెండుగా విని మహోగ్రాకారులై కొమ్మలుర్
నుగ్గుల్ సేయుచు నయ్యగడ్తలును మిన్నుల్ ముట్టగాఁ బూడ్చుచుర్
లగ్గల్ వట్టిరి దేవసంఘములు చాలం బొంగి దీవింపఁగన్. ‖105‖

చ. జడిగొని పర్వతంబులుఁ గుజంబులు దెచ్చి కణంగి కోటలం
బొడిపొడి చేసి యందుఁగల భూరినిశాచరకోటులర్ ధరం
బడఁ బిడికిళ్లచే నడఁచి బాణపరంపర నుగ్గుచేసి బ
ల్విడిని వనేచరుల్ దనుజవీరులతో నని సేయఁ బూనుచున్. ‖106‖

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల సకలకపివరులును లగ్గ యగ్గలం
బుగాఁ బట్టుచుండ వారితోడనే విభీషణుసైన్యంబులు వన
చరభల్లూకశార్దూలరూపంబులం దలపడిరి మనుజబలంబు
లును బట్టణప్రాసాదతోరణకుడ్యాదుల నమోఘబాణంబులం
బఱపి నేలం గలుపుచునుండిరి శతకంఠునిబలంబులు నింతిం
తని గణుతింప నలవిగాకుండఁ గదిసి పూర్వపశ్చిమసముద్రం
బులతెఱంగునఁ గోలాహలంబు సేయుచుఁ బిడికిళ్లంబొడుచుచు
గదల నడఁచుచుఁ గఠినపదంబులం దన్నుచు దీర్ఘదంతంబులం
గఱచుచు మోఁచేతులఁ దాటించుచు బలువిధంబులఁ బెనం
గుచు గజంబులకుంభస్థలంబులు వగుల మోదుచు హయం
బులం బడ వ్రచ్చుచు రథంబులు భగ్నంబులు గావించుచు
రథికులం గూల్చుచు సారథులం ద్రుంచుచు భటుల నందఱం
ద్రెంచుచు నపారయుద్ధంబు గావింప వనచరభల్లూకశార్దూల
మనుజబలంబు లెల్ల విఱిగి పాఱి క్రమ్మఱం బురికొని దైత్యుల
మీఁదం గదిసి గదలు ద్రుంచియు ముసలంబులు పొడిగా
వించియుఁ జాపంబులు విఱిచియు నఱచేతులం జఱచియు
గళంబులు ద్రొక్కియు నింగికి ముట్ట నిక్కియు నఖంబులం
జీరియుఁ గుంభికుంభంబులం బగులఁబొడిచియు నలుకలు
మీఱియుఁ బ్రతిపక్షులం దఱిమియు వాలంబుల మెఱిమియు
ముష్టిహతులం గ్రుమ్మియు వాలరోమంబులఁ జిమ్మియు గుల్ఫం
బుల నదిమియు గుంజరంబులఁ ద్రుంచియు రథంబుల నుగ్గు
చేసియు రథికులం ద్రోచియు సారథులం జంపియు శరంబులఁ
ద్రెంచియుఁ బెక్కుచందంబుల నుక్కు మెఱసి యక్కపివీరులు
పోర వారలం గని హర్షించి రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులును
దనుజులపై నందంద నలిగి యాగ్నేయసాయకంబులు పఱ
పినఁ గూలునేనుంగులును నేనుంగులతోడనే వ్రాలుహ
యంబులును హయంబులతోడనే పొడియగురథంబులును
రథంబులతోడనే మడియురథికులును రథికులం గని పొరలు
సారథులును సారథులదురవస్థలఁ జూచి తలంకుభటులును
విఱుగువిండ్లును నుఱు మగుశరంబులును బఱియ లగుగద
లును దునియలై పడినముసలంబులును భిన్నంబు లగుపట్టి
సంబులును నుగ్గు లగుప్రాసంబులును దుత్తుమురు లైన
శూలంబులును బడినభిండివాలంబులును దన్ను కొనెడిదైత్యు
లును జచ్చినవారిదాపునఁ జచ్చినయట్ల కదలక యుండు రాక్ష
సులును గతజీవు లైనదనుజులును జొత్తుపాపలవలె నెత్తుటం
జొత్తిల్లునిశాచరులును నవయవంబు లేర్పడక తునిసిన నక్తం
చరులును శోణితప్రవాహంబులును బ్రవాహంబుల నీఁదు
లాడు భూతబేతాళశాకినీఢాకినీగణంబులునుం గలిగి
యైదహోరాత్రంబులు చరణతలఘట్టనోద్ధూతధరాపరాగం
బుచేఁ ద్రికాలంబులును సూర్యచంద్రికాజాలంబులు నేరుపఱు
పరాకుండఁ బోరి కపులు సింహనాదంబులు చేసిన దేవతలును
పుష్పవర్షంబు గురియించి యభ్రతలంబున నిల్చి యాశ్చర్యంబు
నొందుచుఁ జూచుచుండిరి బ్రహ్మదేవుండును బ్రళయసమ
యంబు గాఁబోలు నని కాలంబు లెక్కించుచునుండె ఏనును
రజతపర్వతగహ్వరంబున నీతోడం గదలకయుంటి నని
చెప్పినఁ బార్వతీదేవి మహాశ్చర్యమానసయై యటమీఁద
నక్కలహం బేమయ్యె నది వినిపింపు మన వినుపించుచుండె
నంత. ||107||

క. హతశేషు లైనదానవు
లతిరయమునఁ గడుభయాత్ములై నల్దిశలన్
గతి చెడి యఱచుచుఁ బాఱిరి
మతిసంతసమంది కపులు మలయుచు నార్వన్. ॥108॥

క. గిటగిట మనుచును నెత్తుట
దొటదొప్పగ దోఁగి యపుడు తొట్రువడంగాఁ
గటకట యనుచును గుండెలు
తటతట నదరంగ వివిధదైన్యము లొదవన్. ॥109॥

[19]సీ. అదె వచ్చె నగచరు లిదె డాసి రనుచును
గడుశరీరంబులు గంప మొంద
నల్లదే కొల్లగా భల్లూకతతిమించి
పొంచియున్నా రంచుఁ బోక మరలి
మేదినీధరములుఁ బాదపంబులుఁ దమ
మీఁద వచ్చె నటంచు మెలఁగి తొలఁగి
యెందుఁబోవుద మింక నేది దిక్కని తమ
చేష్టలు దఱిగి మూర్ఛిల్లి తెలిసి
గీ. పుడమిమీఁదను జదికిలఁబడుచు నప్ప
టికిని లేచుచు నుఱుకుచు ఠీవి మెరసి
కొలువులోపలఁ గూర్చున్న ఘోరవిమత
లుంఠనప్రాభవుని శతకంఠుఁ గనిరి. ॥110॥

శా. ఇమ్మాడ్కిన్ శతకంఠుఁ గాంచి మదిలో నేడ్పున్ భయంబుం దగం
గ్రమ్మన్ సాగిలిమ్రొక్కి యక్కపులరాకల్ మల్లి వీక్షించుచున్
దిమ్ముం జేకొని పిల్చినం బలుక కెంతే ఖిన్నులై సారెకుం
దమ్ముం గావు మటంచు నిల్చినను దద్దైత్యేంద్రుఁ డాశ్చర్యుఁడై. ॥111॥

[20]గీ. ఓరి దానవులార మీ కుల్లములను
వగవనేటికి నేనుండ వలవ దుడుగుఁ
డేమివృత్తాంత మంతయు నెఱుఁగఁ జెప్పు
డిప్పుడే చని విదలింతు నెల్లరిపుల. ॥112॥

గీ. అనుచుఁ బలుమఱు నుడువఁగా నపుడు కొంత
మాటపొం దెఱిఁగియును నేమఱక యతని
కభిముఖంబులతో నిల్చి యఖిలమంత్రి
వరులు విన నిట్లు పలికిరి వానితోడ. ॥113॥

సీ. దనుజేంద్ర మేము మీపనుపునఁ జని లగ్గ
పట్టిన వనచరప్రకరములును
బెక్కువిధంబుల నుక్కునఁ బోరాడి
నెఱితప్పి మఱిచాల నేలఁ బఱచి
వెండియుఁ బురికొని విపులవాలంబులఁ
జుట్టియు ముట్టియు నెట్టుకొనుచుఁ
గఱచియుఁ జఱచియుఁ గఠినశైలంబుల
నడఁచియుఁ బొడిచియు నలుక మెఱసి
గీ. యుండునంతటఁ బ్రళయకాలుండువోలె
రాఘవుం డగ్నిబాణపరంపరలను
గప్పినను మనసైన్యంబు గలఁగి తలఁగి
పాఱఁగా లేక దగ్ధులై పడిరి యచట. ॥114॥

సి. స్తనితభాషుఁడు చచ్చె శార్దూలవదనుండు
మడిసె రక్తాక్షుఁడు మహిని(గూలె
గతజీవుఁ డయ్యెఁ బింగళనేత్రుఁ డవనిపై
గూలె నగ్నిముఖుండుఁ గుంజరాంగుఁ
డీల్గెఁ గరాళుండు నిలఁ గ్రుంకెఁ గపిలదం
తుఁడు చచ్చె శూలుండు పుడమిఁ గలిసెఁ
జిత్రుండుఁ గర్కశగాత్రుండు మొదలైన
బంటులు పీనుఁగుపెంట లైరి
గీ. యేము గొందఱ మిటకు నీ కెఱుఁగఁ జెప్పఁ
జావునకుఁ దప్పి రాఁగ నీజాడఁ గంటి
మసురవిలయంబు సమకూఱె నకట మీకు
నేమి చెప్పుదు దుర్వార్త లేము నొడివి. ||115||

చ. అనవిని యట్టహాసము రయంబునఁ దా నొనరించి నేతఁదోఁ
గినయనలంబుచాడ్పునను గెంటక మండి సమస్తలోకముల్
మునుకొని మ్రింగఁ బూను పెనుమృత్యువురీతిని హుంకరించుచుం
దనదుప్రధానులర్ హితులఁ దప్పక కన్గొని వారి కిట్లనెన్. ||116||

ఉ. వింటిరె మంత్రులార మనవీటినిశాటులఁ బంపి క్రోఁతులం
గంటక మొప్పఁ జంపి నృపకాంతుని రాముని నేలఁ గల్పినా
కంటక మెల్లఁ బాపి కలకంఠినిఁ బల్లవపాణి జానకిర్
వెంటనె తోడితెం డనుచు వేగన పంపిన శౌర్యహీనులై. ||117||

చ. మడిసిరి దైత్యులంచు దనమంత్రులు మానవవానరావళిర్
విడుచుచుఁ జెప్పవచ్చి రిఁక వీకల నేమనువాఁడ నిప్పుడే
తడయకపోయి రాఘవునిఁ దమ్ములతోడుతఁ జంపి క్రోఁతులం
బొడ వడఁగించి వత్తు నిఁక బూమెలుగాదె బలంబుఁ బంపినన్. ||118||

చ. కదలుఁడు నాసహాయమున గంధగజాశ్వరథాదు లేర్పడర్
వదలక శత్రులం దునిమివత్తము వచ్చి ధరాసుతామణిర్
గొదకొని తెత్త మిట్టియెడఁ గోఁతులు గీఁతులు నాకు నడ్డమే
కదనమునం దెదిర్చినను గండలు చేతు సురేంద్రుఁడైననున్. ||119||

చ. అనవిని మంత్రులెల్లఁ బటుహంకృతి మీఱఁగ లేచి నిల్చి యో
దనుజవరేణ్య నీ వనుపఁ దార్కొన రాముఁ డనంగ నెంత పె
ల్లనలమునైన మ్రింగెదము యాజిని మృత్యువునైన నోర్తు మ
వ్వనచరు లేమి లెక్క జయవర్ధన ఘోరతరారిమర్దనా. ||120||

సీ. భండనవేది యేర్పఱిచి మత్క్రోధాగ్ని
దరికొల్పి పటుశరస్తంభమునను
బరఁగ విభీషణుఁ బశువుగ బంధించి
కపిసమిధల నవకముగ వేల్చి
చెలఁగుచు నసిపత్రస్రుక్స్రువంబుల నేర్చి
రక్త మాజ్యంబుగా రమణ చేసి
తనయసహోదరతతులతో రామునిఁ
బూర్ణాహుతిగ వేల్చి భూరిజలధి
గీ. నవభృథస్నానములు చేసి యలరుసోమ
యాజివై యుండు మీవు మే మపుడు హోత
లనఁ జెలంగుదు మీయుద్ధ మనుమఖంబు
చేసినను గాని త్రిజగత్ప్రసిద్ధి గాదు. ||121||

మ. అని యిక్కైవడి మంత్రు లాడఁగఁ దదియాలాపముల్ మెండుగా
వినీ దైత్యేంద్రుఁడు మిన్నుముట్టి సకలోర్వీభాగముం గంపిలన్
మనుజేంద్రుం దృణలీలఁ ద్రుంతునని దుర్మార్గంబునం దల్చి నెం
దు నొగిం జచ్చెడివారి కన్యజనవృత్తుల్ గానఁగా వచ్చునే. ||122||

మ. మఱియుం బెక్కువిధంబులం గనలుచున్ మత్తేభముం బోలె మై
మఱచెం బ్రోద్ధతుఁడై నిలింపతతి పల్మాఱున్ భయం బందఁగా
శిరముల్ నూఱిట దివ్యసన్మకుటముల్ చెన్నొందఁగాఁ బూని భా
సురమార్తాండశతంబురీతి ముఖముల్ సొంపార భాసిల్లఁగన్. ||123||

ఉ. ఆరయ నింద్రపావకయమాసురపశ్చిమరాణ్మరున్మహో
దారకుబేరముఖ్యభయదస్ఫుటఘోరతరంబు గండపెం
డేరము వామపాదమున ఠీవిగఁ బెట్టి కరంబు లన్నిటన్
భోరున నస్త్రశస్త్రములు పూని రణంబున కుత్సహించుచున్. ||124||

చ. దనుజులు నూఱుకోట్లు తను దట్టముగాఁ గొలువంగ దివ్యకే
తనమణిచక్రషోడశసుధాకరవద్వివిధాతపత్రవే
గనయసహస్రచిత్రతురగప్రకటాసమసూతఘంటికా
స్వనయుతవిస్ఫురద్రథము చయ్యన నెక్కి జగంబు కంపిలన్. ||125||

సీ. శతయోజనోన్నతి శతశిరస్సులమీఁదఁ
గన్పట్టుకేతనకాంతి దనర
భుజము లిన్నూటిపైఁ బొలుపొందుభుజకీర్తు
లరసి విద్యుత్కాంతు లమర దిశల
ముత్యాలపేరులు ముంగిళ్ల నల్లాడఁ
జామీకరచ్ఛాయ ఛత్ర మలర
విలసితమాణిక్యవిద్రుమస్థాపిత
హారము ల్కంఠమునందు నమర
గీ. వెడలె నాయుద్ధకల్యాణవేదిఁ జూడ
వేల్పుమూకలు నంబరవీథియందు
వెఱగు నందంగ దానవవిభుఁడు భాను
వంశజుని జూడ విజయుఁడై వచ్చె నపుడు. ||126||

ఉ. అప్పుడు వారిధుల్ గలఁగె నష్టదిగంతమదేభయూథముం
దెప్పిర లేక మూర్ఛిలె మది న్భయమందుచు లచ్చి విష్ణునిన్
గుప్పునఁ గౌగిలించె నదిగో మనపాలిటిమృత్యు వందఱిం
జప్పరిసేయవచ్చె నని చయ్యన డాఁగిరి దేవసంఘముల్. ||127||

చ. పదువురుమంత్రులున్ యములభంగిని దండము లుగ్రచిత్తులై
వదలక పూని భేరులరవంబులు మిన్నులు ముట్ట గంధదం
తిదశకరాజి నెక్కి నలుదిక్కులు వ్రయ్యలు గాఁగ నార్చుచుం
బొదలుచు నాశతాననుని భోరునఁ గొల్చిరి తేజరిల్లుచున్. ||128||

చ. హరి రఘురాముఁ డంచును రమామణి జానకి యంచు వానరుల్
సురవరు లంచు గెల్పు లిఁకఁ జొప్పడ వంచు రణంబు సేయకే
మరలు మటంచుఁ దల్లి పలుమాఱును దూతలఁ బంప నాత్మలో
నిరుపమవిక్రమస్ఫురణ నెట్టుకొనన్ వినఁడయ్యె నత్తఱిన్. ||129||

క. నానాముఖముల నఱచెడి
సేనామధ్యమునఁ జంద్రశేఖరుమాడ్కిన్
మానుగ శూలము భుజమునఁ
బూనుక రణకాంక్ష వెడలె భువనము వణఁకన్. ||130||

సి. ఆవేళఁ గంకగృధ్రావళి పురివిచ్చి
యాడఁగాఁ దొడఁగె శతాస్యుమీఁదఁ
గరము నెత్తురు వాన గురిసె సేనలమీఁదఁ
బిడుగులు వడఁ జొచ్చెఁ బుడమి వణఁక
వఱఁడు లంతంతకు వాపోయెఁ దల లెత్తి
వెసఁ గొన్నిగొడుగులు విఱిగిపడియె
నెదురుగా నేతెంచె నేపుమైఁ బెనుగాలి
మురువేది తురగముల్ మెల్ల విఱిగె
గీ. గడువిలాపించి యొఱలె నాకాశవాణి
చెలఁగి యడ్డంబుగా వచ్చెఁ జెవులపోతు
మఱియు ముందట నొకమహామలినమైన
[21]విధవరా లేడ్చెఁ బోయినవిభునిఁ దలఁచి. ||131||

మ. అవి యెల్ల న్వెసఁ గాంచియుర్ వికృతకోపావేశుఁడై పూని శాం
తివిధుల్ దా నొనరించి మానసమున ధీరాత్ముఁడై భేరికా
వివిధానేకమృదంగనాదము మహోర్విం బిక్కటిల్లంగ భై
రవమూర్తి ప్రతిబింబమై తరుచరవ్రాతంబులర్ డగ్గఱెన్. ||132||

శా. ఈరీతిం గడుడగ్గరం గపులు దైత్యేంద్రుర్ విలోకించి గం
భీరంబుల్ విడి హస్తకీలితధరాభృత్పాదపశ్రేణి ని
స్సారం బొప్పఁగ వైచి దానవమహాసైన్యంబు పెల్లార్వఁగా
మేరల్ దప్పివణంకుచుం బఱచి రెమ్మెల్దూలి యాడాడకున్. ||133||

సీ. శతకంఠుఁ డనువాఁడు చనుదెంచె మనమీఁదఁ
బాఱిపోవుదమె యీపాటిమనము
దానవేంద్రుఁడు వాఁడె తర్లివచ్చెను రండు
నరులార యీవలికి నేఁడు
రాక్షసేశుఁడు మహారణము సేయఁగవచ్చె
జరుగుద మిఁక లెంక జాగువలదు
కర్బురధవుఁ డదె కాకతో నేతెంచెఁ
గదలుద మిటనుండి వదలి మనము
గీ. అనుచు భీతిల్లి తమలోన నాడుకొనుచు
సైన్యములు నక్కడక్కడ జరిగి విఱిగి
తిరిగి తోఁపక యెంతయుఁ దెలివితప్పి
రూపములు మాఱి రంత విరూపు లగుచు. ||134||

సీ. గిరిగహ్వరముల కేగిరి మోహరంబులు
విడిచి కొందఱు కపు లడరుకొనుచు
రూపముల్ డాఁచి విరూపముల్ గైకొని
వ్రాలిరి కొందఱు వసుధమీఁద
దండముల్ గాని యుద్ధండముల్ పనికిరా
వని కొంద ఱసురుల వినుతిఁ జనిరి
రామచంద్రుండె పరామరిసించు న
టంచు నల్లన శరణనిరి కొంద
గీ. ఱిట్టితెఱఁగున వానరు లెల్లదిశలఁ
బఱవ వారలఁ గనుఁగొని భానుసుతుఁడు
వారలకు రాముఁ గేల నొయ్యారముగను
జూపి యిట్లనే సైన్యముల్ చోద్యపడఁగ. ||135||

క. పాఱకుఁడి భీతిల్లుచుఁ
దారకుఁడీ రిపులఁ జూచి దైత్యులనెల్లం
బోరాడఁగలము రణమున
శ్రీరాముఁడు గలుగ మనకుఁ జిం తేమిటికిన్. ||136||

సీ. ఈరఘునాయకుం డినవంశరత్నంబు
జగదేకవీరుండు శౌర్యఘనుఁడు
వరశరణాగతవజ్రపంజరుఁడు దా
నవసంహరుఁడు ధరానాయకుండు
జానకీహృదయరంజనచరిత్రుఁడు పవి
త్రుఁడు వికచాబ్జనేత్రుఁడు కృపాత్ముఁ
డీశతకంఠుని నిప్పుడే తృణలీల
మడియించుచున్వాఁడు మనకు నితఁడు
గీ. దాపుఁ బ్రాపును దల్లియుఁ దండ్రి యగుచు
నుండ మీకేల భీతిల్ల యుఱుకుచుండ
రండు రండు రయంబున రాముకడకు
ననుచు మఱలించెఁ దనదుసైన్యములనెల్ల. ||137||

మ. మఱలింపం గపిసైన్యముల్ గిరివరక్ష్మాజవ్రజంబుల్ మహా
కరయుగ్మంబులఁ బూని పెల్లుగ జగత్కంపంబుగా నార్చి యో
ధరణీనాయక మమ్ముఁ బంపు మసురర్ ధాత్రీస్థలిం గూల్చి మీ
చరణంబుల్ గనుఁగొందు మంచును రణోత్సాహంబునం బల్కుచున్. ||138||

క. శరణయ్య భక్తవత్సల
శరణయ్య మహానుభావ జానకిరమణా
శరణయ్య దానవాంతక
శరణయ్యా రామచంద్ర సద్గుణసాంద్రా. ||139||

వ. అని యిట్లు నుతియించినసుగ్రీవునిం గని సంతోషభరితమాన
నుండై తత్సైన్యంబు నవలోకించి మఱియును. ||140||

శా. రాముండుర్ ముదమంది వచ్చెడిమహారక్షోగణాధీశ్వరో
ద్దామప్రాభవముర్ శతద్వయవిదోర్దండప్రచండత్వముర్
మోముల్ నూఱును దన్ముఖప్రకరసంభూతానలజ్వాలలుర్
వేమాఱుం గని కోపముర్ భయము నావిర్భూతమై చూచుచుర్. ||141||

మ. నరనాథుండు విభీషణుం బిలిచి యన్నా యీమహాకారుఁ డీ
శ్వరుఁడో చండకృతాంతుఁడో యనలుఁడో చర్చింపఁగా మృత్యువో
ధరపై నెవ్వఁడు వీఁడు వీనిఁ గని చిత్తం బంతయుర్ భీతిలెం
గర మొప్ప న్వినుపింపుమా యెఱిఁగెదర్ గర్వంబు పోకార్చెదన్. ||142||

[22]మ. అనినర్ దేవ మహానుభావ విను వీఁ డాభీలతర్ ధైర్యశౌ
ర్యనయుండైన శతాననుండు బహుమాయావర్తనుం డస్మదీ
యనితాంతాప్తుఁడు వీని యుద్ధమునఁ బోరాడంగ శక్యంబుగా
దు నరేశాగ్రణి యెట్లొ కాని వరరాడ్దుర్వారుఁ డీతం డిలన్. ||143||

మ. దనుజాధీశునియంగమందుఁ గలరక్తం బింత యిద్ధాత్రిపై
నొనరంగాఁ బడెనేని నూర్వురుశతాస్యుల్ సంభవంబై రణం
బున కఙ్గాడుదు రిందు కేమి తెఱఁగో పోరాడ నెట్లోర్తురో
వనచారుల్ వనజాతజాతువరగర్వం బెట్లు నాశిల్లునో. ||144||

గీ. ఇతనిచేతను మనబలం బెల్లఁ ద్రుంగు
నితని గెలువంగఁ జొప్పడ దెవ్వరికిని
నుర్విఁ బురుషుల కితఁ డజేయుండుగాన
నెట్లు జయమందుమో మన కెఱుఁగరాదు. ॥145॥

వ. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబుల విభీషణుండు శతకంఠుని
ప్రకారంబు లెఱింగించి నృపవరా యుద్ధంబు సేయునెడ
నద్దానవేంద్రునిపై నాగ్నేయబాణంబు లేమఱక యేయు
చుండుము దానంజేసి రక్తబిందువులు ధరం బడనేరవు అందు
వలన ననేకశతకంఠోద్భవంబు మిథ్య యగునని యెఱింగించి
తత్తత్ప్రధానులమహిమంబు లెఱింగించి వారివారికిఁ దగిన
శూరుల నేర్పరించి యింక నాలస్యంబు దగదనుచుం జెప్పి
హనుమంతుని వీక్షించి మహాత్మా యిట్టిసమయంబున నెట్లైనం
గెలుపు సమకూఱంజేయు మదియునుంగాక నాపైని దానవుం
డెప్పుడు విగ్రహించుచు నుండుఁ గావున నన్ను నేమఱక
కాపాడు మనిన నొడంబడి రామునిసాన్నిధ్యంబున వాలంబు
ద్రిప్పుచునుండె భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణకుశలవవిజయ
సుగ్రీవాంగదులును మిన్ను వగుల నార్చుచుఁ బరివేష్టించి
యుండిరి రాముండును ధనుర్గుణటంకారరవంబుల దిశలఁ
బగిలించుచు నమోఘశరంబు లేర్పరించుచు సీత కభయంబు
దెలుపుచు లక్ష్మణుం బురికొల్పుచు ననేకవిధంబుల విజృంభిం
చుచు నుండె అంత నుభయబలంబులుం దలపడి శరవర్షంబులు
గురియించుచు శైలంబులు ఱువ్వుచుఁ బాదపంబుల నడఁ
చుచు మోఁకాళ్లఁ బొడుచుచుఁ బిడిగిళ్ల గ్రుద్దుచు వాలం
బులు జుట్టి త్రిప్పుచు వృక్షమూలంబుల వ్రేయుచు నిట్టిరీతి
బహుగతులం బోరఁ జొచ్చిన దేవగంధర్వవిద్యాధరగరుడ
కిన్నరకింపురుషాదు లభ్రతలంబున నిల్చి యమ్మహాకలకలం
బాకర్ణించుచుఁ జూచుచుఁ బరమాశ్చర్యంబు నొందుచుండిరి
బ్రహ్మదేవుండును మనంబున వగచి యిట్టివరంబు లేల యొసం
గితి వద్దురాత్మునిచే నఖిలకపినరరాక్షసప్రళయంబు సమకూఱు
చున్నయది యని యింద్రాదు లెగ్గింప విన్న నై యుండెఁ
బ్రళయకాలావసానంబున నొదవుసకలభువనసంహారంబు ననుక
రించి యుభయకటకంబులయందును బీభత్సంబై యుండె నంత. ॥146॥

సీ. ఈపాటిమాంసంబు లెన్నఁడు లేవని
యేచి యుప్పొంగుపిశాచములును
బాటించి దాఁటించి మేటియై యాడకా
డకుఁ దాండవము లాడుఢాకినులును
ఢాకినీగణముల డాసి మెదడు ద్రావి
యోకిలించుచుఁ జను శాకినులును
శాకినీకులముల దీకొని నెత్తుట
నోలలాడి చను భేతాళతతులుఁ
గీ. గదిసి పురి విచ్చి యాడెడి కాకములును
గేరి కాకుల గమకించుగృధ్రములును
గలిగి కావిరి దిశలెల్లఁ గప్పి దివము
సంధ్యయును రేయుఁ దెలియ నశక్యమయ్యె. ॥147॥

గీ. భూరితరఘోరరక్తంబు పొంగి భువిని
వఱద లై పాఱె నామడ వనరు దప్పి

వృక్షమూలాగ్రములు గప్పి వీఁగె నంత
సురలు మునులును గడుమహాచోద్య మంద. ॥148॥

శా. ఆరీతిం దమసైన్యముల్ ధరణిపై నందందఁ గూలంగఁ దాఁ
గ్రూరక్రోధమనస్కుఁడై దివిజ లాఘోషింపఁ గాలానలా
కారం బొప్పఁగ దీర్ఘజిహ్వుఁ డురుసంగ్రామంబు గావించుచో
నారూఢిం గపిసేనపైఁ గవిసె నుద్యత్ప్రాభవం బేర్పడన్. ॥149॥

చ. కవిసిన నుగ్రరాక్షసునిఁ గన్గొని రామునసుగ్రహంబునన్
వివిధశరంబు లేయుచును వేగమున న్భరతుం డొగి న్మహో
గ్రవిశిఖ మానిశాచరుఁడు గ్రక్కున నేసిన దాని నొంచి భై
రవరవ మేర్పడం గణఁగి రాక్షసుఁ గన్గొని యప్పు డిట్లనెన్. ॥150॥

ఉ. ఓరి నిశాచరుండ విను ముగ్రరణంబున నిల్చి నేర్పుతోఁ
బోరుము చూచెదన్ యమునిప్రోలికి నిన్నును బంపెద న్మహో
దారశిలీముఖంబుల హతంబుగఁ జేసి వనేచరావళిం
జేరి ముదంబు నెక్కొనఁగఁ జేతు నిమేషములోన నిచ్చటన్. ॥151॥

చ. అనవిని దీర్ఘజిహ్వుఁడు దురాగ్రహుఁడై భరతున్ ధనుర్గుణ
స్వనబధిరీకృతాఖిలదిశావలయుం గని యోరి చూడరా
మనుజకులాధిపాధమ సమర్థునకున్ బహుభాష లేలరా
కనదసిధారచేఁ గదిసి కండలుచేయుదు నిన్నుఁ జూడరా. ॥152॥

చ. పడిన నినుం గనుంగొని నృపాలుఁడు రాముఁడు వచ్చెనేని య
ప్పుడమినిఁ గూల్తు నందులకుఁ బోర విభీషణుఁ డల్గెనేని బ
ల్విడి మెడఁ ద్రొక్కి చంపెద నవీనబలంబున వానికై యజుం
డుడుగక వచ్చెనేని తగ నుక్కణఁగించెద నొక్కవ్రేల్మిడిన్. ॥153॥

ఉ. నావిని రాఘవానుజుఁడు నవ్వుచు నొక్కయమోఘబాణ మా
దేవతలెల్ల దీవెనలు తీవ్రముదంబున నిచ్చి మెచ్చఁగా
వావిరి నారిఁ బూని బలవర్ధనుఁడై తగ నిండఁదీసి యా
రావము మీఱ నేనె బవరంబున దైత్యునిజిహ్వ ద్రెవ్వఁగన్. ॥154॥

శా. జిహ్వానష్టము నొంది దానవుఁడు కస్తిం దోఁగి యుద్ధక్రియా
రంహుండై ప్రళయాగ్నికైవడిని వైరం బొప్పఁగా మండుచున్
సింహధ్వానము చేసి యబ్భరతుపై శీఘ్రంబునం జండరౌ
ద్రాహ్వాస్త్రం బొగి నేయబూనిన నతం డాభీలశౌర్యంబునన్. ॥155॥

శా. ఆటోపప్రబలప్రతాపచటులోగ్రాకారుఁ డౌచు న్నిరా
ఘాటాగ్నేయశరంబునం దను మహీకాంతుండు మెచ్చంగ న
క్తాటాధీశునిహస్తముల్ దునియె ధైర్యప్రౌఢిమన్ వేల్పులున్
సూటిన్ సన్నుతి సేయ వానరబలస్తోమంబు పెల్లార్వఁగన్. ॥156॥

ఉ. నాలికయుం గరంబులుఁ దృణంబులరీతి నణంగఁ బావక
జ్వాలలు చూపులం దొఱఁగఁ జయ్యన మండుచు నట్టహాస మా
భీలతఁ జేయుచున్ భరతుఁ బెల్లుగ మ్రింగెదనంచు మృత్యువుం
బోలి మహోగ్రతం గవిసి పోరె వనేచరులెల్ల భీతిలన్. ॥157॥

ఉ. అర్కకులేంద్రుఁడున్ దనుజు నల్లనఁ జూచి యమోఘవృత్తిమైఁ
గర్కశభల్ల మొక్కటి ముఖంబున మంటలు గ్రమ్మఁ బూనుచో
మార్కొని యార్చి యేసినను మత్తనిశాచరుమస్తకం బొగిం
బేర్కొని త్రుంచి నేలఁ బడ బిట్టుగఁ ద్రోచె భయప్రదంబుగన్. ॥158॥

ఆ. అట్లు భండనమున నవనిపైఁ బడుదీర్ఘ
జిహ్వపాటుఁ జూచి శిఖిముఖుండు
కణఁగి విలయకాలకాలభైరవుఁ బోలి
బలిమి మెఱసి కవిసె భరతుమీఁద. ||159||

ఆ. అన్నమీఁదఁ గవియునట్టిదురాత్మునిఁ
జూచి బలములెల్లఁ జోద్యమంద
శత్రుభీష్ముఁడైన శత్రుఘ్నుఁ డొగి నేసె
నర్ధచంద్రబాణ మతనిమీఁద. ||160||

ఆ. శిఖిముఖుండు దాని జీర్ణంబు గావించి
యతనిమీఁదఁ బఱపె నైంద్రశరము
దాని నడుమఁ ద్రుంచి దైత్యుపై నురగాస్త్ర
మేసె దనుజసేన లెల్ల నులుక. ||161||

మ. సరగ న్గారుడబాణ మేసి యురగాస్త్రం బుచ్చిపోఁజేసి యీ
శ్వరబాణత్రయ మూఁచి దుర్మదమునన్ శత్రుఘ్నుపై నేయ నా
శరముల్ దేహము గాఁడి సొమ్మసిలి గర్జాతర్జనల్ మీఱఁగా
నరుదారం గుపితాత్ముఁడై ప్రళయకాలాభీలతం బొంగుచున్. ||162||

మ. నరనాథానుజుఁ డంత నుగ్రుఁ డగుచు న్నారాయణాస్త్రంబు విం
ట రయం బొప్పఁగఁ బూని నిర్జరులు మింటన్ సన్నుతింపంగ న
బ్బుర మేపారఁగ నార్చి వేయ నది యాభూమంతట న్నిండి వి
స్ఫురదగ్నిప్రకరంబు లీనుచు రిపుక్షోభంబు గావించుచున్. ||163||

మ. చనుదేరన్ భువనంబులెల్ల నదరెన్ సప్తాచలంబుల్ భయం
బున నందంద వణంకె నింకె సకలాంభోధుల్ గతుల్ దప్పి ర
య్యినచంద్రుల్ వెస మ్రొగ్గె దిగ్గజచయం బేపారఁ గాలాగ్ని చ
య్యన నావిర్భవమయ్యెఁ నచ్చుటులదివ్యాస్త్రప్రయోగంబునన్. ||164||

గీ. అమ్మహాకాండ మీక్షించి యసురవరుఁడు
బిట్టు వణకుచు నటు మొఱపెట్టుచుండ
వచ్చి విచ్చులు గురియుచు వానిశిరము
ధరణిఁ బడఁద్రోచె దైత్యులు తల్లడిల్ల. ||165||

గీ. శిఖిముఖుఁడు గూలుటకు వానిసఖుఁడు కినుక
నుగ్రుఁడై స్థూలకంతుఁ డత్యుగ్రశూల
మపుడు హస్తంబునను బూని యమరు లడల
రూఢిఁ బోరాడఁ గవిసె శత్రుఘ్నుమీఁద. ||166||

సీ. స్థూలకంతునిబాహుశూలంబు వీక్షించి
లక్ష్మణుం డతనిపై లావు మెఱసి
యడ్డంబు వచ్చి సాయకపరంపర లేయ
నసుర మహారోషమంది కినిసి
యాలంబులో గూలు మని శూల మపు డేసె
నేసిన భువనంబు లెల్ల వడఁకె
భూనభోమధ్య మద్భుతముగా ననలంబు
నిండె భయం బందె నృపవరుండు
గీ. నప్పు డెడఁజొచ్చి హనుమంతుఁ డాత్రిశూల
మెల్ల సైనికు లలరంగ నేపు మెఱసి
పద్మజాండంబు పటపటఁ బగుల నార్చి
విపులబలధుర్యుఁడై పట్టి విఱిచివైచె. ||167||

గీ. వరుస నమృతంబు గురిసిరి వాయుసుతుని
మీఁద నమరులు దీవించె మేదినీశుఁ
డపుడు సౌమిత్రి సంభ్రమం బంది మాకుఁ
బ్రాణబంధుండ వగుదని ప్రస్తుతించె. ||168||

గీ. వెండియును లక్ష్మణుఁడు మహోద్దండుఁ డగుచుఁ
గౌశికుఁడు దనకిచ్చినకాండ మొకటి
వింట సంధించి పెల్లార్చి విపులరోష
మొదవ నాస్థూలకంతుని నుర్విఁ గూల్చె. ||169||

గీ. స్థూలకంతుఁడు గూలినఁ జూచి కుపితుఁ
డగుచు యోజనహస్తుఁ డాహవమునందు
మెఱయ సౌమిత్రి నొగిఁ బట్టి మెదలకుండ
నతనిచేతులు దెగవేసె నక్కుశుండు. ||170||

గీ. హస్తముల్ పోవ యోజనహస్తుఁ డపుడు
కుశుని మ్రింగెద నని మహాకోప మెసఁగఁ
దివిరి వక్త్రంబు దెఱచి యేతేర నతఁడు
సరసతూణీరముగఁ జేసె శరచయముల. ||171||

గీ. మించి వెండియు శరములఁ ద్రుంచివైచి
యఖిలవానరసేన లందంద నార్వఁ
దనదుచాపంబునను మహోద్దండశరముఁ
దొడిగి యోజనహస్తునిఁ బుడమిఁ గూల్చె. ||172||

చ. కనలుచు నక్కుశాహ్వయునిఁ గాంచి దురాగ్రహుఁ డౌచు దుర్ముఖుం
డనియెడువాఁ డిటోరి మనుజాధిపనందన నన్నుఁ జూడరా
తునిమెద నిన్ను నిట్టె యని తోరముగా నరుదేర వానిఁ గ
న్గొని లవుఁ డుగ్రుఁడై పఱపె ఘోరశరంబులు చిత్రవైఖరిన్. ||173||

ఉ. అప్పటి బాణముల్ నడుమ నన్నియుఁ ద్రుంచి లవాఖ్యుమీఁదటఁ
గుప్పున నగ్నిసాయకము గ్రూరత నేసిన దాని లీలతో
నప్పుడు వారుణాస్త్రమున నట్టె యణంచి నిలింపులెల్ల బా
గొప్పజయధ్వనుల్ సలుప నుగ్రశిలీముఖ మొక్క టేర్చుచున్. ||174||

వ. అద్దానవునిహస్తంబులుఁ జరణంబులు ఖండించి పిదప లీలమై
వానిమస్తకంబును ఖండించె వానిమరణంబు గనుంగొని
కోపతాపంబులు మీఱ శూర్పకర్ణుండును రక్తాక్షుండును
పింగళాక్షుండును గజోదరుండును త్రిముఖుండునుం గదిసి
యొక్కపెట్టునఁ గుశలవులం జంపంబూనిన నెఱింగి వారల
మహోగ్రంబులు సూచి రాఘవుండు ప్రళయకాలాంతకు
పగిది హుంకరించుచు నందఱకు నన్నిసాయకంబులు బఱపి
తలలు ద్రుంచె నంత. ||175||

చ. పదువురుమంత్రులు న్నృపులపాలును భృత్యులపాలునైనఁ దా
నదవదనొంది రోజుచు శతాస్యుఁడు మృత్యువుఁ బోలి నిక్కుచుం
బ్రదరపరంపరల్ కడునభస్థలముం భువియుం మహానలా
స్పదముగ నిండనేసె బహుభంగుల వానరులెల్లఁ గూలఁగన్. ||176||

వ. [23][మఱియును బిఱుతివియక నూఱుబాణంబుల నంగదుం
గూల్చి యిన్నూఱుశరంబుల సుగ్రీవు నొంచి యేనూఱుశిలీ
ముఖంబుల భల్లూకపతిని మూర్ఛిల్లఁజేసి అఖిలవానరులను

క్షణమాత్రంబునం జమరివైచి క్రమ్మఱ దేశాధీశులం గదిసి కొందఱఁ బదతలంబున హతంబు గావించి యందఱ నొక్క పెట్టునఁ దనవక్త్రగహ్వరంబులం జొనిపి మఱియును హత శేషు లగుమనుజవనచరబలంబులఁ బోకార్చి] విభీషణు నవలో కించి వీనికతంబున రావణకుంభకర్ణమేఘనాదప్రముఖానేక దానవప్రళయంబు సమకూఱెఁ గులద్రోహియైన వీనిం దెగ టార్చెద నని బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి సకలలోకంబులు దల్లడిల్ల నార్చి పేర్చి యేసిన నది విలయానలకీలాకరాళంబును మృత్యుంజయఫాలనేత్రసంభూతమహోగ్రంబుగు వీరభద్ర కోపంబును కాలభైకవోగ్రంబును గూడ నైక్యంబు నొందిన విధంబునం జనుదెంచెనొక్కొ యని గరుడగంధర్వకిన్నర కింపురుషసిద్ధవిద్యాధరామరలోకంబులు హాహాకారంబులు సేయఁ జిచ్చులు గురియుచు వచ్చి విభీషణు నవయవంబులు బంధించి నేలం బడంద్రోచె నంతియ కాని రాఘవుకరుణా కటాక్షప్రభావామృతసంసిక్తశరీరుం డగుటంజేసి చంపనోప దయ్యె అవ్విభీషణుసైన్యంబులు నాడాడం బఱచి డాఁగె వెండియు నమ్మహాదానవుండు కుశలవవిజయభరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణులతోడంగూడ రాముని వధియింపం బూని యొక్క పెట్టున ధనుశ్శతంబులు ధరించి బాణసహస్రంబుల హను మంతుని వివశుఁ గావించి శరవర్షంబు గురియుచు నట్టహాసంబు సేయుచు నరుదేర [24][సీతామహాదేవి యతని భీషణగమన ప్రకారంబు నిరీక్షించి తనయాది మహామహిమం బాకర్ణించి శతకంఠునికిం దప్ప నెవ్వరికిం గానరాకుండఁ గనుపట్టిన శత ముఖుండును నరవరునిఁ జంపెదనని యార్చుచు డాసి పురో భాగంబున నున్న జానకిం గనుంగొను] నవసరంబున నవబ్రహ్మ లును పదునొకొండురుద్రులును పన్నిద్దఱుసూర్యులును త్రేతాగ్నులును ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవతలును గనఁబడిన భయంబంది యిది నాపాలిఁటిమృత్యువుగాని యాఁడుదాని మాత్రంబుగాదని నిశ్చయించి తా నరుదేరఁ దనతల్లి రణయాత్రకు ననుగ్రహంబు సేయకుండుటకును క్రమంబున దుర్నిమిత్తంబులు కనఁబడుటకును సంగ రంబునఁ దనప్రధానులు బలంబుతోఁగూడ భస్మంబు నొందుటకును జిత్తంబు వికలంబైన నేఁటికి యుద్ధంబు సేయం దగదు ఱేపు చనుదెంచి సహోదరసహితంబుగా రామునిం దెగటార్చెద నని ప్రతాకలంక కరిగె రామచంద్రుండును విషణ్ణహృదయుండై విభీషణు బ్రహ్మాస్త్రబంధవిమోచనంబు గా బహ్మమంత్రంబు లుచ్చరించుచు మూర్ఛిల్లినకపులం దనహస్త స్పర్శచే నలవరించుచుఁ దమనిమిత్తంబునకై వచ్చిన దేశాధీశు లం గని వగచుచు ఱేపు మగిడి దనుజుం డరుదెంచు నెట్లోకో యని చింతించుచు సీతకు సంగరచాతుర్యంబులు దెలుపుచు హనుమంతుని వినుతించుచు నుండె నని మహాదేవుం డెఱిం గించిన విని పార్వతీదేవి శిరఃకంపంబు చేసి మహాత్మా శతకం ఠుండు మఱునాఁ డరుదెంచి నృపులతో నెట్లు పోరె సీత యేరీతి నతని హతంబు చేసె నెఱింగించి సంతుష్టం గావింపు మనిన నటమీఁదివృత్తాంతంబు పురహరుం డద్రిజకు విని పింప వినఁదొడంగె నంత. ॥177॥

క. కదనామరవరతనయా
సదమలచారిత్ర రాజసన్నుతగాత్రా
మదననిభరూపసంతత
మదశాత్రవహరణ పోచమక్ష్మారమణా. ॥178॥[25]

మాలిని. భవప్రభూతకల్మషాదిభంజనానవీనకీ
ర్తివరమర్త్యసాయకాశుభాయకా!
అవక్రవిక్రమాబుధావనాత్యుపక్రమా!
రవిప్రకాశపోచమస్థిరా కృపాకరా! ॥179॥

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాసలక్ష్మీనృసింహకరుణా
కటాక్షసంప్రాప్తమహాకవిత్వవిద్యాపారీణ సుమహితాంధ్ర
గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిలమహీసురాశీ
ర్వాదప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ వినయ
విధేయ మర్ధననామధేయప్రణీతంబైన సీతావిజయం బను
మహాప్రబంధంబునందు తృతీయాశ్వాసము.

---

1. క. శ్రీరమణీయగుణాకర, కారుణ్యాభవాంబురాశికల్లోలభవ
శ్రీరంజితవరవైభవ, ధారణసత్కీర్తిహార ధర్మనృపాలా.
వ. అవధరింపుము సీతారాములు చతుస్సముద్రంబులు గడచి లంకాపురంబు
నకుం జని గోపురప్రాకారభర్మహర్మ్యదుర్గంబుల నెట్లు సాధించి రెట్లు
దైత్యునిం దునిమిరి తద్వృత్తాంతం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపింపు
మనిన శాంకరీదేవికి శశాంకశేఖరుం డిట్లనియె.
ఉ. రాముఁడు సద్గుణాకరుఁడు రాక్షసలోకభయంకరుఁడునుర్
భూమిజతోడఁగూడి పటుభూరిపరాక్రమశీలుఁడై బల
స్తోమము లందఱు న్వినఁగ శూరులు మీరలు సంగరంబులో
భీమపరాజయంబులకుఁ బిక్కకయుండుఁడటంచుఁ జెప్పుచున్.
వ. మఱియును సుగ్రీవాంగదహనుమంతజాంబవద్విభీషణులం గని దుర్గంబుల
నావరణంబు సేయుం డని నియోగించి వాలితనూజుం డైన యంగదు నవ
లోకించి యట్లనియె.
గీ. దక్షిణద్వారమున...

2. యమ్మహాశాంతుని నక్షయాంతకుని సద్గుణవంతుని శౌర్యవంతునిన్

3. ఈవచనములోఁ గొంతభాగము పరిషత్పుస్తకములో నీసీస మున్నది.
సీ. ఈగతిగ నినకులేంద్రుఁడు సకలసే
నాసమేతంబుగా నచట నిలిచి
మఱునాఁడు దానును మారుతపుత్రుని
శిరమున రథముపైఁ జెలువు మెఱసి
ఘృతసముద్రము దాఁటి ఘూర్ణిల్ల జగములు

దధిసముద్రము దాఁటె ధరణి దిరుగ
సురసముద్రము దాఁటె సురలు సన్నుతి సేయ
వలనొప్ప హనుమంతువాలమునను
గీ. సీతయును దాను రణకేళిసీమ వెలయఁ
దనర వేంచేసె నపుడు ప్రతాపలంక
గోపురద్వారప్రాకారగోష్ఠహర్మ్య
భర్మరథగజబృందముల్ పేర్మిఁ దలఁచి.

4. పరిషత్పుస్తకములో నిక్కడకు రెండవయాశ్వాసము పూర్తియైనది.

5. ధీరతను జని యంతయుఁ దెలుపవలదె

6. వ. అదియునుంగాక నీలంక నిశ్శంకబిరుదాంకంబుగా సాధించి నీకేతనంబు ధరాతలంబునం గూల్చి సకలసేనాసమేతుండనై సాకేతనగరంబునకుం జని సకలదిగ్విజయంబుగా సురగరుడయక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరామరేం ద్రులచే మెప్పు గైకొని విజయంబు నొంచెద మని చెప్పుము.

7. సీ. మహనీయతరహేమమంటపప్రాకారసౌదామినీరత్నశాలలందు
వజ్రము ల్దాపినవరుసచిత్తరువులు వ్రాసినకుడ్యము ల్వన్నెమీఱఁ
బవడంపుఁగంబాలు ప్రభవించు నెఱగట్టు లలితమైనట్టివిలాసములును
సరసంపుమాణిక్యసంఘముల్ గట్టినసౌరమౌ ముత్యాలచందువములు
గీ. నింపుమీఱంగఁ బటికంపుపెంపుసొంపు
సంపదలమీఱు పందిళ్లసరసవింత
సంతసము మీఱ నుండు విశ్రాంతి దనర
నాత్మగనె నంత నాంజనియాత్మజుండు.

8. వైర మేల చేసె వసుధేశుతో వీఁడు, బ్రతుకనేరఁడయ్యెఁ బాపకర్మ

9. ఈశార్దూలమునకు పరిషత్ప్రతిలో నీయర్థమే కల యీషద్భేదమైన యుత్పలమాల కలదు.

10. ఎఱుఁగవే ముందు సంగరమందు బలుఁ డైనకుంభకర్ణుని నేలఁగూల్చువిధము

11. సీ. కమలాప్తబింబంబుఁ గబళింపఁగాఁ గోరి మత్స్యవల్లభురూపు మాపినాఁడ
శ్రీరామునాజ్ఞచేఁ జెన్నొంద లంకకుఁ దనరంగ వారిధి దాఁటినాఁడ
వనమెల్లఁ బెరికి రావణుతనూభవుఁ డైనయక్షుశిక్షాప్రౌఢి నలరినాఁడ
దశకంఠుపురమెల్ల దగ్ధంబు గావించి యసురులచేఁ గీర్తి నందినాఁడ
గీ. వినర నాసాటి యెవరు నీవీటిలోన
నన్ను గెలువంగ గలరె నీ కున్నబలము
లోన వారలఁ జూపరా దానవాధ
మా మదించకు రణమున మడియఁగలవు.

12. ఈ సీసపద్యమునకు సమానార్థమైనసీసమే పరిషత్ప్రతిలోఁ గలదు.

13. ఉ. వేగిర మేల నాకు నృపవీరుఁడు చెప్పుమటన్న నీతుల్
ఓగుణహీన చెప్పెదను నోరిమితో విను రామమూర్తి తా
న్వేగులవారివల్లఁ దగ నీవిపరీతపుమార్గ మంతయున్
దాఁ గనుఁగొంచు నన్నుఁ గని తత్పురి కేగు మటంచుఁ జెప్పినన్.

14. ఈపద్యమునకే వేరుమాటలతోఁ బద్యమున్నది.

15. క. మావంటిబంటు లుండఁగ, నీ వేల యద్ధైర్య మొంద నిప్పుడు మమ్మున్
భావించి పంపు రణమున, నేవిధముగ గెల్చి రాము నిలఁ గూల్తు మొగిన్.

16. క. సరసిజగర్భుఁ డొసంగిన, వరములు గలుగంగ నీకు వానరులును నా
నరు లనఁగ నెంతవారలు, పరికింపఁగఁ దృణము గాదె భండన మందున్.

17. ఓంకారస్వరూపంబున విరాట్పురుషుం డగుమహారుద్రుం బుట్టించె నారుద్రునివలన ముఖంబున బ్రహ్మయు భుజంబువలన విష్ణువును శిరంబువలన నీశ్వరుఁడు వక్షంబువలన వానరాదులును నాభివలన నశ్వినీదేవతలును జానువులవలన యక్షకిన్నరగంధర్వాదులును ఊరువులవలన నూర్వశీమేనకాదులును పాదంబులవలన మంగళపాఠకులను.........బుట్టించి. మొ.

18. వ. అని దిగ్గన లేచి తల్లికి నమస్కరించి రత్నశాలకు జని సుఖా
సీనుండై యుండె నప్పుడు.
చ. వినయముతోఁ బ్రధానులను విశ్రుకమంత్రుల నెక్కడెక్కడన్

19. మాఱుమాటలతో నిదియే వేరొకప్రతిలో గొంత గలదు.

20. మాఱుమాటలతో నిదియే వేఱొకప్రతిలోఁ గొంతగలదు.

21. విధవ యెదురయ్యె నాదైత్యవిభుని కంత

22. సి. సర్వగిర్వాణప్రసన్నుతరణభీము విన్నవించెద మీకు విమలముగను
ఇతఁ డీశ్వరుండు గాఁ డినవంశవర్ధన విను కృతాంతుఁడు గాఁడు విమలముగను
గాలమృత్యువు గాదు కమనీయవంశయంబుజపత్రనేత్ర సత్పుణ్యగాత్ర
ఘనతరమాయవర్తనుఁడు దౌర్జన్యుండు దానవాధీశ శతాననుండు
గీ. రణమునను వీని గెలువంగరారు విబుధ
వరులకును నైనఁ దలఁపంగ వానిఁ దునుమ
నెట్లు మనకు నుపాయంబు నెసఁగు నిపుడు
రమ్యగుణసాంద్ర దశరథరామచంద్ర.
వ. మఱియు వినుము.

23. [ ] ఈమధ్యభాగము పరిషత్ప్రతిలో నీసీసపద్యమున్నది.
సి. నూఱుకరంబుల నూఱుబాణంబుల వాలిపుత్రుని గూల్చె వసుధమీఁద
నిన్నూఱుచేతుల నిన్నూఱుశరముల సుగ్రీవు నొప్పించె సురలు బెగడ
నేనూఱుశరముల నెసఁగ భల్లూకనాథునిఁ గూల్చె నుర్విపై దొరలియాడ
వానరబృందంబు మానుగాఁ జక్కాడి క్రమ్మఱ నృపతుల గదిసి మెఱసి
గీ. అన్యనృపతుల బడబాగ్నియందు వేల్చి
కోరి కొందఱ నొకమాఱు నోరు దెఱచి
మ్రింగె హతశేషులైనవా రంగ మెల్ల
నెక్కి చక్కాడె నంతట నుక్కు మెఱసి.

24. [సీ. సీతామహాదేవి చెన్నొంద నాశతానను విభీషణముగ నొనరఁ జూచి
తనయాదిరూపంబుఁ దగఁ దాల్చి శతకంఠునకుఁ దప్ప నేరికిఁ బ్రకటముగను
గానరాకుండినఁ బూని యాదైత్యునిఁ జంపంగ నోపును క్షణములోన
ననుకొనియుండఁ దా నపుడు దానవభర్త నవనిజాధిపు గూల్తు ననుచు మదిని
గీ. మచ్చరము నొంది రాముని మఱియు డాసి
కిన్క చూపుచు రామునివెన్క నున్న
జానకిం జూచి యిది మహాశక్తి యనుచు
మదిని భీతిల్లి యంతటఁ గదలి నిలిచె.] పరిషత్పాఠము

25. పరిషత్ప్రతిలో—
ఉ. శ్రీరమణీయవైభవవిశేషగుణాకర యర్థిలోకమం
దార యశోవిశాల వరతారపటీర హిమాద్రికాశనీ
శారదనీరదస్ఫురవిశాలమరాళ తుషారహీరక
ర్పూరనిభస్ఫుటస్ఫురణభూరిజితవ్రత రెడ్డిభూవరా.
మాలిని. సరసగుణవిశేషా సాధుసంశీలభాషా
దురితవిపినఘోషా దూరజైత్రప్రదోషా
నిరుపమబుధతోషా నిర్మలారూఢవేషా
పరమపురుషతోషా భావజాకారవేషా.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీనీలకంఠసేవక
దానకళాకర్ణమానధనసంభరణా
దీనసురద్రుమసన్నుత
మానవధవవితతి పోచమక్ష్మాధిపతీ. ‖1‖

వ. అవధరింపు మత్తెఱంగునఁ బార్వతీదేవికి మహాదేవుండు విని
పించుచు వెండియు నిట్లనియె అట్లు శతకంఠుండు ప్రతాపలంక
కరిగి కలహవృత్తాంతంబును సీతామహిమంబును తనపరాభ
వంబును దనతల్లికి వినిపింప నమ్మానినియును జింతించి తనయున
కిట్లనియె. ‖2‖

గీ. వలదు వలదని పలుకఁగాఁ జలము మెఱసి
యనికి నరిగితి వటు నీవు చనిన పిదపఁ
గలఁగి యావంతనొందుచుఁ గన్ను మూసి
యొక్కకలఁ గంటి నది విను నిక్కముగను. ‖3‖

గీ. రాముఁ డనునాతఁ డాదినారాయణుండు
తొడరి నిల్చిన నాతనితోడ నీవు
కణఁగి యెదిరింప శక్యంబు గాదు వినుము
తల్లివచనంబుఁ బాలింప ధర్మమండ్రు. ‖4‖

వ. అదియునుంగాక. ‖5‖

సీ. పురుషులచే వీఁడు పొలియకుండఁగఁ దొల్లి
వనజజుఁ డొసఁగినవరము లెల్ల
నిలిపెద నిలిపి యేనేర్పుననైన నా
దిమశక్తిఁ బూని ప్రార్థించి యప్ప
రంజ్యోతివలన నీరాక్షసుఁ బరిమార్తు
నని లోకమాత నొయ్యనఁ దలంచెఁ
దలఁచిన నయ్యమ్మ పలువిధంబుల రాము
చే విల్లునమ్ములు చేరి తివిసి
గీ. తానె కైకొని ఘోరయుద్ధంబు చేసి
యాహవంబున నీతల లవనిఁ గూల్చె
డాసి యడలిరి నాదుకోడండ్రు వినుము
ఇట్లు కలఁగంటి నిఁకమీఁద నెట్లొకాని. ‖6‖

సీ. ఏఁగన్నకల సత్య మింతయేకాని త
ప్పఁగ నేర దెల్లింటిబవరమునను
సీతామహాదేవి శితశరంబులచేతఁ

బడునప్పుడైనను దలఁచు బుద్ధి
నీసేనలన్నియు నిమిషమాత్రంబున
ధరఁ గూలునపుడైనఁ దలఁచు బుద్ధి
పటువిశిఖంబుల బలువిడి నీతలల్
దండించునపుడైనఁ దలఁచు బుద్ధి
గీ. యొక్కకపిమాత్రుఁ డిచ్చట నుక్కు మెఱసి
రూఢిఁ బిడికిటఁ గదిసి నీఱొమ్ముఁ బొడిచి
నీదుసింహాసనము గూల నిలిచి తన్ని
యరిగె నదియైనఁ దలఁప వేమందు నిన్ను. ॥7॥

[1]సీ. మర్కటాలికి వశమా సముద్రంబులు
నాలుగు దాఁట నేనాఁటనైన
నరులకు శక్యమా నవ్వుచు నీలంక
యగ్గలంబుగఁ బెనులగ్గపట్ట
భవదీయదానవాపారబలంబుల
నలవియే పరులకు నవనిఁ గూల్ప
సురసంఘములనెల్ల చెఱలు వట్టిన నిన్ను
నెదరింపఁ దరమె మఱెవ్వరికిని
గీ. గాన రాముండు విష్ణుండు గాఁ దలంపు
నెలఁత సీతను మాయగా నిశ్చయింపు
హనుమఁ డీశ్వరుఁ డని బుద్ధియందు నిలుపు
మనుము శరణని రఘురామమఱువు చొరుము. ॥8॥

గీ. భానుకులవర్ధనుం డాదిపరమపురుషు
చరణములమీఁద సాష్టాంగ మెరఁగి భక్తి
నిరపరాధిని ననుఁ గావు నీవె దిక్కు
పరఁగఁ గనుమన రామభూవరుఁడు నిన్ను. ॥9॥

సీ. అలవిభీషణుఁ గాచినట్టి శౌర్యంబునఁ
గాకాసురునితప్పు గాచురీతిఁ
బొసఁగ నెంగిలిపండ్లు భుజియించి శబరిని
గరుణ రక్షించిన కైవడిగను
జాఁపఱాయై యున్నతాపసిదేవికి
శాపంబు వాపినసరణి ధరణిఁ
దాటకఁ దెగటార్చి తపసియజ్ఞము గాచి
కరుణతో మౌనులఁ గాచినట్టు
గీ. లఖిలసురమునిబృందంబు నౌ ననంగ
శ్రితజనాధారు శాత్రవజితవజీరుఁ
గోటిసూర్యప్రతీకాశుఁ గుజననాశు
సిద్ధమని నమ్ము నిన్ను రక్షించుఁ బుత్ర. ॥10॥

క. పుత్రా నామాటలు విను
సుత్రామాదు లొగి నిన్ను సొంపు దలిర్పం
బాత్రునిగా నుతియింతురు
శాత్రవజిత యింతకన్న సమయము గలదే. ॥11॥

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబుల భయంబు పుట్టించినం గనలి
తోఁక ద్రొక్కినభుజంగంబుతెఱంగున దండతాడితం బైనకం
ఠీరవంబుచందంబున ఆజ్యాహుతం బైనప్రళయాగ్నిమాడ్కి
మండి మిట్టిపడి మొగంబులు ముడిపెట్టుక కన్నుల నిప్పు లురులఁ

దల్లివి యని యిమ్మాటలకు సహించితింగాక యెండొరులైనం
దెగఁజూడనే. ‘స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకీ’ యనుసామెత నిజ
మయ్యె నీబుద్ధి వినియెడువెఱ్ఱియునుం గలఁడే యని యచట
వీడ్కొని ప్రళయప్రచండమహోద్దండసప్తార్చివిధంబునఁ
గ్రాలుచుఁ బటహాదిరవంబులబ్రహ్మాండంబు ఘూర్ణిల్ల మఱు
నాఁడు సూర్యోదయకాలంబున రథంబుపై నెక్కి కొంత
చిక్కినసైన్యంబులం గొని విలయకాలాంతకువిధంబునఁ గదలి
రాఁదొడఁగె నంత నిక్కడ. ॥12॥

ఉ. అడ్డము వచ్చి తల్లి తనయాత్మజునిం గని ప్రేమ మీఱఁగా
గడ్డము వట్టి నామనవి గైకొని యిప్పుడు వద్దు రాముతో
జడ్డుతనంబు మాను సరసంబున నీవును సంధి చేసి నీ
బిడ్డల నన్నుఁ గోడలిని బెంచుము శాశ్వతకీర్తి వర్ధిలన్. ॥13॥

వ. అనినఁ దల్లిం జూచి బొమలు ముడిపెట్టి పెద్దకాలంబున నిట్టి
బుద్ధి వొడమి మతి చెడియున్న నీతో నాకు భాషణంబేల
అంతశ్శత్రువులతోడ సంధి గావింపుమని పలుకవచ్చిన నిన్ను
సహించితిఁ గాని నాప్రాణంబులు నాకు రుచికరంబులు గావే
ని న్ననఁ బని యేమి విడువు మని కరంబున నదల్చి సకలబల
సంపన్నుండై యరుగుదెంచుచున్న నంత నిక్కడ. ॥14॥

[2]గీ. రామచంద్రుండు నలసుమిత్రాతనూజుఁ
బ్రేమతోడుతఁ జూచి విభీషణార్క
తనయపవనజజాంబవత్ప్రభృతి తరుచ
రేంద్రు లెల్లను వినుచుండ నిట్లు లనియె. ॥15॥

ఉ. నిన్న శతాస్యుఁ డిచ్చటికి నిక్కుచు వచ్చి యనేకసేనలం
బన్నుగ సంహరించి మనపైఁ జనుదెంచిన వానియుగ్రతం
గన్నులఁ బాఱఁ జూచి యొకకైవడి నుంటిమి గాని వానితో
నున్నతవృత్తిఁ బోరుటకు నోపఁగ నైతిమి నీచవర్తనన్. ॥16॥

ఉ. ఎంతటివానికైన నొకయెక్కుడుదాడిని నొక్కవేళలన్
వింతగ బుద్ధి చంచరిలు విశ్వములో నటుగాన దైత్యుఁ డ
త్యంతరణోత్సవంబున రయంబున వాఁ డొగివచ్చె వానితో
నెంతయుఁ బోరఁగావలయు నెల్లసురావళి సంతసిల్లఁగన్. ॥17॥

ఉ. నావిని లక్ష్మణుం డనియె నవ్వుచు నీగతిఁ బల్క నేల నా
లావును దైత్యులావును బరామరిసించెదుగాక దివ్యబా
ణావళి నద్దురాత్ముని రయంబునఁ గూల్చెద లేనినాఁటికిన్
వావిరివానిచేత నిల వ్రాలెదఁ గాక తలంక నేర్తునే. ॥18॥

సీ. అనులక్ష్మణునిమాట కనుకూలముగ భర
తుండు శత్రుఘ్నుండు దండనిలిచి
చూడుమీ దేవ మాసుమహితవిక్రమం
బని చాపములు పూని రాక్షణంబ
కుశలవు లిద్దఱు ఘోరయుద్ధము సేయ
నట్టాడఁగాఁ జొచ్చి రలముకొనుచు
సుగ్రీవుఁ డారాముఁ జూచి సేనలతోడఁ
దలఁకక నిలిచె నంతకునిరీతి
గీ. నంత హనుమంతుఁ డప్పు డత్యంతశౌర్య
వంతుఁడై మిన్ను ముట్టుచు వచ్చి రాముఁ

గంజదళనేత్రు నీకేల కళవళింప
నాశతాస్యునిఁ దృణలీల నవనిఁ గూల్తు. ||19||

గీ. అనుచు సన్నద్ధు లగుచు శంఖాద్యనేక
తూర్యనాదంబు లందందఁ దొడిఁబడంగ
రథము లెక్కిరి తమమనోరథము లెక్కు
భాతి నార్చుచు శత్రుగర్భములు వగుల. ||20||

సీ. రాముండు చటులవిక్రమశీలుఁడై వేగ
హనుమంతు భుజములయందు నిలిచి
జానకీదేవిఁ బశ్చాద్భాగమునఁ బొందు
గా నిల్పి భేరులు ఘనత మెరయఁ
గడు ధనుర్గుణవిటంకారముల్ దిక్కులు
జగతిఁ బిక్కటిలంగఁ జలుపుకొనుచుఁ
బవనజుముఖుఁగునఁ బరఁగ విభీషణుఁ
బొంచియుండఁగ నియమించి మించి
గీ. దైవసంఘంబు జయజయధ్వనులు సేయఁ
గపులు పెల్లార్వ బ్రహ్మాండఘటము పగులఁ
గెరలి శతకంధరుని విలోకించుకొనుచు
ధరణిజకుఁ జూపుచును బ్రమోదమున నుండె. ||21||

ఉ. అంత శతాననుండు విలయాంతకుకైవడి హుంకరించుచుం
బంతముతోడ వచ్చి పటుబాణపరంపరచేఁ గవీంద్రుల
వింతగఁ గూల్ప వారలును వృక్షమహీధరసంఘముల్ వెసన్
వంత ఘటింప వైచినను వాఁ డవి చూర్ణము చేసి వ్రేల్మిడిన్. ||22||

చ. మఱియును మూఁడుబాణముల మైందుని గీటణఁగించి యుగ్రతన్
శరనవకంబుచే శరభుఁ జయ్యనఁ గూల్చి పదింట నీలునిన్
ధరఁ బడనేసి గోముఖునిఁ దప్పక యేడిట సంహరించి తా
నరుదుగఁ బద్నొకొంటను గవాక్షుని మూర్ఛిలఁ జేసి వెండియున్. ||23||

సీ. దశకద్వయంబునఁ దారకుఁ బడనేసి
మొనసి జ్యోతిరుఖు ముప్పదింటఁ
దివిరి ఖండించి యాద్వివిదుని నలువది
శితవిశిఖంబుల హతునిఁ జేసె
యిషుపరంపరలచే ఋషభుని వెసఁ ద్రుంచి
గవయుని డెబ్బదికాండములను
జక్కుగావించి పెంపెక్కుచు నొకనూఱు
శరముల నంగదుఁ జమరివైచి
గీ. జాంబవంతుని మున్నూరుసాయకముల
నురవడిని గ్రుచ్చి ధాత్రిపై నొరఁగఁజేసి
గంధమాదనముఖమహాకపుల వేయి
మార్గణంబులు పరఁగించి మద మణంచి. ||24||

గీ. పరఁగ నార్చుచు నిన్నూఱుబాహులందు
నస్త్రశస్త్రాళి ధరియించి యమరు లడలఁ
గడఁగి రాముని వెదకుచుఁ గదలి రాఁగ
నప్పు డెడఁజొచ్చి సుగ్రీవుఁ డడ్డుపడియె. ||25||

మ. వడివాలంబున వానిచేతు లణఁగం బంధింపఁగాఁ బూని యి
ప్పుడ మెల్లన్ వణఁకంగ నార్చుచు బలస్ఫూర్తిం జనుందేర నే

ర్పడ నద్దానవచక్రవర్తి కినుకం బాటించి సుగ్రీవునిం
బడఁగూలన్ వెసఁ దన్నె రాఘవమహీపాలుండు చింతింపఁగన్. ॥26॥

ఉ. రాముఁడు నవ్విభీషణుఁడు రామునితమ్ములుఁ బుత్రులు న్మహీ
జామణియున్ మరుత్సుతుఁడు సంగరవీథినిఁ దక్క వానర
స్తోమములు న్సురావళియుఁ జూర్ణములైరి వెలుంగుచిచ్చుపై
నాము నెదిర్చి చచ్చుశలభావళికైవడి నొక్కపెట్టునన్. ॥27॥

ఉ. వెండియు నాళతాననుఁడు వేగమ రామునిపై రథంబు ను
ద్దండతఁ దోల సారథిని దప్పక తిట్టుచు హుంకరించుచుం
గాండపరంపరల్ ధరణిఁ గప్పుచు గుండెలు వ్రయ్యనార్చుచున్
దండిగ రాఁగ లక్ష్మణుఁడు దైత్యునిపై నెదిరెన్ మహోగ్రుఁడై. ॥28॥

చ. ఎదిరిన రాఘవానుజుని యేపును రూపును బాణతూణముల్
సదమలశౌర్యమున్ విమలచాపమునుం గని యొక్కతీక్షణ
ప్రదరము వింటఁ బూని యల పద్మభవాండము వ్రయ్య నార్చుచో
వదలక రోష షణవివాదము మీఱఁగ నప్పు డిట్లనెన్. ॥29॥

గీ. పాఱిపొ మ్మోరి యెటకైన బవరమందు
నెదిరి మద్బాణములకు సహింపఁగలవె
యిట్టె చంపెద నినుఁ జలపట్టి యింత
నందనుని మళ్లి తల్లి యెన్నఁటికిఁ గాంచు! ॥30॥

సీ. ఏఁడిరా లంకపై నేగి దశాస్యుని
　　　　ధాత్రిపైఁ గూల్చు ప్రతాపఘనుఁడు
ఏఁడిరా బాణంబు లేర్చి యార్చుచుఁ గుంభ
　　　　కర్ణునిఁ జంపువిక్రమధురీణుఁ
డేఁడిరా కోపోగ్రహృదయుఁడై యని నగ్ని
　　　　వర్ణునిఁ జంపినవరబలుండు
ఏఁడిరా మున్ను మహేశ్వరచాపంబు
　　　　భిన్నంబు గావించుభీమశౌర్యుఁ
గీ. డతనిపైఁగాని నాదుసాయకము లేయ
శరధిఁ జొచ్చినఁ దలచూప వెఱచియున్నఁ
గొమ్మ మఱువున దాఁగినఁ గోరి విప్రుఁ
డైన గిరినున్నఁ బోనీయ కవనిఁ గూల్తు. ॥31॥

చ. అన విని యోరిదుర్మతి వృథావచనంబులు పల్క నేల లా
వున నెదిరించి నిల్వుము మహోగ్రశరంబులచేత నీతలల్
గనియలు సేతుఁ జూడు సురకాంతుని వజ్రినిఁ గెల్చు మేఘనా
దునిఁ దృణలీలఁ జిత్రముగఁ ద్రుంచు టెఱుంగవె యాజివ్రేల్మిడిన్. ॥32॥

చ. అని చటులోగ్రబాణముల నాశతకంఠుని నేసె నేసినం
గనలుచు నాశరాగ్ను లధికంబుగఁ గాల్పఁదొడంగె నందుకున్
మనమున నాగ్రహించి గరిమన్ వరుణాస్త్రము లేసి తచ్ఛగా
గ్నిని శమియింపఁ జయుచు ననేకశిలీముఖసంచయంబులన్. ॥33॥

ఉ. నేలయు నింగియున్ దిశలు నిండఁగ నేయఁ దదాశుగానల
జ్వాలలు చుట్టుముట్టుకొని చయ్యన నయ్యురదంబు దగ్ధమై
కూలఁగఁజేసెఁ జేసిన నకుంఠితశౌర్యమనస్కుఁడై కడున్
నేలకు డిగ్గఁగా నుఱికి నిల్చి కురించె మహాస్త్రవర్షముల్. ॥34॥

చ. అవి నడుమన్ హతంబుగ రయంబునఁ జేసి సుమిత్రపట్టివి
ల్లవిరళలీల నొక్కచటులాస్త్రమునం దునియించి యొక్కటన్

వివశునిఁ జేయ మూర్ఛిలి వివేకము దూలఁగ వ్రాలి వెండియుం
బ్రవిమలవృత్తిమైఁ దెలిసి బాణపరంపర లేర్పరించుచున్. ॥35॥

ఉ. వేఱొకవిల్లు పూని యొకవింతరథంబున నిల్చి వేగ బృం
దారకు లుత్సహింప నలదానవసేనలు చంచలింప దు
ర్వారపరాక్రమస్ఫురణ రాముఁడు చూచి ప్రియంబు నొంద ర
క్షోరమణుఁ రథంబుఁ బటుచూర్ణము చేసె జగంబు గంపిలన్. ॥36॥

ఉ. అందుకు దానవుండు విలయానలము న్బలె మండి వేఱొక
స్యందన మెక్కి చాపములు చయ్యన నూఱొగిఁ బూనియార్చి సం
క్రందనముఖ్యదేవతలు కన్గొని భీతిలుచుండఁ గోపముం
గ్రందుకొనంగ నూఱువిశిఖంబుల లక్ష్మణు గ్రుచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ॥37॥

గీ. లక్ష్మణుని గాఁడి మఱియును లఘుతరముగ
ధరణి వెసఁ దూఱి యలరసాతలము సోఁకి
మరలఁ జనుదెంచి శతకంఠు మహితతూణి
మధ్యమున నిల్చె దైత్యులు మలసియార్వ. ॥38॥

గీ. వెండియును శతకంఠుఁ డుద్దండుఁ డగుచు
శక్తి వైచిన సౌమిత్రి జలదరింప
వచ్చి విలు ద్రుంచి దేహంబు సొచ్చి చింప
వ్రాలె నరదంబుపై నప్పు డాలమునను. ॥39॥

గీ. హా మహోదార లక్ష్మణ యకట యంచు
సీతయును రాముఁడును శోకసింధువునను
[3]దేలి రది చూచి భరతుండు దివిరి యాశ
తాస్యుపై నేసె వివిధసాయకము లపుడు. ॥40॥

ఉ. ఏసిన నుగ్రుఁ డౌచు దనుజేంద్రుఁడు నబ్బరతాహ్వయుఁ రణో
ల్లాసునిఁ జూచి చూడు మదె లక్ష్మణుపాలికి నిన్నుఁ బంపెదన్
కౌసుకసాయకంబులను భగ్నము సేయుదు నంచుఁ బేర్చి పె
ల్లేసె సహస్రబాణములు హెచ్చుగ దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగన్. ॥41॥

క. ఆయమ్ములు తృణలీలల
వేయమ్ములఁ ద్రుంచి వైచి వేగన దైత్యుం
గాయమ్ము పగిలి పెక్కులుఁ
గాయమ్ములు గనఁబడంగఁ గాండము లేసెన్. ॥42॥

క. వెండియును దోడఁదోడనె
కాండపరంపరలు దొడిగి కరములఁ గలకో
దండములు నూఱు వ్రయ్యఁగ
దండిగ బిట్టేసె సకలదనుజులు పఱవన్. ॥43॥

క. ఆతనిశోణితకణములు
భూతలమునఁ బడకయుండ భువనము నిండన్
ఖ్యాతిగ మహాగ్నిశరముల
చేతను బ్రభవింప బెదరఁజేసె జగములన్. ॥44॥

చ. అవిగని మండి దానవకులాధిపుఁ డొండుశరాసనంబులన్
వివిధశిలీముఖంబులను వేగన పూని యమోఘవృత్తిమై
భువి వణకంగ నార్చి రఘుపుంగవుఁ డద్భుతమందఁ దద్రథం
బవిరళలీల దగ్ధముగ నప్పుడు చేసె మహోగ్రచిత్తుఁడై. ॥45॥

చ. మఱియును వేయిబాణములు మార్కొని యేసి శరాసనంబు న
చ్చెరువుగఁ ద్రుంచి సూతుని నశింపఁగఁ జేసి మదించి తోడనే
సురవరు లెల్ల నులఁ బటుశూలము కేల నమర్చి యోరి యీ
సురుచిరధారచేతఁ బటుచూర్ణముగాక తలంగి పొఱరా. ||45||

చ. అరివెస నార్చివైవ జగమంతయుఁ గంపము నొందె వార్ధుల్
సరగఁ గలంగె మిట్టిపడె శైలములన్నియు రామచంద్రుఁడుర్
వెఱవెఱనొందె లోకములు వింతగఁ గావిరి గప్పె చంద్రభా
స్కరు లటుత్రోవ దప్పి రతిచంచలవైఖరిఁ దధ్భయంబునన్. ||47||

సీ. ఈరీతి నది రాఁగ నేపుమై నమ్ముల
వానలు నిగిడించె దానిమీఁద
నవి త్రుంచి శూల మత్యంతరయంబునఁ
జటులమై యరుదేర శక్తి వైచె
నది త్రుంచి మండుచు నది రాఁగ మదిలోనఁ
దలఁకక నిశితకుంతలము వైచె
నది త్రుంచి వెండియు గదకొని యేతేరఁ
బూని కఠారిని బొడిచె భరతుఁ
గీ. డక్కఠారిని నఱఁగించి చక్కఁగదియ
నుగ్రుఁడై ముష్టిఁ బొడువంగ నుక్కు మెఱసి
యదియుఁ గైకొన కాశూలమెదిరి యవయ
వములు భేదించి లీలమై వసుధఁ గూల్చె. ||48||

సీ. హా తమ్ముఁడా యని భూతలాధీశుండు
సీతతో నడలి నిశ్చేష్టుఁడయ్యె
నలవిభీషణుఁడును హనుమంతుఁడును బాష్ప
నివహనిర్గతరక్తనేత్రులైరి
చిక్కినదానవసేన లన్నియు మిన్ను
పగుల నార్చిరి మేటిమగలరీతి
నింక నెవ్వఁడు దన్ను నెదురునో యని శత
కంఠుఁ డుండెను రణోత్కంఠుఁ డగుచు
గీ. నంత శత్రుఘ్నుఁ డంత కాలాగ్నివోలె
మలసి తనకన్నుగవఁ బెనుమంట లెగయ
మెఱసి చిచ్చులవానలు గురిసికొనుచు
సరభసంబున దానవేశ్వరునిఁ గదిసె. ||49||

చ. కదిసిన వానియుగ్రమును గర్వము నుబ్బును శౌర్యధైర్యముల్
కదనమహోత్సవంబును వికాసము హాసముఁ జూచి దానవుం
డదనమహాగ్నికల్పవిశిఖావళిఁ జాపములందుఁ బూని యా
త్రిదశులు తల్లడిల్ల నతితీవ్రత నేసె రఘూద్వహానుజున్. ||50||

ఉ. ఏసిన యమ్ములం దునియనేసి ధనుర్గుణటంక్రియల్ మహో
ల్లాసత నిండ సంగరవిలాసమునర్ రిపుమీఁద నుగ్రుఁడై
భాసురసాయకాళి బహుభంగుల నేసి శతాస్యు నందుచే
వాసిగఁ జిక్కుపాటు లొదవంగఁ బెనంగెఁ బురారికైవడిన్. ||51||

సీ. ఇట్టివేళనె త్రుంతు నిఁక వీని నని డాసి
నారాయణాస్త్ర మున్నతిని దొడిగి
యోరిదానన చూడరోరి యీశరమున
లవణాసురుఁడు మున్ను లావు దూలెఁ
బాఱిపో మ్మోరి యీబాణంబుచే మళ్లి

బ్రతికిపోఁగలవె యేర్పడఁగ నీవు
ఇది తరించెడివెఱ విప్పుడే యూహింపు
మని యార్చి వ్రేసిక నవని వణఁకె
గీ. వారినిధులెల్లఁ బిండలివండు లయ్యె
దిగ్గజంబులు నటునిటుఁ దిరిగి పడియె
దారుణాగ్నులు భూనభోంతరము నిండె
శతగళుండును వానిపై శరము లేసె. ॥52॥

ఉ. వానిని నెల్లఁ ద్రుంచి సురవర్గము లుత్సవమంద డాసి య
ద్దానవలోకనాయకుని దారుణభాసురమస్తకాగ్రసం
స్థానకిరీటసంఘములు ధాత్రిపయిం బడఁద్రోచి వెండియుఙ్
వానిశరాసనంబులు రవంబులు మీఱఁగఁ ద్రుంచె నొక్కటన్. ॥53॥

ఉ. అంతియకాని యాజలరుహాసనుఁ డిచ్చినదీవనం దదీ
యాంతము నొందఁజేయఁ దగదయ్యె బలాఢ్యులు చేతఁబట్టిరఙ్
ఎంతటివాఁడు పోరిన నదెక్కడ నెక్కు ధరాతలంబుపై
నెంతయు భేదకార్యమున నెమ్మెలు దూలినఁ దూలుఁగాకొగిన్. ॥54॥

గీ. అట్లు భంజించి నారాయణాస్త్ర మపుడు
మరలివచ్చుచు శతకంఠుమహితరథము
ఘనులు దివిజులు జయజయధ్వనులు సేయ
దగ్ధముగఁ జేసి పొదిలోనఁ దరలకుండె. ॥55॥

గీ. అందు కత్యంతకుపితుఁడై యసురవరుఁడు
నూఱుకరములఁ బటుగదల్ నూఱు పూని
యార్చి వైచిన నన్నియు నతిరయమున
వచ్చి శత్రుఘ్నుఁ దాఁకె భూవరుఁడు వగవ. ॥56॥

గీ. [4]అట్లు సకలగదాతాడితాంగుఁ డగుచుఁ
దూలి వణఁకుచు నెత్తుటఁ దొప్పదోఁగి
మెదలఁగాలేక శల్యముల్ వదలి యపుడు
రథముపై వ్రాలె హా రామ రామ యనుచు. ॥57॥

గీ. ఇట్లు ముగ్వురుతమ్ములు నిలను గూలఁ
గాంచి రాముండు మది లయకాలుగతిని
యాశతాస్యునిఁ బరిమార్ప నపుడు తలఁచె
నంతలోఁ గుశుఁ డసురకు నడ్డుపడియె. ॥58॥

ఆ. [5]పడినవానియలుక పాటించి దానవ
భర్త కినిసి యైదుబాణములను
బూని యేసె వాని భూపాలతనయుండు
దొడరి చేసె నపుడు తునియలుగను. ॥59॥

ఉ. వెండియు నన్నిశాచరుఁడు వింతగ నక్కుశుమీఁద నల్కమైఁ
గాండపరంపరంబులను గప్పిన నయ్యెడఁ జొచ్చి యాలవుం
డండజబాహురీతి దనుజావలినెల్లను ద్రుంచి భండనో
ద్దండతరాశుగంబులను దానవనాయకు గ్రుచ్చెఁ జెచ్చెరన్. ॥60॥

చ. [6]శిశువు లటంచునుంటి ననుఁ జేకొని మ్రింగఁగఁ బూని వచ్చున
ప్పశుపతియుగ్మమో విలయభైరవయుగ్మమొ మృత్యుయుగ్మమో
యశనులయట్లు దాటి వివిధాస్త్రము లేసి రటంచు విస్ఫుర
ద్విశిఖము లేసె నేసిన నవిం బొడిచేసి కుశుండు వెండియున్. ॥61॥

ఉ. క్రమ్మఱ నగ్నికల్ప మగు కాండశతంబు శరాసనంబునన్
సమ్మదవృత్తిఁ బూని నృపచంద్రుఁడు రాముఁడు సత్యశీలుఁడై
యిమ్మహి మించనేని దనుజేంద్రునిహస్తశతద్వయంబు వై
రమ్మునఁ ద్రుంచుఁ గా కని తిరమ్ముగ నార్చుచు నేసెఁ జెచ్చెరన్. ||62||

చ. ధరణి వడంకె వార్నిధులు తల్లడమందెఁ గులాద్రులెల్ల ది
ర్థిరముగఁ బెల్లుగాఁ దిరిగె దేవతలున్ భయమంది రెల్లది
క్కరులును మ్రొగ్గె నంత శతకంఠుఁడు చూచి యమోఘవృత్తిమై
శరనిచయంబు లేసె నతిసాహసలీలల హుంకరించుచున్. ||63||

చ. దనుజుఁ డొనర్చుబాణమును దత్క్షణమందునఁ ద్రుంచివైచుడున్
ఘన మనలంబు లోకమున గ్రక్కున నిండి తదీయహస్తపం
క్తిని విదళించెఁ దోడ యెదిర్చి లవుం డనలాస్త్రసంఘముల్
కనలుచు నేసి రక్తములు గాఱకయుండ నొనర్చె వ్రేల్మిడిన్. ||64||

చ. కరములు వ్రాలినన్ దనుజకాంతుఁడు బ్రహ్మఁ దలంచె నంతటం
గరములు వెండియు న్మొలచె గ్రక్కున మొల్చినవెంటనే ధను
ర్ధరుఁ డన మించి యుగ్రతరఘోరశరంబులు పావకార్చు లే
ర్పఱుపుచు నేసె నేసినను బాలురు మూర్ఛల నొంది రందులన్. ||65||

చ. మఱియును శబ్దభేదు లగుమార్గణసంఘములన్ ధరాసుతా
వరభుజయుగ్మ మేయ నిరువంకలగాఁడి మహాద్భుతంబుగా
నరవరుఁడున్ మనంబున ఘనంబుగఁ గంపిలుచుండ దేవతల్
హరహరయంచుఁ జూడ విగతాయువులన్ వెసఁజేసె నుగ్రతన్. ||66||

మ. తనపుత్రుల్ తనతమ్ములున్ దనుజుచే ధాత్రీస్థలిం గూలినం
దననేత్రంబుల నశ్రువుల్ చెదరఁ జిత్తం బందులన్ మండుచున్
ఘనతన్ వాయుజుమీఁద నెక్కి తనవెన్కన్ సీత శోభిల్లఁగా
దనుజాధీశుని డాసె నెల్ల సురబృందంబుల్ విలోకింపఁగన్. ||67||

మ. దనుజేంద్రుండును డాసె రామునిమహోద్దండప్రతాపంబునన్
వనధుల్ పిండలివండు లయ్యెఁ నచలవ్రాతంబులుం దూలెఁ జ
య్యన ధాత్రీస్థలి గ్రుంగె దిక్కరిసమూహంబుల్ వెసన్ మ్రొగ్గె ది
గ్గనఁ బుట్టెన్ ధర నొక్కమ్రోఁత యజుఁడుం గాలంబు లెన్నెన్ మదిన్. ||68||

సీ. వీఁడా మహోద్దండవీరప్రతాపుని
దశకంధరునితలల్ దరిగినాఁడు
వీఁడా సుఖానిద్రవిభవంబు గలకుంభ
కర్ణుని దెగటార్పఁ గన్నవాఁడు
వీఁడా మహారణవిక్రమధైర్యులు
మారీచుబాహుల మాపినాఁడు
వీఁడా మహోద్దండవిపులప్రభావుని
నతికాయు నాజిలో నణఁచినాఁడు
గీ. అనఁగ వింటినిగాని యీయవనిపతిని
నెన్నఁడును జూచి యెఱుఁగను నితని నేఁడు
చూడఁగంటిని నాకోర్కి వీఁడె నహహ
బలుశరంబులఁ దెగటార్తుఁ బ్రాభవమున. ||69||

ఉ. రెండుపయోధులో తలఁప రెండుకులాద్రులొ రెండుచిచ్చులో
రెండుమదించు నేనుఁగులొ రెండుమృగేంద్రములో యటంచు నిం
ద్రుండును రుద్రుఁడున్ వరసరోజభవుండును గూడి యద్భుతా
ఖండమనస్కులై దివినిఁ గన్గొనుచుండిరి మాటిమాటికిన్. ||70||

వ. ఈక్రమంబునఁ జాపవిద్యాగురుం డగు రఘువరుండును,
త్రిలోకకంటకుం డగు శతకంఠుండును మహాయుద్ధసన్నద్ధులై
కదిసిన మేరునగంబునుఁబోలె హనుమంతుం డట్టిసమయం
బునఁ దనవాలంబు రామచంద్రునిముందట నడ్డంబుగా నిలుప
నది దనుజవరుం డేయు శరంబులకు గుఱి యనఁ జెలంగె
విభీషణుండును మానవదానవనాయకులు పెనంగునెడ
రామునికరంబులచే నసురరక్తంబు చెదరి క్రిందఁబడకుండ
నడుమ నడుమ నాగ్నేయవాయవ్యాస్త్రంబు లేసెద నని
పావని మఱువున నిల్చి యుద్ధసన్నద్ధుండయ్యె అంత విలయ
సమయమహానలకీలాకరాళంబుచాడ్పున నూఱుమొగంబుల
మంట లొదవ ననేకసాయకంబులు నృపవరునిపైఁ బ్రయో
గింప నవియెల్లను హనుమదాభీలవిశాలవాలవజ్రపర్వతంబు
సోఁకి తునియలయ్యె నంత. ||71||

మ. పటుకోదండము వంచి రాముఁ డమరుల్ భాసిల్లి దీవింప వి
స్ఫుటనారాచము లూని యార్చి యల రక్షోనాథుపై నేయ నా
చటులాస్త్రంబులు నింగి ముట్టి తగ నాశ్చర్యంబుగా నాటి యొ
క్కట నన్నిం బటుచూర్ణ మయ్యె దనుజాంగప్రాభవంబేమొకో. ||72||

సీ. ఒక్కదివ్యాస్త్ర మత్యుగ్రశరాసనం
బునఁ బూని రఘురాముఁ డొనరనేయ
నది భటునకు నైదు హయమున కిరువది
కరికిఁ బంధురగతిఁ గలితశతము
సారథి కిన్నూఱుచక్రంబులకు వేయి
పొలుపారుకేతనంబునకు లక్ష
రథికున కఱువదిలక్షలు నై భూమి
యంతయు నిండ నత్యంతశీఘ్ర
గీ. మింతవట్టును దనుజేంద్రుఁ డంతవేగ
నడుమనే త్రుంచి కుపితుఁడై పుడమి వణఁక
రాముపై నేయు బాణపరంపరలును
దత్క్షణంబున వాలంబు దాఁకి విఱుగు. ||73||

ఉ. వెండియు దానవేశ్వరుఁడు విం ట్లొకనూఱుకరంబులందు ను
ద్దండతఁ బూని సాయకశతంబు దిశల్ వణఁకంగ నార్చి యు
గ్రుండయి రాముమీఁదఁ బురికొల్పి రయంబున నేసె నేసినన్
దండిగ లోకమెల్ల వివిధస్థితి నిండె మహాగ్ని పెల్లుగన్. ||74||

శా. అక్కాండంబులు కొన్ని వాయుజమహోగ్రాభీలవాలం బొగిం
జక్కం దాఁకి హతంబునొందె మఱివీఁకం గొన్ని భూపాలకుం
బ్రక్కల్ వ్రయ్యఁగ దూఱిపాఱె నతివైరం బొప్పఁగాఁ గొన్ని పెం
పెక్కన్ వచ్చి విభీషణుం దగిలె దేవేంద్రాదు లీక్షింపఁగన్. ||75||

శా. రామక్ష్మాధిపుఁ డందుకున్ మది మహోగ్రం బొప్పఁగాఁ గర్కశో
ద్దామాభీలశరంబు లేర్చి గుణము దర్పోద్ధతిన్ మీటి సం
గ్రామం బందుల రాముఁ డుండవలె లేకన్ దానవుం డుంటకు
న్నేమం బొప్పఁగ సిద్ధ మొందవలె వర్ణింపంగ రెండుండునే. ||76||

మ. అనుచున్ వింట నమర్చి యార్చి నిజబాహాశక్తి నుంకించి చ
య్యనఁ బెల్లేసినఁ దచ్ఛిలీముఖము లత్యంతప్రచండాకృతిన్
దనుజాధీశునిగాడి యవ్వల వినోదం బొప్పగాఁ దూఱి వే
గన యచ్చేరువ నున్నకొండ పగులంగాఁ దాఁక నుగ్రంబుగన్. ||77||

శా. అంతర్ మారుతిచెంత నిల్చి పటురోషాయత్తుఁడై వింట న
త్యంతోగ్రానలబాణముల్ దొడిగి యాదైత్యేంద్రురక్తం బిలం
బంతం బొప్పఁ దొరంగకుండఁ బఱపెర్ బ్రహ్మాదు లాశ్చర్యులై
వింతం జూడఁగ నవ్విభీషణుఁడు హృద్వీథిర్ ముదం బందుచున్. ||78||

శా. దానం జేసి స్వదేహరక్త మిలమీఁదం జెందకున్నర్ హరి
ధ్వానం బొప్పఁగ నట్టహాస మొదవర్ దర్పంబుమై నార్చుచుర్
మానంబుల్ చెదరంగఁ దిట్టుచును దుర్మార్గంబునన్ హా పరా
ధీనా యోరివిభీషణా తునిమెదర్ దిక్కేది వీక్షింపరా. ||79||

మ. అని పెల్లార్చి సమంత్రకంబుగ మహోద్యచ్ఛక్తి సంధించి య
ద్దనుజాధీశకులాపరాధు నిలమీఁదం గూల్చి రమ్మంచు వై
చిన నంతంతకుఁ జిచ్చు లీనుకొనుచున్ శీఘ్రంబునం బోయి గ్ర
క్కున బంధించె విభీషణుర్ సురవరుల్ ఘోషింపఁగాఁ జెచ్చెరన్. ||80||

సీ. అది చూచి రాఘవుం డనలాస్త్రములు వైచెం
గంటకుం డగుశతకంఠుమీఁద
నవి ద్రుంచి దానవుం డైంద్రాస్త్రములు వైచె
నవి ద్రుంచి నృపుఁ డేసె నహిశరములు
నవి ద్రుంచి వాయుబాణావళి దనుజుఁ డే
సిన నవి ద్రుంచి యజ్ఞనవరుండు
నారాచతతు లేసె నగుచు నద్దానవ
భర్త రథం బెల్ల భస్మముగను
గీ. విరథుఁడై యంత వేఱొక్కయరద మెక్కి
పృథివి వణఁకంగ విండ్లెక్కువెట్టఁబూను
నతనిచాపంబులును విశిఖాలివలన
ఖండములుచేసె భండనోద్దండుఁ డగుచు. ||81||

సీ. చాపముల్ పోయినఁ గోపగించి శతాస్యుఁ
డురవడి మండుచు నున్నయట్టి
శూలంబు కరమునఁ జోద్యంబుగాఁ బూని
బ్రహ్మాండమంతయుఁ బగుల నార్చి
కనలుచు జనవల్లభునిఁ జంపు మని యేసె
నేసినజలనిధు లెల్ల నింకెఁ
గులగిరు లదరెె దిక్కులు వ్రయ్య లగుచుండె
నింద్రాదు లద్భుతహృదయులైరి
గీ. యంత నది డాసి విలయకాలాగ్నిరీతి
మండుచును రాఁగ నాహనుమంతుఁ డపుడు
వాల మల్లార్చి వచ్చెడిశూల ముగ్ర
వృత్తి వెసఁబట్టి నడిమికి విఱుచుచుండె. ||82||

సీ. హనుమంతుఁ డందుచే నదవదపడుచుండ
నిది సమయము రాము నిలను గూల్ప
నని యొక్కగదతోడ నడిచె ఆివ్వున దాని
తాఁకున కొక్కింత తల్లడిల్లి
మనుజవల్లభుఁ డాత్మఁ గనలుచు నర్థచం
ద్రాస్త్రశతంబు శరాసనమున
సంధించి దేవతాసముదయంబులభక్తి
యొనర నాపైఁ గల్గియుండెనేని
గీ. వానిహస్తంబులును దలల్ వసుధఁ గూలుఁ

గాక యని వైచె దైత్యుండు గళవళింప
మరు లద్భుతమంది హాహా యనంగ
ఖండమై కూలెఁ దలలును గరశతమును. ||83||

సీ. కూలి క్రమ్మఱఁ దొంటిపోలిక మొలచెను
గరములుఁ దలలు నక్కజము గాఁగ
నాశతాస్యునిరక్త మవనిపైఁ దొరఁగిన
మొనసి నూర్వురు శతముఖులు పుట్టి
యెక్కడఁ జూచిన నక్కడ నటువంటి
వికృతదైత్యులు వెల్లివిరిసియుండ
నన్నిదిక్కులఁ బోర నందుకు రఘురాముఁ
డందరఁ బోరుచు నడలుచుండ
గీ. నంత హనుమంతుఁ డాశూల మపుడు ద్రుంచి
సీత నెక్కడఁ దగులునో శితశరమ్ము
లనుచు వాలమ్ము చుట్టిరాఁ దిగిచియుండె
నగుచు సుర లుబ్బగా మేరునగమురీతి. ||84||

ఉ. రావణకుంభకర్ణుల శరంబులఁ గూల్చితి నంచు మమ్ము దు
ర్భావమునం బెనంగ వెసఁ బాల్పడి తెందుల కేగువాఁడ వీ
వేవిధినైన నిన్నుఁ దునియించి భవత్తనుమాంసఖండముల్
వావిరియై భుజింతు మిఁక వార్ధులు సొచ్చినఁ బోవనిత్తుమే. ||85||

గీ. కొంద ఱిట్లని తిట్టుచుఁ గొంద ఱలిగి
సాయకంబులఁ గప్పుచు శౌర్యమహిమ
చూడు మనుచును నెక్కడఁ జూచినను శ
తాస్యమయమయ్యె నటసురలకట యనఁగ. ||86||

గీ. అపుడు నిర్విణ్ణుఁడై చాప మచట వైచి
చేతులాడక మిగుల నిశ్చేష్టుఁ డగుచు
నవ్విభీషణు నీక్షింప నతఁడు శక్తి
బద్ధుఁడై యున్నఁ బవనజుఁ బాఱఁజూచి. ||87||

శా. ఏచందంబున గెల్చువాఁడ నిఁక నే నేలాగునం ద్రుంతు నీ
నీచాత్మ్ముం డెచటం గనుంగొనినఁ దానేయున్నవాఁ డేగతిన్
భూచక్రంబున నెత్తెఱంగు మునులం బోషింప నేలాగునన్
నాచేతన్ మనఁగోరువారు నెప మొందుర్ హేతువయ్యెంగదా. ||88||

వ. అని యనేకప్రకారంబుల విచారింప నారఘుపుంగవునిం గనుం
గొని యాంజనేయుండు నిర్విణుఁడై యూరకుండె సకలబల
క్షీణంబైనమనము మరలి వార్ధిచతుష్టయంబు నెట్లు గడ
తుము పుత్రపౌత్రానుజవియోగంబున కెట్లు నిలుతుము
ఈదుర్వార్త మాముగ్గు రమ్మల కేమని వినిపింతు నీపరమ
పతితుం డైననిశాచరుని సర్వశస్త్రాస్త్రంబులవలన సంహరింపం
జాలక బలక్షీణంబై యుంటి నింక నేది యుపాయం బనిన
మారుతనందనుండు రామచంద్రుని పరాజయంబునకుం
జింతించి యూరకుండె నప్పుడు మగనివగపుఁ గనుంగొని సీతా
మహాదేవి తనయాదిమరూపమహిమాసామర్థ్యంబు తలపోసి
తనచేత నంతయు సాధ్యం బగుట సిద్ధంబుగాఁ దెలిసి కరం
బులు మొగిడ్చి రఘుకులసుధార్ణవసంపూర్ణిమాచంద్ర మదీ
యప్రాణనాథ రఘునాథ భవన్మహిమంబునఁ గొంతసేపు నేను
మీచేతివిల్లును బాణంబులును బూని రిపులతోడఁ బోరెద

నాఁడుదాన నని యాగ్రహంబు సేయందగ దిట్టిసమయం
బున మీకు నలయిక దీఱుదనుకను దివిరి వివిధవిశిఖపరంపర
లచేఁ బెనంగెద నావిన్నపం బాకర్ణింపుమని పెక్కుచందం
బులఁ బ్రార్థింప రామభద్రుండును దనమనంబున నద్భుతంబు
నొంది మున్ను దనతోడ వసిష్ఠుం డెఱింగించుటయును
జానకి తన్ను సెలవు దయచేయుమని వేఁడుటయును మొదట
విరించిఁ గోరునెడలఁ దలఁపకుండుటయు ననేకప్రకా
రంబులఁ దలపోసి దనుజుండు మడియుట సిద్ధంబని మనంబునం
దోఁచిన నలరి బాణాసనబాణతూణీరంబులు దీవించి యొసం
గిన నవ్వేళ నవ్విమలాంగియును బరంజ్యోతిస్వరూపంబు
గైకొని హనుమంతునిభుజంబుపై మిన్నుముట్ట నిలిచి తన
మహాతేజంబు భూనభోంతరాళంబు పరిపూర్ణంబుగా నిండ
మహోద్దండకోదండం బెక్కిడి సకలబ్రహ్మాండభాండంబులు
ఘూర్ణిల్ల గుణటంకారంబులు గావించి తనమహామాయ
నాకర్షించిననది పొడచూపిన నీవు దనుజుని రక్తబిందుపరం
పరలు ధరం దొరంగక యుండ నెవ్వరికి నదృశ్యంబవై నాలుక
యెటు చూచిన యోజనంబు నేలఁ బఱపియుండుమని నియో
గించిన రాఘవుం డాశ్చర్యమానసుండై చూచుచుండ
నమోఘబాణపరంపర నిగుడించి శతముఖుల నందఱ నొక్క
దిక్కునకు వాయవ్యాస్త్రంబులం ద్రోయుచు మహోద్దండ
ప్రచండభండనంబు గావించిన నద్దానవనాయకనిచయంబును
దదీయతేజోవిశేషంబువలనఁ జేతులాడక చూచికొనుచుండి
రాసమయంబున. ॥89॥

గీ. విల్లు జళిపించి కర్కశభల్లశతము
పూని దేవతలెల్ల నద్భుతము నొందఁ
బద్మజాండంబు పటపటఁ బగుల నార్చి
యెలమిఁ దనపతి వినుచుండ నిట్టులనియె. ॥90॥

[7]గీ. మూఁడుమూర్తులకును నేనె మూలదుంప
నగుదునేని శ్రుతుల్ సత్య మగునయేని
పుడమి నిజశతకంఠుఁ డొక్కఁడును దక్క
నున్న శతముఖహీనమై యుండుఁగాక. ॥91॥

గీ. అనుచు వైచిన నందఱ నాక్షణంబ
నీఱు గావింవ మాయమై పోరు మాని
చనిరి వెండియు దానవచక్రవర్తి
సీతపై నేసె నుద్దండశితశరములు. ॥92॥

గీ. ఇవ్విధంబునఁ దనరక్త మిలను దొరఁగి
యందు బుట్టినశతముఖు లణఁగ నందు
వలన నిది మాయ గాఁబోలు వనితయైన
నిట్టితెఱఁగున బోదురే బెట్టిదముగ. ॥93॥

గీ. అనుచుఁ గ్రమ్మఱ జానకి నరయుచుండ
విష్ణుఁడును బ్రహ్మయును నలవిశ్వపతియు
విలయపావకుఁడును మహావిధియుఁ గానఁ
బడిన నడి చూచి మది భయపడియె నసుర. ॥94॥

ఉ. రామునిపేరిబాణముల రాక్షసనాయకుమీఁద నార్చి యా
రామ చెలంగి వైచిన నరాతిభయంకరమై కణంకతో

వేమఱుఁ బోయి దానవునివిం డ్లోగిఁ ద్రుంచి కిరీటపంక్తులన్
భీమము మీఱ డుల్చి సరిపెట్టెఁ దదీయశరీరతేజమున్. ‖95‖

ఉ. ఎచ్చటఁ జూడ నచ్చటనె యెమ్మిని మృత్యువుఁ బోలి సీత దా
మచ్చర మొప్ప నిల్చి తనుమార్గణపంక్తుల నొంపఁ బూనఁ దా
నచ్చెరువంది యాహరిహరాదులకైన వశంబు గాదుగాఁ
జెచ్చెర నిమ్మహామహిమచేఁ దనకున్ మరణంబు చొప్పడున్. ‖96‖

చ. అనుచు రథంబుపై నిలువ నద్దనుజాధిపుమీఁద నల్కపై
ననలశిలీముఖంబులు సహస్రశతంబులు వైచె వైచినన్
దనుజుఁడు సొమ్మసిల్లి యరదంబున మూర్ఛిలి వ్రాలె వ్రాలినన్
గనుఁగొని సూతుఁడున్ రథము గ్రక్కునఁ దోలె రణంబు పాయఁగన్. ‖97‖

వ. శ్రీరామచంద్రుండు సీతామహత్త్వంబు గనుంగొని తన
మనంబున. ‖98‖

సీ. పుష్పంబు లఱచేతఁ బూననేరనిచెలి
యిషుపరంపరఁ బూన నెట్లు నేర్చెఁ
జిల్కపల్కులకు బిట్టులుక్కుకోమలి యిల
యెల్ల భీతిల నార్వ నెట్లు నేర్చె
నేఁ దక్క నన్యుల నీక్షింపనేరని
యింతి సేనలఁ గూల్ప నెట్లు నేర్చె
విసవిస నడువంగ నసియాడుకొమ్మ నేఁ
డెడసి యుద్ధము సేయ నెట్లు నేర్చె

గీ. ననుచు రాఘవుఁ డద్భుతహర్షవార్ధి
నోలలాడుచు హనుమంతువాలమహిమ
వినుతి సేయుచు నాతనివీఁపుమీఁద
నుండె జానకిపైఁ బ్రేమ నిండుకొనఁగ. ‖99‖

ఉ. అంతట దానవుండును రయంబున మూర్ఛయుఁ దేఱి సారథిన్
వింతగఁ జూచి యోరి పరవీరులు నవ్వ రథంబుఁ దెత్తురే
యెంతటివార లైనఁ బరమేష్ఠి యొసంగిన యవ్వరంబుచే
నింతయు న న్జెనంకఁగలరే మహిఁ గూలుదు రింతె కా కొగిన్. ‖100‖

చ. అనవిని సూతుఁ డిట్లనియె నక్కట నాథుఁడు దండలేనిచో
ఘనవిశిఖంబులన్ మనల గ్రక్కున శల్యము లుచ్చిపాఱఁగాఁ
గనలుచు నేయుజానకిని గాంచి సురల్ వినుతింప నట్టిచో
దనుజకులాధినాయక రథంబు మఱల్పక యుంట ధర్మమే. ‖101‖

వ. అదియునుంగాక. ‖102‖

చ. వెఱచినయట్టివేళ మఱివింతగఁ గైదువు చక్కఁ బూనఁగా
మఱచినయట్టివేళఁ బలుమాఱు నరాతికి వెన్నుఁ జూపుచుం
బఱచినయట్టివేళ నగుబాటు ఘటింపఁగఁ జేరిఁ పూరిఁ దాఁ
గఱచినవేళలందు నెడగల్గ రథంబు మఱల్చు టొప్పగున్. ‖103‖

చ. అనుడు తదీయనీతివచనాలికి నుత్సవమంది వానికిన్
ఘనత ననేకవస్తువులు గ్రక్కున మక్కువ నిచ్చి నేఁటి కా
జనకజతోడఁ బోరుటకు శక్యముగా దటుగాన రేపు స
య్యన నరుదెంచి రాముని శరావళిచే నణగింతు వేగనన్. ‖104‖

ఉ. భోరునఁ బోవనిమ్ము మనభూరిరథంబు గృహంబు చేరఁగా
నారఘురాముదేవి విను మల్లదె చంపఁగఁ బూనివచ్చె నా

క్రూరశిలీముఖంబు లలకోమలిపైఁ బని సేయ వెట్లుగాఁ
గారణమున్నదో యనుచుఁ గుందుచు నేగె శతాస్యుఁ డింటికిన్. ‖105‖

శా. ఆరీతిన్ శతకంధరుండు దనగేహం బొప్పుగాఁ జేరి యా
కారం బెల్లను జూచి భీతి నతిదుఃఖప్రాప్తుఁడై మీఱి సొం
పారన్ జానకి మృత్యువై దగుమహోగ్రాగ్నేయబాణంబులన్
వైరం బొప్పఁగ వైచెనో యనుచు గర్వం బెల్లఁ దూలన్ వెసన్. ‖106‖

వ. మఱియు ననేకమార్గంబుల జానకి దివ్యతేజోమహిమంబును శరంబులవేగంబును బాణసంధానచాతుర్యంబును ఉప సంహారచమత్కృతియును నుగ్గడించుచు నెక్కడఁ గనుఁ గొన్న నక్కడఁ బరంజ్యోతిస్వరూపం బగుసీత గనఁబడిన భీతిల్లుచుఁ దనకు నింక మరణంబు సిద్ధంబని నిశ్చయించుచు నెజ్జపయిం బొరలుచుండు తనయుని వీలోకించి తల్లియగు చిత్రగంధి డగ్గఱి తనకరంబునఁ దద్గాత్రంబు నివిరి రక్తప్లుత నిమ్నోన్నతంబులై యపరిమితశరంబులు నాటి యందు విఱిగియున్నఁ గనుంగొని విలపించి యిట్లనియె. [8][అయ్యా నెయ్యంబున నేఁబలుకువచనంబులు వీనులం జొరనియ్యక యింత చేసికొంటివి. ఆయమ్మ యెక్కడ నలుగు నక్కడ నిర్మూలంబగు. ఎక్కడఁ గరుణించిన నక్కడఁ గళ్యాణపరంపరాభి వృద్ధియగు. అప్పరంజ్యోతిమాయకు బ్రహ్మరుద్రేంద్రులు లోనే కాని వెలియై ప్రకాశింపనేరరు] భూనభశ్శైలసముద్రా ద్యపారస్థావరంబులును మృగాండజోరగపిపీలికాద్యసంఖ్య జంగమంబులును గలుగు బ్రహ్మాండంబులు నూఱుకోట్లు పుట్టుచు గిట్టుచు నమ్మహాశక్తియందు నటించు. ఆదిమధ్యవిల యంబులు నమ్మహామహిమంబునకుఁ గనఁబడవు. నీకు మొదట విరించి పురుషులచేఁ జావులేకుండ వరంబు లొసంగునపుడు దేవతలు గినిసి యిట్టివరంబు లొసంగిన నద్దానవుండు లోకం బుల బాధ పెట్టు నింతవత్సలత నీకుం దగదని దూఱిన నతండు లజ్జించి శతముఖుండు పురుషులం దడవెనెకాని తరుణులఁ దలంపఁ డటుగాన మిమ్మును గోబ్రాహ్మణుల నెప్పుడు చెనంకు నప్పుడే జానకీదేవి తనతొంటిదివ్యరూపంబున వధించు నిందు లకు సందియంబు లేదని పలికె నది గావున సీతయుఁ జిద్రూపం బగుమాయ గాని సామాన్యకన్యకగాదు. ఇట్టిచందంబున నమ్మగువచే భవన్నాశంబు సత్యంబు నమ్ముము. ఆసురలును విరించి పల్కినపల్కులకు నానందహృదయులై యుండిరి. ఇట్టి యమహాశక్తి నెదురం జని చరణారవిందంబుల కెరఁగి నమ స్కరించి మమ్మును బుత్రమిత్రకళత్రములను మనుపంజూచెద వేని సీతారాములకు శరణుచొచ్చి తలిదండ్రులు మీరు మీరుదప్ప మాకు నితరులు లేరు రక్షింపు మనిపలికి సకల భోగంబులం దేలుచు బ్రతుకుమని పెక్కుచందంబులఁ బలి కిన నప్పలుకులు ములుకులచందంబునఁ గర్ణరంధ్రంబులు సోఁకిన నులికిపడి తల్లితో నిట్లనియె. ‖107‖

సీ. ఏ నల్గిచూచిన నినుఁడు బెట్టిదముగాఁ
బూని యెండలుగాయఁ బొదల వెఱచు
వలసినప్పుడెకాని మలసి యెచ్చటనైనఁ
జెలరేఁగి యనలంబు మెలఁగ వెఱచు
నాకు భృత్యులరీతి నాకులందఱుఁ గను

సన్నులఁ బనులెల్లఁ జరుపుచుందు
రఖిలజీవులు నేర్చుయముఁడు నాముందఱఁ
గోలకాఁడై యుండు వేళ యెఱిఁగి
గీ. మృత్యువున నేను మృత్యువై మెఱయుచుందు
మఱియు నాయందుఁగల మహామహిమ శివున
కైనఁ జొప్పడ దట్టి నరాధముండు
నతివయును గెల్వఁగలరె యే నణఁతుఁగాక. ||108||

గీ. రేపు చని శాత్రవులనెల్ల నేపు మాపి
వత్తుఁగా కొండువార్తలు వలవ దుడుగు
మీ యటంచును దనతల్లి నింటి కనిచి
నెలఁతయును దాను నా రేయి నిద్ర చెందె. ||109||

సీ. అక్కడ రఘురాముఁ డనుజులుఁ దనయులు
సొరిదిఁ గూలినఁ జూచి శోకమంది
యేమని చననేర్తు నింటికి వీరల
నెచ్చోటఁ బొడఁగందు నెప్పటట్లు
కుశుఁ డెన్నటికి నన్నుఁ గొమరొప్ప వీక్షించి
వేడుకఁ బ్రతిభాష లాడుచుండు
లవుఁ డెన్నటికిఁ గల్గు లక్షణవంతుండు
బాలుఁడు నామీఁదఁ బ్రాణపదము
గీ. అనుచు నొఱలంగ సీత నాయకునిఁ జూచి
యేడ సోదరు లధికుల కేడ సుతులు
రణగతులు మాని యి ట్లొఱలంగఁ దగునె
అనఘ సంసారములు మాయ లనఁగ వినవె. ||110||

[9]సీ. అనుచుఁ దానును రాముఁ డాహనుమంతుండు
నవ్విభీషణుకడ కరిగి యతఁడు
మము నమ్మి వచ్చి యిమ్మాడ్కిని బద్ధుఁడై
యున్నాఁడు రక్షింపకున్న దోష
మని శక్తి శరమున నలుకమై ఖండించి
మొనసి యాతఁడు చెందు మూర్ఛఁ దెలిపెఁ
దెలిపిన నతఁడును ధీరాత్ముఁడై లేచి
వారికోమలపదవారిజములఁ
గీ. బడిన దీవించి యతనితోఁ బ్రధనభూమి
చూడవలె నని దివిటీలు సొరిదిఁ బూని
కపులఁ జూచుచు నంతంతఁ గదలుచుండఁ
బరఁగ భల్లూకపతి గానఁబడియె నచట. ||111||

సీ. ఆతని డాసి రామానుమతంబునఁ
బవనజుఁ డల్లనఁ బలుకరించె
జాంబవంతుఁడ నన్ను సరవిమై నెఱుఁగుదే
యోపుదే లేచి రానొక్క దెసకు
నావిని మారుతనందనుం డీతఁడు
గాఁబోలు నని ధృతి కలిగి తెలిసి
హనుమంత రమ్ము రామావనినాథుండు
పరిణామమునఁ దనభామతోడ
గీ. నున్నవాఁడె విభీషణుఁ డున్నవాఁడె
బ్రతికియున్నాఁడె పవనజ భానుసుతుఁడు

పరమబంధుండ వగు నీవు పలుకరించి
నపుడె బ్రతికితి నీకృపఁ గపివరేణ్య. ||112||

సీ. కన్నులశరములు గాఁడి యొక్కింతయుఁ
దెఱవ శక్యముగావు తెలివిపడవు
వీనులు వినరావు వివశత్వ మొదవెడు
దేహంబు మరణసందేహమునను
లోలమై పలుక నాలుక రాదు నోటను
దడిలేదు లేచినం బడుదు మరలఁ
గావున శరములు గాఁడియున్నవి మేన
నన్నియుఁ దివియుమా యన్న యనిన
గీ. రాముఁ డన్నియుఁ దీసి కరంబులందు
దేహమెల్లను నివిరి చింతింపనేల
నేను రాముఁడ నన లేచి నృపునిపాద
వనజములమీఁద నందంద వ్రాలి తెలిసె. ||113||

వ. మఱియుం బరికించుచుఁ జనియెడుసమయంబున. ||114||

సీ. కొండలవలె నేలఁ గూలినమదగజ
ఘనకదంబములు మేఘములు గాఁగ
మోఁకాలిబంటితో నేకమై యాడాడఁ
గనుకట్టు మెదడు పంకంబు గాఁగ
నలుగులతాఁకున నిలఁబడుమాంసఖం
డములు దామింద్రగోపములు గాఁగ
బలువిడి నెడనెడఁ బాటెడిరక్తంబు
లంబుప్లుతప్రవాహంబు గాఁగ
గీ. వాహినులగుంపు శరములు వాన గాఁగ
మొనల హుంకృతు లవి యుఱుములును గాఁగ
వర్షకాలంబుచాడ్పున వారికన్ను
గవలకును దోఁచె నప్పు డక్కజముగాను. ||115||

ఉ. అంతటఁ దెల్లవాఱె విలయాంతకుకైవడి నాశతాస్యుఁ డ
త్యంతపరాక్రమంబున మహాగ్రహుఁ డౌచు రథంబుమీఁద ని
శ్చింతగ నెక్కి బాణములు చేకొని దుశ్శకునంబు లట్టిచో
నంతకు నంతకుం బొడమ నన్నియుఁ గైకొనకున్న నంతటన్. ||116||

ఉ. ప్రొద్దున లేచి తల్లి తనప్రోలికి వచ్చి కుమారరత్నమా
ముద్దులు గూర్చి ప్రేమమున మోమును వీక్షణచేసి నేఁటికిన్
వద్దుర మాను దుశ్శకునవారము పుట్టె నటంచుఁ జెప్పఁగాఁ
బెద్దయెలుంగు నెత్తి భువిఁ బెల్లుగ నార్చి తొలంగఁ ద్రోచినన్. ||117||

వ. అంతట నడ్డంబు పడి యతనిభార్య యగుయయాతి కుమారుం
డగునీలకేతనుం దోడ్కొనివచ్చి నీతల్లి చిత్రగంధిబుద్ధులకు
సహింపఁజాలక తొలఁగం ద్రోచితి విదియేమి కారణం బొకో
యని తననాథుపాదంబుల కొరఁగి నీకుమారుం డగునీలకేత
నుండు వచ్చియున్నాఁడు నన్నుం గృపఁజూచి నామాట
లాలించి యిప్పుడు రణయాత్రకు సమయంబుగాదు మాను
మని చెప్పిన వినంజాలక తనయుని గారవించి రాముని
జయించి జానకీసహితంబుగా నేతెంతు నందాఁక నీలంక
నిశ్శంకంబుగా నుండు మని చెప్పినఁ గుమారుం డామాట
లకు సందేహంబు నొంది యోయి రామచంద్రుండు సర్వ

దేవాసురులకు నజేయుండు. అదియునుంగాక పూర్వంబున
రావణాంతం బెఱుంగవె! నీవెంత! దుష్టవరంబు వేఁడినంగాని
నీకు నజేయుండుగాని నీచే రణమరణావస్థ కొందఁడు. ఇతని
సతి మహావీరపతివ్రతాచారిణి. కళ్యాణి యగుసీతామహా
దేవిచే నశింపఁగలవాఁడవు. ఇది పూర్వంబున మీతల్లిచే
వింటిని నాఁటనుండి నీదురాచారంబు లెవ్వరిం జీరునో యని
చింతించుచుంటి నది నిమిత్తంబున సీతారాములు చనుదెంచి
సమస్తసేనలం బరిమార్చిరి. నీవొక్కరుండవు నమ్మహాశక్తిని
జయింపలేవు. రణయాత్ర మాని మమ్మాదరించి సకలభోగం
బులం దేలుమని చెప్పిన విని యోరీ! పితృద్రోహంబునకుం
బాలుపడి దురాలాపంబు లెట్లాడ నోరాడెనని కుమారునిం
గదిసి కోపారుణితలోచనుండై యయాతిని నెడఁద్రోచి
కుమారు నదలించి సకలశరంబులుం గైకొని వచ్చె నిచ్చట. ||118||

ఉ. వచ్చినదైత్యుఁ జూచి నృపవర్యుఁడు తన్మదిలోనఁ గుంది యా
చిచ్చులమంటకైవడిని జేరెను వీనిపరాక్రమంబుకుర్
సచ్చరితంబు భాగ్య మది సంఘటనం బెపుడైనఁ గల్గునో
విచ్చలవీఁగి దీని రణవీథిని నెట్టులు గూల్చు సీతయున్. ||119||

వ. అని సీతం జూచి మధురవచనరచనాలాలిత్యంబును నవలో
కించుచు నుండె నంత దానవేంద్రుండు బాణపరంపరాభివృద్ధి
యొనర్చి విఱ్ఱవీఁగి సోత్సాహియై జానకిం గదిసి మెఱసె. ||120||

ఉ. సీతయు విల్లు నమ్ములును జేకొని రాఘవు నాజ్ఞ బూని వి
ఖ్యాతపరాక్రమంబున మహాహవదీక్ష వహించి యామరు
జ్ఞాతుభుజంబుల న్నిలిచె జానకిచెంతను రామచంద్రుఁడుం
బ్రీతి దలిర్ప నుండెను విభీషణుడుం జనె వారిపొంతకున్. ||121||

చ. అపుడు సమస్తలోకములు నచ్చెరు వందెఁ గృశించె దానవుం
డపుడు పయోనిధుల్ గలఁగె నప్పుడు పర్వతముల్ చలించె నా
రపమనిమృత్యు వచ్చుటఁ బరామరిసించుచు నుండె బ్రహ్మయుం
గుపితమనస్కుఁడయ్యె నదిగో విలయం బని మాటిమాటికిన్. ||122||

ఉ. సర్వసుపర్వులుర్ సకలచారణులుర్ వరకిన్నరేంద్రగం
ధర్వులు సిద్ధసాధ్యులు ముదంబున నభ్రమునుండి వారిదో
ర్గర్వము బాణనైపుణియు గాఢతరప్రతిభాషలుర్ దయా
ఖర్వమనస్కులై నిలిచి కన్గొనుచుండిరి యద్భుతంబుగన్. ||123||

ఉ. జానకి వారిఁ జూచి దనుజప్రభుఁ ద్రుంపఁ దృణంబు నాకు ని
ద్దానవనాథుతోడ వివిధస్థితిఁ బోరఁగఁ జూడఁగోరి ఖ
స్థానమున న్నిలింపులు విశాలత నల్లదె యున్నవారు నేఁ
బూని తదీయచిత్తములు పొంగఁగఁ బోరెదఁ జిత్రవైఖరిన్. ||124||

చ. అని శరసంఘ మేయ దనుజాధిపుఁ డన్నిశిలీముఖంబులం
దునియఁగ నేసి వాయుజునిదుష్టతరాగ్రహవృత్తిఁ జూచి యా
వనచరుఁ జంపినర్ మనుజవల్లభుఁడు సతియు న్నశింతు రొ
య్యన నిజమంచు నిష్ఠురమహాస్త్రము లేర్చి శరాసనంబునన్. ||125||

ఉ. ఇగ్గతి బాణముల్ దొడిగి యెమ్మె దలిర్పఁగ నార్చుచుర్ సుధా
భుగ్గణమెల్ల నద్భుతము నొందుచుఁ జూడఁగ నేసె నేసినర్
దిగ్గున సీత చూచి యతితీవ్రశరంబుల వానినెల్లఁ దా
నగ్గలమైనకోపమున నల్లనఁ ద్రవ్వఁగ నేసె నుగ్రతన్. ||126||

ఉ. అందులకుఀ మహాద్భుతము నందుచు శాతశిలీముఖంబులం
గ్రందుకొనంగ జానకిని గ్రక్కున నేసిన నెల్లదేవతా
బృందము లుత్సహింప నతిభీషణబాణపరంపరంబుచే
ముందుగఁ ద్రుంచెఁ దచ్చరసమూహములఀ రఘురాముఁ డుబ్బఁగన్. ||127||

చ. అవియునుగాక ఘోరవిశిఖావళి వింట నమర్చి యార్చి పే
ర్చి వికృతదైత్యనాయకుకిరీటములుం బటుచాపముల్ కడుఀ
భువిఁ బడనేసి చండతరభోగిశరంబుల వానితేజ ము
గ్రవిధి నణంగఁ జేసె నతిగాఢతరప్రతిశౌర్యకోపయై. ||128||

ఉ. చాపములుం గిరీటములుఁ జాలశరీరవిశాలతేజముఀ
ఏపును బోయినఀ రఘుకులేంద్రునిదేవిపయిఀ మహాహవా
టోపగదాచయంబును గడుఀ వడి ఉవ్విన నగ్గదాళి ను
ద్దీపితసాయకంబుల ధృతిం బొడిచేసె సురల్ నుతింపఁగన్. ||129||

వ. మఱియు దర్పంబున. ||130||

ఉ. అంతటిలోన సీత విలయానలకీలయపోలె నాత్మలో
నెంతయు రోషమెత్తి దనుజేంద్రుశిరంబులు గూలఁగావుతఀ
వింతగ నంచు నేసె నొకవిష్ణుశరంబున నేయ నెల్లరా
ష్ట్రాంతములందుఁ బిక్కటిల నగ్నిపరంపర లీనుచుఀ వడిన్. ||131||

చ. చని శతకంధరుం దలలు చయ్యనఁ ద్రుంచి తదీయహస్తముల్
తునియలు చేసి వచ్చె నటుతోడనె తచ్ఛిరముల్ కరంబులుఀ
ఘనతరలీల మొల్చె నవి గాంచి ధరాసుత వెండియుఀ రయం
బునఁ బడనేసె నప్పటికి బోరున మొల్చెను మస్తహస్తముల్. ||132||

ఉ. ఎప్పుడు విల్లుఁ బూనునొకొ యెప్పుడు నిక్కుచు నెక్కుపెట్టునో
యెప్పుడు తూణమందునొకొ యెప్పుడు బాణము లేర్పరించునో
యెప్పుడు పూనునో శిరము లెప్పుడు ద్రుంచునొ యెప్పు డాతలల్
గుప్పున మొల్చునో యనుచుఁ గోరి సురల్ గనుచుండి రద్దివిన్. ||133||

క. నక్తంచరలోకేంద్రుని
రక్తము నిలమీఁదటను దొరంగకయుండఀ
యుక్తముగ నపుడు మాయా
శక్తి వెసం ద్రావుచుండెఁ జయ్యన నడుమన్. ||134||

క. ఇవ్విధమునఁ బోరాడఁగ
నవ్విమలశరీరి జనకజాత్మజఁ జూడఀ
మవ్వముగ నజుఁడు రుద్రుఁడు
నవ్వుచు దివినుండి కపుడు రమణులతోడన్. ||135||

ఉ. అప్పటికిఀ ధరాసుత రయంబున దానవనాథమస్తముల్
గుప్పునఁ గూలనేసె నవి గొబ్బున వెండియు మొల్చె మొల్చినం
దప్పక మళ్లఁ దాఁ దునియె దాకొని క్రమ్మఱ మొల్చెఁ దా మఱిం
జప్పుడు గాకయుండ శితసాయకధాటినిఁ గూల్చెఁ జెచ్చెరన్. ||136||

ఉ. ఖండలు సేయగా మొలవఁగాఁ దలకాయలు తండతండమై
కొండలరీతిఁ బ్రోవులయి కోరి మఱిఀ దివి సోకి యిమ్మహీ
మండలమెల్ల నిండిన రమామణిజానకి చూచి యద్భుతా
ఖండవిచారియై యపుడు కాండము లేయక మాని యాత్మలోన్. ||137||

చ. శిరములు ద్రుంచి వేసరితిఁ జేకొని చండతరాస్త్రకోటిచేఁ
గరములు ద్రుంచి వేసరితి కాండములుఀ సరిపోయె దాన వే

శ్వరుఁ డిలఁ గూలుటల్ మఱొకజాడలు చొప్పడ వేమి చోద్యమో
వరములసత్త్వమొక్కొ గెలువన్ వశమేమియుఁ గా దిఁ కెట్లొకో. ||138||

చ. అని దనుజేంద్రుఁ డేసెడిశరావళికిన్ హనుమంతువాల మొ
య్యన నరికట్టుచేసి మనుజాధిపు రాముని బల్కరించుచుం
దనమహిమంబు దివ్యులు ముదంబున సన్నుతి సేయుచుండఁగా
మనమునఁ జింత నొందఁగ రమామణిసీతను గాంచి యాడకున్. ||139||

ఉ. హారవరాహిరాజతుహినాచలతారకశైలమల్లికా
శారదనీరదస్ఫురితచందనకుందనిభప్రభాంగుఁ డా
నారదసంయమీంద్రుఁడు మనంబునఁ బొంగుచు సీతపాలికిన్
ధీరదయార్ద్రవృత్తిఁ జనుదెంచె రఘూద్వహుఁ డుత్సహింపఁగన్. ||140||

ఉ. సీతకు లోకమాతకు విశేషదయారసపోషితాశ్రిత
వ్రాతకు ధీసమేతకు శివస్తనపూతగుణౌఘశౌర్యవి
ఖ్యాతకు వీతభీతకు మహాతనుభావరిభూతఖండఖ
ద్యోతకును న్నమస్కరణ మొయ్యనఁ జేయుచు డాసె డాసినన్. ||141||

ఉ. రాముఁడు నమ్మునీంద్రునకు రాజతబుద్ధి నమస్కరించి మీ
రేమికతంబు నిచ్చటికి నెచ్చగుమచ్చిక నేగుదెంచి రు
ద్ధామపరాక్రమం బొదవ దైత్యుఁడు పోరఁగఁ జొచ్చె ఘోరసం
గ్రామము మించె నిల్వ నెడగల్గదు యేమటు చెప్పు మొప్పుగన్. ||142||

చ. అనవిని మౌని గోప్యముగ నారఘురామునితోడ డాసి ని
ట్లను నకటా శతాస్యుని శరావళిచే నని నెంతపోరినం
దనరఁగ నేలఁ గూలునె వృథాశ్రమ మించియెకాక వీని గొ
బ్బునఁ దునియింపఁగా నుపమ బోరునఁ జెప్పెదఁ జిత్తగింపుమా. ||143||

గీ. వీని నాభినిజుట్టు రాఁ బూని యల వి
శల్యసంజీవకరణులు తుల్యముగను
గలిగియున్నవి తద్వస్తుఘనతఁ జేసి
తలలుఁ గరములుఁ దెగియును మొలవఁదొడఁగె. ||144||

గీ. బలిమి నటుగాన నాగ్నేయబాణ మేసి
తత్తదుగ్రౌషధుల నెల్ల దగ్ధములుగఁ
జేసి బ్రహ్మాస్త్రమున నొండె వాసి గల్గు
శక్తిచే నొండె దైత్యుని సంహరింపు. ||145||

గీ. నెలఁత పోరంగ నుండుట నెప మటంచుఁ
దలఁపకుము సీతచేఁ గాని దైత్యుఁ డణఁగఁ
డిట్టిగోప్యంబు జానకి కెఱుఁగఁ జెపుము
భామచేఁ గూల మున్ను శాపంబు గలదు. ||146||

సీ. అది యెటువలెనన్న నతిశీఘ్రవృత్తిమై
నెఱిగింతు వినుము మహీతలేశ
తనప్రధానులు గొల్వ దైత్యేంద్రుఁ డఖిలది
క్కులు గెల్వ నరిగె నుక్కునను దొల్లి
యరిగి సమస్తామరాదుల స్రుక్కించి
మరలివచ్చుచుఁ గణ్వమౌనివనముఁ
జొచ్చి కలంచుచో శోధించి యమ్ముని
కూరిమిపట్టినిఁ గోరి చూచి
గీ. పొలఁతిచక్కఁదనమున కద్భుతము నొంది
మదనచలితాంగుఁడై తాను మదినిఁ గలఁగి

యంతకంతకు విభ్రమాయత్తుఁ డగుచుఁ
జెలఁగి విమలాంగి యనుదానిఁ జేరి పలికె. ||147||

సీ. వనట నొందఁగ నేల వరసౌధములఁ గల్గు
తూఁగుటుయ్యలలందుఁ దూఁగరాదె
కందమూలము లేల కడుఘృతప్లుతముగా
మించుదేరఁగ భుజియించరాదె
నారచీరె లివేల సారమాణిక్యంపుఁ
బట్టుపుట్టంబులు గట్టరాదె
నేల వాలఁగ నేల పూలపాన్పులపయి
లీల నాతోఁ బవ్వళింపరాదె
గీ. యేల ననుఁ జూడ వీవనం బేల యిట్టి
జోలెకాఁడైన తిరిపపుజోగి యేల
యఖిలలోకంబులకుఁ బతినైననన్నుఁ
గదిసి వర్తింపఁ జెల్లదే కమలనయన. ||148||

[10]సీ. అనవిని విమలాంగి యడలుచు నోరిదై
త్యాధమ యిట్టివాక్యములు దగునె
పరసతీజనములఁ బరధనంబులకుఁ దా
నాశించువారికి నాయు వణఁగు
గురుధర్మహానియై నరకంబు సిద్ధించుఁ
జేసినపుణ్యముల్ చెడుఁ దలంప
మాతండ్రి కణ్వుఁ డీమాటలు వినెనేని
కది సిటు భస్మంబుగా గా శపించు
గీ. నోరి కావరమునఁ బరనారిఁ జెనఁకి
మడిసిపోయిన కుజనులమాట వినవె
పొమ్ము పొ మ్మింటి కిందు హతమ్ముగాక
తరుణితో నేలయిట్టిమదంబు కుమతి. ||149||

వ. అని మఱియుం జతురోపాయంబుల ధర్మంబు దెలిపియు, మర్మంబు గలంచియు, వెఱపించియుఁ బాటిగాదనియుం జెప్పి యతనితమకంబునకు భయం బంది నలుదిక్కులు బరికించుచు నుండ నుద్దండుం డగుశతముఖుండు గదిసి, సకలైశ్వర్య హీనుండగు పేదతపసిం జెప్పి వెఱపించినం దలంకుదునే యని మదనకదనమునకు నొదవిన తహతహలక్ బలిమిమైఁ బైఁబడి పెనంగి శతముఖంబులఁ జుంబనంబులు గావించి యత్యంత ప్రయాసంబుగాఁ గూడిన నది సద్యోగర్భమై బాలకుం గని యమ్మహాదనుజునిదేహంబు తనపయింబడుటం జేసి తద్భరం బున శరీరంబు విడిచెఁ దదనంతరం బాకణ్వుండును సమిధల నిమిత్తంబున నరణ్యంబునకుఁ జనినవాఁడై తనపట్టి యొంటి నున్నదని రయంబున వచ్చి యచ్చోట విహరించుచున్న శత ముఖునిం గని భయంబు నొంది పర్ణశాల కరుదెంచి అందు శిశు వావురని యొఱలం గనుంగొని యవ్వల శవంబై పడి యున్న కన్య నవలోకించి [11]శోకించుచు దనతపోమహత్త్వం బున నంతయుం దెలిసి కోపంబున శతకంఠునిం జేరి ఓరీ! యిట్లు దుర్మదంబున నరుదెంచి నాపెంపుడుకూఁతు నిత్తెఱం గున మానభంగంబు గావించి ప్రాణంబులుం గొనియున్న వాఁడవు గాన నింతిచే నిట్లు నీతలలు తునియలై మరణంబు నొందఁ గలవని శపించె అంత శతముఖుండు నేడచేడియలని

తనపురంబున కరిగె. అదియునుంగాక పరమేష్ఠిని వరంబులు
వేఁడునప్పుడు స్త్రీలచేతఁ జావు లేకుండ నడుగఁడయ్యె
నిప్పుడు తచ్చాపం బనుకూలంబయ్యెఁ గావున నాదిపరం
జ్యోతి యగుజానకిచే నవశ్యంబును గూలు నాలంబునకుం
నీదేవిం బురికొల్పుమని హితోపదేశంబు చేసి యంతర్ధానంబు
నొందె రామచంద్రుండును బరమాశ్చర్యచిత్తుండై సీతకుఁ
దద్వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించి యింక జాగుచేయక దను
జూనిం బరిమార్చుమని పురికొల్పిన నలరి భేరీమృదంగతూర్యాది
నానావిధంబు లగువాద్యంబులు వినోదంబులుగా నఖిలభువ
నంబులును నిండ నుద్దండప్రచండభుజదండంబునఁ గోదండం
బంది యనలకల్పకాండపరంపర లేర్చి హయంబులం గూల్చి
సారథిని వ్రాల్చి కేతనంబులు పొడిచేసి చక్రంబులు విక్ర
మంబున ఖండించి పలుక లలుకమై వ్రక్కలు గావించి
మఱియును. ॥150॥

గీ. ఖండనోద్దండదండవేదండతుండ
చండకిరణప్రభాబాహుమండలమున
గండుమీఱి శరంబులు గప్పుచున్నఁ
జేతులాడక యసుర నిశ్చేష్టుఁడయ్యె. ॥151॥

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల జానకీప్రభావంబు గని శతా
స్యుండు తనప్రభావం బాత్మలో నూహించి యేను సకల
సురగరుడోరగయక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరామరేం
ద్రులకు నసాధ్యుండ నైతిఁ గాని యీవిపరీతం బెన్నఁడు
నెఱుంగనైతి నీవీరవనిత మరణంబు నాకు నొందవలసెఁ
గాని విరించివరంబులు వృథాస్థూలంబయ్యె నదియునుం
గాక యౌవనప్రాదుర్భావంబున నిఖిలదిశలం జని నా కెదిరిం
చినశత్రులం దునిమి మిత్రుల నాదరించి సకలమహోత్సాహం
బునం బురంబున కరుదెంచుసమయంబునఁ గణ్వవనంబున
కరుగుదెంచి కామాంధత్వంబున మునిపుత్రికతో విహరించిన
... తాపసుండు... ఇంతిచే మరణంబు నొందగలవాఁడవని
శపించె నని ప్రధాని సుబుద్ధితో నని జానకిదెసం జూచి
యివ్విధంబున నాదిమశక్తియైన దీనిచేత మరణంబు గలుగుట
మహాపుణ్యలోకంబు గలదని ధైర్యం బవలంబించి యెదు
ర్కొనె నంత. ॥152॥

చ. బలువిడిఁ గర్కశక్రకచభల్లశతం బరివోసి వానిచే
తులుఁ దలలు ధరాస్థలిని దోడనె గూల్చి శరీర మెల్ల వ్ర
క్కలుగ నొనర్చి యార్చినను గర్వము దూలి వశంబుగాక చం
చలమున నున్నఁ గాంచి యలజానకి యుగ్రత మిన్ను ముట్టుచున్. ॥153॥

మ. అనలాస్త్రం బరివోసి యేసె నది హాహాకార మొప్పంగఁ జ
య్యన జీవంబులు సంహరించుచు మహాశ్చర్యంబుగా వానfనా
భినిఁ దాముండు మహౌషధీలతలు నాభీలంబుగాఁ గాల్చి గొ
బ్బున భస్మంబుగఁ జేసివచ్చెను సుుల్ భూషింపఁగాఁ జెచ్చెరన్. ॥154॥

శా. బ్రహ్మాస్త్రం బరివోసి దిక్కటము లభ్రంబుల్ వెస న్నిండఁగల్
బ్రహ్మాండంబు వణంక నద్రులు చలింపంగా విరుల్ మీఱ నా
బ్రహ్మేంద్రాదులు దల్లడిల్ల శివుఁ డోపంజాల నంచుం బర
బ్రహ్మంబుల్ వినుతింప సీత బలశుంభద్వృత్తిమై నార్చుచున్. ॥155॥

గీ. అవనిపై నే పతివ్రత నైతినేని
యరయ రాముండు ధర్మాత్ముఁ డయ్యెనేని
వేదములు సత్యమగునేని వీఁడు నిమ
హాస్త్రమున దగ్ధుఁ డగుఁగాక యనుచు నేసె. ‖156‖

గీ. అప్పు డాదివ్యసాయక మతిరయమునఁ
జిచ్చు లీనుచుఁ జని వానిచేతు లెల్లఁ
ద్రుంచి యొకతల చిక్కఁ దుందుడుకు మెఱసి
కడమతలలెల్లఁ దృణలీలఁ బుడమిఁ గూల్చె. ‖157‖

చ. మఱియును శక్తివైన నది మండుచు శీఘ్రత నేగి దేహ మ
బ్బురముగఁ జించి యున్న తల బోరునఁ గూల్చినఁ ద్రుంగి యమ్మహా
సురవరుఁ డుగ్ర వజ్రమునఁ జోద్యముగాఁ బడుగొండవోలె ని
ర్ధరఁ బడెఁ దద్భరంబునకుఁ దల్లడమందె ఫణీంద్రుఁ డత్తఱిన్. ‖158‖

సీ. అప్పుడు గురియించి రమరులు కుసుమంబు
లప్పుడు విమలంబు లయ్యె దిశలు
నప్పుడు తగనాడి రప్సరాంగనలెల్ల
నప్పుడు రవిచంద్రు లలరుచుండి
రప్పుడు చేసె సింహధ్వాన మాసీత
యప్పుడు రాముండు హర్ష మొందె
నప్పుడు నారదాద్యఖిలతాపసులును
జనుదెంచి రచటికి సంభ్రమముల
గీ. జానకీదేవియును రాముచరణములకు
నొరఁగె నొరఁగిన నక్కున నొనరఁ జేర్చి
నీకతంబున వైరంబు నేఁడు వాసెఁ
గంటిఁ గీర్తులటంచు నక్కడఁ జెలంగె. ‖159‖

గీ. పరమకల్యాణి శాంభవీ పద్మనేత్ర
నీప్రతాపంబు సత్కీర్తి నెగడఁదరమె
యనుచు నుతియించె సురవరు లౌననంగఁ
గడుముదంబునఁ బరమేష్ఠి పుడమిసుతను. ‖160‖

ఉ. శంకలు మాని యబ్జజుఁడు జానకిపాలికి నేగుదెంచుచోఁ
బొంకముగా నుతించి మఱి బోరున నొక్కవరంబు వేఁడు మో
పంకజనేత్ర యన్నఁ దనభర్త యనుజ్ఞను జేసి వారితో
నుంకువమీఱ నిట్లనియె నుల్లమునన్ ముదమందుచున్ వెసన్. ‖161‖

క. మాకొఱకు నఖిలనృపతులు
దాకొని సైన్యములు వచ్చి దైత్యునిచేతం
బ్రాకటముగఁ బడి రిటు మీ
రేకంబుగ వారినెల్ల నిండు ముదమునన్. ‖162‖

ఉ. వారల నిచ్చి వెండియును వారిజనేత్రనుఁ గోరుమన్న గం
భీరతఁ బొంగి వానరవిభీషణసైనికులన్ మఱిందులన్
వారకపుత్రపౌత్రులను వైళమునన్ బ్రతికింపుఁ డంచు వి
స్తారమృదూక్తి వేఁడినను జయ్యన నిచ్చిరి దేవసంఘముల్. ‖163‖

చ. సకలధరాధినాథులును సైన్యములున్ భరతాదిసోదరుల్
సకలకుమారకుల్ దనుజసంఘములుం బటువిక్రమోజ్జ్వల
ప్రకటశరీరులై మనిన బాగుగ దేవతలెల్ల వారిపై
సుకరముగాఁ గురించి రతిచోద్యముగా నమృతంపువర్షముల్.[12] ‖164‖

గీ. అంత హతశేషు లైనవా రాశతాస్యు
మరణ మెఱిఁగింప మూర్ఛిల్లి మహిని వ్రాలి
తెలిసి యాచిత్రగంధి యొత్తిలి విలాప
మొదవఁ గోడండ్రు తనవెంట నొఱల వెడలి. ||165||

గీ. కదన మంతయుఁ జూచుచుఁ గదలివచ్చి
తలలు దివిసోఁకఁగాఁ బడి వెలయుకొండ
వలెను గూలినతనయు నవార్యలోక
కంటకుం డైనయాశతకంఠుఁ గనియె. ||166||

వ. కని యనేకప్రకారంబులఁ గోడండ్రును దానును నతని
పయింబడి మోదుకొనుచు నేలలు దడుపుచుఁ దమకు
దిక్కేది యనుచు సీతను దూఱుచు బాష్పంబులు రాల్పుచు
విలపించి మఱియును బుత్రశోకంబును దరింపఁజాలక
ఱొమ్మును శిరంబును మోదుకొనుచుఁ జిత్రగంధి యిట్లనియె. ||167||

సీ. సురవర్గములనెల్లఁ జెఱలువట్టిన నీమ
హాజ్ఞ దా నెచ్చట నణఁగెఁ దండ్రి
దిక్కరిఘటముల వ్రక్కలు గావించు
నీభుజాబలము యేనీటఁ గలసె
మొగమెత్తి కనుఁగొని ముక్కంటినైనను
వెఱపించులావు నేవీటఁ బోయె
నీతపంబునకు విధాతృఁ డిచ్చినయట్టి
వరములమహిమ యేవఱదఁ గలసె
గీ. వెలయ రాఘవుఁ డాదిమవిష్ణుఁ డంటి
సుదతి జానకి యప్పరంజ్యోతి యంటి
గపులు సురు లంటి జయములు గలుగవంటి
నకట విననేరవైతి వేమందుఁ దనయ. ||168||

గీ. రాఘవుని జంపి జానకీరమణి కీవు
తలఁతు వెప్పుడు మదిని వైధవ్య మొదవ
నది మృషావాదమై నీనిజాంగనలకు
నహహా వైధవ్య మొదవెనటంచు మఱియు. ||169||

ఉ. రా యనుఁ బోకుమంటిఁ గదరా యను ని న్నికఁ బాసి యోర్వలే
రా యను హాశతద్వయకరా యను మ మ్మిటు బాధపెట్టితే
రా యను నీతనూజుఁ గనరా యను నెక్కడఁ గందురా కుమా
రా యను నల్లనేల వినరా యను హాశతకంధరా యనున్. ||170||

వ. ఇట్లు విలపించుచున్న దనుజసతి యయాతి పతికళేబరంబున
వ్రాలి సోలి మూర్ఛిల్లి మెల్లనఁ దెలిసి హా ప్రాణనాథ! హా
శతాస్య! హాబలపరాక్రమ! చెడితి ధూళిఁ గలిసితి నీకుమా
రునిఁ జూడవేమి నాతోఁ బలుకవేమి లెమ్ము లెమ్మని కరంబులు
శరీరస్పర్శ చేయుచు ఱొమ్ము గ్రుద్దుకొనుచు సీతను జూచి పురు
షుల వధియింపంబూని నీవిట్టిజన్మంబు నొందితివి పాపాత్ము
రాల వదియునుంగాక యిట్టి సాహసురాలవు కాకుంటివేని
నానాథుండు నిష్కారణంబున వహ్నికుండంబునం బ్రవేశిం
పంబెట్టిన యప్రమాణవర్తినివి మనబుద్ధులు ప్రళయాంత
రంబులని లోకంబునఁ బ్రశస్తంబయ్యె నీ న్ననఁ బని యేమి
నాఫలంబు నే నిట్టిదురవస్థఁ బొందితి ననుచు సంతాపించి
మఱియును. ||171||

ఉ. మాయను మోసపెట్టితివి మాయురె ని కిది ధర్మమౌనె రా
మా యను నయ్యో నాదుఫలమా యను దానవలోకసార్వభౌ
మా యను డాయ వింతచలమా యను నేఁటికిఁ జేసి తింత భా
మా యను దుర్లభంబులను మాయను బాపురె దైవమా యనున్. ॥172॥

గీ. అనుచు నొఱలంగ వారల ననునయించి
రాముఁ డిట్లనె నేల విలాప మొంద
నాహవంబున నెచట జయాపజయము
లందఱకుఁ గల విహము నిత్యంబు గాదు. ॥173॥

వ. చిత్రగంధిం జూచి. ॥174॥

క. కులవృద్ధవు గుణవృద్ధవు
నెలకొని విలపింపఁదగునె నినుబోటులకున్
తలులకు సద్ధర్మిణులకు
గులకులమని యేడ్వఁదగునె గుణధీరులకున్. ॥175॥

గీ. ఎవ్వఁ డనిలోన నాతోడ నిట్లు పోరె
నెవ్వఁ డనిలోన మాచేత నిట్లు గూలెఁ
జెల్లు నితనికి రణమున విల్లు పూన
నరయ నెన్నిటనైనఁ గృతార్థుఁ డితఁడు. ॥176॥

గీ. రావణునికన్న వీఁడు పరాక్రముండె
యెఱుఁగవా రాముబాణాగ్ని ధరణిఁ గూలెఁ
బార్థివులతోడ నెదిరింపఁ బాటిగాదు
ఎంత బలవంతుఁ డీబలవంతు నెదుర. ॥177॥

వ. అనుచు విభీషణుండు పలికినఁ జిత్రగంధి దుఃఖావేశంబున. ॥178॥

చ. వినుము చలంబు పట్టి నృపవీరుని ప్రాపునఁ జేరి నీకులం
బును దగఁ బోవఁ జెసిన యపూజ్యుఁడవై తగియుండి మమ్ములం
దునియలు చేయఁజేసితివి దోషమె నీవును నీకుమారులున్
వినయముతోడ నుండఁ బదివేలు సుమీ వినవో విభీషణా. ॥179॥

గీ. అనుచు నీరీతి నడలుచు నప్పుడుండ
హనుమదాఖ్యుండు చనుదెంచి యచటివారిఁ
దోడుకొనిపోయి దుఃఖంబు దొలఁగఁజేసె
జానకీపతి యావిభీషణుని జూచి. ॥180॥

వ. ఈశతాస్యునకుఁ బరలోకక్రియలు చేయింపుము. ॥181॥

గీ. అని విభీషణుఁ బంపించి యగ్నివిధులు
సలుప నియమించి తీరినసమయమందు
నాశతాస్యునితనయు మహాగుణాఢ్యు
నీలకేతనుఁ డనువాని నృపుఁడు కృపను. ॥182॥

గీ. డంబుగా నప్పురికిని బట్టంబు గట్టి
పెక్కుభంగుల దీవించి ప్రేమ నిగుడ
రమణ నగణీశతూర్యనాదములు మ్రోయ
క్షితివరుం డరుదెంచె దేవతలకడకు. ॥183॥

చ. సురలును మౌనులున్ నృపులు శోభిల దీవన లిచ్చి మెచ్చుచో
నరిగిరి రాముఁడుం బటురయంబున మారుతిఁ జూచి క్రమ్మఱన్

శరధులు దాఁటఁజేయు మని చయ్యన వేఁడిన వాయుజుండు చె
చ్చెరఁ దనతోకపై నడపె సేనల నందఱ నొక్కపెట్టునన్. ॥184॥

ఉ. తమ్ములుఁ దాను సీతయును దానవమానవవానరాళియున్
సమ్మదలీల నశ్వములఁ జారుమదేభరథాదు లింపుమైఁ
గ్రమ్మకొనంగ నెక్కి శతకంఠమహోగ్రవధాప్రకారముల్
పేర్మిగ నుగ్గడించుచు విభీషణభానుజు లుత్సహింపఁగన్. ॥185॥

ఉ. మానవనాయకుండును గ్రమంబున సేనలు గొల్వఁ దా నయో
ధ్యానగరంబుఁ జేరి తనతల్లులఁ గాంచి నమస్కరించి య
జ్జానకిచేయుపౌరుషము సర్వముఁ జెప్పి సుమంత్రమంత్రు లౌ
నౌ నని సన్నుతింప ముదమార విభీషణుఁ బిల్చి యిట్లనున్. ॥186॥

చ. పెనఁగితి వాలమందుననను బెక్కువిధంబులఁ జాలఁజాల నా
మనసున వచ్చె నీదు మహిమావిజయంబు లటంచు మెచ్చి స
త్కనకవిభూషణాంబరనికాయ మొసంగి ముదంబు మీఱ నం
పినఁ దనసేనతోడుత విభీషణుఁడుం జనె నంత నత్తఱిన్. ॥187॥

చ. రవితనయాంగదాదులను రమ్మని కౌఁగిటఁ జేర్చి మీకృపా
ప్రవిమలదృష్టి చేసి నగుబాటు ఘటింపకయుండ దైత్యునిన్
భువి నడఁగింపఁగాఁగలిగెఁ బోరున నంచు నమూల్యవస్తువుల్
సవినయవృత్తిమై నొసఁగి చయ్యనఁ బంపె దయామనస్కుఁడై. ॥188॥

చ. సకలధరాధినాథులను సంభ్రమ మొప్పఁగఁ బిల్చి సూనృత
ప్రకటతరోక్తులన్ వివిధభంగుల నాదరణంబు చేసి వా
రక సెలవిచ్చిన న్నృపులు రామునకుం దగ మ్రొక్కి తాము ద
ప్పక బలమెల్లఁ గొల్వఁగ నపారరణక్రియ లుగ్గడించుచున్. ॥189॥

చ. పిదప మరుత్సుతున్ సమరభీషణు నీతిగుణౌఘభూషణున్
సదమలభూషణుం బిలిచి సారెకుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి ప్రీతి దు
ష్కదనధురీణ! శత్రుమదఖండన! నీమహిమంబుచేఁ జుమీ
యదవద వాసి దైత్యుని శరావళిచే నణఁగించి మించుటల్. ॥190॥

ఉ. నీమదిలోనికోరికలు నిక్క మెఱుంగుదు నెన్నిభంగులన్
నేమముగా నొనర్తు నది నే నిఁక నమ్ము మటంచు సీతయున్
రాముఁడు నిచ్చెఁ గోర్కులపరంపరలున్ మణిభూషణంబులున్
వేమఱు వాయుజుండు సువివేకము మీఱఁగ మ్రొక్కి గ్రక్కునన్. ॥191॥

చ. మనుజవరేణ్యుచేతఁ బలుమాఱును దీవన లంది గంధమా
దనమున కేగె రాముఁడును దమ్ములు మంత్రులు బంధుమిత్రులున్
ఘనముగ నుత్సహింప నతిగౌరవ మొప్పఁగ రాజ్యభార మొ
య్యన వెసఁ దీర్చుచుండెఁ గరుణాయుతసాంద్రమనస్కుఁడై తగన్. ॥192॥

ఉ. ఎవ్వరు నీకథం జదివి యిమ్ముగ వ్రాఁతురు ధర్మబుద్ధిమై
నెవ్వరు విందు రట్టిసువివేకులకున్ రఘునాథుఁ డిచ్చు నా
మవ్వపుభోగభాగ్యములు మానితసౌఖ్యము లిష్టసంపదల్
నివ్వటిలం బ్రియంబులుకు నీరజసంభవసన్నిభాయువుల్. ॥193॥

వ. అని యివ్విధంబున శంకరుం డెఱింగించిన శాంకరీదేవి మహా
ద్భుతంబు నొంది మహాత్మా! యిట్టి చమత్కారకథావిధానం
బెన్నండును విని యెఱుంగను. నేఁడు శ్రవణానందంబుగా
వినఁగలిగెఁ గృతార్థురాలనైతి నని యానందించుచుండె
నంత. ॥194॥

ఉ. శ్రీరమణీయవైభవ! విశేషగుణాకర! దీనలోకమం
దార! గభీర! ధీర! సముదార! సుకీర్తివిహార! శత్రుసం
హార! యఘప్రహార! సదయానుశరీర! సుధాకరప్రభా
కార! లసద్విచార! జయకారణ! పోచమరెడ్డిభూవరా! ॥195॥

మాలిని. ప్రవిమలగుణహారా! బంధురాఘౌఘదూరా!
వివిధశుభవిచారా! విశ్రుతాచార! ధీరా!
కవిజలరుహసూరా! గర్వదుర్వారదూరా!
భువనహితశరీరా! పోచమశ్రీవిహారా! ॥196॥

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహకరుణా
కటాక్షసంప్రాప్తమహాకవిత్వవిద్యాపారీణ సుమహితాంధ్ర.
గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిలమహీసురా
శీర్వాదప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ మర్దననామ
ధేయప్రణీతంబైన సీతావిజయంబను మహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.

సీతావిజయం బను శతకంఠరామాయణము
సమాప్తము.

---

1. మాటలభేదముతో నీయర్థమే ప్రత్యంతరమునఁ గలదు.

2. గీ. రామచంద్రుండు సౌమిత్రి రవితనూజు
రావణానుజుఁ బవనజు రమణజాంబ
వంత తరుచరమానవవరులఁ జూచి
యిట్టులనె వారు వినుచుండ నిం పెలర్ప.

3. పరిషత్ప్రతిలోనున్నది. —
మునిఁగి తేలుచు నాజి నిర్మోహు లగుచు
నెన్నఁ డెడఁబాయవైతి నాకన్ను నెదుర.
సీ. ఈదుఃఖవారాశి నెట్లోర్తుఁ దమ్ముఁడా నను జూడు లెమ్ము మానవవజీర
నాతోడునీడ హా నామనోరథసిద్ధి నిను బాసి నిముసంబు నిలువఁజాల
మో మెత్తి చూడవా మోహనాకార నీవదినెపై నీభక్తి వదలినావ
రణభూమిపై నీవు రాణింపఁజాలక ధరణిపైఁ బటునిద్ర దాల్చినావ
గీ. యకట పైవచ్చినట్టి నాయాపదలను
నీవ భరియించుచుండెద వెచటనైనఁ
గాని యిఁక మాకు దిక్కేది కరుణమాలి
తొలఁగఁ దగునా మహావీర తోయజాక్ష
దైవతరుభూజ హా సుమిత్రాతనూజ.
క. విలపించుచున్న యన్నను, బలుకుల భరతుండు ధైర్యప్రాభవుఁ డగుచుం
బులకించి చూచి యిట్లనె, తలఁపఁగ నీ విట్టులుండఁ దగునా సుగుణా.

వ. అత్యంతరణోత్సవవిలాసభాసమానుండై యన్న నూరార్చి కడుసంభ్ర
మంబున జనకపుత్రినిం గాంచి నీమహాగుణతత్త్వంబు సకలసురాసురులకు
సర్వమహర్షులకు నగోచరంబు నీవంటిమహావీరపతివ్రత గలుగ సకలమహో
త్పాతంబు లడంగు నీ వెగ్గించిన మహాదారిద్ర్యంబు లొందు నీమహాకరు
ణారసంబున నానందంబు నుండు సర్వసంపత్కరంబై యుండు నిట్టిగుణ
సంపత్తి నీయందుఁ గలుగ నీదుర్విచారంబులు వలువదు వధూవరులు
మీరిద్దఱు మమ్ముల నాదరించి నామనోభీష్టంబు లీడేర్చి ధైర్యశౌర్య
గాంభీర్యంబులం జెంది సర్వప్రయత్నంబుల రణంబున కరుగుమని పలుక
నప్పుడు రఘుపుంగవునకు నమస్కరించి వెడలి శతాస్యుం గనుంగొని
యనేకసాయకవర్షంబులు గురిపించిన.
ఉ. అప్పుడు నుగ్రుఁడై కదలి యాదనుజేంద్రుఁడు లక్ష్మణాగ్రజుం
దప్పక చూచి లక్ష్మణునిదారిని నిన్నును వేగఁ బుత్తు మే
లొప్పఁగ నాశరంబులను నోరి దురాత్ముఁడ నిన్నుఁ గూల్తురా
యిప్పుడు చూడు మంచు ధను వెత్తుచుఁ దా వెస నేసె బాణముల్.

4. ఇట్లు దాఁకిన శత్రుఘ్నుఁ డిలను నెందు

5. అడ్డుకొన్న దాని కలిగి దానవభర్త, కనిసి పంచబాణములను బూని
వేయఁదొడఁగె వాని వీరాధివీరుఁడు, తొడరివేసె నిట్లు తునియలుగను.

6. చూపులఁ జిన్నవాఁ డటని చుల్కనఁ జూచితి మ్రింగ మాని యీ
పాపఁడు శూలియో విపులభైరవుఁడో ఘనమృత్యువో మహా
తాపసమూర్తియో మిగులఁ దాఁ గొని య యస్త్రశతంబు లేయ నే
నేపునఁ ద్రుంచివైతు నని యేసినఁ జూర్ణము చేసె నాతఁడున్.

7. గీ. మూఁడుమూర్తుల మొదటి యామూర్తినేని
వేదములు నిక్కమైన నీవిపులపృథ్వి
నిజమ యగు నేని నా దగు నెమ్మిశరము
లను శతాస్యుండు ధరఁ గ్రుంగు ననుచు నేసె.
గీ. ఆశరంబు మహోగ్రానలాంశకరణి
ధరణి బగ బగ మంటలు దిరుగఁ బెరుఁగఁ
జిచ్చు పెచ్చున మది హెచ్చు విచ్చలవిడి
నాదుకొనె బాణదావాగ్ని నాశతాస్యు.
గీ. అటులు వచ్చినబాణాగ్ని కాఁగలేక
నీరుగావింప మాయమె పోరు మాని
చనిరి తమతమయింండ్లకు సైఁపలేక
బ్రదికియుండిన సౌఖ్యము ల్పడయవచ్చు.
వ. అనుచు రాక్షసేంద్రునిసేన బాణాగ్నిజ్వాలలు గ్రమ్ముకొని జుమ్మని వచ్చు
చున్నయవి భరింప నెవ్వ రోపుదురు ఇతనికిం దగుగాక యని విడిచిరి
యప్పుడు తదగ్నిజ్వాలామాలికల కెదురుపడి తిరిగి వెలుఁగు నొక్కవారు
ణాస్త్రంబు బంధించి వేసినఁ దదగ్నిచలువం బొందినమీఁదటం దా నొక్క
రుండై యాదానవచక్రవర్తి జనకజం గాంచి యుద్దండశరవర్షధారలు గురి
పించిన.
క. శరవర్షధార లన్నిటిఁ, బరిమారిచె నొక్కబాణబడబాగ్నిమహా
త్వరితగతి యైనబాణము, కరమున సంధించి జేసె శతకంఠునిమీఁదన్.(?)

8. [ ] ఈమధ్యభాగము సీసముగా నున్నది.
సీ. రామునితో సంగరంబున కీవు పోవద్దని చెప్పిన బుద్ధి లేక
వైరంబు గావించి వసుమతీశునితోడఁ గలహంబు చేసి తకారణముగ
నామహావిభుదేవి యాదిపరంజ్యోతి నిఖిలజగన్మాత నిర్మలాంగి
యెక్కడ నల్గిన నక్కడ నిర్మూల మైపోవు నెక్కడ నేపుమీఱు
గీ. నెక్కడైనను గరుణింప నక్కజముగ, సిరులు వర్ధిల్లు నామహాసీతవలన
బ్రహ్మరుద్రామరేంద్రులు భాసురముగఁ, దగఁ బ్రకాశింపనేరరు దానవేంద్ర.

9. సీ. అనెడుసీతను జూచి యారామచంద్రుఁడు
పుత్రమోహముచేతఁ బొదలి పొదలి
హా తమ్ములార యాహా పుత్రవరులార
రారోయి ననుజూడ రాజసమున
మనతల్లులకు నేమి మనసారఁ జెప్పుదు
నేలాగు తాళుదు నేమిచేతు
దిక్కు నెవ్వరు లేరు నొక్కఁడ నై యుంట
దిక్కుగాఁ జూడరో దిక్కులందు
గీ. క్షణము మిముఁ బాసి నేఁ దాళఁజాల నహహ
సంభ్రమము మీఱ మీతోడ సాగకములు

నాల్గు నవలిలఁ జనుదెంచినాఁడ నిపుడు
నొంటినై యుంటి నను జూడుఁ డంటు నడలె.
గీ. తగదు శ్రీరామచంద్ర సద్ధైర్యధుర్య
శౌర్యగాంభీర్యములు మానీ సంగరమున
జాలివడ సాహసంబునఁ దేలు టొప్పు
ననుచుఁ దెల్పిన ధైర్యంబు నందుకొనుచు.
వ. మఱియుఁ గొండొకసేపు విచారించి ధైర్యాత్మగతప్రాభవుండై తన్మనంబున
జానకి ధైర్యస్థితిగతులు గనుంగొనుచుండె నప్పుడు.

10. దీనికి మాఱుమాటలతో నీయర్థముగల పద్యములు రెండు ప్రత్యంతరములో నున్నది.
తనమనంబున.

11. సీ. ననుజూడవే తల్లి నాముద్దురత్నమా నామందిరము నెవ్వ రోమువారు
పుష్పసంఘాతంబుఁ బోల్పు మీఱఁగ మాకుఁ దెఱఁ గొప్ప నెవ్వరు తెచ్చువారు
స్నానసంధ్యలయందు జపతపంబులయందు నుపచారముల నెవ్వరొసఁగువారు
దేవతార్చనవేళఁ బావనంబుగ నిష్టవస్తువు నెవ్వరు వండువారు
గీ. అతిథి కభ్యాగతికిఁ బూజ లందువారు
నెవరు దిక్కగు నీవని నిచట నంచు
నొరఁగెఁ దనపట్టితనువుపై నోర్మి లేక
మూర్ఛజెందెను బుత్రిపై మోహమునను.
వ. మఱియుఁ గొంతసేపునకు తెలిసి లేచి సొలసి ధూళిం గలసి యత్యంత
దుఃఖసాగరంబునం దేలి కొండొకసేపునకు ధైర్యం బవలంబించుకొని యాప్రేత
శరీరంబు దహించి విహితక్రమంబునఁ దిలోదకంబు లిడి శుచిర్భూతుం డై
క్రమ్మఱఁ బర్ణశాలకుం జని కొంతవిచారంబు నొంది.

12. దీనికిని బైమూఁడుపద్యములకును వచనము గలదు.